

T.C.
SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM COĞRAFYA DERS KİTAPLARINDA
KÜRESELLEŞMENİN YER ALMA DURUMU

Celal DEPECİ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Taner ÇİFÇİ

Sivas – 2023

**ORTAÖĞRETİM COĞRAFYA DERS KİTAPLARINDA
KÜRESELLEŞMENİN YER ALMA DURUMU**

Celal DEPECİ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim Dalı, Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

Tez Danışman
Doç. Dr. Taner ÇİFÇİ

Sivas
Şubat 2023

ETİK SÖZÜ

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu (Yönerge)'nda belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- ✓ Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- ✓ Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- ✓ Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- ✓ Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ✓ Tezin herhangi bir bölümünü, Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede, bir başka tez çalışması olarak sunmadığımı; beyan ederim.

... / ... / 2023

Celal DEPECİ

ÖNSÖZ

Günümüzün en popüler olgularından olan küreselleşmenin hayatımızın her alanında etkileri görülmektedir. Küreselleşmeyle birlikte birtakım değişimlerin yaşandığı sektörlerin başında eğitim gelmektedir. Eğitim, küreselleşmeden etkilenen aynı zamanda küreselleşme sürecini yönlendiren bir özelliğe sahiptir. Ortaöğretimde Coğrafya dersi, konu içerikleri itibariyle küreselleşmenin yansımalarının en fazla görüldüğü derstir. Coğrafya ders kitapları ise, küreselleşme olgusunun bireylere aktarılmasındaki temel araçlardır. Coğrafya ders kitaplarında küreselleşme olgusuna yer verilerek bireylerin değişen dünyaya uyum sağlamaları, yerel ve küresel olguları kavramaları ve ülkemizin gelişimine katkı sağlamaları amaçlanmaktadır. Bu çalışmada küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının Coğrafya ders kitaplarında yer alma durumu incelenmiştir.

Çalışmanın tamamında, bilgi ve birikimi ile her zaman bana rehber olan ve her türlü desteği sağlayan yüksek lisans tez danışmanım Doç. Dr. Taner ÇİFÇİ'ye teşekkürlerimi sunarım. İyi bir çalışmanın ortaya çıkması için katkılarını sağlayan tez jürilerim Prof. Dr. Gülpınar AKBULUT ÖZPAY ve Doç. Dr. Yavuz DEĞİRMENCİ hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım tüm hocalarıma, çalışmam süresince bana destek olan eşime ve çocuklarıma, eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan ve destekleyen anneme ve babama teşekkür ederim.

Celal DEPECİ

Sivas

ÖZET

DEPECİ, Celal, Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Yer Alma Durumu, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2023.

Günümüzde yaşanan küreselleşme sürecinden en çok etkilenen alanlardan biri eğitimidir. Türkiye’de ve dünyanın birçok ülkesinde küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişim ve dönüşümlere uyum sağlamak amacıyla eğitim programları ve ders kitaplarında düzenlemeler yapılmıştır. Coğrafya dersi ortaöğretimde bu düzenlemelerin yapıldığı derslerden biridir. Bu amaçla 2005 yılından itibaren Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP)’nda küreselleşme konularına ağırlık verilmeye başlanmıştır. CDÖP’da yapılan değişiklikler ders kitaplarına da yansımıştır. Bu araştırmada, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında okutulan Coğrafya ders kitaplarındaki içerik ve görsellerde küreselleşme olgusunun yer alma durumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Nitel bir çalışma olan bu araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2021 yılında hazırlanan Coğrafya 9, Coğrafya 10, Coğrafya 11 ve Coğrafya 12 ders kitapları temel alınmıştır. Ders kitaplarından veri elde etmek için kullanılan kontrol listesi, araştırmacı tarafından yapılan literatür taraması sonucu oluşturulmuştur. Buna göre Coğrafya ders kitapları küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları temel alınarak incelenmiştir.

Araştırma sonucunda küreselleşmenin sırasıyla en fazla 12. 11., 10. ve 9. sınıf Coğrafya ders kitaplarında yer aldığı tespit edilmiştir. 9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutunun; 10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutunun; 11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin ekonomi ile bilim ve teknoloji boyutunun; 12. sınıf Coğrafya ders kitabında ise küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutunun daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Küreselleşmeyle ilişkili görsellerin ise sırasıyla en fazla 11. 12., 10. ve 9. sınıf Coğrafya ders kitaplarında yer aldığı tespit edilmiştir. Ders kitaplarındaki “Doğal Sistemler” ile “Çevre ve Toplum” ünitelerinde küreselleşmenin boyutlarına daha fazla yer verilmesi, “Beşerî Sistemler” ünitelerinde küreselleşmenin eğitim boyutuna ağırlık verilmesi ve küreselleşmenin Coğrafya ders kitaplarında yer alma durumuna farklı açılardan bakan çalışmaların yapılması önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Coğrafya Ders Kitabı, Küreselleşme

ABSTRACT

DEPECİ, Celal, The Situation of Globalization Partaking Geography Student's Books in Secondary Education, Master's Thesis, Sivas, 2023.

One of the most affected areas from the globalization process taking place today is education. Regulations in the education programs and student's books have been made in order to adapt to the changes and transformations caused by globalization in Turkey and in many countries of the world. Geography is the one of the school subjects in which these regulations are made in secondary education. For that purpose; globalization issues have been started to be focused on in the Geography Lesson Curriculum (CLC) since 2005. The changes made in CLC have also been reflected in the student's books. In this study, it is aimed to determine the state of being involved in the subject of globalization in the content and visuals of the Geography student's books taught in the 9th, 10th, 11th and 12th grades in the 2021-2022 academic year.. In this study, which is a qualitative research, document analysis method has been used. The study was based on the student's books of Geography 9, Geography 10, Geography 11 and Geography 12 prepared by the Ministry of National Education in 2021. The checklist used to obtain data from student's books was created as a result of the literature review made by the researcher. Accordingly, Geography the student's books were examined on the basis of science, technology, environment, education, economy, political, socio-cultural and visual dimensions of globalization.

As a result of the research, it has been determined that globalization is mostly included in the 12th, 11th, 10th and 9th grade Geography student's books, respectively. It is identified to be involved in science, technology and socio-cultural dimensions of globalization in the 9th grade Geography student's books; the economic and socio-cultural dimensions of globalization in the 10th grade Geography student's book; the economics, science and technology dimensions of globalization in the 11th grade Geography student's book; the economic and socio-cultural dimension of globalization in the 12th grade Geography student's book. It has been determined that the visuals related to globalization are mostly included in the 11th, 12th, 10th and 9th grade Geography student's books, respectively. It has been suggested that the dimensions of globalization should take part more in the "Natural Systems" and "Environment and Society" units, the education dimension of globalization should be emphasized in the "Human Systems" units in the

student's books, and various researches should be done from different perspectives_about globalization taking part in Geography student's books.

Keywords: Geography, Geography Student's Book, Globalization

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	ii
ETİK SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
RESİMLER LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xx

BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Problemi.....	6
1.5. Araştırmanın Alt Problemleri	6
1.6. Sayıtlar.....	6
1.7. Sınırlılıklar	7
1.8. Tanımlar.....	7

BÖLÜM II	8
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Küreselleşme	8
2.2. Küreselleşmenin Tarihi Gelişimi	12
2.3. Küreselleşmenin Boyutları	14
2.3.1. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutu	15
2.3.2. Küreselleşmenin Çevre Boyutu	17
2.3.3. Küreselleşmenin Eğitim Boyutu	19
2.3.4. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutu	20
2.3.5. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	23
2.3.6. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu.....	24
2.4. Küreselleşme ve Eğitim	28

2.5. Küreselleşme ve Coğrafya	35
2.6. Küreselleşme ve Ders Kitapları	39
2.7. İlgili Araştırmalar	42
BÖLÜM III.....	45
YÖNTEM	45
3.1. Araştırmanın Modeli	45
3.2. Veri Toplama Araçları	45
3.3. Verilerin Analizi	47
BÖLÜM IV	48
BULGULAR VE YORUM.....	48
4.1. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	48
4.1.1. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	48
4.1.1.1. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Coğrafya Bilimi: İnsan ve Doğa Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	49
4.1.1.2. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Dünya'nın Şekli ve Hareketleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	52
4.1.1.3. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Yer ve Zaman Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	54
4.1.1.4. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Harita Okuryazarlığı Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular .	57
4.1.1.5. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 5. Bölüm: Atmosfer ve İklim Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	59
4.1.2. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi: Yerleşmeler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	62
4.1.3. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi: Bölgeler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	65
4.1.4. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi: Doğal Çevre ve İnsan Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	67
4.4.5. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Ünitelere Göre Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	70
4.2. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	74

4.2.1. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	74
4.2.1.1. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Dünya'nın Yapısı ve Oluşum Süreci Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	74
4.2.1.2. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Su Kaynakları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	79
4.2.1.3. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Topraklar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	83
4.2.1.4. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Bitkiler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	85
4.2.2. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	87
4.2.2.1. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Nüfusun Özellikleri ve Önemi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	87
4.2.2.2. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Türkiye'de Nüfus Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	92
4.2.2.3. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Göç Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	94
4.2.2.4. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	98
4.2.3. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi: Uluslararası Ulaşım Hatları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	100
4.2.4. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi: Afetler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	102
4.4.5. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Ünitelere Göre Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	104
4.3. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	108
4.3.1. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi: Ekosistemlerin Özellikleri ve İşleyişi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	108
4.3.2. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	111
4.3.2.1. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Nüfus Politikaları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	111
4.3.2.2. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Yerleşmelerin Özellikleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	113

4.3.2.3. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi	
3. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler ve Doğal Kaynaklar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	117
4.3.2.4. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi	
4. Bölüm: Türkiye’de Ekonomi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	121
4.3.3. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	126
4.3.3.1. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 1. Bölüm: Kültür Bölgeleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	126
4.3.3.2. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 2. Bölüm: Küreselleşen Dünya Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	131
4.3.4. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi: Çevre Sorunları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	137
4.4.5. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Ünitelere Göre Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	143
4.4. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	147
4.4.1. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	147
4.4.1.1. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Ekstrem Doğa Olayları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	147
4.4.1.2. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Bildiğimiz Havaaların Sonu: Küresel İklim Değişimi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	148
4.4.2. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	151
4.4.2.1. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Geçmişten Geleceğe Şehir ve Ekonomi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	151
4.4.2.2. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri ve Kalkınma Projeleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	155
4.4.2.3. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Hizmet Sektörünün Ekonomideki Yeri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	157
4.4.2.4. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Küresel Ticaret Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	162

4.4.2.5. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi	
5. Bölüm: Türkiye Turizmi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	166
4.4.3. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	171
4.4.3.1. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 1. Bölüm: Jeopolitik Konum Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	171
4.4.3.2. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 2. Bölüm: Ülkeler Arası Etkileşim Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	177
4.4.4. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi: Çevre Sorunlarının Çözümüne Yönelik Yaklaşımlar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular.....	183
4.4.5. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Ünitelere Göre Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular	189
BÖLÜM V	194
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	194
5.1. Sonuç ve Tartışma	194
5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	195
5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	198
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	200
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	203
5.2. Öneriler	210
KAYNAKÇA.....	211

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 2018 CDÖP’nda “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” Ünitesinde Sınıf Düzeyine Göre Kazanım Sayısı	38
Tablo 2. Araştırma Kapsamında İncelenen Coğrafya Ders Kitapları ve Özellikleri	46
Tablo 3. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Coğrafya Bilimi: İnsan ve Doğa Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	49
Tablo 4. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Dünya’nın Şekli ve Hareketleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	52
Tablo 5. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Yer ve Zaman Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	54
Tablo 6. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Harita Okuryazarlığı Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	57
Tablo 7. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 5. Bölüm: Atmosfer ve İklim Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	59
Tablo 8. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi Yerleşmeler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	62
Tablo 9. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Bölgeler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	65
Tablo 10. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi Doğal Çevre ve İnsan Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	67
Tablo 11. 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Ünitelere Göre Dağılımı	70
Tablo 12. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Dünya’nın Yapısı ve Oluşum Süreci Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	74
Tablo 13. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Su Kaynakları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	79
Tablo 14. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Topraklar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	83
Tablo 15. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Bitkiler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	85
Tablo 16. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Nüfus Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	87
Tablo 17. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Türkiye’de Nüfus Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	92
Tablo 18. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Göç Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	94
Tablo 19. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	98

Tablo 20. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Uluslararası Ulaşım Hatları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	100
Tablo 21. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi Afetler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu.....	102
Tablo 22. 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Ünitelere Göre Dağılımı	104
Tablo 23. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi Ekosistemlerin Özellikleri ve İşleyişi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	108
Tablo 24. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Nüfus Politikaları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu.....	111
Tablo 25. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Yerleşmelerin Özellikleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu.....	113
Tablo 26. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler ve Doğal Kaynaklar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	117
Tablo 27. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Türkiye’de Ekonomi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu.....	121
Tablo 28. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 1. Bölüm: Kültür Bölgeleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	126
Tablo 29. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 2. Bölüm: Küreselleşen Dünya Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	131
Tablo 30. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi Çevre Sorunları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu.....	137
Tablo 31. 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Ünitelere Göre Dağılımı	143
Tablo 32. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Ekstrem Doğa Olayları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu.....	147
Tablo 33. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Bildiğimiz Havaaların Sonu: Küresel İklim Değişimi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	148
Tablo 34. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Geçmişten Geleceğe Şehir ve Ekonomi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	151
Tablo 35. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri ve Kalkınma Projeleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	155
Tablo 36. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Hizmet Sektörünün Ekonomideki Yeri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	157

Tablo 37. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Küresel Ticaret Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	162
Tablo 38. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 5. Bölüm: Türkiye Turizmi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	166
Tablo 39. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 1. Bölüm: Jeopolitik Konum Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	171
Tablo 40. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 2. Bölüm: Ülkeler Arası Etkileşim Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	177
Tablo 41. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi Çevre Sorunlarının Çözümüne Yönelik Yaklaşımlar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu	183
Tablo 42. 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Ünitelere Göre Dağılımı	190

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	50
Resim 2. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	50
Resim 3. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	51
Resim 4. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	53
Resim 5. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	55
Resim 6. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	58
Resim 7. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	60
Resim 8. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	61
Resim 9. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Çevre, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	63
Resim 10. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	64
Resim 11. Küreselleşmenin Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	66
Resim 12. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	68
Resim 13. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	69
Resim 14. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	76
Resim 15. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	76
Resim 16. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Çevre, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	77
Resim 17. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örnekleri	78
Resim 18. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	80
Resim 19. Küreselleşmenin Ekonomi ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	81
Resim 20. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	82
Resim 21. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	84
Resim 22. Küreselleşmenin Çevre ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	85

Resim 23. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örnekleri	88
Resim 24. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	89
Resim 25. Küreselleşmenin Ekonomi ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	90
Resim 26. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	91
Resim 27. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	93
Resim 28. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	95
Resim 29. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	97
Resim 30. Küreselleşmenin Çevre ve Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	97
Resim 31. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	99
Resim 32. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	101
Resim 33. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	103
Resim 34. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	109
Resim 35. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	110
Resim 36. Küreselleşmenin Ekonomi Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	112
Resim 37. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	114
Resim 38. Küreselleşmenin Eğitim, Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	115
Resim 39. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	116
Resim 40. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	118
Resim 41. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	119
Resim 42. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	120
Resim 43. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	122
Resim 44. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	123
Resim 45. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Çevre Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	124

Resim 46. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	125
Resim 47. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	127
Resim 48. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	128
Resim 49. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	129
Resim 50. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	130
Resim 51. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	132
Resim 52. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	133
Resim 53. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	134
Resim 54. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	135
Resim 55. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örnekleri	136
Resim 56. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	138
Resim 57. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	139
Resim 58. Küreselleşmenin Çevre ve Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	139
Resim 59. Küreselleşmenin Çevre ve Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	140
Resim 60. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Çevre Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	141
Resim 61. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Çevre ve Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	142
Resim 62. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	149
Resim 63. Küreselleşmenin Çevre Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	150
Resim 64. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	152
Resim 65. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	153
Resim 66. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	155
Resim 67. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	156
Resim 68. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	158

Resim 69. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	159
Resim 70. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	160
Resim 71. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	161
Resim 72. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	163
Resim 73. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	164
Resim 74. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	165
Resim 75. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	167
Resim 76. Küreselleşmenin Siyasi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	168
Resim 77. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	169
Resim 78. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	170
Resim 79. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	172
Resim 80. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	173
Resim 81. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	174
Resim 82. Küreselleşmenin Ekonomi ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	175
Resim 83. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	176
Resim 84. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	178
Resim 85. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	179
Resim 86. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	182
Resim 87. Küreselleşmenin Siyasi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	183
Resim 88. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	185
Resim 89. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	186
Resim 90. Küreselleşmenin Çevre ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	188
Resim 91. Küreselleşmenin Çevre ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	189

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ASEAN: Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği

BM: Birleşmiş Milletler

CDÖP: Coğrafya Dersi Öğretim Programı

IMF: Uluslararası Para Fonu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması

NATO: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı

TASAM: Türkiye Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

WB: Dünya Bankası

WTO: Dünya Ticaret Örgütü

BÖLÜM I

GİRİŞ

Dünyada yaşanan değişim ve dönüşüm sürecinin açıklanmasında kullanılan küreselleşme kavramı (Kıvılcım, 2013), önceleri ekonomi alanıyla ilgili bir kavram olarak algılansa da zaman içinde küreselleşmenin yaşam ile ilgili tüm bileşenler üzerindeki kaçınılmaz etkisi hissedilerek sosyal, kültürel, siyasi, eğitim, çevre, bilim ve teknoloji yönleriyle de önem taşıyan bir kavram olduğu anlaşılmıştır (Sever, Baldan, Tuğlu, Kabaoğlu ve Alagöz Hamzaj, 2018).

Küreselleşmenin farklı boyutlarının varlığı kavramın tanımlanmasında farklılıklara neden olmuştur. Cebeci (2011) küreselleşmeyi genel anlamıyla şöyle tanımlamıştır: “Devletlerin ekonomik ve politik kararlarındaki değişim gücüyle; ayrıca iletişim, ulaşım ve diğer teknolojik yeniliklerin de hızlandıran etkisiyle; toplumların kültürel, ekonomik, siyasal, çevresel vb. pek çok boyutta birbiriyle daha fazla yoğun olarak etkileşmesini ve bu etkileşimlerin sonucunda toplumların birbirleriyle fazla bütünleşmesini ifade eder.”

İletişim ve bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, bilgisayarın ve internetin yaygınlaşması, ulaşım sistemlerindeki gelişmeler, ulusal ve uluslararası ticaret ağlarının genişlemesi, yabancı yatırımların ve uluslararası şirketlerin artması küreselleşmeyi hızlandıran en önemli unsurlardır (Çalık ve Sezgin, 2005).

Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve bilgi alışverişindeki artış, yeni kültür ve uygarlıklarla etkileşimi kolaylaştırmakla birlikte, bilgiyi edinme, var olanların arasından uygun olanını seçme ve başkalarıyla paylaşma gibi becerilerine sahip bireylerin yetiştirilmesine duyulan gereksinimi de gündeme getirmiştir (Yurdabakan, 2002). Küreselleşen dünyada bireylerin sadece kendi tarihlerini, kültürlerini ve dillerini öğrenmeleri yeterli değildir. Günümüz koşullarında başarı kazanabilmek için, farklı insanların ve toplumların özelliklerini bilmek gerekmektedir. Kendi yaşadığı coğrafyanın dışına çıkamayan bireylerin, küreselleşen dünyada başarılı olmaları çok zordur (İçen ve Akpınar, 2012).

Nüfus alanı insan ve insan toplulukları arasındaki ilişkiler olan küreselleşme, ekonomik, siyasi/güvenlik, teknolojik/iletişimsel, çevresel/demografik ve kültürel boyutlara sahiptir (Bayar, 2008). Küreselleşmenin ekonomik, siyasal, kültürel ve teknolojik boyutlarda meydana getirdiği değişimler dolaylı ya da doğrudan bir ülkenin pek çok sistemini etkilemektedir. Eğitim sistemleri de küreselleşmenin meydana getirdiği bu değişimlerden en fazla etkilenen sektörlerden biridir. Ayrıca eğitim sistemleri küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimlerden etkilendiği gibi aynı zamanda küreselleşme sürecini etkileme potansiyeline sahiptir (Sever ve diğerleri, 2018). Bu nedenle dünyanın birçok ülkesi küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimlere uygun bireyler yetiştirmek amacıyla eğitim sistemlerinde değişiklikler ve düzenlemeler yapmıştır.

Küreselleşme ile ortaya çıkan çok boyutlu ve karmaşık ilişkilerin algılanması, analizi ve doğru bir şekilde kullanımı bireylerin aldığı eğitimin nitelikleri ile yakından ilgilidir. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı fırsatları ülke yararına en iyi şekilde değerlendiren ve yerel boyuttan ulusal boyuta, ulusal boyuttan küresel boyutta düşünen, analiz yapabilen bireyler yetiştirmek eğitim kurumlarının en önemli misyonlarından biridir (İlhan, 2010).

Küreselleşme sürecine uyum sağlamada eğitime önemli görevler düşmektedir. Eğitimin temel amaçlarından birisi, ülkenin ihtiyaç duyduğu özelliklere sahip vatandaş modelini yetiştirmektir. Ancak küresel gelişmelerin vatandaşlığın boyutlarını daha fazla zenginleştirilmesi sonucu “küresel vatandaş” kavramı ortaya çıkmıştır. Küreselleşme sürecinde bir ülkenin sadece kendi ihtiyaçlarına yönelik ve ülkesine karşı sorumluluklarının bilincinde olan vatandaş yetiştirmesinin yeterli olmadığını belirten Kan (2009b), küresel vatandaş şöyle ifade etmektedir; “Bütün insanlığa karşı kendini sorumlu hisseden, evrensel bilince sahip vatandaşların yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu özelliklere sahip olan vatandaşa, literatürde “küresel vatandaş” denilmektedir. “Küresel vatandaş”, sadece kendi ülkesinin değil yaşadığı ve sorumluluğunu üstlendiği bir dünyanın vatandaşıdır.”

Türkiye, sahip olduğu jeopolitik konumu ve köklü tarihi nedeniyle kültürler ve medeniyetler arası diyaloga ev sahipliği yapan bir ülke durumundadır. Bu bakımdan Türkiye, küreselleşmenin tüm boyutlarından dünyadaki birçok ülkeye kıyasla oldukça yüksek düzeyde etkilenmektedir (Kıvılcım, 2013). Küreselleşmenin Türkiye üzerindeki

etkilerini küreselleşmenin ekonomik, siyasi, teknolojik, kültürel ve mevcut tüm boyutları çerçevesinde gözlemlemek mümkündür (Bayar, 2008).

Türkiye’de eğitim sistemi de küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişim ve dönüşümlerden etkilenmiştir. Bu amaçla Türk eğitim sisteminin temel felsefesinde değişiklik yapılarak yapılandırmacı yaklaşım temel alınmıştır. Öğretim programları ve ders kitapları yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanmıştır. Bu bakımdan farklı eğitim kademelerindeki öğretim programlarında ve derslerde küreselleşme, farklı boyutlarda ve düzeylerde yer almaktadır (Sağlam, Vural ve Akdeniz, 2011).

Ortaöğretimde, içerik ve kapsam olarak küreselleşmenin en fazla yer aldığı derslerin başında Coğrafya dersi gelmektedir. Coğrafya, küresel ve bölgesel ölçekteki ilişkiler ve oluşumların, uluslararası iki ya da daha çok devlet arasındaki ekonomik, siyasi ve kültürel birliklerin anlaşılmasında ve bunlara yönelik politika ve stratejilerin geliştirilmesinde en temel bilimlerden biridir (Kaya, 2014). Bu doğrultuda küreselleşmenin meydana getirdiği değişimler dikkate alınarak Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP)’nda değişiklikler yapılmıştır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 2. maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanan 2018 CDÖP ile öğrencilerin;

- Doğal ve beşerî sistemlerin yerel ve küresel etkileşim içinde işleyişini anlamlandırması,
- Bölgesel ve küresel düzeyde etkin olan çevresel, kültürel, siyasi ve ekonomik örgütlerin uluslararası ilişkilerdeki rolünü kavraması,
- Coğrafi birikim ve sentez ülkesi olan Türkiye’nin bölgesel ve küresel ilişkiler açısından konum özelliklerini kavrayarak ülkesinin sahip olduğu potansiyelin bilincine varması,
- Türkiye’nin yeni vizyonuna uygun olarak başta Türkiye ile yakın ilişkisi bulunulan bölgeler ve ülkeler olmak üzere dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler hakkında bilgi sahibi olması hedeflenmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

CDÖP’nda küreselleşmeye dönük ifadelerin bulunması, küreselleşme sürecinde Coğrafya dersinin rolünü ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu hedefler doğrultusunda, güncellenen CDÖP’na uygun ders kitapları hazırlanmıştır.

Sonuç olarak küreselleşmenin Coğrafya dersinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırmada yukarıdaki açıklamalardan hareketle 2021 yılında MEB tarafından 9., 10., 11., ve 12. sınıflar için hazırlanan Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin yer alma durumunun tespit edilmiş, elde edilen bulgular tablo ve görseller yardımıyla desteklenmiştir.

1.1. Problem Durumu

Küreselleşmenin etkisiyle bilgi üretiminin ve paylaşımının hız kazanması, bilgiye olan ilgi ve ihtiyacı artırmıştır. Bunu temin edebilecek ve hızla değişen bilgiye ayak uydurabilecek bireylerin yetişmesi gerekmektedir. Bu nedenle sosyal yapının en temel kurumlarından biri olan eğitim, küreselleşmenin getirdiği değişimlerden soyutlanamaz. Çünkü eğitimde başlayan bir değişim, hem sosyal yapının diğer unsurlarını etkiler hem de bu unsurlarda oluşan değişimlerden etkilenir. Bu nedenle ülkeler, küreselleşme ve eğitim arasındaki ilişkiyi detaylı bir şekilde inceleyip buna göre plan ve politikalar yapmalıdır (Uslu Çetin, 2015).

Türkiye'nin jeopolitik konumu, Türk Eğitim Sisteminde yetişen öğrencilerin Türkiye'nin yakın çevresi ile Dünya'daki gelişmeleri ve diplomatik ilişkileri sürekli izleyen, analiz eden ve bunlardan sonuçlar çıkaran bireyler olmalarını gerektirmektedir (Açıkalın, 2010). Bu niteliklere sahip bireylerin yetiştirilmesinde ortaöğretim 9., 10., 11., ve 12. sınıflarda okutulan Coğrafya dersinin önemi büyüktür.

Coğrafya eğitimi, geçmişin birikimi ile bugünün ve geleceğin tasarımı yapan-inşaa eden ve bunları açıklamaya-kazandırmaya çalışan bir alandır (Çifçi, 2015). Coğrafya dersinde öğrenciler doğal sistemlerin işleyişini kavramakta ve yaşadığı dünyayı algılama fırsatı yakalamaktadır. Ülkeler, toplumlar ve beşerî sistemler hakkında bilgi sahibi olan öğrenciler, beşerî sistemlerin küresel çapta işleyişini coğrafya dersi ile kavramaktadır. Bu bakımdan coğrafya dersi öğrencilere; problem çözme, problemin nedenleri tanımlama, yeni oluşabilecek durumlar karşısında bilgi edinme ve transfer etme gibi akli beceriler kazandırmaktadır. Coğrafya bilgisi iyi olan bir insan, kendine inanır ve kendinin farkındadır. Dünyada meydana gelen değişimleri algılar 21. yüzyıla kendini hazır hisseder (İlgar, 2016).

Coğrafi bilgilerin öğrencilere aktarılmasında kullanılan en önemli araçlardan biri ders kitaplarıdır. Ayrıca Coğrafya ders kitapları küreselleşmenin ve küreselleşme sonucunda ortaya çıkan değişimlerin bireylere aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Bu

bakımdan Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin yer alma durumunun tespiti ders kitabı içeriklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalarda fayda sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Günümüz dünyasında, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Bu durum sosyal, kültürel, siyasi, ekonomi ve eğitim başta olmak üzere hayatın her alanında büyük değişiklikleri beraberinde getirmektedir (Gökpunar, 2019). Ulusal ve uluslararası düzeyde, toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri ve dünyada söz sahibi olabilmeleri, küresel dünyanın gerekliliklerini kazandırabilecek etkili eğitim sistemleri sayesinde olacaktır. Küreselleşme, ekonomik olduğu kadar, siyasal, kültürel ve insani bir olgudur. Küreselleşmenin kültürel ve siyasal bir süreç olması, eğitimin küreselleşme sürecindeki önemini artırmaktadır. (Çalık ve Sezgin, 2005).

Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve bilgi alışverişinde yaşanan artış, ülkeler arasındaki etkileşimi kolaylaştırmaktadır (Yurdabakan, 2002). Dünya'nın herhangi bir yerinde meydana gelen doğal veya beşerî bir olay, dünyanın farklı yerlerini de etkilemektedir. Dünya çapında yaşanan bu etkileşim küreselleşmenin bir sonucudur.

Ortaöğretimde küreselleşmenin en fazla yer aldığı derslerin başında temel amaçlarından biri doğal ve beşerî sistemlerin yerel ve küresel etkileşim içinde işleyişini anlamlandırılması olan coğrafya dersi gelmektedir (MEB, 2018). Coğrafya dersinde küreselleşmenin yer alma durumunun belirlenmesinde, dersin öğretim programına göre hazırlanan ders kitaplarının incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

Yukarıda kısaca ifade edilen sebeplerden dolayı bu çalışmada, 9., 10., 11., ve 12. sınıf coğrafya ders kitaplarındaki ünitelerde yer alan içeriklerde küreselleşme olgusunun hangi boyutlarıyla yer aldığının ve coğrafya ders kitaplarındaki görsellerde küreselleşme olgusunun nasıl ele alındığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Hızla artan teknolojik gelişmeler, özellikle bilgi-iletişim alanlarında yaşanan değişim; yerel, bölgesel, ulusal ve küresel etkileşimleri artırmıştır. Farklı mekânsal ölçeklerdeki doğal ve beşerî süreçlerde yaşanan etkileşim ve değişimler dikkate alınarak CDÖP güncellenmiştir. 2018 yılında güncellenen CDÖP ile öğrencilerin; yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerleri anlama ve bu

değerlere sahip çıkma bilinci geliştirmesi, doğal ve beşerî sistemlerin yerel ve küresel etkileşim içinde işleyişini anlamlandırması, bölgesel ve küresel düzeyde etkin olan çevresel, kültürel, siyasi ve ekonomik örgütlerin uluslararası ilişkilerdeki rolünü kavraması amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

Türkiye’de, erişilebilen literatürün incelenmesi sonucu küreselleşmenin 9., 10., 11. ve 12. sınıf Coğrafya ders kitaplarındaki yer alma durumunu konu edinen ve ders kitaplarını kapsamlı bir şekilde inceleyen bir araştırmanın olmadığı görülmüştür. CDÖP’nda küreselleşmeye yönelik yapılan değişikliklerin, Coğrafya ders kitaplarına hangi boyutlarda ve ne düzeyde yansıdığı bilinmemektedir. Hâlihazırda hiçbir çalınmanın bulunmaması, bu konuda yapılacak özgün bir çalınmanın ders kitabındaki konularda küreselleşmenin içerik ve görsel olarak nasıl yer aldığını gösterme konusunda öğretmenler, bu konuda çalışma yapacak kişiler ve ders kitabı hazırlayanlar için faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca bu çalışmanın literatürdeki boşluğu doldurması bakımından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın problem cümlesi, “2021-2022 eğitim öğretim yılında Türkiye’de 9., 10., 11., ve 12. sınıflarda okutulan Coğrafya ders kitaplarındaki içerik ve görsellerde küreselleşmenin yer alma durumu nasıldır?” olarak belirlenmiştir.

1.5. Araştırmanın Alt Problemleri

Bu çalışmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Küreselleşme olgusu 9. sınıf Coğrafya ders kitabındaki içerik ve görsellerde nasıl ele alınmaktadır?
2. Küreselleşme olgusu 10. sınıf Coğrafya ders kitabındaki içerik ve görsellerde nasıl ele alınmaktadır?
3. Küreselleşme olgusu 11. sınıf Coğrafya ders kitabındaki içerik ve görsellerde nasıl ele alınmaktadır?
4. Küreselleşme olgusu 12. sınıf Coğrafya ders kitabındaki içerik ve görsellerde nasıl ele alınmaktadır?

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilecektir:

1. Veri toplamada kullanılan araç ve yöntemler araştırma amacına uygun bilgileri toplayabilecek nitelikte olduğu,
2. MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen kaynakların geçerli ve güvenilir olduğu,
3. MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarının güncel ve hatasız olduğu,
4. MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarının araştırmanın konusuna uygun olduğu varsayılmıştır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma, MEB tarafından ortaöğretim 9., 10., 11., ve 12. sınıf seviyelerine yönelik hazırlanan Coğrafya ders kitaplarıyla sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Küreselleşme: “Küreselleşme üzerine tam ve net bir tanım vermek kolay olmasa da mal, hizmet ve sermayenin artan hareketliliği sonucunda sınır ötesi karşılıklı ekonomik bütünleşme ve ulusal ekonomilerin dünya piyasalarına dahil olma sürecinde dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan toplum ve devletler arasındaki iletişimin ve etkileşimin artması ve karşılıklı bağımlı hale gelmesi olarak ifade edilebilir.” (Kıvılcım, 2013).

Ders Kitabı: “Öğrencinin gelişim özelliklerine ve seviyesine uygun olarak hazırlanmış metinlerden oluşan, öğretim programlarının amaçları doğrultusunda hazırlanan ve içerdiği bilgileri öğrenciye sunan öğrenme-öğretme aracıdır. Öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olan ders kitabı, öğretim programlarında yer alan kazanımların gerçekleştirilmesini sağlayan, öğretmen ve öğrencilerin en sık kullandığı önemli bir materyaldir. (Şahin, 2012).

Coğrafya: “Coğrafya; yeryüzündeki doğal, beşerî ve ekonomik olayları tanımlayan, bu olayların insan çevre ile ilişkisini kuran ve bu olayların dünya üzerindeki dağılışını sebep sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır.” (Ünlü, 2001a).

Ortaöğretim: “14-17 yaşları arasındaki öğrencilerin aldığı eğitimi kapsayan eğitim dönemidir. Ortaöğretim, öğrencilere asgari ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hem yükseköğretime hem mesleğe veya geleceğe ve iş alanlarına hazırlamak için verilen eğitimidir.” (Kesler, 2007).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Küreselleşme

Günümüzde dünya üzerinde yaşanan değişim ve dönüşüme bağlı olarak uluslar ve ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi ve sosyal-kültürel ilişkiler eskiye göre kıyas edilemeyecek ölçüde çok hızlı ve karmaşık olarak meydana gelmektedir. Bu ilişkilerin ülkelerin iç ve dış siyasetleri üzerindeki etkileri de çok yönlü ve giderek artan bir şekilde görülmektedir. Dünyanın herhangi bir noktasında meydana gelen siyasi gelişmeler, diğer tüm ülkelerin ekonomik yapıları, ekonomik gelişmeler de siyasi yapıları üzerinde etkiler bırakabilmektedir. Dünyada yaşanan bu değişim ve dönüşüm küreselleşme olarak ifade edilmektedir (Demirci, 2005).

Karip (2005), küreselleşmenin en az üç farklı anlamda kullanıldığı belirtmektedir. Birincisi; küreselleşme ekonomik olarak büyük miktarda paranın dünya üzerindeki dolaşımıdır. İkincisi; bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişimdir. Üçüncüsü ise; uluslararası üretim ve hizmetlerin değişimi için yeni fırsatların ortaya çıkması ve ekonomik faaliyetlerde ulus-devletin rolünün giderek azalmasıdır. Ayrıca küreselleşme, zaman ve mekânın giderek küçülmesine bağlı olarak, zaman ve mekân etkilerinin ortadan kalkmasını ifade eden bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle küreselleşme, kaçınılmaz, önünde durulmaz, geri döndürülemez ve kabul etmek zorunda olduğumuz bir olgudur.

Küreselleşme, esas itibarıyla dünyada ticari ilişkilerin gelişmesine sonucunda ekonomik bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Dünyadaki sermaye dolaşımının, ülkeler seviyesinde değil, küresel seviyede dolaşması anlamına gelmektedir. (Tezcan, 1996). Sermayenin ve işgücünün dünya üzerinde hızlı ve esnek bir şekilde hareket etmesi sonucu dünya tek pazar haline gelmiştir. Bu bakımdan literatürdeki küreselleşme tartışmalarının büyük bir bölümü, küreselleşmeden bahsederken ekonomik küreselleşmeyi kastetmektedir (Çelik, 2012).

Cebeci'ye (2011) göre, küreselleşmeyi tetikleyen anahtar faktörler; “Teknolojik gelişmeler, bilgiye ulaşmanın daha kolay hale gelmesi, ulaşım imkânlarının artması ve

uluslararası kuruluşların çabaları ile dünya ekonomisinde sağlanan liberalleşme hareketleridir.” Zaman içinde küreselleşme siyasi ve sosyo-kültürel alanlarda da yansımaları görülen geniş içerikli bir olgu haline gelmiştir. Bunun sonucunda dünya toplumları ekonomik, siyasi ve kültürel düzeyde iç içe girmeye başlamıştır. Bu nedenle günümüzde dünya üzerinde yaşanan değişimlerin açıklanmasında daha çok küreselleşme kavramı kullanılmaktadır (Kan, 2009a).

Küreselleşmenin bilim dünyasında çok tartışılan bir konu haline gelmesi 1980 yılı itibariyle olmuştur. Günümüzde ekonomik, siyasi, sosyal ve çevresel ölçekte tüm gelişmelerin açıklanmasında küreselleşmeye ve küreselleşme sürecine vurgu yapılmakta ve bu alanlarda yaşanan gelişmeler küreselleşme süreci kapsamında değerlendirilmektedir (Cebeci, 2011).

Her türlü bilgi, insan, mal, hizmet ve sermaye akışkanlığını ifade eden küreselleşme dünyada ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel ve eğitim alanlarında birçok değişim ve dönüşümü meydana getirmiştir. Söz konusu değişim ve dönüşümler mikro boyuttan makro boyuta kadar geniş bir ölçekte etki alanına sahiptir. Diğer bir deyişle küreselleşme bireysel boyuttan uluslararası boyuta kadar farklı düzeylerde etkinliğe sahip bir olgu olarak dikkatleri çekmektedir (Tuysuz ve Başbüyük, 2018). Küreselleşmeyle insanları hayretler içerisinde bırakan teknolojik yenilikler, insanların yaşam kalitesini artıran ekonomik olanaklar, siyasi alanlarda yapılan reformlar ve kültürel olarak yeniden doğuş birlikte ortaya çıkmaktadır (Şahin, 2011). Ülkeler arasında mal ve hizmetlerin serbest dolaşımının artması farklı kültürlerin birbirleriyle etkileşime geçme olasılığını ortaya çıkarmıştır. Daha önceleri içinde yaşadıkları yerel toplumların üyesi olan bireyler, küreselleşmeyle birlikte uluslararası toplumun üyesi olmaya başlamışlardır. İnsan hakları, terör, savaşlar, kuraklık, açlık, salgın hastalıklar, çevreyi koruma ve küresel ısınma gibi kavramlar ulusların sınırlarını aşarak, dünyayı ilgilendiren güncel konular haline gelmiştir (Kan, 2009a).

Küreselleşme dünyada ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel etkilerine rağmen tanımı zor kavramlardan biridir. Küreselleşme kavramının geniş bir literatüre sahip olması ve üzerinde birçok yönüyle uzlaşılmasına rağmen, küreselleşmenin çok yönlü ve karmaşık bir süreç olması nedeniyle kesin bir tanımı bulunmamaktadır (Baypınar ve Erkut, 2011).

Elçin (2012), küreselleşme kavramının tanımlanmasındaki zorluğu iki temel nedene dayandırmakta ve bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Küreselleşme kavramını açıklamaya yönelik birçok tanım yapılmış, tanımlayanların konuya kendi zaviyelerinden bakmaları nedeniyle, tarafların bulunduğu tek nokta, ortak bir tanım üzerinde anlaşamamaları olmuştur. Nedenlerden bir diğeri de küreselleşmeyi açıklamada yararlanılan dünya görüşleri, bakış açıları, değerlendirme kıstasları ve ideolojiler zaman içerisinde değişime uğradıkça tanımın da içeriğinin değişmesidir.” Küreselleşme henüz tamamlanmamış bir süreç olduğu için dinamik ve etkileri hala tartışılmakta, küreselleşmeyi tanımlama çabaları devam etmektedir (Aktel, 2001).

Küreselleşme kavramı çoğu zaman belli fikirler, düşünceler, olaylar, teknolojiler ve kurumlar gibi durumların dünya ölçeğinde yaygınlığını ifade edebildiği gibi; ekonomik ve ulusal kimlik yapılarında sınırların ortadan kalktığı, toplumların sosyal hayatlarının küresel gelişmeler tarafından belirlendiği bir süreci de ifade edebilmektedir. Ya da küreselleşme dünyanın ekonomik ve kültürel bir bütün oluşturma, dünya toplumlarının birbirine benzeme, ulusal yapıların anlamını yitirmesi ve dünyanın tek bir mekân olarak algılaması sürecini tanımlayabilmektedir (Şahin, 2011).

Küreselleşmenin farklı boyutlarının bulunması, küreselleşmeye ilişkin değerlendirmelerin zaman içinde değişmesi, araştırmacıların değer yargılarının, ilgi alanlarının, küreselleşmeye bakış açılarının farklı olması kavramın tanımlanmasında farklılıklara neden olmaktadır. Bu bakımdan küreselleşmenin herkes tarafından kabul edilen ortak bir tanımı bulunmamaktadır.

Küreselleşme kavramı hakkında bakış açıları ve ilgi alanları farklı araştırmacı ve kurumların yaptığı tanımların bazıları şu şekildedir.

Dağlı’ya göre (2007), küreselleşme kavramı ABD’den dünya literatürüne başarılı bir şekilde tanıtılmıştır. İngilizce’de “Globalization” olarak ifade edilen kavram, Türkçe’ye “küreselleşme” olarak geçmiştir. Türk Dil Kurumu (1998) ise; evrenselleşme “evrenle ilgili; bütün insanlığı ilgilendiren, cihanşümül, âlemşümül, üniversal” olarak tanımlanmıştır (akt. Uygun ve Ulu, 2018).

Öztürk’e göre etimolojik (kökbilimsel) olarak “cihanşümül, bütün dünyayı kapsayan” karşılıkları verilen küreselleşme, günümüzde sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel yönden dünyaya açılma, dünya ile bütünleşme anlamında kullanılmaktadır (akt. Dağlı, 2007).

Giddens (1990) küreselleşmeyi, bir ülkede meydana gelen olayların başka ülkelerdeki olaylar üzerinde etkiye sahip olması ya da ulusal sınırlar dışında ortaya çıkan olaylardan etkilenme bağlamında sosyal ilişkilerin dünya boyutunda yoğunlaşması şeklinde ifade etmiştir. (akt. Elçin, 2012).

Çelik'e (2012) göre küreselleşme, ülkeler arasındaki ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ve teknolojik ilişkilerin gelişmesi, farklı toplum ve kültürlerin inanç ve beklentilerinin daha iyi tanınması, uluslararası ilişkilerin yoğunlaşması gibi birbiriyle bağlantılı konuları içeren bir kavramdır.

Ateş (2006) küreselleşmeyi en anlaşılır biçimde, insanlığın gelişimine yönelik dünya çapında bir bilincin ortaya çıkmasına neden olan ekonomi, toplum, siyaset, kültür ve kimlik alanlarındaki alt süreçlerin çelişkili dayatmalarıyla yönlendirilen ve desteklenen belirli bir tarihsel aşama olarak tanımlamıştır.

Clark ve Knowles (2003) küreselleşmeyi; toplumların ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve diğer yapılarının dünya düzeni ile bütünleşme süreci olarak ifade etmektedir.

Bulut ise (2003), küreselleşmenin en genel anlamıyla, bir coğrafi birim olarak dünyanın tümünün bütünleşmesini yani global bir topluma ve global bir kültüre sahip olma durumuna gelmesini ifade ettiğini belirtmiştir.

Karabıçak (2002) küreselleşmeyi, her biri diğeri ile ilgili ve birbirini etkileyen hassas dengeler üzerinde kurulu vazgeçilmez bir olgu şeklinde ifade ederek ortak bir tanım oluşturma yoluna gitmiştir.

Steger'a göre küreselleşme, dünya ölçeğindeki toplumsal karşılıklı bağımlılıkları ve mübadeleleri meydana getiren, çoğaltan, yaygınlaştıran ve yoğunlaştıran toplumsal süreçlerin çok boyutlu kümesini ifade etmektedir (akt. Keskin, 2013).

Kürkçü'ye (2013) göre küreselleşme, her alanda mesafenin daha az önemli hale gelmesi, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda dünyanın daha çok bütünleşmesi sürecini ifade etmektedir.

Zengingönül ise (2005), bütüncül bir tanıma ulaşma denemesinde bulunarak küreselleşmeyi, dünyada mevcut uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel katmanlara ait siyasal, ekonomik, sosyal, ekolojik, kültürel ve hatta coğrafik sistemlerin birbirlerinden farkındalıklarının gün geçtikçe artmasıyla, geçişkenliklerinin ve birbirlerini etkileme güçlerinin de arttığı ve dünya çapında bir "farkındalık ve küreye ait olumlu veya olumsuz

gelişmelerle bilinçli veya tepkisel cevap verme kültürünün oluştuğu” gelişen bir süreç olarak tanımlamıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı (1995) ise, küreselleşme ya da global bütünleşme, global entegrasyon, ülkeler arasındaki iktisadi, siyasi, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayırımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi farklı görünen ancak birbirleriyle bağlantılı olgular içerdiğini belirtmektedir. Küreselleşme bir anlamda maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması anlamına gelir. Bu değerler iktisadi nitelikli olabildiği gibi siyasi, sosyal, kültürel özellikte de olabilir şeklinde ifade etmektedir.

Bu bakımdan küreselleşmeyle ilgili yapılan tanımların daha çok birbirini tamamlar özellikte olduğu görülmektedir.

2.2. Küreselleşmenin Tarihi Gelişimi

Küreselleşmenin ilk olarak ne zaman başladığı ve hangi aşamalardan geçildiği kesin olarak bilinmemekle birlikte bu konuda değişik görüşler bulunmaktadır. Bu durumun nedeni küreselleşme olgusunun ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda kullanılan çok yönlü bir yapıya sahip olmasıdır. İnsan topluluklarının birbirleri ile iletişime geçmesini küreselleşme olarak değerlendiren Elçin (2012) ise, küreselleşmenin başlangıcının tarihin ilk dönemlerine kadar uzatılması gerektiğini, küreselleşmenin gündeme gelmesi ve bildiğimiz anlamıyla kullanılmasının daha yeni dönemlerde gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Benzer görüşe sahip olan diğer bir araştırmacı Aktel (2001) ise, küreselleşme kavramı ve sürecinin tam olarak ne zaman başladığı bu süreçte hangi evrelerden geçildiğinin tam olarak bilinmediğini; bununla birlikte küreselleşmenin insanların bulundukları yerlerden başka yerlere göç etmesi, farklı yerler arasında ticari faaliyetlerin başlaması, binek hayvanlarının evcilleştirilmesi, büyük ticari pazarların kurulması, ipek yolu ve deniz yollarının kullanılarak yeni bölgelerin keşfedilmesi kadar eskiye dayanan bir geçmişe sahip olduğunu belirtmektedir.

Birçok araştırmacıya göre küreselleşme, kökeni çok eskilere dayanan bir olgudur. Ancak somut bir gerçeklik olarak ortaya çıkması ve tartışılması yakın zamanlarda

yaşanan gelişmelerle ilgilidir. Ne var ki, küreselleşmenin yakın zamanlarda meydana gelen gelişmelerden hangisine bağlanacağı ya da oluşumda bunlardan hangisine ağırlık verileceği en tartışmalı konulardan biridir. Küreselleşmeyi dünyada yaşanan hızlı teknolojik gelişmelere bağlayanlar olduğu gibi, onu uluslararası ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak görenlerde vardır. Diğer taraftan küreselleşmeyi yeni bir olgu olarak görmeyip, kapitalizmin varlığı ve işleyişiyle ilişkilendirenler de bulunmaktadır (Bulut, 2003).

“Küresel” (global) kelimesinin kökeni 400 yıl öncesine dayanmasına rağmen, 1960'larda ortaya çıkan “küreselleşme” (globalization) kavramı oldukça yenidir. 1980'lerde araştırmacılar tarafından sıkça kullanılmaya başlanan küreselleşme kavramı, 1990'larda ise, bilim adamlarının önemini kabul ettiği anahtar bir kavram haline gelmiştir (Bozkurt, 2000).

İngiliz iktisatçısı W. Foster'ın 1833'te yazdığı dünya üzerindeki kaynakların dağılımı ve kullanımı konulu bir makalede küreselleşme kavramı ilk kez kullanılmıştır. Küreselleşme kavramının bugünkü anlamda işlerlik kazanmasının başlangıcı ise 4 Nisan 1959 tarihinde The Economist dergisinde yer alması ile olmuştur (Karabıçak, 2002). Marshall McLuhan'ın 1962 yılında yaptığı sosyoloji içerikli çalışmasında “Küresel Köy” kavramını kullanması küreselleşmenin günümüzdeki anlamıyla literatürde yer almasını sağlamıştır (Cebeci, 2011). Küreselleşme kavramı Garrett Hardin'in 1968'de yazdığı, kaynakların paylaşımı ve kullanımı konulu çalışmadan sonra popülerlik kazanmıştır. Günümüzde küreselleşme, ekonomiden siyasete, sosyal politikadan kültüre ve dünyada yaşanan hızlı teknolojik gelişmelere kadar hemen her alanda yaşanan değişim ve dönüşümü açıklamada kullanılan bir sözcük durumuna gelmiştir (Karabıçak, 2002).

Bayar'a göre (2008), küreselleşme üç aşamadan geçerek günümüzdeki halini almıştır. Bu aşamalar sırasıyla şu şekildedir;

1. 1914'lere Kadar Olan Dönem: 19. yüzyılın sonlarından 1914'lere kadar geçen dönemde, küreselleşmenin, özellikle iktisadi anlamda, oldukça ileri bir seviyede olduğu görülmektedir. Bu dönemde, uluslararası ticaretin önündeki engel ve tarifeler yok denecek seviyelere gerilemiş, küresel piyasaların entegrasyonu derinleşmiş, ulaşım maliyetleri ve uluslararası alanda kişilerin serbest dolaşımı önündeki kısıtlamalar en düşük seviyelere inmiştir.

2. 1914'lerden 1945-50'lere Kadar Olan Dönem: Küreselleşme lehinde gelişen bu hava, 1914'lerden 1945-50'lere kadar süren evre içerisinde ise tersine dönmüştür. I. Dünya Savaşı ile başlayan, Büyük Bunalım ile devam eden ve II. Dünya Savaşı'nın bitmesi ile sona eren bu dönem, küreselleşme dinamiklerinin ve global entegrasyon akımlarının ciddi bir biçimde sekteye uğradığı bir dönemdir. Siyasi anlamda aşırı-milliyetçilik, iktisadi anlamda korumacılık ve kendi kendine yeterlilik türündeki eğilimler bu dönemin tipik özellikleridir.

3. 1945-50 Sonrası Dönem: 1945-50 sonrası dönemde ve özellikle 1980 sonrasında ise küreselleşme büyük bir ivme kazanarak benzeri görülmemiş bir seviyeye ulaşmıştır. Bu durumun türlü nedenleri mevcuttur. Ekonomik anlamda, uluslararası ticaret hacmi ve uluslararası sermaye akımlarının hızı daha önceden eşi görülmemiş seviyelere erişmiş, küresel üretim süreçleri büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Öte yandan, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde böyle büyük bir savaşın bir kez daha yaşanmamasını teminen, siyasi küreselleşme ivme kazanmıştır. Ayrıca, teknolojik anlamda, bu dönemde, yerkürenin hemen her kesimini etkisi altına alan bir iletişim devrimi yaşanmıştır. Son olarak ve bilhassa 1980 sonrasında, küreselleşmenin çevresel, demografik ve kültürel boyutları da dünya gündeminin ilk sıralarında yer almaya başlamıştır.

2.3. Küreselleşmenin Boyutları

Etki alanı insan ve insan toplulukları arasındaki ilişkiler olan küreselleşme, her geçen gün farklı alanlarında etkisini göstermeye devam etmekte ve bu sayede bünyesine kattığı yeni açılım ve hareketlerle mevcut yapısını sürekli bir biçimde genişletmektedir. Bu bakımdan küreselleşme çok boyutlu bir kavramdır ve bu boyutların karşılıklı etkileşimi sonucu şekillenmektedir (Bayar, 2008).

Küreselleşme, pek çok araştırmacı tarafından ekonomik bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Ancak küreselleşmeyi sadece ekonomik bir olgu olarak görmek kavramın anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Çünkü küreselleşmenin sadece ekonomik bir süreç olmadığı, bu sürecin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, siyasi ve sosyokültürel gibi farklı boyutlarının olduğu görülmektedir (Kıvılcım, 2013).

Küreselleşmenin çeşitli alanları etkilemesi, küreselleşme konusunda yapılan boyutlandırmalarda farklılıklar meydana getirmiştir. Bu araştırmada incelenen Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutları ele alınmıştır. Küreselleşmenin belirtilen bu boyutları coğrafya

dersini daha fazla ilgilendirmesi bakımından önem arz etmektedir. Aşağıda bu boyutlar alfabetik sıraya göre açıklanmıştır.

2.3.1. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutu

Çelik (2012)'e, göre teknoloji, küreselleşme sürecinin baş aktörü, lokomotif, olmazsa olmaz unsurudur. Bilim ve teknolojiye 1980'li yıllardan itibaren yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin her alanda kullanımının yaygınlaşması dünyada yer ve mesafe kavramının eski önemini kaybetmesini sağlamıştır. Teknolojik gelişmeler sonucu küreselleşmenin ilk etkisini gösterdiği sektör finans piyasaları olmuştur. Daha sonra etki alanını hızlı bir şekilde genişleterek günümüzde siyasi, kültürel, ticari ve eğitim gibi çok geniş bir alana yayılmıştır. Ancak toplumsal değişimin temel elemanı olan teknolojik yenilenmenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlara yansımaları bu alanların değişim esnekliklerinden dolayı belli bir zaman gecikmesiyle gerçekleşmiştir.

Teknolojik alanda yaşanan bütün bu gelişmeler ekonomi, eğitim, sağlık, eğlence, siyasi ve sosyokültürel gibi birçok alanda etkileşimi artırarak küreselleşmeyi hızlandırmıştır.

Teknoloji ve iletişim araçlarının sağladığı imkânlarla, uluslararası iletişiminin kolaylaşması ve yaygınlaşmasıyla ulusal egemenlik fikri ve ulusal sınırların etkisi kısıtlanmaya başlamıştır. Teknolojik gelişmelerin hızlandırdığı küreselleşmeyle birlikte bireyler ulus devletlerin sınırlarını aşan kimliklere daha fazla ilgi duymuş ve küresel bilgi ve etki gittikçe daha fazla tartışılmaya başlanmıştır. Artık insanlar evlerinden, işyerlerinden veya dünyada bulundukları herhangi bir yerden cep telefonlarındaki mobil bağlantı ağları, uydu televizyonları veya internet bağlantısıyla dünyanın değişik yerleri ile sürekli etkileşim halinde olabilmektedir. Bu bakımdan dünyanın bir köşesinde yaşanan gelişmeler bizleri ve çevremizi etkilemekte ve yönlendirmektedir (Eser, 2014).

Günümüzde küreselleşmeyi artıran en önemli teknolojik gelişmelerden biri bilgi iletişim alanında yaşanan gelişmelerdir. Özellikle son dönemde iletişim teknolojisinde yaşanan baş döndürücü gelişlerin bankacılıktan bilime, eğitimden haberleşmeye, iletişimden ticarete ve ulaşımdan üretime kadar birçok alanda kullanımının yaygınlaşması küreselleşme için bir nevi katalizör etkisi yapmıştır. Bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak insanların her türlü görsel, sesli, yazılı ve yazısız bilgiye ulaşması kolaylaşmıştır. Bu bakımdan bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin küreselleşmenin dünyayı saran ağ konumuna gelmesinde önemli bir paya sahip olduğu söylenebilir. Bilgi

iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin en önemlilerinden birisi internettir. 1960'lı yıllarda Amerika'da ortaya çıkan ve 1990'lı yıllardan sonra tüm dünyada kullanımı yaygınlaşan internet sayesinde ülke sınırlarının ortadan kalktığı görölmektedir. İnternetle birlikte uzak mesafeler arasında mesajlar daha hızlı ulaşmaya başlamış ve internet üzerinden Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal ağların kurulması insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimi artmıştır. Bu gelişmeler sonucunda dünya küresel bir köy haline gelmiştir (Baygöl, 2020).

Bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin küreselleşmeye etkisini Giddens (2012) şu şekilde ifade etmektedir: "İnternet ve cep telefonlarının yaygın kullanımı, küreselleşme süreçlerini derinleştirmekte ve hızlandırmaktadır: artan bir biçimde, daha önceleri ya yalıtılmış olan ya da geleneksel iletişimlere erişimi kısıtlı olan yerlerde yaşayan daha fazla sayıda insan bu teknolojilerin kullanımıyla birbirine bağlantılı hale gelmektedir."

Çınar (2009), bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin küreselleşmeye etkisini şu şekilde ifade etmektedir: "Bilgisayar, internet ve uydu haberleşmesinin gelişmesi küreselleşmenin en önemli itici gücünü oluşturur. Bu teknoloji zaman, mekân ve işlem hızıyla büyük dönüşüme sebep olmuştur. Bilgisayarlar veri ve malûmatı (enformasyonu) hızla işleyen makineler olarak ortaya çıkmıştır. İnternet bir nevi "dijital sinir sistemi" gibi dünyayı sarmakta ve bilgisayarların işlediği bilgileri dağıtıp, toplamaktadır. Uydu haberleşmesi, e-ticaret, para transferi, askeri alan ve özellikle televizyon yayıncılığında büyük etkiye sahip olmuş, Amerikan kültürünün evrensel kültür olarak sunulmasına yol açmıştır. Bu süreçte ulus devletler ellerinde tuttukları bilgi tekeliini kaybetmiş, bilginin kontrolü yoluyla sürdürdükleri iktidar büyük ölçüde parçalanmıştır."

Bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde üretim sistemleri, iş organizasyonları, işgücü piyasaları ve istihdamda dünya çapında köklü değişimlerin yaşandığı görölmektedir. Mikro elektronikteki gelişmelere bağlı olarak programlanabilir otomasyon teknolojileriyle donatılmış sanayi üretim sistemlerinin ortaya çıkması üretim sistemlerindeki küreselleşmenin en belirgin özelliğidir (Çelik, 2012).

Tarım devrimiyle temeli atılan ve 1. sanayi devrimiyle ortaya çıkan küreselleşmenin, 2. ve 3. sanayi devrimleriyle gelişimini sürdürdüğünü, 4. sanayi devrimiyle ise tüm dünyada yaygınlaştığını ifade eden Rzayeva (2018), dördüncü sanayi devriminin üretim sistemlerinde ortaya çıkardığı değişimleri şöyle ifade etmektedir:

“Endüstri 4.0 veya Sanayi 4.0 olarak da adlandırılan dördüncü nesil sanayi devrimi kavramı, ilk kez 2011 yılında Hannover Sanayi Fuarı’nda gündeme gelerek, bu devrimin global değer zincirlerinin örgütlenişinin dönüştürülme biçimini tanımlamak için kullanılmış, daha sonra ise Alman hükümeti tarafından geliştirilmiştir. Dördüncü sanayi devrimi, bilişim, 3D yazıcılar, robotik, nesnelerin interneti (Nİ), yaygın ve mobil bir internet, internet süreçlerinin üretim aşamalarına entegrasyonu, süreçler arası ağların oluşturulması, küçük boyutlu ama daha güçlü sensörler, biyoteknoloji, nanoteknoloji, enerji depolama, yapay zekâ ve kuantum bilgi işlem gibi yeni teknolojik atılımların farklı alanlarda iç içe geçmesi ile karakterize edilmektedir. Dördüncü sanayi devrimi yalnızca akıllı makine ve sistemlerle ilgili olmayıp kapsamı oldukça geniştir. Yenilenebilir enerjilerden kuantum bilgi işleme, gen dizilemeden nanoteknolojilere kadar birçok alanda eşzamanlı ileri atılım dalgalarının yaşandığı görülmektedir. Dördüncü sanayi devrimini önceki diğer devrimlerden farklı kılan da bu teknolojilerin iç içe geçip kaynaşması ve biyolojik, dijital ve fiziksel alanlarda karşılıklı etkileşimidir.”

Üretim sistemlerinde meydana gelen bu gelişmeler küresel çapta rekabetin artmasına neden olmaktadır. İşletmeler dünya piyasaları ile rekabet edebilmek için teknolojiye ve Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerine yatırımlarını artırmaktadır.

Ancak küreselleşmenin teknolojik boyutunun birtakım olumsuz durumları beraberinde getireceği unutulmamalıdır. Özellikle küresel ölçekte teknolojiyi elinde bulunduran devletler ve şirketler teknolojisinin nimetlerinden faydalanırken diğer toplumlara kendi menfaatleri için teknolojinin gücünü kullanarak yaptırım uygulaması birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Baygül, 2020).

2.3.2. Küreselleşmenin Çevre Boyutu

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sanayileşmenin hız kazanmasıyla, dünyadaki doğal kaynaklar azalmaya başlamış ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca 21. yüzyılda dünya nüfusunun katlanarak artması, dünyadaki çevresel endişelerin dile getirilmesini sağlamıştır. Küreselleşmeyle çevre sorunları artık yalnızca ülkelerin sorunları değil dünyada yaşayan 8 milyar insanın ortak sorunu olmuştur (Baykal ve Baykal, 2008).

Küreselleşmeyle birlikte ekonomik ilişkilerin ulusal sınırları aşarak dünyada yaygınlaşması, küresel çevre sorunlarını beraberinde getirmiştir. Küreselleşme hızındaki artışla büyüyen ve kar oranları artan çokuluslu firmalar, dünyanın birçok yerinde bulunan

Üretim tesislerine yenilerini eklemektedir. Üretim tesislerinin sayılarındaki artış atmosfere gönderilen karbon salınımını ve küresel ısınmayı arttırmaktadır (Elçin, 2012). Artan retim faaliyetlerine baēlı olarak, doēal kaynakların ve enerji kaynaklarının aşırı kullanımı küresel evre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu bakımdan ekonomik sistemdeki küreselleşme ile evre sorunlarının küreselleşmesi arasında bir ilişki bulunmaktadır (Tuna, 2000). Teknolojik ilerlemeler sonucu ulaşım alanında yaşanan gelişmeler ekolojik dengenin bozulmasına yol açabilmektedir. Gelişen ulaşım sistemleri sayesinde dünyanın en ücra noktalarına ulaşım saēlanabilmektedir. Bu durum çeşitli bulaşıcı hastalıkların, bakterilerin, virüslerin sınır tanımayarak dünyanın dört bir yerine ulaşmasını saēlarken, diēer yandan toplum saēlıēını ve yerli canlı türlerini tehdit etmektedir. (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi [TASAM], 2006). 2019 yılının sonlarında Çin’de ortaya çıkan COVID-19 hastalığının hızlı bir şekilde tüm dünyaya yayılması bu durumun en önemli rneēidir.

Sanayi Devriminden sonra yaygınlaşmaya baēlayan sanayi kuruluşları baēta olmak üzere ortaya çıkan atıkların evre sorunu olarak görülmeye başlanması 1950’li yıllardır. 1970’li yıllara gelindiēinde ise evre kirliliēi tüm dünyayı ilgilendiren bir sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Bu yıllardan itibaren dünyada evre bilinci oluşmaya başlamıştır. 1980’li yıllarda ise evre sorunlarının insan ve diēer canlılar üzerinde meydana getirdiēi olumsuz etkiler kanıtlarıyla birlikte ortaya konulmuştur (Akın, 2007).

1990’lı yılların başından itibaren, küreselleşmenin ortaya çıkardığı bir olgu olarak görülmeye başlanan evre sorunlarının en önemlisi küresel ısınmadır. Çünkü iklim deēişikliği, buzulların erimesi sonucu kıyıdaki tarım alanları ve yerleşmelerin sular altında kalması küresel ısınma sonucu gerçekleşmektedir. Ayrıca hava kirliliēi, ozon tabakasının incilmesi, asit yaēmurları, deniz, gl ve akarsu kirliliēi, nükleer ve kimyasal atıklar, kuraklık ve sel felaketleri, çeşitli bitki ve hayvan türlerinin yok oluşu küreselleşmenin ortaya çıkardığı evre sorunları olarak görülmektedir. Bu sorunlar dünyanın belirli alanlarını ilgilendirmekten ziyade küresel bazda sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Sınırları aşan bu sorunların çözümü için ülkelerin kendi çabaları yeterli olmamaktadır. Küresel ölçekte bilinçlenme, dayanışma ve işbirliği gerekmektedir (Bayar, 2008).

Ortaya ıkış nedenleri farklı olmakla birlikte gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde iklim deēişikliği, küresel ısınma, topraēın ve suyun kirlenmesi gibi evre sorunlarının

yaşandığı görülmektedir. Ulusal sınırları aşan çevre sorunları, dünya ülkelerinin birbirine daha bağımlı hale gelmesini sağlamaktadır. Çünkü çevre sorunlarının sınır tanımaz özelliği, devletlerin ve uluslararası örgütlerin yoğun işbirliğini gerektirmektedir. Ayrıca tüm dünyanın ortak geleceği olan çevre konusunda uluslararası alanda çevre zirvelerinin yapılması ve alınan kararların dünya ülkeleri tarafında uygulanması gerekmektedir (Çelik, 2012).

Diğer taraftan küreselleşmenin çevre boyutu, dünyanın nüfus yapısıyla da yakından ilgilidir. Dünya nüfusundaki artış, mevcut doğal kaynakların hızla azalmasına neden olmaktadır. Günümüzde 8 milyara yaklaşan dünya nüfusunun 2050’de 9,4 milyara ulaşacağı dikkate alındığında, kuraklık, kirlilik, açlık, kıtlık ve göç gibi çevresel sorunların ortaya çıkaracağı küresel etki önem arz etmektedir (Bayar, 2008).

Bu nedenle çevre sorunları, çevrenin korunmasına yönelik yapılan eylemler, ortak çevre politikalarının belirlenmesi gibi çevresel konular ulusal sınırları aşıp, küresel düzeyde gündem oluşturan konular haline gelmiştir (Tuna, 2000).

2.3.3. Küreselleşmenin Eğitim Boyutu

Teknolojinin baş döndürücü bir şekilde hızla gelişmesi ve bilgi üretimin yoğun biçimde artması küreselleşme sürecine ivme kazandırmıştır. Bilimsel ve kültürel faaliyetler ile bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle eğitim sektörü uluslararası etkilere açık hale gelmiştir. Küreselleşmeyle birlikte bilgi toplumu, bilgi ekonomisi, bilgi teknolojileri, eğitim reformu, yönetişim, performans kriterleri, yaşam boyu öğrenme, öğrenme toplumu, e-öğrenme gibi kavramlar eğitim süreçlerine girmiştir. Bu kavramların eğitim süreçlerini etkilemesi sonucu günümüzde eğitim alanında değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır (Eser, 2014).

Eğitim ve öğretim küreselleşmeden etkilenen en önemli sektörlerin başında gelmektedir. Özellikle küreselleşmeye yol açtığı veya küreselleşmeyi hızlandırdığı düşünülen teknoloji ve bilgi kavramlarının eğitim üzerindeki etkisi önem kazanmaktadır (İlhan, 2010). Bu nedenle günümüzde, küreselleşmeyle birlikte, ulusal ve uluslararası rekabeti ve üstünlüğü belirleyen temel güç, geçerli bilginin üretimi ve yeni alanlara uygulanmasıdır (Çalık ve Sezgin, 2005).

21. yüzyılda bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle kültür ve medeniyetler arasındaki bilgi alışverişinin hızlanması, bireylerin bilgi alışverişinde zorunlu bir çaba

göstermesi gereğini doğurmuştur. Bu çaba, yeni kültür ve uygarlıklarla etkileşimi kolaylaştırmakla birlikte; bilgiye ulaşabilen, var olanlar arasından en uygun olanını seçebilen ve başkalarıyla paylaşabilen bireylerin yetiştirilmesine duyulan gereksinimi karşılamalıdır (Aslan, 2004).

Bilim ve teknolojiadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan küreselleşme insan hayatını ve insan yetiştirme süreci olan eğitimi etkilemektedir. Küreselleşmeyle birlikte değişen şartlara kolay uyum sağlamak amacıyla eğitim yaşam boyu devam etmelidir. Bireylerin değişen bilgi toplumuna katılımı, yeni bilgi ve becerilerin kazanımı yaşam boyu öğrenme süreciyle gerçekleşebilir. Küreselleşme sürecinde eğitim sistemlerinin ekonomik, sosyal, kültürel birçok koşulun etkisi altında kalması eğitim programlarında değişiklikleri de beraberinde getirmiştir (İlgar, 2016).

Bu bağlamda tüm alanları hem etkileyen hem de değiştirmekte olan küreselleşme süreci dünyada ciddi değişim ve dönüşümlerin yaşanmasına yol açmaktadır. Bu değişim ve dönüşümlere uyum sağlayan ve özümseyen bireyler yetiştirmek ülkeler için gün geçtikçe önemi artan bir konu ve adeta bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesinde temel görev eğitime düşmektedir (Çalışkan, 2021).

2.3.4. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutu

Ekonomik anlamda küreselleşme, ülke ekonomilerinin dünya ekonomisi ile bütünleşmesidir (Aydemir ve Kaya, 2007). Bir başka deyişle küreselleşmenin ekonomik boyutu, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve ülkeler arasında sermaye, mal ve hizmet akışkanlığının artmasına bağlı olarak ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin yoğunlaşarak ülkelerin birbirlerine yakınlaşmasını ve dünyanın tek pazar haline gelmesini ifade etmektedir (Çelik, 2012).

Aktel (2001), küreselleşmenin ekonomik boyutunu şöyle ifade etmektedir. “Ekonomik küreselleşme, genel anlamda uluslararası ticaretin ve yatırımın yayılması ve yoğunlaşmasına karşılık gelmektedir. Ekonomik küreselleşme beraberinde, piyasa ekonomisinin gelişmesini, dünya çapında ekonomik örgütlenmelerin hız kazanmasını, serbest ticaretin yayılmasını, sermaye hareketlerinin olağanüstü serbestliğini, dış ticaret hacmindeki genişlemeyi ve çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin genişlemesini getirmiştir.”

Bayar'a (2008), göre küreselleşmenin ekonomik boyutunun üç alt bileşeni üzerinde durulmalıdır. Bunlardan birincisi günümüz ki uluslararası ticaretin kendine özgü yapısına ilişkindir. Örneğin, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, dünya Gayrisafi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) 6 kat artarken, dünya ticari eşya ihracatında 20 kat artış olmuştur. Ayrıca bu dönemde dünya ticaretinin önündeki vergi, tarife ve kısıtlamaların düşürülmesi ve gelişmekte olan ülkelerinde dünya ticaretinde önemli bir rol üstlenmeleri sonucu mamul mallar ve hizmet ihracatında benzer bir artış yaşanmış olmasıdır. Ekonomik küreselleşmenin ikinci bileşeni ise küresel mali piyasaların ve küresel sermaye akımlarının günümüzde sahip olduğu hacim, derinlik ve çeşitlilikle alakalıdır. Günümüzde uluslararası bankacılık ile uluslararası döviz, tahvil ve bono piyasalarının küresel ekonominin işleyişinde önemli bir role sahip olması ve küresel alanda kullanılan mali araçların son derece çeşitlenmesidir. Küreselleşmenin ekonomik boyutunun üçüncü bileşenini ise küresel üretimdeki radikal dönüşümler oluşturmaktadır. Buna göre, günümüzdeki üretim faaliyetleri ulusal yapıdan ziyade, küresel bazda yerine getirilmektedir. Çok uluslu şirketlerin varlığına bağlı olarak bir ürünün üretimin farklı aşamaları dünyanın farklı ülkelerinde gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte çokuluslu şirketler portföy yatırımlarından doğrudan yabancı yatırımlara, uluslararası mal ve hizmet ticaretinden turizme kadar birçok ekonomik alanda faaliyet göstermektedirler.

Ekonomik küreselleşme süreciyle serbest piyasa güçleri ulus devletlerin denetiminden çıkmış, uluslararası planda ekonomiye yön veren ve biçimlendiren bir piyasa mekanizmasına dönüşmüştür. Bunun sonucu ulusal ekonomiler daha kırılgan ve krize yatkın hale gelmiştir (Ener ve Demircan, 2006). Küreselleşmeyle dünya ekonomik sistemleri, birbirine bağlı ve bağımlı hale gelmiştir. Yerel herhangi bir olumsuz ekonomik göstergeye, küresel anlamda tepki verilmekte, borsalar iniş-çıkışlar yaşamakta, insanlar ve kuruluşlar bir anda zengin ya da fakir olabilmektedir (Cantekin, 2015). Ekonomik küreselleşme, dünya ülkelerinin ekonomilerini birbirine bağlamış durumdadır. Dünyanın herhangi bir ülkesinde meydana gelen ekonomik değişimler dünyadaki tüm ülkelerin ekonomilerini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla ülkeler ekonomik kararlar alırken uluslararası koşulları da hesaba katmak zorundadırlar. Örneğin Türkiye Avrupa Birliği (AB) ile yaptığı Gümrük Birliği anlaşması nedeniyle dış ticarete büyük ölçüde AB kararlarının dikkate almak zorundadır (Çınar, 2009).

Teknolojideki gelişmeler ekonomik boyutta yeni piyasaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu piyasalar 24 saat işlem yapabilmekte ve bilişim teknolojisinin sağladığı

imkânları kullanarak sermayenin dünya çapında hareket etmesine imkân sağlamaktadır (Çınar, 2009). Bu durum dünya ticaretinin kesintiye uğramadan süreklilik kazanmasını ve dünyadaki sermaye hareketinin artışı sağlamaktadır (Aktel, 2001).

Ekonomik küreselleşme, ulusal şirketlerin sınırları aşarak uluslararası bir yapı haline gelmesini ve çokuluslu şirketlere dönüşmesini sağlamıştır. Çok uluslu şirketlerin daha fazla kazanç elde etmek amacıyla dünyanın en ücra noktalarına bile yatırım yapmaları mal ve hizmetlere uluslararası bir boyut kazandırmıştır (Baygöl, 2020). Çokuluslu şirketlerin ortaya çıkardığı bu süreç, teknolojinin gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru aktarımı gibi önemli bir fonksiyonu da üstlenmektedir (Çelik, 2012).

Dünya ekonomisindeki küreselleşme ülkeler arasındaki ekonomik işbirliğini artırmıştır. Ülkeler, aralarındaki ekonomik işbirliğini sağlamak amacıyla küresel ve bölgesel ekonomik oluşumlar kurmuştur. Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Birleşmiş Milletler (UN), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD), Uluslararası Ticaret Odası (ICC), Dünya Ekonomik Formu (WEF), Kuzey Atlantik Paktı (NATO), Dünya Bankası (WB) küresel oluşumlardır. Avrupa Birliği (EU), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (ASEAN), Afrika Birliği ise bölgesel oluşumlardır. Bu oluşumlar dışında dünya ekonomisine esas yön veren ekonomisi güçlü devletlerin oluşturdukları G-7, G-10, G-20 özel ülke gruplarıdır. Ancak dünya ekonomisine yoğun bir şekilde yön veren ABD, Japonya, Almanya, İngiltere, Fransa, Kanada, İtalya'nın oluşturduğu G-7'dir (TASAM, 2006).

Dünya ekonomisindeki küreselleşmeyle birlikte WTO, IMF, WB ve küresel gönüllü kuruluşlar yeni küresel ekonomik aktörler olarak ortaya çıkarak ekonomik küreselleşmeye ortam hazırlamıştır. 1945'ten itibaren etkileri ve sayıları giderek artan IMF, WB gibi uluslararası kuruluşlar, bir yandan ülkeler arasındaki küresel bağların yoğunlaşmasına neden olurken bir yandan da ulus-devletlerin karar alma süreçlerini etkilemiştir (TASAM, 2006). Ulusal hükümetleri bağlayan güçlü mekanizmalar geliştiren bu örgütler devletlerin gücünü zayıflatmıştır (Çınar, 2009).

2.3.5. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Bayar’a (2008), göre küreselleşmenin siyasi boyutu, günümüz dünyasında siyasi güç, otorite ve yönetim biçimlerindeki yapısal dönüşümü ifade etmektedir. Günümüzde etki alanını tüm dünya olarak kabul eden “küresel siyaset” anlayışı giderek güç kazanmaktadır. Ulus devlet, bu süreçte temel birim olarak faaliyet gösterse de yetki ve manevra alanları belirli ölçülerde kısıtlanmaktadır. Ayrıca yüksek askeri teknoloji ve nükleer silahlara sahip ülkelerin varlığı, terörist faaliyetlerin küresel ölçekte gerçekleştirilebilmesi, kötü yönetimlerin devletlerin iflasına yol açarak küresel güvenliğe zarar vermesi, sınır aşan organize suç, insan ticareti, yasadışı göç, uyuşturucu ticareti, karapara aklama, yasadışı paranın uluslararası tedavülü güvenlik kavramına da ulus-devlet temelinde yaklaşamayacağını ortaya koymaktadır.

Çınar’a (2009), göre küreselleşmenin siyasi boyutu, ulus devletlerin parçalanmasına hizmet eden bir süreç olarak işlemektedir. Bu süreçte “entelektüeller ve sivil toplum desteği” ön planda olduğu görülmektedir. Küreselleşmenin aktörleri, karşılarında ulus devlet gibi büyük bir güç görmek istememektedir. Bu bakımdan toplumlardaki din ve ideolojilerin parçalanmasına yönelik politikalar izleyerek ulus devleti çözme politikası izlemektedir. Küreselleşme bir yandan ulus devletleri parçalayıcı bir süreç olarak yaşanırken diğer taraftan ulus üstü birliklerin kurulmaya çalışıldığı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar AB, NAFTA, ASEAN ve Avrasya’da Şanghay İşbirliği Örgütü’dür. Yeni işbirlikleri oluşturma arayışından kaynaklanan bu örgütler ulus üstü bütünselmelerdir. Türkiye ise bu oluşumlar içerisinde AB projesi içinde yer almaya çalışmaktadır.

Teknolojik gelişmeler iletişim, ulaşım, terör ve güvenlik gibi alanlarda sınırların ortadan kalkmasını sağlamıştır. Bu bakımdan küreselleşme sürecinden en çok etkilenen durumlardan biri de güvenlidir. Teknolojik gelişmelerle savaş projeleri, muharebe türleri ve operasyon çeşitleri değişerek normal savaşların yerini asimetrik savaşlar almıştır. Bu durum günümüzde güvenliğin en konulardan biri haline gelmesini sağlamıştır. Çünkü ülkeler ve çok uluslu şirketler dâhil birçok kurumsal yapı bilgilerini, projelerini ve çeşitli verilerini sanal ortamlarda saklamaktadır. Bu bilgilerin siber saldırılara maruz kalması ise kurumlar ve bireyler açısından yıkıcı sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (TASAM, 2006).

2.3.6. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutu

Bir toplumun kendine özgü maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlayabileceğimiz kültür, küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimlerden etkilenmektedir. Tarihin her döneminde ekonomik ve kültürel olarak toplumlar birbirini etkilemiştir. Günümüzde iletişim teknolojisinin sağladığı olanaklarla bu etkileşimin hızı ve şiddeti artmıştır (Çınar, 2009). Küreselleşme, dünyadaki farklı kültürleri birbirine yaklaştırıp, kültürler arasındaki sınırları kaldırarak, kültürlerdeki homojen yapılanmaların değişmesini sağlamıştır. Farklı dil, din ve ırka sahip toplumların başka kültürlerle iç içe yaşamaya başlamasıyla çokkültürlülük ortaya çıkmıştır (Uydaş ve Genç, 2015).

Küreselleşmenin kültürel boyutunu, toplumlar arasındaki karşılıklı iletişim ve etkileşiminin artması oluşturmaktadır. Teknolojik gelişmeler bu artışta en önemli rolü üstlenmektedir. Ayrıca yurttaşlık kimliği gibi genel kimlik yapılarının yerini farklı etnik, dinsel, sosyal ve siyasal kimlikler almaya başlamıştır (Kıvılcım, 2013).

Küreselleşme ekonomik boyutlu bir olgu olarak ortaya çıkmış olsa da, kültürel olarak da tüm dünyada önemli bir dönüşümün yaşanmasını sağlamaktadır. Gelişen teknolojiyle birlikte iletişim alanında yaşanan gelişmeler, dünya genelinde bireyler ve toplumlar arasındaki etkileşimi artırarak yeni kültürel değerlerin tüm dünyaya yayılmasını sağlamıştır (İlgar, 2016). Birey ve toplumlara önceden yabancı gelen yaşam tarzları ortak bir payda da buluşmuş, farklı zevkler ve ilgi alanlarında küresel bir uyum sağlanmıştır. Bir anlamda, küresel bir kültürel birikimin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Bayar, 2008).

Küreselleşmeyle birlikte hızlı bir değişimin yaşandığı dünyada toplumsal değer yargılarının, alışkanlıkların farklılaştığı görülmektedir. Ticaretin yaygınlaşmasıyla artan tüketim ve popüler kültürün etkisiyle insanların tüketim alışkanlıkları, giyimleri, değer yargıları, gelenek ve görenekleri küresel boyutta birbirine benzemeye başlamıştır (Çelik, 2012). Örneğin İngilizcesin küresel bir dil haline gelmesiyle dünyanın hemen her yerinde görebildiğimiz İngilizce baskılı t-shirtler, dünyanın farklı ülkelerinde aynı müziklerin dinlenmesi, farklı kültürlerle sahip insanların aynı yiyecekleri yemesi küreselleşmenin kültürel boyuttaki etkisini göstermektedir (Kıvılcım, 2013).

Bilgisayar teknolojisiyle birlikte iletişim ağının, internet ve uydu teknolojilerinin gelişimi farklı toplumlar arasındaki etkileşimi artırmıştır. İnternet, televizyon ve sinema gibi iletişim araçlarının etkisiyle yerel kültürler küresel kültürün etkisine girmiştir.

İletişim hizmetlerindeki maliyetlerinin düşmesi ülke içerisinde ve ülkeler arasındaki görüntülü, sesli ve yazılı iletişimin oldukça yaygınlaşması fiziki sınırları ortadan kaldırarak insanlar arasındaki karşılıklı etkileşimin artırmıştır (Rzayeva, 2018). Bu bakımdan küreselleşme, kültürel anlamıyla yeni bir dünya düzeni ve ortak kültürün gelişmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca insanlar arasındaki fiziki sınırların ortadan kalkması yeni oluşumlara sebep olmuştur. Uluslararası örgütler ve sivil toplum örgütleri çoğalmış ve oluşturdukları farkındalık ile devletler ile boy ölçüşecek duruma gelmişlerdir (TASAM, 2006). Medya aracılığıyla dünyanın bir yerinde yaşanan gelişmelerden bütün dünyanın haberdar olması, yaşanan olaylar karşısında tepkilerin küresel bağlamda dile getirilmesini sağlamaktadır (Kan, 2009b).

Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus küreselleşme dinamiklerinin kültürlerarası etkileşimden ziyade farklılaşma ve ayrışmayı da ortaya çıkarmasıdır. Yayınlanan internet ve uydu yayınları aracılığıyla alt kimlik ve yerel değerler kendilerini ifade etme fırsatı bulabilmektedir (Çınar, 2009).

Küreselleşmeyi çalışanların hakları açısından değerlendiren Elçin (2012) ise, çalışma saatlerinin düzenlenmesi, izin ve mola haklarının belirlenmesi, çalışan haklarının oluşturulması ve bu hakların düzenlenmesinin ve uygulanmasının uluslararası kuruluşlarca denetlenebilmesinin çalışma hayatına ve çalışanların sosyal hayatına olumlu katkı yaptığını belirtmektedir.

2.4. Küreselleşme ve Türkiye

Bayar'a (2008) göre, küreselleşme sürecinden dünya ki diğer ülkelere göre Türkiye'nin daha çok etkilenmesinin temel iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; Türkiye'nin jeo-stratejik konumu nedeniyle küreselleşmenin etkilerine açık olmasıdır. İkincisi ise; Anadolu topraklarının tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmasına bağlı olarak, bu topraklar üzerinde halen farklı milletlerden insanların yaşamasıdır.

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle yalnızca komşu olduğu ülkelerle değil, dünyanın farklı noktalarındaki ülkelerle diplomatik ilişkiler kurmak zorundadır. Küreselleşmeyle birlikte artık bir ülkede meydana gelen gelişmeler sadece o ülkenin komşularını değil bazı durumlarda tüm dünya ülkelerini etkilemektedir (Açıkalın, 2010). Örneğin; Türkiye'nin terörle mücadelesi, Suriye'de yaşanan iç karışıklık nedeniyle Türkiye'ye yapılan göçler sadece Türkiye'yi değil dünyanın birçok ülkesini

etkilemektedir. Ege Adaları'nın silahlandırılması nedeniyle Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan gerilime birçok ülkenin dahil olmak istemesi komşu iki ülke arasında yaşanan sorunların uluslararası bir boyut kazanmasına örnektir.

Türkiye'nin jeo-stratejik konumu, ekonomi bakımından da birtakım sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Dünyadaki enerji kaynakları bakımından zengin alanlara komşu olması nedeniyle Türkiye bir enerji koridoru durumundadır. Türkiye, petrol ve doğalgazın Doğu-Batı istikametinde taşınmasında ekonomik bakımdan en kısa ve en az maliyetli güzergâh sunmaktadır. Bu durum Türkiye'nin bölgesel ve küresel anlamda ekonomik önemini artırmaktadır (Kıvılcım, 2013).

Türkiye'de küreselleşmenin siyasi boyutu ile ilgili olarak Bayar (2008); Türkiye'de özellikle son dönemlerde yapılan düzenlemelerle demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, insan hakları, kadının statüsü gibi konularda evrensel değerlere uygun yaklaşım izlendiğini belirtmektedir. Ayrıca yasa dışı göç, uyuşturucu ticareti, insan ticareti, terörle mücadele ve silahsızlanma gibi konularla daha kapsamlı ilgilenmeye zorladığını, bu konularda Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası işbirliği çerçevesindeki çözüm arayışlarında öncü rol alması gerektiğini vurgulamaktadır.

Türkiye coğrafi konumu itibarıyla Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarının kesişim noktasında ter almakta ve politik ve ekonomik bakımdan gelişmiş Avrupa ülkeleri ile gelişmemiş ülkeler arasında bir köprü görevi görmektedir. Türkiye sahip olduğu coğrafi konum özelliğine bağlı olarak düzensiz göçmenler tarafından sıklıkla transit güzergâh olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlarda yıllardır devam eden karışıklıklar sonucu Türkiye'ye kitlesel göç akınları olmuştur. Türkiye çevresindeki ülkelerde yaşayan insanlarla olan tarihi ve kültürel bağları nedeniyle zor durumda kalan sığınmacılara kapılarını sonuna kadar açmıştır. Küreselleşmenin getirdiği iletişim ve seyahat özgürlüğü tüm dünyada göç hareketliliğinde artışa neden olmuştur. Türkiye küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı göç dalgalarından derinden etkilenmiştir. Yaşanan bu gelişmeler Türkiye'nin düzensiz göçle mücadele için yeni stratejiler geliştirmesine, hukuksal reformlar yapmasına ve uluslararası işbirlikleri yapmasına zemin hazırlamıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Küreselleşmenin çevresel boyutunun ortaya çıkardığı değişimleri de Türkiye'de görmekteyiz. Örneğin; çevre dostu üretim ve tüketim Türkiye'de giderek artan bir şekilde dikkate alınmaya başlanmıştır (Bayar, 2008). Türkiye son yıllarda giderek artan enerji

ihtiyacını karşılamak için fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmiştir. Bu durum küresel çevre sorunlarına yol açan hava kirliliğini azaltması bakımından önem taşımaktadır.

Küreselleşmenin kültürel boyutundan yaygın bir şekilde etkilenen Türkiye’de, Türk toplumunun beğeni ve ilgi alanlarının ciddi bir değişim ve dönüşüm sürecinden geçtiği söylenebilir. Bu durum küresel düzeyde tanınan kültürel unsurlar ve üretim biçimlerinin Türkiye’de yer etmesi kadar, Türk kültür öğelerinin uluslararası tanınırlığının artması şeklinde de gerçekleşmektedir. Ayrıca küreselleşmenin dünyada meydana getirdiği sosyo-kültürel değişimlerden etkilenen Türkiye’de nüfus artış hızının düşme eğilimine girdiği gözlenmektedir (Bayar, 2008).

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimler, Türkiye’de eğitim sektörüne de yansımıştır. Küreselleşen dünyada Türkiye’nin gelişimine katkı sağlayacak bireyler yetiştirmek, bireylerin küreselleşen dünyaya uyumlarını sağlamak ve günümüzün koşullarının ihtiyaç duyduğu bireylerin yetişmesini sağlamak amacıyla eğitim sisteminde değişiklikler yapılmıştır. Bu amaçla Türkiye’de eğitim sistemi yeniden yapılandırılarak, öğretmen merkezli eğitimden öğrenci merkezli eğitime geçilmiştir. Ayrıca küreselleşmenin etkisiyle okulların teknolojik alt yapısı yenilenmiş ve okullarda teknolojik aletlerin kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır.

Kıvılcım (2013) ise, Türkiye’nin küreselleşme sürecindeki vizyonunu şu şekilde özetlemektedir; “Türkiye’nin küreselleşme fırtınasından olumsuz etkilenmemesi ve galip çıkması için Türkiye’nin küreselleşme sürecinden sadece etkilenen değil, aynı zamanda sürece katkı sağlayabilen bir tutum izlemesi gerekliliğidir. Dış siyasette kişilik sahibi, bölgesel çıkarlarını korumakla beraber, barışçı ve uzlaşmacı bir kimliğe sahip, küresel organizasyonlarda yer almakla birlikte tamamen kaderini onlara bağlayan, jeostratejik konumundan kaynaklanan kozlarını çok iyi kullanan, iç siyasette demokrasi ve insan haklarına önem veren, bu konulardaki gelişmeleri dış güçlerin baskını nedeniyle değil, kendi halkı ve ülkesi için yapan, ekonomide kaliteyi, verimliliği ve rekabeti esas alan, dış sermaye ve kredilerden ziyade öz kaynaklarını ve zengin doğal kaynaklarını, genç ve müteşebbis iş gücünü kullanmaya yönelik önlemler alarak uygulayan, bütün bunların yanında küresel kültür unsurlarını da benimsemekle birlikte milli kültüründen taviz vermeyen, hem evrensel, hem de milli kültür unsurlarını bir arada geliştiren, tarihine saygılı ve stratejik vizyona sahip bir siyaset izlemesi gerekmektedir.”

2.4. Küreselleşme ve Eğitim

Bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerle küreselleşmenin hız kazanması bireysel ve toplumsal ihtiyaçların değişmesini sağlamıştır. Bu değişim sürecinden en fazla etkilenen alanların başında eğitim gelmektedir (Sözen, 2018).

Çok yönlü ve farklı alan evrelerdeki aktiviteleri kapsayan eğitimin, küreselleşme gibi tanımı zor olan kavramlardan biri olduğunu belirten Eser (2014), eğitimi insan davranışlarında belirli amaçlar doğrultusunda belirli ilerlemeler sağlayan planlı faaliyetler dizisi olarak tanımlamıştır. Eğitimin bireye katkılarını ise şöyle ifade etmektedir. Eğitim faaliyetleri ile kişiler yeteneklerinin farkına vararak geliştirme olanağı bulur. Eğitim bireye, dünyanın değişen koşullarına ve topluma adapte olmasını sağlayacak bilgi ve beceriler kazandırır. Ayrıca eğitim bireylere bilim ve teknolojiye meydana gelen değişiklikleri algılama, öğrenmeyi öğrenme gibi yaşam boyu kullanabileceği beceri ve davranışlar kazanmasını sağlar. Bireylerin insan hak ve özgürlüklerine saygılı olarak yetişmeleri, demokratik bir kişiliğe sahip olmaları eğitim yoluyla elde ettikleri kazanımlar sayesinde olmaktadır. Bu bakımdan eğitimin bireyin kişiliğinin gelişiminde hayati bir rol oynamaktadır.

Küreselleşen dünyanın ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim öğretim etkinliklerinde yenilikler ortaya çıkmaktadır. Bireylerin küreselleşen dünyanın gerektirdiği temel yeterliliklere sahip olması, çevresiyle sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilmesi, geleceğe yönelik iyi bir meslek seçimi yapabilmesi ve kendisini inşa edebilmesi eğitim ve öğretim etkinlikleri ile mümkün olabilmektedir (İlhan ve Gülersoy, 2018). Küreselleşmenin ortaya çıkardığı gelişmelere uygun bilgi, tutum ve değerlerle donanmış bireylerin yetişmesi eğitim yoluyla olacaktır (Tezcan, 1996).

Eğitimin küreselleşmenin meydana getirdiği değişimlerden etkilenirken aynı zamanda küreselleşme sürecini etkileme potansiyeline sahip olduğunu belirten Sever ve diğerleri (2018) küreselleşmenin eğitim üzerindeki etkisini “... çağın gerektirdikleri bağlamında değişen bireysel yeterlikler, eğitim kurumlarını, eğitim yaklaşımları ile süreç ve uygulamalarını ve eğitimcilerin ve öğrencilerin rollerini değiştirmeye zorlarken, buna karşılık, tüm bileşenleri ile eğitimin de toplumsal değişim ve gelişmeyi etkileyici ve yönlendirici rollere sahip olduğu söylenebilir” şeklinde ifade etmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte giderek küçülen dünyada, toplumların varlıklarını devam ettirebilmeleri, uluslararası arenada daha rekabetçi olmaları için bireylerin küresel

değerleri ve oluşumları göze alarak hareket etmeleri gerekmektedir. Bu nedenle toplumların ulusal ve uluslararası düzeyde, varlıklarını sürdürebilmeleri ve dünyada söz sahibi olabilmeleri, küresel dünyanın gerekliliklerini kazandırabilecek etkili eğitim sistemleriyle mümkün olacaktır. Eğitimin geniş anlamdaki rolü sosyal birikimleri yüksek toplumları, insanlığın yaşamakta olduğu küreselleşme sürecinde, motive edilmelerini ve mücadeleye hazır hale getirilmelerini kolaylaştıracaktır (Çalık ve Sezgin, 2005).

Küreselleşme sürecinde yaşanan değişim ve dönüşümler yeni kavramlar ve olguların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu kavramlardan en önemlilerinden biri bilgi çağı veya bilgi toplumudur. Bu yeni anlayışa göre eğitimde ezbercilik önemini kaybetmiş, anlamsız ve faydasız bir duruma dönüşmüştür. Bilgi toplumunda birey, öğrenmeyi öğrenmelidir. Yeni eğitim anlayışına göre birey bilim dünyasının verilerini anlamalı, yorumlamalı, yenilerini ortaya koymalı ve problem çözme yeteneğini kazanmalıdır. Bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeyle birlikte bireyler bilgiye kolay ulaşabilmektedir. Küreselleşmeyle birlikte dünya tek pazar haline gelmiş ve bilginin maliyeti düşmüştür. Böylece bilgiye sahip olma değil, onu yorumlama önem kazanmıştır. Bu bakımdan bilgiyi kullanabilen onu yorumlayabilen bireylerin küreselleşen dünyada önemi artmaktadır (İlgar, 2016).

Küreselleşme sonucu eğitimde yaşanan paradigma değişikliğini Çalık ve Sezgin (2005) şöyle ifade etmektedir. Günümüz bilgi toplumunda bireylerin sorgulayıcı, düşünen, üretebilen ve yaratıcı bireyler olarak yetişmeleri gerekmektedir. Bilgi toplumunda eğitim kurumlarının rolü değişmektedir. Günümüzde bilginin doğrudan bireye aktarılmasının artık önemi kalmamıştır. Bunun yerine bireyin ihtiyaç duyduğu bilgiye nasıl ve ne şekilde ulaşabileceğinin öğretilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, üzerinde durulan temel kavram öğrenmeyi öğrenmedir. Birey nasıl öğreneceğini bilirse, ihtiyaç duyduğu bilgilere en uygun yollardan kendisi ulaşabilir.

Dünya ve ülkemizde eğitim, teknoloji devrimi ve bilgi toplumuna geçişte büyük önem taşımaktadır. İnsan bilgi toplumunun en önemli öznesidir. Tarım ve sanayi toplumlarında beden gücü önem taşırken günümüzde beyin gücünün ön plana çıktığı görülmektedir (Eser, 2014). Küreselleşme sonucu bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati

yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır (MEB, 2018).

Küreselleşme sürecinde birçok ülke çağın gerektirdiği nitelikleri vatandaşlarına kazandırmak için hem kendi karar alma mekanizmaları hem de üyesi oldukları uluslararası organizasyonların yönlendirmeleri doğrultusunda eğitim sistemleri ile ilgili pek çok değişiklik yapmışlardır. Türkiye’de ise özellikle 1999 yılında AB üyeliğinin kabulünden sonra küreselleşme doğrultusunda eğitimin iyileştirilmesi yönünde adımlar atıldığı görülmektedir (Sever ve diğerleri, 2018).

Küreselleşen dünyada hayatımızın her alanında teknolojinin etkilerini görmekteyiz. İleri teknolojileri kullanabilmek yetişmiş insan gücü ile mümkün olmaktadır. Ülkelerin teknoloji üretebilmeleri, teknolojiyi transfer edebilmeleri ve transfer ettikleri teknolojiyi geliştirip bir üst seviyede yeniden üretebilmeleri için bilgiyi kullanabilen bireylere ihtiyaç vardır. Kalkınmanın eğitilmiş nitelikli insanların eseri olduğu dikkate alınırsa (Çınar, 2009), küresel gelişmelere uyum sağlayan ve özümseyen bireyler yetiştirmek ancak eğitimle mümkün olabilir (Çelik, 2012). Eğitim sadece küreselleşmenin ortaya çıkardığı sorunları aşmak için kullanılan bir araç olarak görülmemelidir. Aynı zamanda eğitim küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkacak değişimlere ayak uydurabilen bireyler yetiştirmelidir (İlgar 2016).

Küreselleşme eğitim ve öğretim etkinliklerinde değişim dönüşümü sürecini ortaya çıkarmıştır. Bilgi iletişim teknolojisinin gelişmesi ve ucuzlamasıyla televizyon, bilgisayar ve internet teknolojisi yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu durum aile ve toplumun eğitim ve öğrenim süreçlerinde değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Teknolojik araçların okullarda eğitim ve öğretim etkinliklerinde kullanılması teknolojinin eğitimdeki etkisini artırmış, klasik eğitim ve öğretim sisteminde değişiklikler meydana getirmiştir. Eğitimde yaşanan bu değişim iş ve hizmet alanlarında da etkisi göstermiştir. Rekabetin arttığı iş ve hizmet alanları ancak nitelikli bireylerin iş bulabildiği bir pazar haline gelmiştir. Küreselleşme sonucu ulusal sınırların aşılması ve uluslararası ticaretin yaygınlaşmasıyla dil öğrenimin önemi artmış ve bu durum piyasada var olabilmek için sürekli ve etkili bir eğitimi gerekli hale getirmiştir. Gelişen teknolojiyle ortaya çıkan e-öğrenim ve web tabanlı öğrenim ülkelerin eğitim ve öğretim sistemlerinde düzenlenme yapma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca bu süreç öğretmen ve öğrencinin rolünü ve

öğrenme biçimlerini radikal bir şekilde etkilemiştir. Artık öğretmen, öğrenmeyi öğretene bir kılavuza dönüşmeye başlamıştır (Eser, 2014).

Dünyadaki teknolojik ve politik gelişmelerle çevre kirliliği, açlık, terör gibi tüm dünyayı etkileyen sorunlardan yola çıkılarak dünya kültürlerini öğrencilere tanıtmaya anlayışını benimsemiş ve bunların eğitim programları içerisinde yer alması düşüncesi küresel eğitim anlayışını ortaya çıkarmıştır. Küresel eğitim, öğrencilerin farklı ülkelerde yaşayan insanların yaşam tarzları, değerleri ve kültürleri hakkında bilgi sahibi olmalarını ve dünya kültürlerini anlamalarını amaçlamaktadır. Dolayısıyla, bu yaklaşımın temel hedefi, öğrencilerin insanların farklılıklarını ve benzerliklerini algılaması ve anlamasıdır. Küresel eğitim öğrencinin kültürel farklılıklar, eşitsizlikler ile ülkeler arası bağlantılar, işbirliği ve anlaşmazlıklar gibi konularda bilgi, beceri ve tutum geliştirmesini sağlamaktadır (Açıkalın, 2010).

Türkiye sahip olduğu coğrafi konumundan dolayı dünyanın sorunlu bölgeleri arasında yer almaktadır. Bu durum Türkiye’yi bu bölgede çıkarları olan ülkeler açısından vazgeçilmez hale getirmektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin sadece komşu olduğu ülkelerle değil aynı zamanda dünyanın her yerindeki ülkelerle siyasi ilişkiler kurması gerekmektedir. Hızla küreselleşen dünyada, herhangi bir ülkede meydana gelen gelişmeler bazı durumlarda dünyanın birçok ülkesini etkileyebilmektedir. Bu bakımdan Türkiye’nin coğrafi konumu göz önünde bulundurularak, öğrencilerin dünyadaki gelişmeleri ve siyasi ilişkileri gözlemleyen, analiz eden ve bunlardan sonuçlar çıkaran bireyler olarak yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu durum Türkiye’de küresel eğitim yaklaşımının gerekliliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmelidir (Açıkalın, 2010).

Ülkenin ihtiyaç duyduğu özelliklere sahip vatandaş modelini yetiştirmek eğitimin görevidir. Ancak günümüzdeki küreselleşme süreci vatandaş modelinin boyutlarını değiştirmiştir. Bu nedenle ülkelerin sadece kendi ihtiyaçları için gerekli vatandaş yetiştirmesi yeterli değildir. Günümüzde ülke vatandaşlarının küresel ölçekte bilgi, beceri ve tutuma sahip olması gerekmektedir. Ortaya çıkan bu vatandaş modeline “küresel vatandaş” denilmektedir (Kan, 2009a). Küresel vatandaş, günümüz şartlarında kendi ülkesi, milleti ve devleti yanında kendini tüm insanlığa karşı sorumlu hisseden, evrensel bilince ve değerlere sahip vatandaştır. Bu bakımdan küresel vatandaş sadece kendi ülkesinin değil, yaşadığı ve sorumluluğunu üstlendiği tüm dünyanın vatandaşıdır (İçen ve Akpınar, 2012). Ayrıca küreselleşmeyle birlikte dünya ülkeleri arasında artan siyasi,

ekonomik, kültürel ilişkiler ve ülkeler arasında yaşanan göç olgusu farklı değerlere sahip insanların bir araya gelmesini sağlamaktadır. Bu bakımdan insanların olaylara daha fazla dünya gözüyle bakması ve olayları farklı bakış açıları ile değerlendirmesi gerekmektedir (Uydaş ve Genç, 2015).

Ülkelerin eğitim felsefesi ile ekonomik, politik ve toplumsal sistemlerin dayandığı felsefenin aynı olması gerekmektedir. Aksi halde eğitim sistemi uzun süre varlığını koruyamaz (Kaygısız, 1997). Bu bakımdan eğitim sürecine yön veren en temel unsur eğitim felsefeleridir. Eğitim felsefeleri, eğitim ve öğretim sürecinin nasıl gerçekleştirileceğini belirleyen en önemli rehberlerdir. Son yıllarda Türkiye’de eğitim sistemi üzerinde etkili olan daimicilik eğitim felsefesinin yerini ilerlemecilik ve sosyal bilişsel psikolojik temelli yapılandırmacılık yaklaşımı almıştır. Eğitim felsefesinde yaşanan değişimle öğretim programları ve ders kitapları bu yaklaşım temel alınarak hazırlanmaya başlanmıştır (Gökpınar, 2019).

Teknolojideki gelişmelerle birlikte eğitimde ortaya çıkan önemli yeniliklerden biri de e-öğrenme modelidir. E-öğrenmede eğitim ve öğretim etkinlikleri online olarak; görüntülü, sesli ve etkileşimli bir şekilde yapılmaktadır. Bu model öğretmen ile öğrencinin aynı mekânda olma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Bu öğrenme modelinde eğitim ve öğretim etkinlikleri bireysel ve toplu olarak gerçekleştirilebilmektedir. Zaman ve mekân faktörünü ortadan kaldıran e-öğrenme modeli ile birey, istediği yer ve zamanda bilgiye ulaşabilmektedir. Ayrıca bireyler aynı zaman diliminde veya farklı zaman dilimleri içinde eğitim faaliyetlerini gerçekleştirebilmektedir (Alkayış, 2020).

Endüstri 4.0’ın gerektirdiği niteliğe sahip kişilerin yetiştirilmesi bakımından eğitimin önemi büyüktür. Özellikle günümüzde Dördüncü Endüstriyel Devrim olarak bilinen Endüstri 4.0’daki teknolojik ve bilimsel gelişmeler insan yaşamını önemli ölçüde değiştirmiştir. Bilimsel gelişmelerle ortaya çıkan değişim insanların üretkenliğini, sosyal yaşamını ve eğitimini etkilemiştir. Endüstri 4.0, eğitim alanında inovasyon ortamını da değiştirerek, eğitimde insan-makine ara yüzünü daha küresel hâle getiren yapay zekâ ve dijital fiziksel platformlarla Eğitim 4.0’ın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Mevcut eğitim modelleri bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birleşerek yenilikçi Eğitim 4.0’ı meydana getirmektedir. Eğitim 4.0’ın tarihsel gelişimi bakıldığında e-öğrenme modelinin artık eğitimin vazgeçilmez bir parçası hâline geldiği görülmektedir. Dolayısıyla eğitim ve

öğretim modellerinin güncelliği sağlanarak çağa uygun şekillenmesi gerekmektedir (Alkayış, 2020).

Bu bağlamda ülkemizde de 2004-2005 yılından itibaren MEB, ilköğretim ve ortaöğretimde bir program değişikliği gerçekleştirmiştir. Genel olarak öğrenci merkezli anlayışla hazırlanan bu programlar, çoklu zekâ uygulamalarıyla öğretme esasına dayanmaktadır.

Günümüzde eğitim faaliyetleri küreselleşen dünyanın şartlarına göre şekillenmelidir. Bu amaçla bireylerin küreselleşen dünya şartlarına uyum sağlamalarını kolaylaştırmak amacıyla eğitim kurumları, çeşitli işletme ve kamu kuruluşları arasında ulusal ve uluslararası düzeyde ortak çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bireyler ve örgütler arasında ortak çalışma yapma becerisi geliştirmek eğitim hizmetlerinin bir görevi olmalıdır. Ayrıca eğitim hizmetlerinin toplumun ve dünyanın değişen ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olması gerekmektedir. (İçen ve Akpınar, 2012).

Küreselleşmeyle birlikte birbirine geçmiş ekonomik sistemler birçok alanda insanları birbirine yakınlaştırmaktadır. Uluslararası şirketler ya da aynı işleri yapan çalışanlar ortak normları paylaşmakta, benzer kurallara bağlı kalmaktadır. Bu durum çalışanların farklı toplum ve kültürleri tanımalarını gerektirmektedir. Dolayısıyla eğitim kurumları da değişen şartlara göre kendisini hazırlamalı ve kendisinde çağın gereğine uygun insan gücünü yetiştirecek değişiklikleri yapmalıdır (Bayar, 2008).

Küreselleşen dünyada eğitim kurumları, toplumdaki tüm örgütlerin önünde yer alarak, topluma yön ve şekil vermek zorundadır. Küreselleşen dünyanın gereklerini karşılayabilmede başarılı olabilmek için eğitim açısından göz önünde tutulması gereken bazı önemli unsurları Garner şöyle sıralamaktadır (akt. Çalık ve Sezgin, 2005).

1. Eğitim yaşam boyu süren bir etkinlik olmalıdır. Hızlı gelişen teknoloji ve artan bilgi birikimi karşısında, eğitimin yaşam boyu devamı sağlanmalıdır. Bununla birlikte, eğitim süreci içerisinde sadece belirli bilgiler aktarılmamalı, bireyin öğrenme kapasitesi de güçlendirilip geliştirilmelidir.

2. Eğitim, her zaman, her yerde ve yaşamın her alanında olmalıdır. Evde ve işyerinde eğitim imkânları sağlanmalı, sınıflarda olduğu kadar internet ve televizyonda da eğitim etkili şekilde verilmelidir. Bireylerin sürekli öğrenme kapasitelerini geliştirmek için

eğitim kurumları ile işletme sektörleri ve toplumun diğer kurumları işbirliği içinde çalışmalıdır.

3. Eğitim, eleştirel düşünmeye, iletişime ve problem çözme becerilerine odaklanmalıdır. Eğitim süreci, yeni sorun ve fırsatlar ortaya çıktığında, bireyleri açık ve eleştirel düşünmeye hazır hale getirmelidir.

4. Öğrenme, toplumun gelişmesinde önemli bir etken olduğu için, eğitim toplumsal gelişmeye yatırım niteliğinde olmalıdır. Bu nedenle toplumlar, sadece maddi sermayeye ve ekonomik alanlara yatırım yapmamalı, aynı zamanda eğitime gereken yatırımı yapmalıdır. Toplumsal bir yatırım özelliği taşıyan eğitim, toplumun gerçeklerinden soyutlanamaz.

5. Eğitim sistemi, öğrencilere küresel bir vatandaşlık anlayışı kazandırmalıdır. Küreselleşen dünyada, bireylerin sadece kendi tarihlerini, kültürlerini ve dillerini öğrenmeleri yeterli olmayacaktır. Global pazar ekonomisinde başarıyla çalışmak, farklı insanların ve kültürlerin özelliklerini bilmeyi gerektirir. Kendi yaşadığı coğrafyanın dışına çıkamayan bireylerin, küreselleşen bir dünyada başarılı olmaları çok zor olacaktır.

6. Eğitim, bireyler ve örgütler arasında ortaklıklar kurma becerisini sağlamalıdır. Eğitim kurumları arasında olduğu kadar, işletme, endüstri ve kamu kuruluşları arasında da, ulusal ve uluslararası düzeyde ortaklıkların kurulması sağlanmalıdır. Bu anlamda, bir eğitim örgütü sadece kendi uzmanlık alanında tek başına kalamaz, toplumun ve dünyanın değişen ihtiyaçlarına cevap vermek zorundadır.

Ülkeler küresel ölçekte rekabet edebilmek için eğitim sistemlerinde değişikliğe gitmektedir. Eğitim sistemlerinde yapılan yeniliklerin genel anlamda dünyada aynı doğrultuda olması eğitim sistemlerini standart hale dönüştürmektedir (Gökpunar, 2019). Ancak eğitim programlarını geliştirmede, gelişmiş ülkelere yararlanmak ve onlarla işbirliği içinde olmak gerekmektedir. AB destekli bir proje olan Erasmus programı gibi öğrenci değişimi projeleri bunun örneklerindendir (Ulu, 2015). Bu nedenle, Türkiye’den yurt dışına öğrenci gidişlerindeki artışlar, eğitimde küreselleşmeyle uyumlu gelişmelere örnek olarak gösterilebilir (Çalışkan, 2021).

Sonuç olarak teknoloji ve bilimsel gelişmeler, küreselleşme sürecini hızlandırmıştır. Küreselleşmeyle birlikte bilgi, toplumların en önemli zenginlik kaynağı olmuştur. Günümüzde ulusal ve uluslararası üstünlüğü belirleyen temel güç, bilgi üretimi

ve üretilen bilginin farklı alanlara uygulanmasıdır. Geçerli bilginin üretimi ve kullanımında ise, eğitim sistemleri ve okullara sorumluluk yüklemiştir. Bu nedenle günümüzde okulların en önemli sorumluluklarından biri, mevcut kültürel değerleri yeni kuşaklara aktarırken, küresel dünyanın gerektirdiği bilgi, beceri, değer ve tutumlara sahip bireyler yetiştirebilmektir (Çalık ve Sezgin, 2005).

2.5. Küreselleşme ve Coğrafya

Coğrafya, küresel ve bölgesel düzeyde ilişkiler ve oluşumların, uluslararası olarak devletler arasında ekonomik, siyasi ve kültürel birliklerin anlaşılmasında ve bunlara yönelik strateji ve politikaların geliştirilmesinde en temel bilimlerden biridir (Çifçi, 2015).

İlhan (2010) göre; “Coğrafya eğitiminin amacı yapıcı, yaratıcı, eleştirel düşünce yeteneğine sahip, edindiği bilgi ve becerileri günlük yaşamda kullanabilen, doğal çevre unsurları ile insan faaliyetleri arasındaki yakın ilişkiyi saptayan, doğal dinamikler ile toplumsal olguları belirli yaklaşımlarla inceleyen (analitik yöntem, doğrudan gözlem, kantitatif analizler ve laboratuvar araştırmaları) ve ortama ait potansiyelleri, olanakları ve sorunları ortaya koyan, çağımızın sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını anlayan bireyler yetiştirmektir.”

18. yüzyıldan günümüze kadar dünyada iki büyük değişim yaşanmıştır. Bunlardan birincisi sanayi devrimi, ikincisi ise sanayileşmeyle birlikte etkisi artan küreselleşmedir. Her türlü sermaye, mal, insan, hizmet ve bilgi akışkanlığını ifade eden küreselleşme; ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda birçok değişim ve dönüşümlerin yaşanmasına yol açmıştır. Söz konusu değişim ve dönüşümler mikro düzeyden makro düzeye kadar geniş bir ölçekte değerlendirilebilecek etki alanına sahiptir. Diğer bir ifadeyle küreselleşme bireylerden toplumlara kadar etki meydana getiren bir kavram olarak dikkat çekmektedir. Bu durum farklı boyutlarda mekânsal etkileri olan bir süreci beraberinde getirmiştir. Böylesi bir gelişme küreselleşme kavramının coğrafya disiplinin gündemine girmesine yol açmıştır (Tuysuz, 2021).

Geçmişten günümüze insanların yaptıkları birçok faaliyet (yiyecek toplama, avlanma, hayvanları evcilleştirme, toprağı işleme ve şehirler kurma gibi) yaşadıkları çevreyi tanıyarak öğrendikleri coğrafi bilgileri yaşantılarına yansıtma sonucunda ortaya çıkmıştır. Yaptığı tüm faaliyetlerde coğrafi bilgiyi en üst seviyede kullanan toplumlara, coğrafi bilgiler çeşitli avantajlar sunmakta ve sunmaya da devam etmektedir. Küreselleşen dünyada toplumlar, dünyanın herhangi bir noktasında yaşanan ekonomik,

siyasi, sosyal ve kültürel gelişmelerden iletişim alanındaki gelişmelerden sayesinde anında haberdar olmakta ve eskiye göre daha fazla bu gelişmelerin etkisi altında kalmaktadır. Kendilerini dünyada yaşanan değişimlerin ve gelişmelerin dışında tutamayan ülkelerin, bu değişimlere karşı kendilerini korumaları ve bu gelişmeleri lehlerine çevirebilmeleri için modern coğrafya bilimine ve bu bilimin ileri metot ve tekniklerine gereksinimleri vardır. Bu bakımdan günümüzde dünya ülkelerinin, dünya siyaset arenasında siyasi ve ekonomik bakımdan güçlü olmaları, mutlak ve göreceli konumlarından en üst seviyede faydalanabilmeleri için, başta yakın komşuları olmak üzere dünyanın diğer ülkelerini fiziki, beşerî, sosyal ve kültürel yönden çok iyi tanımları gerekmektedir. Bu da ancak coğrafya bilimine yeterince önem verilmesiyle gerçekleşecektir (Demirci, 2005).

Coğrafya eğitimi, küreselleşmeyle birlikte sürekli olarak artma eğilimindeki sorunları; hem mesleki hem de ticari olarak araştırmasının yanında siyasi alanlarda da ülke birikimine önemli katkılar yapmaktadır. Bu özelliğinden dolayı artık küreselleşen dünyada coğrafyaya, yer ve konum karakterleri ile dağ, ırmak gibi bazı alışılmış özellikleri ezberleten bir ders olarak bakılmamaktadır (Çifçi, 2015). Coğrafyaya bakış açısındaki değişimi ve bunun ortaya çıkaracağı etkileri Demirci (2005) şöyle ifade etmektedir. Günümüzde ülkeler, küreselleşmeyle yaşanan hızlı gelişmelere ayak uydurabilmek ve geleceğin dünyasına kendilerini hazırlayabilmek için yapacakları tüm planlarda, eskiye göre daha fazla coğrafya bilimine ve bu bilimin çağdaş yöntem, teknik ve araç-gereçlerine ihtiyaçları duymaktadır. Coğrafya bilimi sayesinde ülkeler, önce kendilerinden başlayarak yakın çevrelerinin ve tüm dünyanın, fiziki ve beşerî sistemlerini ve bu sistemlerin aralarındaki etkileşimlerini tanıyabilmektedir. Elde ettikleri bu bilgiler sayesinde ulusal ve uluslararası platformlarda sürdürülen ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel ilişkilerde birçok avantaj sağlayabilmektedirler. Ancak burada bilinmesi gereken temel nokta, coğrafyanın öneminin ülkelerin ve dünyanın fiziki ve beşerî özelliklerini tanıtmaktan ziyade; tüm bu fiziki ve beşerî sistemler arasındaki karşılıklı ilişki ve etkileşimleri doğru olarak ortaya koymasından kaynaklandığıdır. Böylesi bir coğrafi yaklaşımda, dünyada insanlar ve ülkeler arasında meydana gelen tüm faaliyetler ve arasındaki ilişkiler, bu faaliyetleri etkileyen fiziki ve beşerî coğrafi unsurlar göz önünde bulundurulmakta, bütüncü bir coğrafi bakış açısı ile ele alınmakta ve ülke kalkınması için kullanılmaktadır.

İlgar'ın (2016) ifadesiyle coğrafya bir yaşam biçimidir. İnsanlar hayatlarını sürdürebilmek ve yaşam standartlarını artırabilmek için çeşitli bilgilere ihtiyaç duyarlar. Coğrafya bireylere; problem çözme, problemin nedenini tanımlama, yeni karşılaşacakları durumlar karşısında bilgi edinme ve sahip oldukları bilgiyi yeni durumlara transfer etme gibi zihinsel beceriler kazandırır. Bu nedenle coğrafya bilgisi iyi olan bir birey kendinin farkındadır, kendine inanır ve küreselleşen dünyadaki yaşam boyu öğrenme modellemesinde içinde 21. yüzyıla kendini hazır hisseder.

Coğrafya öğrenmek kişiler açısından önemli olduğu kadar milletler içinde önemlidir. Yaşadığı yerin ve dünyanın coğrafyasını öğrenmek, ülke yönetiminde görev alacak kişilere birçok konuda bilinçli olma ve doğru karar verebilme becerisi kazandırır (Ünlü, 2001a). Ülkelerin günümüzdeki hızlı gelişmelere ayak uydurabilmeleri ve geleceğin dünyasına kendilerini hazırlayabilmeleri için geleceğe yönelik hazırladıkları tüm planlarda, eskiye göre daha fazla coğrafya bilimine ve bu bilimin çağdaş metot, tekniklerine gereksinimleri vardır. Coğrafya bilimi sayesinde ülkeler, önce kendilerini daha sonra yakın çevrelerinden başlayarak tüm dünyayı tanıyabilmektedir. Yine coğrafya bilimi sayesinde, ülkeler fiziki ve beşerî tüm sistemleri ve aralarındaki etkileşimleri kavrayabilmektedir. Elde edilen coğrafi bilgiler sayesinde, başta ulusal ve sonrasında uluslararası arenada sürdürülmekte olan ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi ilişkilerde pek çok avantaj elde edebilmektedirler (Demirci, 2005). Coğrafya eğitimin öneminden dolayı, Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) Eğitim Bölümü tarafından coğrafya öğretimi ülkenin en önemli ve stratejik 4 dersi içinde gösterilmektedir. Türkiye'de coğrafya eğitime hak ettiği önem verilmediği gibi, önemi azaltılacak uygulamalarla karşı karşıya bırakıldığı görülmektedir. (Sözen, 2018).

Dünya ve AB standartlarına uyum sağlamak amacıyla Türkiye'de zorunlu eğitim sekiz yıla çıkarıldıktan sonra yapılan son değişikliklerle 12 yıllık eğitime geçilmiştir. Bu değişikliklerden sonra yeni coğrafya müfredatında küresel dünya, dünya vatandaşlığı, AB ve Türkiye temaları ön plana çıkarılmıştır (İlgar, 2016).

İlk kez 1924 yılında uygulamaya başlanan CDÖP'da, günümüze kadar önemli değişiklikler yapılmıştır. Özellikle 2005 yılında köklü değişiklikler yapılan ve en son 2018 yılında revize edilen CDÖP'da bilgi yanında beceri, değer ve tutumların kazandırılmasının hedeflendiği görülmektedir.

2005 sonrası dönemde CDÖP'nın içeriğinin değişmesinin yanında yapısının, temel felsefesinin ve yaklaşımının değiştiği görülmektedir. Bu tarihten sonra program, kazanım temelli bir yapıya geçirilmiş öğrencinin bilgiye ulaşmasını öngören yapılandırmacı yaklaşım temel alınmıştır. Yeni CDÖP ile mekânın küresel ve bölgesel boyutta beşerî unsurlarla ilişkisi ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Örneğin; dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen çevre sorunları, farklı boyutlarda birçok yerde etkili olabilmektedir. Farklı mekânsal alanlarda doğal ve beşerî süreçlerde yaşanan bu etkileşim ve değişimler göz önüne alınarak CDÖP güncellenmiştir (Sözen, 2018).

Küreselleşme ve küresel konular coğrafya dersinin önemli unsurlarındandır. Coğrafya küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, kültürel ve çevresel boyutlarını içeren ve bu boyutların öğrencilere kazandırılmasını sağlayan önemli bir disiplindir. Küreselleşmeyle meydana gelen değişimler sonucu 2018 CDÖP'da küreselleşmeye yönelik konulara ağırlık verildiği görülmektedir. Bu amaçla 2018 CDÖP dört temel üniteden biri “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” olmuştur. 2018 CDÖP’nda “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesine ait sınıf düzeyi, kazanım sayısı, süre/ders saati ve oran (%) şu şekildedir (Tablo 1);

Tablo 1. 2018 CDÖP’nda “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” Ünitesinde Sınıf Düzeyine Göre Kazanım Sayısı

Sınıf	Ünite	Kazanım Sayısı	Süre/Ders Saati	Oran (%)
9. sınıf (2 Ders Saati)	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	3	5	7
10. sınıf (2 Ders Saati)	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	1	4	6
11. sınıf (2 Ders Saati)	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	7	17	24
11. sınıf (4 Ders Saati)	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	9	40	28
12. sınıf (2 Ders Saati)	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	9	31	43
12. sınıf (4 Ders Saati)	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	11	38	27

Günümüzde her alanda sınırların ortadan kalktığı, devletlerarası mücadelenin faal olduğu, sınırlı kaynaklar karşısında sınırsız ihtiyaçlardan dolayı insanların birbirine karşı sorumlu olduğu düşüncesinden hareketle küreselleşmenin toplumsal, ekonomik, siyasi, kültürel ve çevresel alanlarında öğrencilerin bilgi edinmelerini ve dünyada etkin ve sorumlu bireyler olarak yetişmeleri amaçlanmaktadır (Gökpınar, 2019).

2018 CDÖP’ında coğrafya dersinin temel felsefesi ve genel amaçları şöyle ifade edilmektedir: “Hızla artan teknolojik gelişmeler, özellikle bilgi-iletişim alanlarında yaşanan değişim; yerel, bölgesel, ulusal ve küresel etkileşimleri artırmıştır. Bu anlamda, bazı coğrafi çalışmalarda ifade edildiği gibi “zaman-mekân yakınlaşması” yaşanmaktadır. Yerel, bölgesel, ulusal ve küresel ölçekteki etkileşimler sadece beşerî süreçler açısından değil doğal süreçler açısından da söz konusudur. Günümüzde coğrafi bilgiler günlük hayatta daha yoğun olarak kullanılmaktadır. Örneğin Dünyanın herhangi bir yerinde oluşan çevre sorunları, farklı ölçeklerde birçok yerde etkisini hissettirebilmektedir. Farklı mekânsal ölçeklerdeki doğal ve beşerî süreçlerde yaşanan bu etkileşim ve değişimler dikkate alınarak CDÖP güncellenmiştir.” Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi küreselleşme ile en yakın ilişki içinde bulunan derslerden biri coğrafyadır. Bu nedenle CDÖP küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimlere göre güncellenmiştir.

Yine, 2018 CDÖP ile öğrencilere kazandırılmak istenen amaçlar arasında;

- Yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerleri anlama ve bu değerlere sahip çıkma bilinci geliştirmesi,
- Doğal ve beşerî sistemlerin yerel ve küresel etkileşim içinde işleyişini anlamlandırması,
- Bölgesel ve küresel düzeyde etkin olan çevresel, kültürel, siyasi ve ekonomik örgütlerin uluslararası ilişkilerdeki rolünü kavraması,
- Coğrafi birikim ve sentez ülkesi olan Türkiye’nin bölgesel ve küresel ilişkiler açısından konum özelliklerini kavrayarak ülkesinin sahip olduğu potansiyelin bilincine varması,
- Türkiye’nin yeni vizyonuna uygun olarak başta Türkiye ile yakın ilişkisi bulunan bölgeler ve ülkeler olmak üzere dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler hakkında bilgi sahibi olması,

gibi hedeflerin yer alması CDÖP’nın küreselleşmeyi dikkate alarak güncellendiğini ve küreselleşmenin coğrafya eğitimindeki yerini göstermesi bakımından önemlidir.

2.6. Küreselleşme ve Ders Kitapları

Ders kitabı, bir dersin öğretimi için, öğretim programı dikkate alınarak belirli şartları taşıyan uzman veya uzmanlar tarafından hazırlanan ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca belirli ölçülere göre incelemesi yapılmış ve onay almış yazılı öğretim materyalidir (Koç, Sönmez ve Çifçi, 2012). Alim ve Kaya (2011) ders kitabının öğretmen

ve öğrenciye rehberlik eden bir materyal olduğunu ifade ederek ders kitabını şu şekilde tanımlamışlardır; “Eğitim-öğretim hedefleri doğrultusunda hem öğretmene hem öğrenciye belirlenen hedeflere ulaşmak için rehberlik eden, bilimsel doğruları kanıtlanmış bilgilerle donatılan ve hazırlanmış olduğu sınıf kademesindeki öğrencinin gelişim düzeyi göz önünde bulundurularak hazırlanan en önemli eğitim-öğretim materyalidir.” Şahin (2012) ise ders kitabını; “Öğrencinin gelişim özelliklerine ve düzeyine uygun olarak hazırlanmış metinlerden oluşan, öğretim programlarının ilkeleri doğrultusunda hazırlanan ve içerdiği bilgileri öğrenciye sunan öğrenme- öğretme materyalidir” şeklinde tanımlamıştır.

Eğitim-öğretim etkinliklerinin vazgeçilmez unsuru olan ve öğrenme-öğretme sürecinin en yaygın kullanılan aracı olan ders kitapları her dönemde önemini korumuştur. Ders kitapları hem öğretmen merkezli eğitimin öne çıktığı dönemde hem de öğrenci merkezli eğitim döneminde eğitim-öğretim faaliyetlerinin en önemli materyallerinden birisi oluştur (Tomal, 2019). Küreselleşmeyle birlikte eğitimde yaşanan değişim ve dönüşümlere rağmen ders kitapları günümüzde eğitim ve öğretim faaliyetlerindeki önemini korumakta ve öğrenme-öğretme sürecinde en fazla kullanılan ders aracı olarak nitelendirilmektedir (Çalışkan,2021).

Ders kitapları eğitim-öğretim ortamında, hem öğretmene hem de öğrenciye hitap etmektedir. Öğretmene öğretim programında belirlenen hedefleri sunarken, öğrenciye de belirlenen süreç içerisinde hedeflenen davranışları kazandırırken rehber olmaktadır. (Alim ve Kaya, 2011). Öğretmenler öğrenme-öğretme etkinliklerini, öğrenciye ödev verme ve ders içindeki etkinlik çalışmaları gibi birçok faaliyeti ders kitaplarına göre düzenlemektedir. Ders kitapları okulların üstlendiği toplumsal, sosyal, ekonomik ve bireyi geliştirme fonksiyonlarının yerine getirilmesine yardımcı olması bakımından önem arz etmektedir. Bu bakımdan ders kitapları öğrenme-öğretme etkinliklerinin temel araçlarından biri olmaya devam etmektedir. Ders kitaplarının öğretim programın amacına ulaşmasındaki rolü büyüktür. Kızılçaoğlu (2003) ders kitaplarının eğitim-öğretimdeki yerini; ders kitapları bir yandan öğrencilere neler öğreneceklerini gösterirken, diğer taraftan öğretmenlere öğretecekleri konusunda yardımcı olmaktadır şeklinde ifade etmektedir. Ders kitapları öğrenmeyi kolaylaştırmasının yanında öğretmenin öğretim programında yer alan kazanımları verirken gücünü daha iyi kullanmasına, öğrencilere vermek istediklerini daha sistematik şekilde vermesine; öğrencinin de öğretmenin

anlattıklarını istediği zaman ve yerde, istediği tempoda tekrar etmesine olanak sağlayan temel bir eğitimsel materyaldir (Demirkaya ve Tomal, 2002).

Ders kitapları, eğitim-öğretim faaliyetlerindeki kullanım kolaylığı yanında, her öğrencinin ulaşabildiği, bilgilerin doğrudan verildiği, sürekli kullanılabilen ve her zaman başvurulabilen bir kaynak durumundadır. Bu bakımdan çağın gerektirdiği insanın özelliklerine uygun bir nesil yetiştirilmesi için hazırlanan öğretim programlarında belirlenen kazanım, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılmasında ders kitaplarının yeri yadsınamaz. Hazırlanan veya hazırlanmakta olan ders kitaplarının nitelikleri bu bakımdan büyük önem arz etmektedir (Artvinli ve Kaya, 2010). Küreselleşme sonucu öğretmen ve öğrenci rollerinde değişiklikler olurken, öğretim programları ve ders kitapları gibi eğitim araçları bu değişiklikten etkilenmektedir.

Ders kitaplarının eğitim uygulamalarına uygunluğunun en önemli koşulu MEB tarafından kabul edilen eğitim programlarına uygun bir şekilde hazırlanmış olmasıdır. Ders kitapları çağın ortaya çıkardığı koşullara uygun olmalı ve bireyin ihtiyaçlarına hitap etmelidir. Ayrıca ders kitapları küreselleşmeyle birlikte hayatımızın bir parçası haline gelen teknoloji kullanımının yaygınlığına bağlı olarak, öğrencilerin çağa ayak uydurmasını sağlayacak ve küresel düzeyde rekabet edebilecek işgücünün oluşmasına destek olabilecek nitelikte olmalıdır (Demirel ve Kıroğlu, 2021).

Küreselleşme ülkelerin ihtiyaç duydukları insan özelliklerinde değişiklikler meydana getirmektedir. Ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda bireylerin yetiştirilmesinde en önemli rol eğitime aittir. Bu bakımdan eğitim programları hazırlanırken üzerinde durulan en önemli konu yetiştirilmek istenilen bireylerin sahip olmaları gereken bilgi, beceri, tutum ve değerler olmaktadır. Küreselleşmenin dinamik bir süreç olmasına bağlı olarak öğretim programları da sürekli olarak güncellenmektedir. Bu bakımdan güncellenen eğitim programlarına uygun ders kitaplarının hazırlanmasına yönelik verilen önem giderek artmaktadır (Çalışkan, 2021).

Coğrafya eğitiminde bilgi kaynağı olarak kullanılan en önemli eğitim-öğretim araçlarından birisi ders kitaplarıdır. Coğrafya ders kitapları, öğrenme alanları ve sınıflara göre kazanımların gerçekleştirilmesinde önemli bir işleve sahiptir. CDÖP’da yer alan, kazanımların, kavramların, becerilerin, değerlerin gerçekleştirilmesinde ve öğrencilere kazanılmasında öğretmene rehberlik etmektedir. Ayrıca Coğrafya dersinin genel amaçları ile öğrenme alanları ve öğrenme alanları içerisinde yer alan kazanımların

gerçekleştirilmesinde Coğrafya ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan Coğrafya ders kitapları hem öğretmen hem de öğrenci açısından Coğrafya eğitiminde en önemli öğretim materyallerinden biridir (Koç ve diğerleri, 2012).

İçinde bulunulan çağın özelliklerine ve değişen koşullara göre bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler dikkate alınarak coğrafya ders kitapları günümüz koşullarına uygun hazırlanmalıdır (Kızılçaoğlu, 2003). Bu bakımdan coğrafya ders kitapları toplumsal ve evrensel değerleri içinde barındıran, çağın özelliklerini yansıtan, bireyin küreselleşmeyle dünyada meydana gelen değişimlere uyum sağlamasına yardımcı olan, kuru bilgilerden uzak öğrenci ilgisini uyandıracak öğeleri kapsayan etkili bir materyal olmalıdır (Koç ve diğerleri, 2012).

2.7. İlgili Araştırmalar

Coğrafya ders kitaplarını incelemeye yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında, farklı kriterlere göre coğrafya ders kitaplarını inceleyen makale ve tez çalışmalarının olduğu görülmüştür. Ancak küreselleşmenin coğrafya ders kitaplarında yer alma durumunu araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Coğrafya ders kitaplarını incelemeye yönelik makale çalışmalarına örnek vermek gerekirse;

- Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Haritaların Kullanımı (Kara, Sezer ve Şanlı, 2018),
- Coğrafya Öğretim Programında ve Ders Kitaplarında Göç Olgusu (Sezer ve Şanlı, 2017),
- Coğrafya Ders Kitaplarında Hazırlık Çalışmalarının Temel Özellikleri (Ünlü, 2016b),
- Örnek Olay Yönteminin Coğrafya Ders Kitaplarında Kullanımı (Çifçi, 2015),
- Coğrafya Ders Kitaplarındaki Analogilerin İncelenmesi (Şeyihoğlu ve Özgürbüz, 2015),
- 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabındaki Sorular ile Çeşitli Coğrafya Sınav Sorularının Bloom Taksonomisine Göre Analizi (Geçit ve Yarar, 2010).

Coğrafya ders kitaplarını incelemeye yönelik tez çalışmalarına örnek vermek gerekirse;

- Mekânsal Kavramların Coğrafya Ders Kitaplarında Kullanımı (Yücel, 2022),

- Coğrafya Ders Kitaplarının Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri Bakımından İncelenmesi ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sözü Edilen Teknik ve Uygulamalara İlişkin Görüşleri (Kumru, 2021),
- Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri (Aydın, 2019),
- Türkiye ve Fransa Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Bolat, 2019),
- Coğrafya Ders Kitaplarında Tarihi ve Kültürel Varlıkların İncelenmesi (Mustafaoğlu, 2015),
- Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Aktivite İlkesinin İncelenmesi (Altürk, 2013),
- Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Öğrenciye Görelik İlkesinin İncelenmesi (Özuygun, 2010),
- Türkiye ve Almanya'daki Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Karşılaştırılması (Kaya, 2010),
- Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Güncellik İlkesinin İncelenmesi (Çağlayantaş, 2008).

Coğrafya dersi ile yakın ilişkisi bulunan Sosyal Bilgiler dersinde ise, ders kitaplarında küreselleşmenin yansımalarını araştıran tez ve makalelerin olduğu görülmüştür. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin yer alama durumunu incelemeye yönelik makale çalışmalarına örnek vermek gerekirse;

- Türkiye'deki 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi (Karakuş, Akpınar, 2021),
- 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitabında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi (Uygun, Ulu 2018),
- Küreselleşmenin Türkiye'deki İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Görülen Yansımaları (Sağlam, Vural, Akdeniz, 2011).

Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin yer alama durumunu incelemeye yönelik tez çalışmalarına örnek vermek gerekirse;

- 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi (Toprak, 2022),

- Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Yer Alma Durumu (Çalışkan, 2021),
- Küreselleşmenin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması (Gökpınar, 2019),
- 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitabında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi (Ulu, 2015).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, coğrafya ders kitaplarında küreselleşme olgusunun yer alma durumunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Yıldırım, 1999). Nitel bir çalışma olan bu araştırma doküman incelemesi yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Doküman incelemesi araştırma konusu çerçevesinde belirlenen, eldeki bilgi ve belgelerin incelenmesidir. Doküman analizinin süreci dokümanı elde etme, dokümanın orijinal olup olmadığını belirleme, dokümanın içeriğini anlama, elde edilen bilgileri analiz etme ve kullanma biçiminde sıralanabilir (Karagöz, 2019). Araştırılması hedeflenen olaylar veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizinde “doküman incelemesi” yöntemi kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada, 2021-2022 Eğitim öğretim yılında Türkiye’de 9., 10., 11., ve 12. sınıflarda okutulan Coğrafya ders kitaplarındaki içerik ve görsellerde küreselleşmenin yer alma durumu, küreselleşmenin boyutları yönünden incelendiği için doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerini toplamak için MEB tarafından ortaöğretim kurumları için hazırlanan Coğrafya 9, Coğrafya 10, Coğrafya 11 ve Coğrafya 12 ders kitapları temel alınmıştır. Adı geçen ders kitapları ve özellikleri şu şekildedir:

Ortaöğretim Coğrafya 9 Ders Kitabı

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 16.07.2018 tarih ve 13343219 sayılı yazı eki 28.05.2018 tarihli ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir (Tablo 2).

Ortaöğretim Coğrafya 10 Ders Kitabı

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir (Tablo 2).

Ortaöğretim Coğrafya 11 Ders Kitabı

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir (Tablo 2).

Ortaöğretim Coğrafya 12 Ders Kitabı

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Araştırma Kapsamında İncelenen Coğrafya Ders Kitapları ve Özellikleri

Sınıf	Kitap Adı	Yazarlar	Yayın Yılı	Yayınevi	Yayın Yeri
9. Sınıf	Ortaöğretim Coğrafya 9 Ders Kitabı	Alper SOYATLAR Bülent AKÇA Halil COŞAR İsmail SOLAK Mehmet KARAGÖZ	2021	Ada Matbaacılık	Ankara
10. Sınıf	Ortaöğretim Coğrafya 10 Ders Kitabı	Kenan TÜRKEZ Mutlu KARAKOÇ Nurullah BALŞEN Tolga PEKTAŞ İsmail ÖZDOĞAN	2021	Özgün Matbaacılık	Ankara
11. Sınıf	Ortaöğretim Coğrafya 11 Ders Kitabı	Kenan TÜRKEZ Mutlu KARAKOÇ Nurullah BALŞEN Tolga PEKTAŞ	2021	Başak Matbaacılık	Ankara
12. Sınıf	Ortaöğretim Coğrafya 12 Ders Kitabı	Cem ERDEBİL Raşit DÜZGÜN Ramazan BIÇAKLI Zübeyde GÜZEL Emine BOZBIYIK	2021	Ada Matbaacılık	Ankara

Bu araştırmada verileri elde edebilmek için kullanılan kontrol listesi araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Kontrol listesinin geliştirilmesi sürecinde; öncelikle küreselleşme ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonucu ilgili

kaynaklar incelenerek küreselleşmeyi ifade eden kavramlardan bir havuz oluşturulmuştur. Elde edilen kavramların sınıflandırılmaları yapılmıştır. Kontrol listesi, küreselleşmenin geniş kapsamlı olmasından dolayı daha önce Bayar 2008; Çınar, 2009; Kıvılcım 2013 ve Gökpunar'ın 2019'da bu alanda ortaya koymuş oldukları eserler temel alınarak küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutları ile sınırlandırılmıştır. Kontrol listesinin kapsam ve görünüş geçerliliğinin sağlanabilmesi için Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Anabilim Dalı'ndan iki uzman görüşüne başvurulmuş, uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler sağlanarak kontrol listesine son şekli verilmiştir.

Daha sonra Coğrafya ders kitapları 9. Sınıftan başlanarak sırasıyla belirtilen boyutlara göre incelenmiştir. Elde edilen bulgular sınıflar, üniteler ve konulara göre hazırlanan tablolara aktarılmıştır. Ardından tabloların yorumlanması yoluna gidilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler analiz edilirken, MEB tarafından ders kitabı olarak kabul edilen Coğrafya 9, Coğrafya 10, Coğrafya 11 ve Coğrafya 12 ders kitapları incelenerek içerik ve betimsel analizi yapılmıştır. İçerik analizinde araştırma problemleri doğrultusunda toplanan verileri açıklığa kavuşturacak kavramlara ve bağlantılara erişmek amaçlanır. Bu doğrultuda esas olarak yapılan şey, "... birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır" (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu süreçte küreselleşme olgusunun hangi ünite, konu ve görsellerde hangi boyutlarıyla yer aldığı tespit edilmiştir. Bu amaca ulaşabilmek için Coğrafya 9, Coğrafya 10, Coğrafya 11 ve Coğrafya 12 ders kitapları sırasıyla okunmuş, küreselleşme ile ilgili ifadelerin yer aldığı metinler ve görseller tespit edilmiştir. Daha sonra ders kitaplarındaki küreselleşme ile ilgili metinler küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutları açısından tek tek incelenmiş ve belirlenen metin sayıları ilgili tablolara aktarılmıştır. Araştırmanın alt problemleri dahilinde hangi ünitelerde küreselleşme ile ilgili görsel kullanıldığı tespit edilmiş görsel sayıları ilgili tablolara aktarılmıştır. Küreselleşmenin boyutlarının birbiri ile ilişkili olmasından dolayı görseller birden fazla küreselleşme boyutuyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca araştırma verileri ders kitaplarından doğrudan yapılan metin ve görsel alıntılar yardımıyla desteklenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde 9., 10., 11. ve 12. Sınıf Coğrafya ders kitaplarında küreselleşme olgusu ile ilgili bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel boyutları ile görsel tasarım öğelerinin yer alma durumuna ilişkin elde edilen veriler 9. sınıf Coğrafya ders kitabından başlayarak sırasıyla sunulmuştur. Verilerin sunulmasında ünite, bölüm ve konulara göre bir sıra izlenmiştir.

4.1. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde MEB tarafından hazırlanan 2021 yılı 9. sınıf Coğrafya ders kitabında, küreselleşmenin içerik ve görsel tasarım öğelerinde yer alma durumuna yönelik bulgular üniteler şeklinde verilmiştir. Bu ders kitabı “Doğal Sistemler”, “Beşerî Sistemler”, “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler”, “Çevre ve Toplum” şeklinde dört üniteden oluşmaktadır. Bulgular sunulurken ders kitabından, küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik örnekler verilmiştir.

4.1.1. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

9. sınıf Coğrafya ders kitabındaki Doğal Sistemler ünitesi 5 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlere ait bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.1.1.1. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi

1. Bölüm: Coğrafya Bilimi: İnsan ve Doğa Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 3. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Coğrafya Bilimi: İnsan ve Doğa Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Doğal Sistemler	1. Bölüm: Coğrafya Bilimi: İnsan ve Doğa								
	Doğa ve İnsan Etkileşimi	3	6	-	3	-	1	4	17
	Bir Bilim Olarak Coğrafya	8	-	-	3	3	4	1	19
	Toplam	11	6	-	6	3	5	5	36

Tablo 3'te Tablo 2'de nitelikleri belirtilen 9. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 1. Bölüm: Coğrafya Bilimi: İnsan ve Doğa başlığı altında “Doğa ve İnsan Etkileşimi” ve “Bir Bilim Olarak Coğrafya” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 36 adet örnek tespit edilmiştir.

Doğa ve İnsan Etkileşimi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 17 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 3). Bunlardan 3'ü bilim ve teknoloji, 6'sı çevre, 3'ü ekonomi ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre ve ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Zaman içinde insanın bilgi birikiminin artması, bilim ve tekniğin ilerlemesi, teknolojik araçların hızla çoğalması; insanların ihtiyaçlarının artmasına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. İnsanlar, çeşitlenen ve artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğaya birtakım müdahalelerde bulunmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve çevre boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 1. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

İnsan ve Doğa Etkileşimi konusunda küreselleşmeye yönelik olarak rüzgâr enerji santrali görselleştirilmiştir (Resim 1). Sanayileşme ve teknolojiye bağlı olarak insanların enerji ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Bilim ve teknolojiye gelişmelerle insanlar ihtiyaçları için gerekli enerjiyi doğayla uyumlu bir şekilde farklı doğal kaynaklardan elde edebilmektedir. Ayrıca elde edilen enerji ekonomik bir değer taşımaktadır. Bu nedenle yukarıda verilen görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutuna örnektir.

Resim 2. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

İnsan ve Doğa Etkileşimi konusunda, enerji santralinde fosil yakıtların kullanımı sonucu açığa çıkan gazların atmosferi kirletmesi görselleştirilmiştir (Resim 2). Fosil yakıt kullanan enerji santralleri ve fabrikalardan çıkan gazlar yeterli önlem alınmadığı takdirde atmosferi kirletmektedir. Ortaya çıkan kirlilik sadece yerel boyutta değil aynı zamanda

küresel boyutta çevre sorunlarına neden olmaktadır. Bu nedenle yukarıda verilen görsel örneği küreselleşmenin çevre boyutuna örnektir.

Bir Bilim Olarak Coğrafya

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 19 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 3). Bunlardan 8'i bilim ve teknoloji, 3'ü ekonomi, 3'ü siyasi ve 4'ü sosyokültürel boyuta yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Orta Çağ'dan Yeni Çağ'a geçiş dönemindeki Rönesans hareketleri Avrupa'da bilimin tekrar gelişmeye başlamasında etkili olmuştur. Bu gelişme coğrafya bilimini olumlu etkilemiştir. Yeni Çağ'da Çin ve Hindistan gibi Uzak Doğu ülkelerinin zenginliklerine ulaşma ve bu zenginlikleri ele geçirme arzusuyla uzun mesafeli deniz seyahatleri yapıldı. Bu seyahatler o zamana kadar bilinmeyen yeni yolların bulunmasına, ulaşılamamış kara parçalarına ulaşılmasına ve birçok coğrafi keşfin yapılmasına neden oldu.”

Bu konuda küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örnek belirtilebilir:

“İpek Yolu ve Baharat Yolu sayesinde ülkeler arasında gelişen siyasi, ticari ve kültürel ilişkiler, büyük göç hareketleri; coğrafya biliminin gelişmesinde çok önemli rol oynamıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 3. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bilim ve teknik alandaki gelişmeler coğrafi keşiflerin başlamasında etkili olmuştur. Yeni keşfedilen yerlerdeki zenginliklere sahip olmak isteyen Avrupalılar, bu yerlerde sömürge devletleri kurmuş ve Afrika'dan çok sayıda insanı köle olarak sömürgelere getirmiştir. Ayrıca keşfedilen yerlerin sahip olduğu ekonomik zenginlikler Avrupalıların bu yerlere göçünü hızlandırmıştır. Afrikalı insanların sömürgelere getirilmesi ve Avrupalıların yeni keşfedilen topraklara göç etmesi insanlar arasındaki etkileşimi artırarak küreselleşmeyi hızlandırmıştır. Bu yönüyle coğrafi keşifler görseli küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarına örnektir.

4.1.1.2. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Dünya'nın Şekli ve Hareketleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 4. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Dünya'nın Şekli ve Hareketleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Doğal Sistemler	2. Bölüm: Dünya'nın Şekli ve Hareketleri								
	Dünya'nın Şekli ve Sonuçları	1	-	-	-	-	-	1	2
	Dünya'nın Hareketleri ve Sonuçları	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	1	-	-	-	-	-	1	2

Tablo 4'te Tablo 2'de nitelikleri belirtilen 9. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 2. Bölüm: Dünya'nın Şekli ve Hareketleri başlığı altında "Dünya'nın Şekli ve Sonuçları" ile "Dünya'nın Hareketleri ve Sonuçları" konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile görsel boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir.

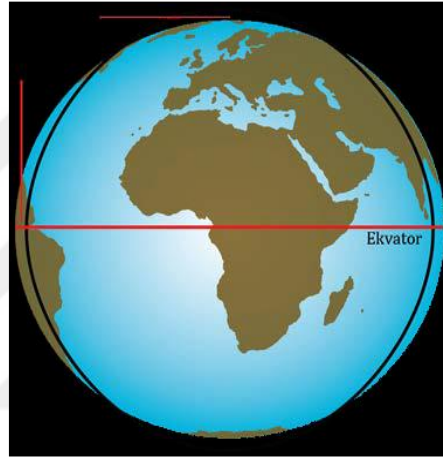
Dünya'nın Şekli ve Sonuçları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 4). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji

boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Dünya’nın şeklinin küre olduğu düşüncesinin gerçek olduğunu göstermek için 1519 yılında Magellan ve yardımcısı Elcano (Elkano) Dünya’nın çevresini dolaşmak amacıyla İspanya’dan deniz yolculuğuna başlamıştır. Elcano, 1522’de Dünya’yı dolaşarak tekrar başladığı yere dönmüştür. Gerçekleştirilen bu yolculuk ile Dünya’nın küre biçiminde olduğu düşüncesi kanıtlanmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 4. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bilim ve teknik alanında meydana gelen gelişmelerin küreselleşmeye katkısı büyüktür. Bilim ve teknik alanda meydana gelişmelerle insanların dünyanın şekline ait bilgileri artmıştır. Dünyanın şeklinin küre olduğunun kanıtlanması dünyanın keşfedilmesinde önemli bir basamak oluşturmuş ve küreselleşme sürecine katkı sağlamıştır.

Dünya’nın Hareketleri ve Sonuçları

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

4.1.1.3. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi

3. Bölüm: Yer ve Zaman Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 5. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Yer ve Zaman Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu								
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)
Doğal Sistemler	3. Bölüm: Yer ve Zaman							
	Koordinat Sistemi	2	-	-	-	1	2	-
	Zaman Kavramı	1	-	-	-	-	3	2
	Konum	-	-	-	1	1	1	-
	Türkiye'nin Coğrafi Konumu	-	-	-	2	4	-	-
	Toplam	3	-	-	3	6	6	2

Tablo 5'te Tablo 2'de nitelikleri belirtilen 9. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 3. Bölüm: Yer ve Zaman başlığı altında “Koordinat Sistemi,” “Zaman Kavramı,” “Konum ve Türkiye'nin Coğrafi Konumu” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 20 adet örnek tespit edilmiştir.

Koordinat Sistemi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, siyasi ve sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 5). Bunlardan 2'si bilim ve teknoloji, 1'i siyasi ve 2'si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Coğrafi koordinat sistemi, dünya üzerindeki bir yerin konumunu (zaman ve yere ait özelliklerini) belirleyebilmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu sistem, teknolojik gelişmelerin etkisiyle insanların günlük yaşamını oldukça kolaylaştırmış ve insanların yaşamına yenilikler katmıştır. Coğrafi koordinat sistemi; günümüzde cep telefonlarındaki yer bildiriminde, araçlardaki navigasyon sistemlerinde (yol kılavuzu), hava ve deniz ulaşımında hareket rotalarının belirlenmesinde, savunma sanayisinde vb. pek çok alanda kullanılmaktadır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin sosyokültürel boyutunda yer alma durumuna ilişkin aşağıdaki örnek belirtilebilir:

“Başlangıç meridyeni, İngiltere’deki Greenwich (Grinviç) Gözlemevi’nin bulunduğu yerden geçer.”

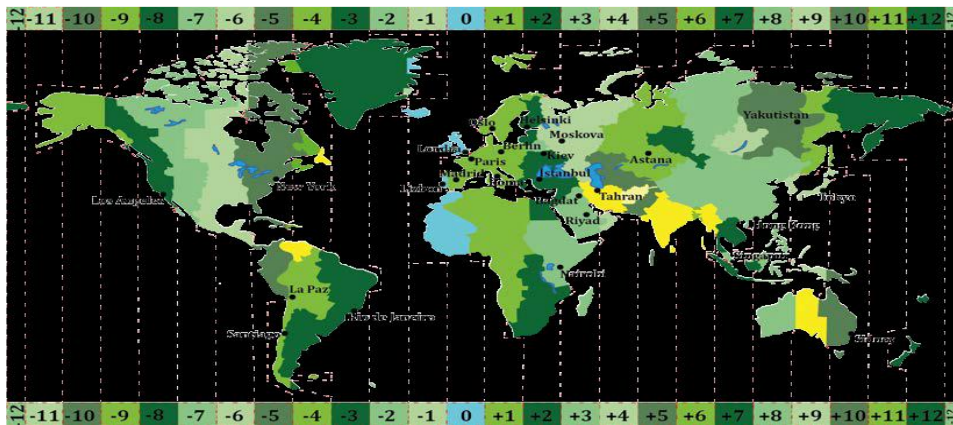
Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek tespit edilememiştir.

Zaman Kavramı

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 5). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 3’ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Dünya üzerindeki her boylamın bir yerel saati vardır. Yerel saatin günlük yaşamda kullanılması, ülkeler arasında ve ülke içinde zaman birlikteliğinin sağlanmasını zorlaştırırdı. İşte bu zorluğu ortadan kaldırılmak amacıyla uluslararası ortak saat uygulamasının oluşturulmasına karar verilmiş ve bunun için de uluslararası saat dilimleri geliştirilmiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 5. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda yer alan Dünya Saat Dilimleri Haritası bilimsel gelişmelerin küreselleşmeye etkisine örnektir. Bilimsel gelişmelerin insanların hayatında yaptığı etkiler küreselleşmenin sosyokültürel boyutunu göstermektedir. Dünyadaki tüm ülkelerinin referans aldığı Dünya Saat Dilimleri Haritası küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutuna örnektir.

Konum

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 5). Bunlardan 1'i ekonomi, 1'i siyasi ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Göreceli konum; iklim özellikleri, bitki örtüsü, tarım ürünleri, ekonomik faaliyetler, ulaşım, nüfus ve yerleşme özellikleri, jeopolitik ve jeostratejik özellikler gibi unsurlar üzerinde etkilidir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek tespit edilememiştir.

Türkiye'nin Coğrafi Konumu

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutları ile bağlantılı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 5). Bunlardan 2'si ekonomi ve 4'ü siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarının rezerv miktarının fazla olduğu Orta Doğu ülkeleri ile sınır komşusu olması.”

“Karadeniz'in çıkış noktaları olan İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı'na ve sahip olması.”

“Asya kıtası ile Avrupa kıtasını en kısa mesafede birbirine bağlayan transit ticaret yollarına ve enerji nakil hatlarına sahip olması.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek tespit edilememiştir.

4.1.1.4. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi

4. Bölüm: Harita Okuryazarlığı Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 6. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Harita Okuryazarlığı Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu																			
Ünite		Konu		Bilim ve Teknoloji (f)		Çevre (f)		Eğitim (f)		Ekonomi (f)		Siyasi (f)		Sosyokültürel (f)		Görsel (f)		Toplam (f)	
Doğal Sistemler	4. Bölüm: Harita Okuryazarlığı																		
	Haritalarda Temel Kavramlar			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Haritalarda Ölçek			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Haritacılığın Gelişimi			8	-	-	-	-	-	-	-	1	3	12					
	Haritalarda Yer Şekillerinin Gösterimi			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam			8	-	-	-	-	-	-	-	1	3	12					

Tablo 6’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 9. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 4. Bölüm: Harita Okuryazarlığı başlığı altında “Haritalarda Temel Kavramlar”, “Haritalarda Ölçek” ve “Haritacılığın Gelişimi Haritalarda Yer Şekillerinin Gösterimi” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 12 adet örnek tespit edilmiştir.

Haritalarda Temel Kavramlar

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Haritalarda Ölçek

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Haritacılığın Gelişimi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 12 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 6). Bunlardan 8’i bilim ve teknoloji ve 1’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve

teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Kartografya biliminin gelişmesine katkı sağlayan en önemli Müslüman bilim adamlarındandır. 1154 yılında Uzak Diyarlara Hoş Seyahatler Kitabı (Roger’in Kitabı) adlı eserine bir de dünya haritası koymuştur. Bu harita 300 yıl boyunca dünyanın en doğru haritası olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Dünya’nın şeklinin küre olarak kabul etmiş ve çevresinin uzunluğunu 36.900 km olarak hesaplamıştır. İdrisi’nin yapmış olduğu çalışmalar, hem Müslüman dünyasındaki bilim insanlarına hem de Batılı pek çok bilim insanına ilham kaynağı olmuştur.”

Yine bu konuda küreselleşmenin sosyokültürel boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örnek belirtilebilir:

“CBS; haritaların bilgisayarlar ve bunlara yardımcı çeşitli teknolojik araçlar yardımıyla hazırlanması, saklanması ve kullanılmasını sağlayan bir araçlar ve işlevler bütünüdür. CBS, bir sistem olduğu için çeşitli öğelerin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. CBS’nin temel öğeleri ve bileşenleri; bilgisayar (donanım), CBS programı, veriler, veri yönetimi analiz yöntemleri ve kullanıcılarıdır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 6. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Uzaktan algılama yöntemi ile kısa bir sürede yeryüzündeki herhangi bir mekâna ait fiziki ve beşerî her türlü bilgi toplanabilmekte ve analizler yapılabilmektedir. Ayrıca uydular aracılığıyla dünyanın herhangi bir noktası ile anında iletişim kurulabilmektedir. Bu bakımdan dünyanın herhangi bir noktasında meydana gelen gelişmelerden tüm dünya

anında haberdar olabilmektedir. İletişim alanında yaşanan teknolojik gelişmeler dünyanın küreselleşmesini sağlamaktadır.

Haritalarda Yer Şekillerinin Gösterimi

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

4.1.1.5. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi

5. Bölüm: Atmosfer ve İklim Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 7. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 5. Bölüm: Atmosfer ve İklim Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

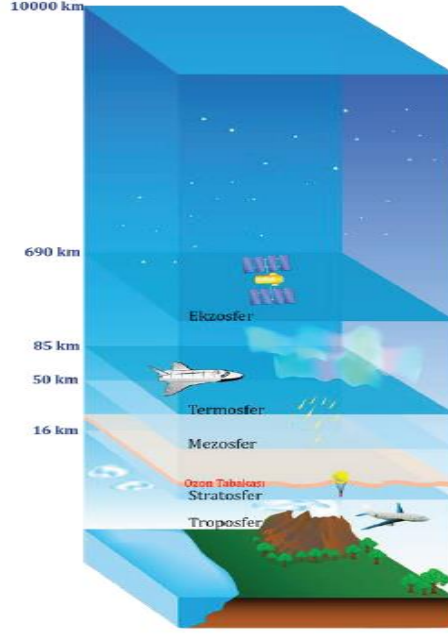
Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu								
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)
Doğal Sistemler	5. Bölüm: Atmosfer ve İklim							
	Atmosfer ve Hava Olayları	-	-	-	-	-	-	1
	Hava Durumu ve İklim	2	-	-	-	-	2	-
	İklim Elemanları	1	-	-	-	-	-	-
	Yeryüzünde İklim Tipleri	-	-	-	-	-	-	-
	Türkiye’de İklim	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	3	-	-	-	-	2	1

Tablo 7’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 9. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 5. Bölüm: Atmosfer ve İklim başlığı altında “Atmosfer ve Hava Olayları”, “Hava Durumu ve İklim”, “İklim Elemanları”, “Yeryüzünde İklim Tipleri”, ve “Türkiye’de İklim” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir.

Atmosfer ve Hava Olayları

Bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir (Tablo 7). Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 7. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Yukarıdaki görselde atmosferin katmanları gösterilmiştir. Görsel üzerinde yer alan uydu özellikle iletişim alanında dünyanın küreselleşmesini sağlamaktadır. Yine görselde yer alan uçak ise dünya üzerinde mesafeleri kısaltarak, insanların birbirleriyle etkileşime geçmesini kolaylaştırmaktadır. İletişim ve ulaşım alanında yaşanan teknolojik gelişmeler küreselleşme sürecini hızlandırmaktadır.

Hava Durumu ve İklim

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 7). Bunlardan 2'si bilim ve teknoloji ile 2'si sosyokültürel boyuta yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Hava durumu tahminleri insanların günlük hayatını ve birçok ekonomik faaliyetini planlamada vazgeçilmez bir unsurdur. İnsanların cep telefonlarına yüklediği hava durumu programlarını daha iyi anlamaları, günlük hayatlarını daha doğru planlamaları için hava olaylarının neyi ifade ettiğini bilmeleri gerekir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

İklim Elemanları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutu ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 7). Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Yaşadığınız yerin iklim elemanlarına ait verileri, Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü’nün illerde bulunan yer istasyonlarından ve Genel Müdürlüğü’nün <https://www.mgm.gov.tr> Genel Ağ adresinden öğrenilebilir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Yeryüzünde İklim Tipleri

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Türkiye’de İklim

Bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir (Tablo 7). Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 8. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Erzurum sahip olduğu yer şekilleri özellikleri ve iklim koşullarından dolayı kış turizminin geliştiği bir şehirdir. Turizm farklı kültürlerden insanları bir araya getirmektedir. Ayrıca turistler geldikleri yerlerde yeme-içme, barınma ve değişik

amaçlarla harcamalar yapmaktadır. Bu yönüyle turizm faaliyetleri hem ekonomi hem de sosyokültürel anlamda küreselleşmeye katkı sağlamaktadır.

4.1.2. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi: Yerleşmeler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 8. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi Yerleşmeler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	Yerleşmeler								
	Yerleşmenin Yer Seçimi ve Gelişimi	2	-	-	4	2	7	2	17
	Yerleşme Doku ve Tipleri	-	-	-	2	-	2	-	4
	Türkiye’de Yerleşme	-	-	-	2	-	2	4	8
	Toplam	2	-	-	8	2	11	6	29

Tablo 8’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 9. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi Yerleşmeler başlığı altında “Yerleşmenin Yer Seçimi ve Gelişimi”, “Yerleşme Doku ve Tipleri” ile “Türkiye’de Yerleşme” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 29 adet örnek tespit edilmiştir.

Yerleşmenin Yer Seçimi ve Gelişimi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 17 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 8). Bunlardan 2’si bilim ve teknoloji, 4’ü ekonomi, 2’si siyasi ve 7’si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“İnsanların ihtiyacından fazla üretmesi sonucunda takas yoluyla ticari faaliyetler başlamıştır. Ticari faaliyetler ve nüfus artışı sonucunda özellikle ticaret yolları üzerinde ve limanların çevresinde şehir yerleşmeleri ortaya çıkmıştır. Devletlerin kurulmasıyla birlikte bazı şehirler yönetim merkezi hâline gelmiş ve giderek büyümüştür. Örneğin İstanbul, Şam ve Roma; çok uzun bir zaman yönetim merkezi olarak kullanılmıştır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örnekleri de verebiliriz:

“İnsanların dünya üzerinde çok geniş alanlara dağılması ve yerleşmesi göçlerle gerçekleşmiştir. Bu şekilde yeryüzünde yeni yerleşim alanları kurulmuştur. Örneğin coğrafi keşifler sonucunda yeni kıtaların (Amerika, Avustralya) keşfi, bu kıtalara yönelik göçlere sebep olmuş ve bu kıtalara yeni yerleşim alanları kurulmuştur. Göçler, bir yerleşmenin büyümesinde veya küçülmesinde etkilidir. Göç alan yerleşmeler giderek genişlemektedir.”

“Isıtma sistemlerindeki gelişmeler çok soğuk yerlerde, ulaşım sistemlerindeki gelişmeler engebeli alanlarda, sulama sistemlerindeki gelişmeler kurak alanlarda yerleşme alanlarının kurulmasına sınırlı da olsa olanak sağlamıştır. Günümüzde kıyılardaki deniz alanlarının doldurulması yöntemiyle yeni yerleşim sahaları açılmıştır. Gelişen teknolojiler, çok katlı binaların yapılmasına ve yerleşmelerin dikey yönde büyümesine sebep olmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 9. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Çevre, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Yukarıdaki görselde denizin doldurulmasıyla oluşturulan yapay yerleşim alanı görülmektedir. Bilim ve teknolojideki gelişmelere bağlı olarak yerleşim alanlarının sınırlı olduğu yerlerde deniz alanlarının doldurulmasıyla yeni yerleşim alanları oluşturulmaktadır. Oluşturulan bu alanlar doğal çevrede değişimler meydana getirdiği gibi ekonomik bir faaliyet olan turizme de katkı sağlamaktadır. Bu bakımdan görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Yerleşme Doku ve Tipleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 8). Bunlardan 2'si ekonomi ve 2'si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Kır yerleşmesi durumundaki bir yerde madencilik, sanayi, ticaret, turizm gibi faaliyetlerin etkisiyle iş imkânlarının artması; bu yerin büyümesine neden olur. Göçlerle nüfusu giderek artan bu tip kır yerleşmeleri, zamanla şehir yerleşmesine dönüşebilir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Türkiye’de Yerleşme

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 8). Bunlardan 2'si ekonomi ve 2'si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayi, ticaret, turizm, tarım ve madencilik gibi ekonomik faaliyetlerin geliştiği alanlar göç aldıklarından yerleşmeler büyür.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 10. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Ulaşım imkânlarının geliştiği yerlerde ekonomik faaliyetler ve şehirleşme artmaktadır. Şehirleşmenin arttığı alanlar sahip oldukları ekonomik ve sosyal imkânlardan dolayı farklı yerlerden göç almaktadır. Göç sonucunda bu alanlarda kültürel çeşitlilik artmakta ve insanlar arasındaki ilişkiler gelişmektedir. Ulaşım ve şehirleşmenin gösterildiği yukarıdaki görsel küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutunu yöneliktir.

4.1.3. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi: Bölgeler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 9. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Bölgeler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite		Konu							
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	Bölgeler	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
	Bölge ve Türleri	-	-	-	2	3	1	-	6
	Bölge Sınırlarının Değişebilirliği	-	-	-	-	-	-	3	3
	Ülkeler ve Bölgeler	-	-	-	-	1	-	-	1
	Toplam	-	-	-	2	4	1	3	10

Tablo 9’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 9. sınıf Coğrafya ders kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Bölgeler başlığı altında “Bölge ve Türleri”, “Bölge Sınırlarının Değişebilirliği” ve “Ülkeler ve Bölgeler” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 10 adet örnek tespit edilmiştir.

Bölge ve Türleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 9). Bunlardan 2’si ekonomi, 3’ü siyasi ve 1’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin siyasi boyutunda yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Ülkeler arasında siyasi, askerî veya ekonomik amaçlarla oluşturulan iş birliği örgütlerinin sınırları esas alınarak oluşturulan bölgelerdir. Örneğin AB (Avrupa Birliği) Bölgesi, NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) Bölgesi bu tür bölgelerdir.”

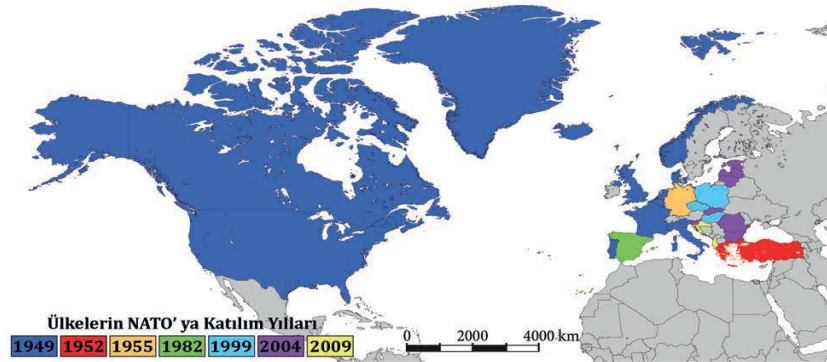
“Şekilsel ve işlevsel kriterlere göre oluşturulan bölgelerin sınırları zamanla değişebilir. Ancak bu değişim doğal kriterlere göre oluşturulmuş şekilsel bölgelerde güç olurken beşerî kriterlere göre oluşturulmuş şekilsel bölgelerde daha kolaydır. Örneğin 1949’da kurulmuş olan NATO ’ya sonradan eklenen üye ülkeler ile birlikte NATO’nun sınırları zaman içinde değişmiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Bölge Sınırlarının Değişebilirliği

Bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin görsel boyutu ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 9). Küreselleşmenin siyasi boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 11. Küreselleşmenin Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO), 1949 yılında kurulmuş uluslararası askeri bir örgüttür. Bu örgüte üye ülkelerden herhangi birinin güvenliğine yönelik tehdit ortaya çıkması durumunda üye ülkelerin birlikte hareket etmesi amaçlanmaktadır. Yukarıdaki haritada ülkelerin NATO’ya katılım yılları görselleştirilmiştir. Bu durum ülkelerin savunma stratejileri ulusal boyuttan küresel boyuta taşıdığını göstermektedir. Dolayısıyla dünyanın farklı noktalarında yer alan ülkelerin bir araya gelerek ortak kararlar alabilmeleri küreselleşmenin siyasi boyutuna örnektir.

Ülkeler ve Bölgeler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin siyasi boyutu ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 9). Küreselleşmenin siyasi boyutta yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Bunun yanında uluslararası siyasi, askerî ve ekonomik iş birliği amaçlı oluşturulan beşerî bölge sınırları ülke sınırlarına uyumludur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

4.1.4. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi: Doğal Çevre ve İnsan Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 10. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi Doğal Çevre ve İnsan Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Çevre ve Toplum	Doğal Çevre ve İnsan								
	Doğal Çevreyi Kullanma Biçimleri	4	4	-	3	-	3	4	18
	Doğal Ortamda İnsan Etkileri	3	12	-	1	1	-	3	20
	Toplam	7	16	-	4	1	3	7	38

Tablo 10’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 9. sınıf Coğrafya ders kitabı Çevre ve Toplum Doğal Çevre ve İnsan başlığı altında “Doğal Çevreyi Kullanma Biçimleri” ve “Doğal Ortamda İnsan Etkileri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 38 adet örnek tespit edilmiştir.

Doğal Çevreyi Kullanma Biçimleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 18 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 10). Bunlardan 4’ü bilim ve teknoloji, 4’ü çevre, 3’ü ekonomi ve 3’ü

sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“18. yüzyılın sonlarına doğru başlayan Sanayi Devrimi'yle insanların ihtiyaçları çoğaldı ve çeşitlendi. Bu nedenle ham maddeye olan talep arttı. Hızla artan insan nüfusu sadece temel ihtiyaçları değil ulaşım, iletişim, turizm, spor, sosyal, kültürel vb. yaşamsal faaliyetlere bağlı ihtiyaçlarını da hızla artırdı ve çeşitlendirdi. Bu durum, insanların doğal çevreyi çok daha fazla kullanmaya başlamasına neden oldu. Bununla birlikte bilim ve teknolojinin gelişmesi insanların doğayı etkileme gücünü artırdı. Böylece insanların doğal çevreyi kullanma biçimleri değişti.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 12. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bilim ve teknolojide yaşanan gelişmeler ulaşım faaliyetlerinde değişimlerin yaşanmasını sağlamıştır. Ulaşım faaliyetlerinde yaşanan gelişmeler farklı noktalar arasındaki ekonomik ve sosyokültürel etkileşimin artmasını sağlamıştır. Bu bakımdan yukarıda yer alan köprü görseli küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Doğal Ortamda İnsan Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 20 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 10). Bunlardan 3'ü bilim ve teknoloji, 12'si çevre, 1'i ekonomi ve 1'i siyasi boyutuna

yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

İnsanların Süveyş Kanalı, Panama Kanalı gibi kanalları açması; o zamana kadar bağlantısı olmayan okyanusları ve denizleri birbirine bağlamıştır. İki denizin kendine has türlerinin diğer denizlere veya okyanuslara yayılmaya başlaması, okyanusların ve denizlerin dengesini bozmuştur. Bu olay da insanların biyosfere etkisine diğer bir örnektir.

Yine bu konuda küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örnekleri de verebiliriz:

“Bu tehditler, insanlarda çevre bilincini artırırken devletlerin de bu konudaki duyarlılığını artırmıştır. Devletler, bu amaçla doğal çevreyi korumaya yönelik yasalar ve yönetmelikler çıkarmıştır. Çevre sorunlarının küresel çapta bir tehdit oluşturması, ülkelerin bu konuda iş birliği yapmalarını sağlamıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 13. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Küreselleşmeyle birlikte çevre kirliliğinde artışlar yaşanmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde petrole duyulan ihtiyaç daha fazladır. Petrolün tüketim alanlarına taşınması sırasında zaman zaman kazalar yaşanabilmektedir. Bu kazalar sonucu çevreye yayılan petrol, karalarda ve sularda kirliliğe neden olmaktadır. Ancak ortaya çıkan çevre kirliliğinin sadece belli alanları değil, daha geniş alanları etkilemesi çevre kirliliğine küresel bir boyut kazanmaktadır.

4.4.5. Küreselleşmenin 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Ünitelere Göre Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

9. Sınıf Coğrafya ders kitabında dört ünite yer almaktadır. Bu ünitelere ait toplam 8 bölüm bulunmaktadır. Bölüm sayılarının ünitelere göre dağılımı şu şekildedir;

Doğal Sistemler Ünitesi 5 bölüm,

Beşerî Sistemler Ünitesi 1 bölüm,

Küresel Ortam: Bölgeler Ünitesi 1 bölüm,

Ülkeler Çevre ve Toplum Ünitesi 1 bölüm yer almaktadır.

İncelenen 9. Sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin ünitelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 11. 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Ünitelere Göre Dağılımı

Sınıf	Ünite	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam
9. Sınıf	Doğal Sistemler	26	6	-	9	9	14	12	76
	Beşerî Sistemler	2	-	-	8	2	11	6	29
	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	-	-	-	2	4	1	3	10
	Çevre ve Toplum	7	16	-	4	1	3	7	38
	Toplam	35	22	-	23	16	29	28	153

9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmeye yönelik toplam 153 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 11). Ulaşılan bulguların 125 adedi küreselleşmenin konu içeriklerinde (bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutta) yer alma durumuna yönelik olup 28 adedi ise görsel boyutuna yöneliktir. Tablo 11'e göre, küreselleşmenin konu içeriklerinde yer alma durumuna yönelik en fazla bulguya "Doğal Sistemler" ünitesinde ulaşılmıştır. Daha sonra sırasıyla "Beşerî Sistemler", "Çevre ve Toplum" ve "Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler" ünitelerinde ulaşılmıştır. "Doğal Sistemler" ünitesinde küreselleşmeye yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasının temel sebebinin, bu üniteye yer alan konu başlıklarının diğer ünitelere göre fazla olması ve coğrafya biliminin geçmişten günümüze gelişimine yönelik konulara yer verilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla bilim ve teknoloji (35 adet) ile sosyokültürel (29 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla ekonomi (23 adet), çevre (22 adet) ve siyasi (16 adet) boyutlarının yer aldığı görülmüştür (Tablo 11). Bu ders kitabında küreselleşmenin eğitim boyutuna yönelik herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Bilim ve teknolojideki gelişmelerin coğrafya bilimini yakından etkilenmesinin, küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun; “Beşerî Sistemler” ünitesinde yerleşmelerin gelişimi, dağılışı ve fonksiyonel özellikleri gibi konulara yer verilmesinin ise küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun bu ders kitabında daha fazla yer almasını sağladığı düşünülmektedir. Küreselleşmenin eğitim boyuna yer verilmemesi ve siyasi boyutuna ait 1 adet bulguya rastlanmasında ise; Coğrafya 9 ders kitabında yer alan konuların büyük bölümünün Fiziki Coğrafya ile alakalı konular olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu ders kitabında küreselleşmenin en fazla “Çevre ve Toplum” ünitesinde bulunan “Doğal Ortamda İnsan Etkileri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir.

Doğal Sistemler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 76 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 11). Bu üniteye ulaşılan bulguların 64 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 12 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünitenin 1. bölümünde yer alan “Bir Bilim Olarak Coğrafya” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Diğer taraftan bu üniteye; 2. bölümde yer alan “Dünya’nın Hareketleri ve Sonuçları” konusunda; 4. bölümde yer alan “Haritalarda Temel Kavramlar”, “Haritalarda Ölçek” ve “Haritalarda Yer Şekillerinin Gösterimi” konularında; 5. bölümde yer alan “Yeryüzünde İklim Tipleri” ve “Türkiye’de İklim” konularında küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Araştırma sonucuna göre Doğal Sistemler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla bilim ve teknoloji (26 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla sosyokültürel (14 adet), ekonomi (9 adet), siyasi (9 adet) ve çevre (6 adet) boyutları takip etmektedir. Bu üniteye küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun daha fazla yer almasında, Coğrafya biliminin gelişimine küresel ölçekte katkı sağlayan Türk ve Müslüman bilim insanlarının çalışmalarına ve haritacılığın gelişimine yönelik konulara yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca bilim ve teknolojideki gelişmelerin Coğrafya bilimini yakından etkilemesinin bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin bu konulardaki küreselleşme unsurlarıyla, bilim ve teknolojideki gelişmelerin küreselleşmeye olan etkisini kavramaları amaçlandığı

söylenbilir. Bu ünite küreselleşmenin eğitim boyutuna yönelik bir bulguya ise ulaşamamıştır.

Beşerî Sistemler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 29 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 11). Bu ünite ulaşılan bulguların 23 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 6 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünite yer alan “Yerleşmelerin Yer Seçimi ve Gelişimi” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre Beşerî Sistemler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla sosyokültürel (11 adet) ve ekonomi (8 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla bilim ve teknoloji (2 adet) ile siyasi (2 adet) boyutları takip etmektedir. Bu ünite yerleşmeler ve yerleşmelerin fonksiyonel özellikleri gibi konulara yer verilmesi nedeniyle küreselleşmenin sosyokültürel ve ekonomi boyutunun daha fazla yer aldığı düşünülmektedir. Küreselleşmenin çevre ve eğitim boyutuna yönelik bir bulguya ise ulaşamamıştır.

Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 10 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 11). Bu ünite ulaşılan bulguların 7 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 3 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünite yer alan “Bölge ve Türleri” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla siyasi (4 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla ekonomi (2 adet) ve sosyokültürel (1 adet) boyutları takip etmektedir. Bu ünite bölge sınırlarının belirlenmesine yönelik konular bulunmaktadır. Bölge sınırlarının belirlenmesinde kullanılan siyasi ve ekonomik özellikli kriterlerin etkisiyle küreselleşmenin siyasi ve ekonomi boyutunun daha fazla yer aldığı düşünülmektedir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre ve eğitim boyutuna yönelik bir bulguya ulaşamamıştır. Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesi 9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin içerik ve görsel boyutunda en az bulgunun yer aldığı ünite. Bu ünite doğrudan küreselleşmeye yönelik konular olmasına rağmen diğer ünitelere göre daha az bulguya ulaşılmıştır. Bu durum üzerinde ünite konuları sayısının az olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Çevre ve Toplum ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 38 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 11). Bu ünite ulaşılan bulguların 31 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 7 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünite yer alan

“Doğal Ortamda İnsan Etkileri” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre Çevre ve Toplum ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla çevre (16 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla bilim ve teknoloji (7 adet), ekonomi (4 adet), sosyokültürel (3 adet) ve siyasi (1 adet) boyutları takip etmektedir. Küreselleşmenin eğitim boyutuna yönelik bir bulguya ise ulaşamamıştır. Bu ünite insanların doğal çevreyi kullanma biçimleri ve doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimlere yönelik konulara yer verilmiştir. Teknolojik gelişmelerle birlikte insanın doğaya müdahalesinin artması birtakım çevresel sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla bu ünite küreselleşmenin çevre boyutunun daha fazla yer alması normaldir.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan görsellerin 28 tanesinde küreselleşmeye yönelik bulgu tespit edilmiştir (Tablo 11.). Küreselleşmeye yönelik bulgu içeren görsellerin en fazla bulunduğu üniteler sırasıyla Doğal Sistemler (12 adet), Çevre ve Toplum (7 adet), Beşerî Sistemler (6 adet) ve Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler (3 adet) üniteleridir. Doğal sistemler ünitesinde konu sayısının fazla olması küreselleşmeye yönelik görsellerin bu ünite daha fazla yer almasını sağlamıştır. Küreselleşmenin görsel boyutunun en fazla “Doğal Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Doğa ve İnsan Etkileşimi” (4 adet) konusunda; “Beşerî Sistemler” ünitesi “Türkiye’de Yerleşme” (4 adet) konusunda; “Çevre ve Toplum” ünitesi “Doğal Çevreyi Kullanma Biçimleri” (4 adet) konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan “Doğal Sistemler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Dünya’nın Hareketleri ve Sonuçları” konusunda; “Doğal Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Koordinat Sistemi”, “Konum” ve “Türkiye’nin Coğrafi Konumu” konularında; “Doğal Sistemler” ünitesi 4. bölümde yer alan “Haritalarda Temel Kavramlar”, “Haritalarda Ölçek” ve “Haritalarda yer Şekillerinin Gösterimi” konularında; “Doğal Sistemler” ünitesi 5. bölümde yer alan “Hava Durumu ve İklim”, “İklim Elemanları”, “Yeryüzünde İklim Tipleri” ve “Türkiye’de İklim” konularında; “Beşerî Sistemler” ünitesi “Yerleşme Doku ve Tipleri” konusunda; “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesi “Bölge ve Türleri” ve “Ülkeler ve Bölgeler” konularında “Çevre ve Toplum” ünitesi “Doğal Ortamda İnsan Etkileri” konusunda küreselleşmeye yönelik görsel bulguya rastlanmamıştır.

4.2. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde MEB tarafından hazırlanan 2021 yılı 10. sınıf Coğrafya ders kitabında, küreselleşmenin içerik ve görsel tasarım öğelerinde yer alma durumuna yönelik bulgular üniteler şeklinde verilmiştir. Bu ders kitabı “Doğal Sistemler”, “Beşerî Sistemler”, “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler”, “Çevre ve Toplum” şeklinde dört üniteden oluşmaktadır. Bulgular sunulurken ders kitabından, küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik örnekler verilmiştir.

4.2.1. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

10. sınıf Coğrafya ders kitabındaki Doğal Sistemler ünitesi 4 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlere ait bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.2.1.1. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Dünya’nın Yapısı ve Oluşum Süreci Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 12. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Dünya’nın Yapısı ve Oluşum Süreci Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu								
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)
Doğal Sistemler	1. Bölüm: Dünya’nın Yapısı ve Oluşum Süreci							
	Dünya’nın Tektonik Oluşumu	-	-	-	-	-	-	-
	Dünya’nın İç Yapısı	-	-	-	-	-	-	-
	Levha Tektoniği	-	-	-	-	-	-	-
	Jeolojik Zamanlar	-	-	-	-	-	-	-
	İç Kuvvetler	-	-	-	-	-	-	-
	Kayaçlar	-	-	-	-	-	-	1
	Türkiye’de İç Kuvvetler	-	-	-	-	-	-	1
	Dış Kuvvetler	1	1	-	1	-	1	5
	Türkiye’de Dış Kuvvetler	-	-	-	1	-	1	6
	Türkiye’de Başlıca Yüzey Şekilleri	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	1	1	-	2	-	2	9

Tablo 12’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 1. Bölüm: Dünya’nın Yapısı ve Oluşum Süreci başlığı altında “Dünya’nın Tektonik Oluşumu”, “Dünya’nın İç Yapısı”, “Levha Tektoniği”, “Jeolojik Zamanlar”, “İç Kuvvetler”, “Kayaçlar”, “Türkiye’de İç Kuvvetler”, “Dış Kuvvetler”, “Türkiye’de Dış Kuvvetler” ve “Türkiye’de Başlıca Yüzey Şekilleri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir.

Dünya’nın Tektonik Oluşumu

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Dünya’nın İç Yapısı

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Levha Tektoniği

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Jeolojik Zamanlar

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

İç Kuvvetler

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Kayaçlar

Bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Bu konuda küreselleşmenin görsel boyutu ile bağlantılı 1 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 12). Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 14. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Kayaçlar konusunda, yapımında mermer kullanılan Tac Mahal görseli yer almaktadır. Hindistan’da bulunan Tac Mahal önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Turizm faaliyetleri sonucunda ülkeye döviz girişi olmaktadır. Ayrıca buraya gelen turistler farklı kültürle etkileşime girerek onları tanıma fırsatı bulmaktadır. Turizm faaliyetlerinin meydana getirdiği ekonomik ve kültürel ilişkiler küreselleşmede etkili olmaktadır. Bu nedenle yukarıdaki görsel küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de İç Kuvvetler

Bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Bu konuda küreselleşmenin görsel boyutu ile bağlantılı 1 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 12). Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 15. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda volkanizmanın etkisiyle oluşan Erciyes Dağı'na ve akarsuların etkisiyle oluşan peribacaları görseline yer verilmiştir. Doğal süreçlerle meydana gelen bu yeryüzü şekillerinin adı duyulduğunda turizm faaliyetleri akla gelmektedir. Bu yeryüzü şekilleri turizm faaliyetlerini ortaya çıkarması bakımından küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Dış Kuvvetler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 12). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 1'i çevre, 1'i ekonomi ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Yeryüzünün şekillenmesinde aktif rol alarak bu yöndeki etkilerini her geçen gün artıran insanlar, ihtiyaçları doğrultusunda doğadaki bazı süreçlerin işleyişine de müdahale etmektedir. Bu bağlamda yeryüzü şekilleri üzerine yol, baraj, kanal, park, liman, havaalanı, set vb. yapılar inşa edilmektedir. Daha çok nüfusun yoğun olduğu alanlarda görülen bu yapılar, topoğrafyanın görüntüsünü kısmen ya da büyük ölçüde değiştirmektedir. Bu açıdan bakıldığında kıyılardaki dolgu zeminler üzerine havaalanı, liman, park ve yol gibi yapılar inşa eden pek çok ülke olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Japonya'da yer alan Kobe Havaalanı ve Kobe Limanı deniz doldurularak inşa edilmiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 16. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Çevre, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda denizin doldurulmasıyla oluşturulan Japonya'daki Kobe Havaalanı ve Kobe Limanı görseli yer almaktadır. Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerle yerleşim alanlarının yetersiz olduğu yerlerde denizde dolgu yapılarak yeni yerleşim alanları oluşturulabilmektedir. Bu görselde denize dolgu yapılarak oluşturulan Kobe Havaalanı görülmektedir. Havaalanları ve limanlar bölge ve ülkeler arasında ulaşımın ve ticaretin gelişmesini sağlamaktadır. Bu sayede insanlar dünyanın farklı noktalarıyla etkileşime girebilmektedir. Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerle oluşturulan bu alanlar doğal çevrede de değişimler meydana getirmektedir. Bu yönüyle görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Dış Kuvvetler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 12). Bunlardan 1’i ekonomi ve 1’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye; sahip olduğu eşsiz güzellikteki karstik şekiller açısından yukarıda bahsedilenlerin dışında Denizli’de Pamukkale Travertenleri, Mersin’de Cennet-Cehennem obrukları, Antalya’da Göynük Kanyonu ve Burdur’da İnsuyu Mağarası ile de ön plana çıkan bir ülkedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 6 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 17. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örnekleri (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda karstik oluşumlardan Pamukkale Travertenleri ve Cennet Obruğu görsellerine yer verilmiştir. Doğal süreçler sonucunda meydana gelen bu tür yeryüzü şekilleri turizm faaliyetleri faaliyetlerinin gelişmesini sağlamaktadır. Bu bakımdan görseller küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Başlıca Yüzey Şekilleri

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

4.2.1.2. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Su Kaynakları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 13. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Su Kaynakları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Doğal Sistemler	2. Bölüm: Su Kaynakları								
	Dünyada Su Kaynakları	1	1	-	-	-	-	1	3
	Türkiye’de Su Kaynakları ve Genel Özellikleri	-	-	-	2	2	-	2	6
	Türkiye’de Su Kaynaklarından Yararlanma	1	1	-	5	2	3	4	16
	Toplam	2	2	-	7	4	3	7	25

Tablo 13’te Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 2. Bölüm: Su Kaynakları başlığı altında “Dünyada Su Kaynakları”, “Türkiye’de Su Kaynakları” ve “Türkiye’de Su Kaynaklarından Yararlanma” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 25 adet örnek tespit edilmiştir.

Dünyada Su Kaynakları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 13). Bunlardan 1’i

bilim ve teknoloji, 1'i çevre boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Ayrıca tarihin çeşitli dönemlerinde Nil'de meydana gelen taşkınlar, Eski Mısır uygarlığında matematik ve astronomi bilimlerinin gelişmesine de katkı sağlamıştır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin çevre boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örnekleri de verebiliriz:

“Su döngüsü yoluyla dünyanın mevcut su potansiyeli, mükemmel bir şekilde sürekli yenilenmektedir. Ancak aşırı tüketim ve kirlenme, kullanılabilir su kaynaklarının günden güne azalmasına neden olmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ve siyasi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 18. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Eski Mısır uygarlığı matematik ve astronomi bilimlerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yaşandığı alanlarda yer alan şehirler hızlı büyümektedir. Ayrıca dünyanın en uzun akarsuyu olan Nil Nehri'nin havzasında yer alan ülkeler arasında su kaynaklarının paylaşımı nedeniyle krizler yaşanmaktadır. Bu nedenle yukarıda Mısır'ın başkenti Kahire'nin ve Nil Nehri'nin yer aldığı görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile siyasi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Su Kaynakları ve Genel Özellikleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 13). Bunlardan 2'si ekonomi ve

2'si siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Marmara'yı Karadeniz'e bağlayan İstanbul Boğazı, dünya deniz ulaşımında önemli bir yere sahiptir.”

“Afrika, Avrupa ve Asya kıtaları arasında yer alan ve dünyanın en büyük iç denizlerinden biri olan Akdeniz, Türkiye'nin güneybatısı boyunca uzanmaktadır. Yaklaşık 1577 km'lik bir kıyı uzunluğuna sahip olduğumuz bu iç deniz; Cebelitarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na, Süveyş Kanalı ile de Kızıldeniz'e bağlanmaktadır. Akdeniz, sahip olduğu tuz oranıyla (%36-39) Türkiye'deki denizler içerisinde ilk sırada yer alır. Ayrıca deniz suyu sıcaklığındaki yüksek değerler (24-28°C civarı), bölgede turizmin gelişmesini sağlamıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 19. Küreselleşmenin Ekonomi ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda üzerinde ulaşım faaliyetlerinin yapıldığı Marmara Denizi görseli küreselleşmeyle ilişkilendirilmiştir. Dünyanın farklı alanları arasında yapılan ulaşım ve ticaret faaliyetler küreselleşmeyi hızlandırmaktadır. Karadeniz ile Akdeniz arasındaki ulaşım ve ticaret, boğazlar ve Marmara Denizi üzerinden yapılmaktadır. Bu durum Marmara Denizi'nin stratejik ve ekonomik önemini artırmaktadır. Bu bakımdan Marmara Denizi stratejik konumuyla küreselleşmenin siyasi, ticari önemi ile ekonomi boyutuna örnektir.

Türkiye’de Su Kaynaklarından Yararlanma

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 16 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 13). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 1’i çevre, 5’i ekonomi, 2’si siyasi ve 3’ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye, yat turizmi açısından çok sayıda uygun koy ve körfeze sahiptir. İzmir, Kuşadası, Bodrum, Datça, Marmaris, Göcek, Fethiye, Kemer ve Antalya kıyıları en donanımlı yat limanlarının (marina) bulunduğu yerlere örnek gösterilebilir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutlarında yer alma durumuna ilişkin aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Bu değerler; turizm sezonunda yaşanan yoğunluk, bilinçsiz kullanım ve ilgisizlik gibi nedenlerden dolayı tahrip olmaktadır. Türkiye’de denizler ve kıyıların, kanalizasyon ve sanayi atıkları nedeniyle kirletilmesinin önüne geçilmelidir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 20. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Turizmin geliştiği yerlerde ticari faaliyetlerde artış görülmektedir. Turistlerin geldikleri yerlerde çeşitli harcamalar yapmaları ülkeye döviz girişini artırmaktadır. Ayrıca turizmin geliştiği yerlerde farklı kültürler birbirini tanıma imkânı bulmaktadır. Bu

bakımdan konuda yer alan Bodrum Yat Limanı görseli küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutu ile ilişkilendirilmiştir.

4.2.1.3. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi

3. Bölüm: Topraklar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 14. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Topraklar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Doğal Sistemler	3. Bölüm: Topraklar								
	Dünyada Topraklar	1	-	-	1	-	-	1	3
	Türkiye’de Topraklar ve Genel Özellikleri	-	-	-	-	-	-	-	-
	Türkiye’de Toprakların Kullanımı	-	4	-	3	1	4	1	13
	Toplam	1	4		4	1	4	2	16

Tablo 14’te Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 3. Bölüm: Topraklar başlığı altında “Dünyada Topraklar”, “Türkiye’de Topraklar” ve “Türkiye’de Toprakların Kullanımı” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 16 adet örnek tespit edilmiştir.

Dünyada Topraklar

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 14). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 1’i ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Fakat son yıllarda modern sulama teknolojilerine bağlı olarak bazı çöl topraklarında tarımsal faaliyetler görülmektedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 21. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Günümüzde insanlar tarım yapılamayan alanlarda teknolojiyi kullanarak tarımsal faaliyetler yapabilmekte ve bu alanlarda üretilen tarım ürünleri uluslararası ticarete konu olabilmektedir. Bu konuda Nevada Çölü'nde oluşturulan tarım alanlarının yer aldığı görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Topraklar ve Genel Özellikleri

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Türkiye’de Toprakların Kullanımı

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 13 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 14). Bunlardan 4’ü çevre, 3’ü ekonomi, 1’i siyasi ve 4’ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye’de nüfus ve sanayi, ılıman iklim özellikleri ile verimli toprakların bulunduğu alanlarda yoğunlaşmıştır. Şehirlerin büyümesiyle verimli tarım alanları yerleşmeye açılmaktadır. Bu durum, tarım yapılabilir alanların daralmasına ve toprağın kirlenmesine neden olarak aslında geleceğimizi tehdit etmektedir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Herkesi hem toprağın korunması hem de iklim değişikliğine neden olan kömür ve diğer fosil yakıtlara dayalı enerji tüketiminin engellenmesi için yerel ve ulusal yönetimlerden taleplerde bulunmaya çağırıyoruz.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 22. Küreselleşmenin Çevre ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Ders Coğrafya Kitabı, 2021)

Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)’nın toprağın korunması ve iklim değişikliğine yönelik hazırlamış olduğu afiş hem ulusal hem de uluslararası mesaj içermektedir. Çünkü günümüzde toprak kaybına yol açan erozyon ve iklim değişikliği konuları ulusal sınırları aşarak küresel boyut kazanmış çevre sorunlarıdır.

4.2.1.4. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi

4. Bölüm: Bitkiler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 15. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Bitkiler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Doğal Sistemler	4. Bölüm: Bitkiler								
	Dünyada Bitkiler	-	2	-	1	-	-	-	3
	Türkiye’de Bitkiler ve Genel Özellikleri	-	1	-	1	-	-	-	2
	Türkiye’de Bitkilerden Yararlanma	-	-	-	1	-	-	-	1
	Toplam	-	3	-	3	-	-	-	6

Tablo 15’te Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 4. Bölüm: Bitkiler başlığı altında “Dünyada Bitkiler”, “Türkiye’de Bitkiler” ve “Türkiye’de Bitkilerden Yararlanma” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutlarının yer aldığı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir.

Dünyada Bitkiler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 15). Bunlardan 2’si çevre ve 1’i ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Bitki örtüsü üzerinde etkili olan biyolojik faktörlerin başında insan gelir. Tarih boyunca insanlar; savaşlar, orman yangınları, tarım alanları açma, yakacak ihtiyacı, hayvan otlatma, orman alanlarını yerleşmeye açma, yol yapımı ve sanayileşme gibi nedenlerle bitki örtüsünü tahrip ederek bitkilerin dağılışı etkilemiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Türkiye’de Bitkiler ve Genel Özellikleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 15). Bunlardan 1’i çevre ve 1’i ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Dünyada sadece Karayazı’da (Erzurum) yetişen bir tür ters lale olan çiçeğin son kalan 57 adet soğanını sökerek yurt dışına götürmeye çalışan 2 Hollandalı, Kapıkule Sınır Kapısı’nda (Edirne) yakalandı.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Türkiye’de Bitkilerden Yararlanma

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi boyutu ile bağlantılı 1 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 15). Küreselleşmenin ekonomi boyutundaki yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“İzmir’in Bergama ilçesine bağlı Kozak Yaylası çevresindeki çam fıstığı yetiştiricisi 16 köy, Türkiye’nin en zengin köyleri arasına girdi. Dünya piyasalarında kilogram fiyatı 22 avro civarında olan çam fıstığı, 1990’lı yıllardan bu yana bölge köylerinin en önemli geçim kaynağı.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

4.2.2. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

10. sınıf Coğrafya ders kitabındaki Beşerî Sistemler ünitesi 4 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlere ait bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.2.2.1. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Nüfusun Özellikleri ve Önemi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 16. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Nüfus Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	1. Bölüm: Nüfus								
	Nüfusun Özellikleri ve Önemi	1	-	4	7	-	5	5	22
	Dünya Nüfusunun Tarihsel Süreçteki Değişimi	1	-	-	2	-	3	2	8
	Dünyada Nüfusun Dağılışı	3	-	-	9	-	8	9	29
	Nüfus Piramitleri	-	-	-	1	-	1	1	3
	Toplam	5	-	4	19	-	17	17	62

Tablo 16’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 1. Bölüm: Nüfus başlığı altında “Nüfusun Özellikleri ve Önemi”, “Dünya Nüfusunun Tarihsel Süreçteki Değişimi”, “Dünyada Nüfusun Dağılışı” ve “Nüfus Piramitleri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 62 adet örnek tespit edilmiştir.

Nüfusun Özellikleri ve Önemi

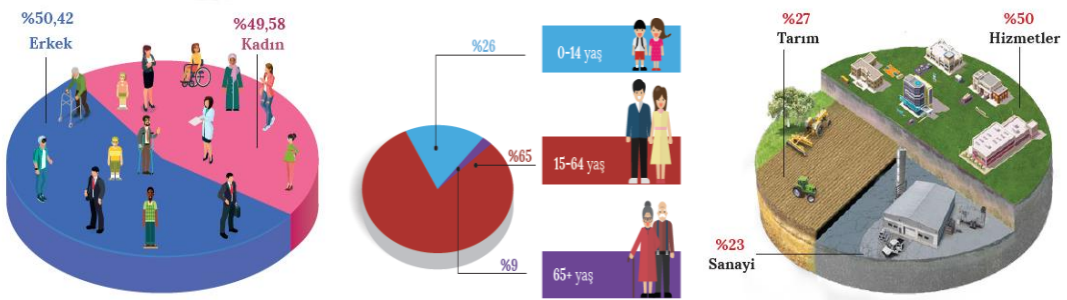
Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 22 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 16). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 4'ü eğitim, 7'si ekonomi ve 5'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

Çalışma çağındaki nüfusun azalması, gelecekte iş gücü yetersizliğine; bu da ülkenin dışarıdan göç almasına neden olur. Nitekim Almanya, 1950'li yıllardan itibaren dünyanın farklı ülkelerinden işçi göçü talebinde bulunmuştur.

Yine bu konuda küreselleşmenin eğitim boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“İyi eğitim görmüş nitelikli iş gücü, günümüz dünyasında büyük önem taşımaktadır. Bir ülke nüfusuna ait okuryazar oranının yüksek olması gelişmişlik ölçütleri arasında değerlendirilmektedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 5 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 23. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örnekleri (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Günümüzde dünya nüfusunun yapısal özelliklerinde meydana gelen değişimler tüm dünya sistemlerini ilgilendirmektedir. Örneğin; bir ülkede sanayinin gelişmesiyle işgücü açığı oluşursa, bu açık başka ülkelerden işçi alınarak kapatılmaya çalışılmaktadır. Yapılan bu göçler sonucu, farklı ülkelerden insanlar birbirleri ile etkileşime girmektedir. Bu bakımdan dünya nüfusunun cinsiyet, yaş grupları ve aktif nüfusun sektörel dağılımına ait görseller küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutları ile ilişkilendirilmiştir.

Dünya Nüfusunun Tarihsel Süreçteki Değişimi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 16). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 2'si ekonomi ve 3'ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayi Devrimi'yle beraber meydana gelmiştir. Tıpta ilerlemeler sağlanmış, beslenme ve sağlık koşullarının gelişmesiyle insanın yaşam standartları yükselmiştir. Bu durum, nüfusun kayda değer bir artış göstermesini sağlamıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 24. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Sanayi devrimi ilk önce bilim ve teknolojiye gelişmelerin yaşandığı Avrupa Kıtası'nda ortaya çıkmıştır. Artan işgücü ihtiyacına bağlı olarak dünyanın farklı ülkelerinden Avrupa Kıtası'na işçi göçleri yaşanmıştır. Bu durum kıtanın ekonomik ve sosyal yapısını etkilemiştir. Bu nedenle konuda yer alan görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

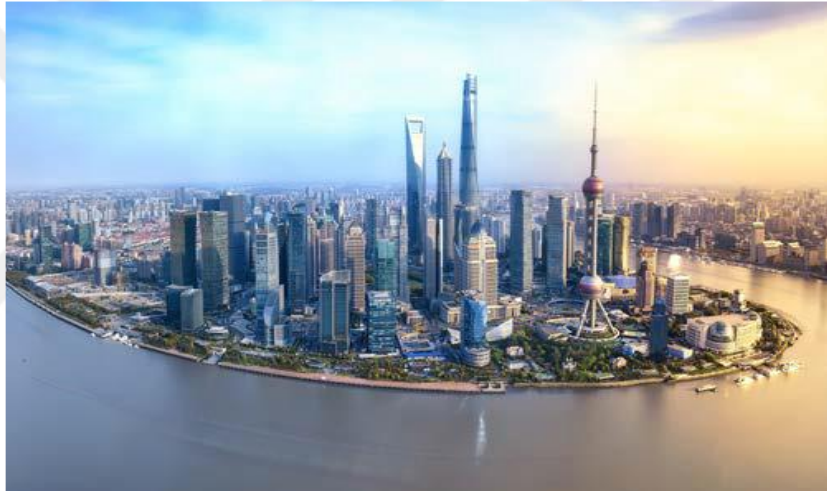
Dünyada Nüfusun Dağılışı

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 29 adet örnek tespit edilmiştir

(Tablo 16). Bunlardan 3'ü bilim ve teknoloji, 9'u ekonomi ve 8'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayi Devrimi'nden sonra sanayi bölgelerine doğru başlayan göç hareketleri bugün de devam etmektedir. Günümüzde genellikle sanayinin geliştiği bölgelerde nüfusun yoğunlaştığı görülür. Bu durumun ortaya çıkmasında sanayi sektöründe iş gücüne duyulan ihtiyacın fazla ve bu alanlarda yaşam standartlarının üst seviyede olması etkili olmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 9 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 25. Küreselleşmenin Ekonomi ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

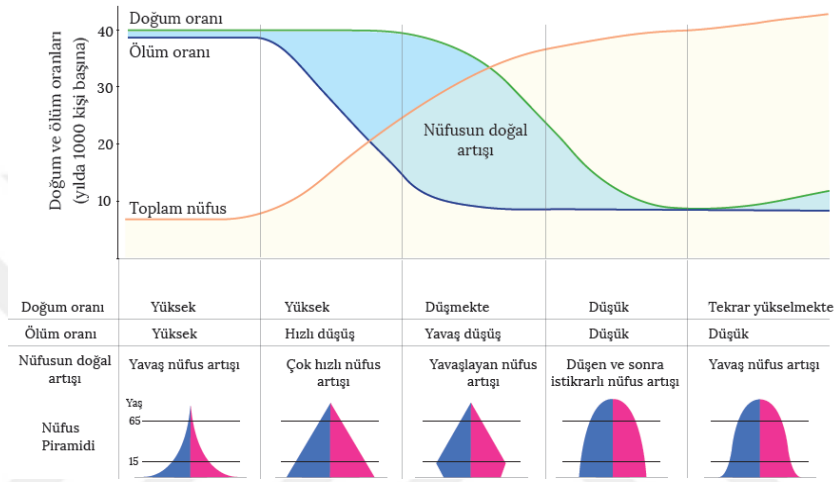
Shanghai (Şanghay) görseli bu konuda küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutu ile ilişkilendirilmiştir. Şanghay, Çin'in ve dünyanın önemli ekonomi ve ticari merkezlerinden biridir. Ayrıca çeşitli Avrasya ülkeleri ekonomi, siyasi ve güvenlik konularında iş birliği yapmak amacıyla Şanghay İşbirliği Örgütü'nü kurmuştur. Bu ülkelerin aldıkları kararlar dünya siyasetini ve ekonomisini etkilemektedir.

Nüfus Piramitleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 16). Bunlardan 1'i ekonomi ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Demografik Dönüşüm Modeli: Ülkelerin doğum ve ölüm oranlarının yüksek olduğu aşamadan, bu oranların düşük olarak gözlemlendiği aşamaya geçişini ifade etmektedir. Ülkelerin gelişme ve kalkınma sürecine bağlı olarak ortaya çıkan bu durum, nüfus piramitlerinin şeklinin değişmesine neden olmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 26. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda demografik dönüşüm modelinin gelişimi görselleştirilmiştir. Buna göre ülkelerin nüfus piramitlerinde meydana gelen değişim, ülkelerin gelişim ve kalkınma sürecine bağlı olarak ortaya çıkan bir durumdur. Ülkelerin kalkınmalarında etkili olan ekonomik ve siyasi faktörler küresel gelişmelerden ayrı düşünülemeyeceği için bu görsel küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutu ile ilişkilendirilmiştir.

4.2.2.2. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi

2. Bölüm: Türkiye’de Nüfus Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 17. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Türkiye’de Nüfus Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	2. Bölüm: Türkiye’de Nüfus								
	Türkiye’de Nüfusun Değişimi	1	-	1	2	3	8	-	15
	Türkiye’de Nüfusun Dağılışı	-	-	-	7	-	7	4	18
	Türkiye’de Nüfusun Yapısal Özellikleri	-	-	-	2	-	2	-	4
	Toplam	1	-	1	11	3	17	4	37

Tablo 17’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 2. Bölüm: Türkiye’de Nüfus başlığı altında “Türkiye’de Nüfusun Değişimi”, “Türkiye’de Nüfusun Dağılışı” ve “Türkiye’de Nüfusun Yapısal Özellikleri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 37 adet örnek tespit edilmiştir.

Türkiye’de Nüfusun Değişimi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 17). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 1’i eğitim, 2’si ekonomi, 3’ü siyasi ve 8’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“2006 yılında çıkarılan bir kanunla tüm adres bilgilerinin kaydedildiği ulusal adres veri tabanı oluşturulmuştur. Bu sayede Türkiye vatandaşları, kimlik numaraları; yabancı uyruklu kişiler de pasaport numaralarıyla ikamet ettiği adrese göre kayıt altına alınmıştır. Böylece 2007’den itibaren nüfus sayımına gerek olmadan her yıl ülkemizin nüfusu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) ile belirlenmektedir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin eğitim, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Bu durumun ortaya çıkmasında şehirleşmeye bağlı olarak değişen aile yapısı, kadınların iş hayatında aktif rol alması, evlilik yaşının yükselmesi, eğitimdeki ilerlemelerle tarım dışı sektörlerdeki istihdam artışı etkili olmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Türkiye’de Nüfusun Dağılışı

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 18 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 17). Bunlardan 7’si ekonomi ve 7’si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Önemli kara, deniz, demir ve hava yollarına yakın yerleşim alanları da nüfusun sıklaştığı yerler arasındadır. İstanbul, İzmir, Ankara, Konya, Eskişehir, Kayseri ve Gaziantep gibi illerin gelişmesinde bu yerleşim yerlerinin işlek yolların kesiştiği noktalarda bulunması etkili olmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 27. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Türkiye’nin başkenti olan Ankara’da birçok ülkeye ait büyükelçilikler bulunmaktadır. Ankara, bu büyükelçilikler vasıtasıyla birçok ülke ile diplomatik ilişkiler kurmaktadır. Yine birçok kamu ve özel sektöre ait kurum ve kuruluşların merkezlerinin Ankara’da bulunması ulusal ve uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkileri etkilemektedir.

Bu durum Ankara'nın sosyokültürel yapısını da etkilemektedir. Bu nedenle bu konuda yer alan Ankara görseli küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutu ile ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Nüfusun Yapısal Özellikleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 17). Bunlardan 2’si ekonomi ve 2’si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayi ve ticaretin geliştiği şehirler göç aldığından dolayı daha fazla erkek nüfusa sahiptir. Bu duruma İstanbul, Bursa, Antalya ve Gaziantep şehirleri örnek verilebilir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

4.2.2.3. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Göç Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 18. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Göç Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	3. Bölüm: Göç								
	Göçler ve Göçlerin Nedenleri	4	-	1	7	11	16	7	46
	Türkiye’de Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları	4	1	1	6	2	3	2	19
	Türkiye’de Göçlerin Mekânsal Etkileri	-	4	-	2	-	5	4	15
	Toplam	8	5	2	15	13	24	13	80

Tablo 18’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 3. Bölüm: Göç başlığı altında “Göçler ve Göçlerin Nedenleri”, “Türkiye’de Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları” ve “Türkiye’de Göçlerin Mekânsal Etkileri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 80 adet örnek tespit edilmiştir.

Göçler ve Göçlerin Nedenleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 46 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 18). Bunlardan 4'ü bilim ve teknoloji, 1'i eğitim, 7'si ekonomi, 11'i siyasi ve 16'sı sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayi Devrimi'yle birlikte gelişen teknoloji ve seyahatlerin kolaylaşması, Amerika Kıtası'na olan göçü tekrar hızlandırmıştır. Bu göç hareketinde yaklaşık 65 milyon insanın yer değiştirdiği düşünülmektedir. Böylece dünyada o tarihe kadar kıtalar arasındaki en büyük göç hareketi yaşanmıştır. Okyanusya Kıtası'nda başta İngiltere olmak üzere bazı Avrupalı devletler tarafından sömürge amaçlı koloniler kurulmuştur. Bütün bu göç hareketleri, Amerika ve Okyanusya kıtalarında yeni devletlerin kurulmasına neden olmuştur.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Özellikle son dönemde sayıları artan mülteciler, genellikle gelişmiş ülkelere gitmeyi tercih etmektedir. SSCB'nin 1980'lerde Afganistan'a müdahalesiyle şimdiye kadar görülen en büyük mülteci akını yaşanmıştır. Ruanda'da 1994'te meydana gelen iç savaş ise dünyadaki en büyük sığınmacı olaylarından birine sahne olmuştur. Yaklaşık 300 bin kişi başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 7 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 28. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Yeni Dünya olarak adlandırılan Amerika ve Okyanusya kıtalarının keşfinden sonra bu kıtalara yoğun göç hareketleri yaşanmıştır. Bu göçlerin en önemli nedenlerinden biri Avrupalı devletlerin keşfedilen yerlerdeki zenginliklere sahip olmak istemeleridir. Amerika Kıtası'na giden Avrupalı devletler burada sömürge devletleri kurmuşlardır. Ayrıca sömürgelerinde çalıştırmak için Afrika Kıtası'ndan çok sayıda insanı köle olarak getirmişlerdir. Bu nedenle Amerika Kıtası'na yapılan göçlerin yer aldığı görsel küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 19 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 18). Bunlardan 4’ü bilim ve teknoloji, 1’i çevre, 1’i eğitim, 6’sı ekonomi, 2’si siyasi ve 3’ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye’de iç göçlerin 1950 yılından sonra artış göstermesinde sanayileşme sürecinin başlamasıyla şehirlerde ortaya çıkan iş gücü açığı da etkili olmuştur. Özellikle kara yolu ulaşımının gelişmesiyle insanların göç etmesi kolaylaşmıştır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Yurt dışına gerçekleşen göçlerin büyük bir kısmı 1960’tan sonra Avrupa ülkelerine olmuştur. Bunda II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan iş gücü ihtiyacı etkili olmuştur. Başta Almanya olmak üzere Fransa, Hollanda, İngiltere, Avusturya ve Belçika en çok göç verdiğimiz ülkeler arasındadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin eğitim ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 29. Küreselleşmenin Eğitim ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bir dış göç türü olan beyin göçü, küreselleşmeyi ortaya çıkarmaktadır. Beyin göçü sonucunda ülkeler arasında etkileşim artmaktadır. 2015 yılında Nobel Kimya Ödülü'nü kazanan Aziz Sancar Türkiye'nin verdiği önemli beyin göçü örneklerinden biridir. Bu nedenle bu konuda Aziz Sancar'ın yer aldığı görsel küreselleşmenin eğitim ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Göçlerin Mekânsal Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 18). Bunlardan 4’ü çevre, 2’si ekonomi ve 5’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayi tesisleri, önceden çoğunlukla şehir merkezlerinin dışına kurulmuşken günümüzde yaşanan göçler sonucu şehirlerin büyümesiyle şehir merkezlerinde kalmaya başlamıştır. Bu durum, çeşitli çevre sorunlarına neden olur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 30. Küreselleşmenin Çevre ve Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Küreselleşmeyle birlikte sanayinin geliştiği yerlerde iş imkânları artmaktadır. Buna bağlı olarak bu alanlar yoğun göç almaktadır. Nüfusu artan bu alanlarda birtakım çevre sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlarda biri de araç sayısındaki artışa bağlı olarak ortaya çıkan trafik yoğunluğudur. Bu nedenle bu konuda yer alan görsel küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

4.2.2.4. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 19. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu								
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)
Beşerî Sistemler	4. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler							
	Ekonomik Faaliyetlerin Temel Özellikleri	6	-	-	9	-	1	12
	Ekonomik Faaliyetler ve Gelişmişlik	2	-	-	2	-	-	4
	Toplam	8	-	-	11	-	1	12
								32

Tablo 19’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 4. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler başlığı altında “Ekonomik Faaliyetlerin Temel Özellikleri” ve “Ekonomik Faaliyetler ve Gelişmişlik” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 32 adet örnek tespit edilmiştir.

Ekonomik Faaliyetlerin Temel Özellikleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 28 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 19). Bunlardan 6’sı bilim ve teknoloji, 9’u ekonomi ve 1’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Dördüncül ekonomik faaliyetler; teknolojinin gelişmesine bağlı olarak günümüzde ortaya çıkan bilgi toplama, bilgiyi işleme, değiştirme ve yayma çalışmalarını kapsar. Reklam yayıncılığı, yazılım hizmetleri, ağ işletmeciliği ve grafik tasarım hizmetleri dördüncül ekonomik faaliyetlerden bazılarıdır. Coğrafi bilgi sistemlerinin ortaya çıkmasıyla bu faaliyetler daha fazla gelişmiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 12 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 31. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bilim ve teknolojiye bağlı olarak günümüzde küreselleşme hız kazanmıştır. Özellikle internet, televizyon ve telefon gibi iletişim araçlarındaki gelişmeler dünyanın farklı noktaları arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkileri artırmıştır. İletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak firmalar ürünlerini dünyanın her noktasına pazarlayabilmektedir. İnternet sayesinde ortaya çıkan sosyal ağlar vasıtasıyla farklı kültüre sahip insanlar birbirleri ile çok kolay iletişim kurabilmektedir. Bu konuda teknolojinin iletişime etkilerinin yer aldığı görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutları ile ilişkilendirilmiştir.

Ekonomik Faaliyetler ve Gelişmişlik

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 19). Bunlardan 2’si bilim ve teknoloji ile 2’si ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Gelişmiş ülkelerde ise çalışan nüfusun büyük bölümü hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu tür ülkelerde birincil ve ikincil ekonomik faaliyet kollarında çalışanların oranının az olması, ilgili sektörlerde bilimsel yöntemler ve teknolojinin yaygın olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

4.2.3. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi: Uluslararası Ulaşım Hatları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 20. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Uluslararası Ulaşım Hatları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	1. Bölüm: Uluslararası Ulaşım Hatları								
	Uluslararası Ulaşım Hatlarının Genel Özellikleri ve Etkileri	21	-	-	17	1	2	13	54
	Toplam	21	-	-	17	1	2	13	54

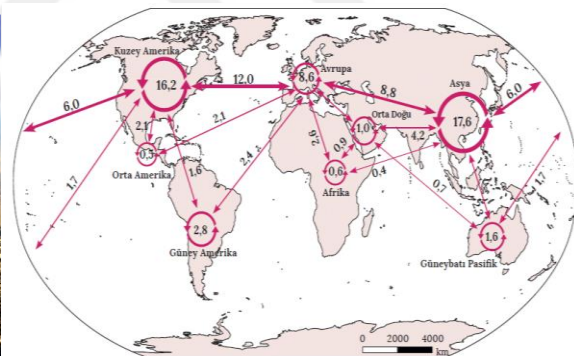
Tablo 20’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Uluslararası Ulaşım Hatları başlığı altında “Uluslararası Ulaşım Hatlarının Genel Özellikleri ve Etkileri” konusunda küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 54 adet örnek tespit edilmiştir.

Uluslararası Ulaşım Hatlarının Genel Özellikleri ve Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 54 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 20). Bunlardan 21’i bilim ve teknoloji, 17’si ekonomi, 1’i siyasi ve 2’si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 13 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 32. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

101

4.2.4. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi: Afetler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 21. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi Afetler Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Çevre ve Toplum	Afetler								
	Afetlerin Genel Özellikleri	7	-	-	-	-	-	3	10
	Afetlerin Dağılışı ve Afetlerden Korunma Yolları	6	3	-	-	-	-	-	9
	Toplam	13	3	-	-	-	-	3	19

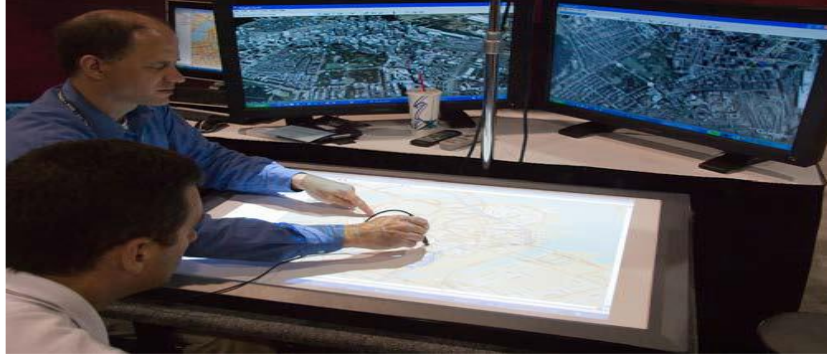
Tablo 21’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 10. sınıf Coğrafya ders kitabı Çevre ve Toplum ünitesi Afetler başlığı altında “Afetlerin Genel Özellikleri ve Afetlerin Dağılışı” ve “Afetlerden Korunma Yolları” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 19 adet örnek tespit edilmiştir.

Afetlerin Genel Özellikleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile görsel boyutuna yönelik toplam 10 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 21). Bunlardan 7’si bilim ve teknoloji boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutundaki yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Erken uyarı sistemleri, meydana gelebilecek afetlerin yol açabileceği zararları en aza indirebilmek amacıyla afet öncesinde çeşitli teknolojiler kullanılarak belirli kurumlar tarafından yayımlanan mesaj veya bildirilerdir. Örneğin günümüz teknolojisi ile önlenmesi mümkün olmayan tsunami gibi afetlerde dalgaların kıyıya ulaşma zamanı, erken uyarı sistemleri sayesinde bilinebilmektedir. Merkezi Hawai’de (Havai) olan sismik deniz dalgaları uyarı sistemi ile Pasifik Okyanusu’nda meydana gelebilecek herhangi bir tsunami olayında zarar görebilecek bölgeler saatler öncesinden uyarılarak gereken tedbirler alınabilmektedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 33. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bilim ve teknolojiye bağlı olarak dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen ya da gelebilecek doğal afetler yeryüzündeki merkezlerden uydular aracılığıyla takip edilebilmektedir. Bu sayede doğal afetler meydana gelmeden erken uyarı sistemleri vasıtasıyla gerekli tedbirlerin alınması sağlanabilmektedir. Bu bakımdan konuda yer alan uydu takip merkezine ait görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Afetlerin Dağılışı ve Afetlerden Korunma Yolları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutuyla bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 21). Bunlardan 6'sı bilim ve teknoloji, 3'ü çevre boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Dünyada meydana gelebilecek sel felaketlerinin önceden tahmini ve bu felaketlerden korunma yolları konusunda önemli çalışmalar yürütülmektedir. Buna rağmen bu afetler, canlı ve cansız çevreye zarar vermeye devam etmektedir. Yeterli önlemlerin alınmamasından dolayı özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler sellerden daha fazla etkilenmektedir. Yeterli önlemlerin alınmamasından dolayı özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler sellerden daha fazla etkilenmektedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

4.4.5. Küreselleşmenin 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Ünitelere Göre Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

10. Sınıf Coğrafya ders kitabında dört ünite yer almaktadır. Bu ünitelere ait toplam 10 bölüm bulunmaktadır. Bölüm sayılarının ünitelere göre dağılımı şu şekildedir;

Doğal Sistemler Ünitesi 4 bölüm,

Beşerî Sistemler Ünitesi 4 bölüm,

Küresel Ortam: Bölgeler Ünitesi 1 bölüm,

Ülkeler Çevre ve Toplum Ünitesi 1 bölüm yer almaktadır.

İncelenen 10. Sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin ünitelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 22. 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Ünitelere Göre Dağılımı

Sınıf	Ünite	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam
10. Sınıf	Doğal Sistemler	4	10	-	16	5	9	18	62
	Beşerî Sistemler	22	5	5	56	16	59	45	210
	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	21	-	-	17	1	2	13	54
	Çevre ve Toplum	13	3	-	-	-	-	4	20
	Toplam	60	18	5	89	22	70	80	346

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmeye yönelik toplam 346 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 22). Ulaşılan bulguların 266 adedi küreselleşmenin konu içeriklerinde (bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutta) yer alma durumuna yönelik olup 80 adedi ise görsel boyutuna yöneliktir. Tablo 22'ye göre, küreselleşmenin konu içeriklerinde yer alma durumuna yönelik en fazla bulguya “Beşerî Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır. Daha sonra sırasıyla “Doğal Sistemler”, “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ile “Çevre ve Toplum” ünitelerinde ulaşılmıştır. “Beşerî Sistemler” ünitesinde küreselleşmeye yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasının temel sebebinin nüfus, tarihsel süreçte yaşanan göçler, göçlerin ortaya çıkardığı mekânsal etkiler, ekonomik faaliyetler ve ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle ekonomik faaliyetler arasındaki ilişki gibi doğrudan küreselleşmeye yönelik konulara yer verilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla ekonomi (89 adet) ve sosyokültürel (70 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla bilim ve teknoloji (60 adet), siyasi (22 adet), çevre (18 adet) ve eğitim (5 adet) boyutlarının yer aldığı görülmüştür (Tablo 22). Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutunun daha fazla yer almasında; nüfus, göç, ekonomik faaliyetler ve ulaşım hatları gibi ekonomi ve sosyal yaşamla bağlantılı konulara yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Bu ders kitabında küreselleşmenin en fazla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesinde bulunan “Uluslararası Ulaşım Hatlarının Genel Özellikleri ve Etkileri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda bölgesel ve küresel ölçekte toplumların birbirleri ile etkileşimlerini sağlayan ulaşım hatları konularına yer verilmesinin bu durum üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Doğal Sistemler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 62 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 22). Bu üniteye ulaşılan bulguların 44 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 18 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu üniteye yer alan “Türkiye’de Su Kaynaklarından Yararlanma” konusunda küreselleşmenin boyutlarına yönelik bulguların daha fazla yer aldığı görülmüştür. Diğer taraftan “Doğal Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Dünya’nın Tektonik Oluşumu”, “Dünya’nın İç Yapısı”, “Levha Tektoniği”, Jeolojik Zamanlar”, “İç Kuvvetler” ve “Türkiye’de Başlıca Yüzey Şekilleri” konularında; “Doğal Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Türkiye’de Topraklar” konusunda küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik herhangi bir örneğe rastlanmamıştır. Araştırma sonucuna göre Doğal Sistemler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla ekonomi (16 adet) ve çevre (10 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla sosyokültürel (9 adet), siyasi (5 adet) ve bilim ve teknoloji (4 adet) boyutları takip etmektedir. Bu üniteye küreselleşmenin ekonomi boyutuna yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasında, yer şekilleri ve su kaynaklarına bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik faaliyetlere yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Küreselleşmenin çevre boyutuna yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasında ise; günümüzde insanların su kaynakları, topraklar ve bitkiler üzerinde meydana getirdiği etkilerin dünyanın tamamında hissedilir hale gelmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu üniteye küreselleşmenin eğitim boyutuna yönelik bir bulguya ulaşılamamıştır.

Beşerî Sistemler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 210 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 22). Bu üniteye ulaşılan bulguların 165 adeti küreselleşmenin

içerik boyutuna yönelik olup, 45 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünitedeki 3. bölümde yer alan “Göçler ve Göçlerin Nedenleri” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre Beşerî Sistemler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla sosyokültürel (59 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla ekonomi (56 adet), bilim ve teknoloji (22 adet), siyasi (16 adet), çevre (5 adet) ve eğitim (5 adet) boyutları takip etmektedir. Bu ünite küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutuna yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasında, göç ve ekonomik faaliyetler gibi küreselleşmeyle doğrudan ilişkili konuların yer almasının etkili olduğu söylenebilir. Küreselleşmede ekonomik faaliyetler ve nüfus hareketlerinin etkisi düşünüldüğünde, bu konuda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer alması gayet normaldir. Bu ünite konularında ekonomik faaliyetlerdeki gelişmelerin nüfus, yerleşme ve şehirleşme üzerindeki etkisine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 54 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 22). Bu ünite ulaşılan bulguların 41 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 13 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Araştırma sonucuna göre Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla bilim ve teknoloji (21 adet) ve ekonomi (17 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla sosyokültürel (2 adet) ve siyasi (1 adet) boyutları takip etmektedir. Küreselleşmenin çevre ve eğitim boyutuna yönelik bir bulguya ulaşamamıştır. Bu ünite dünya üzerinde bulunan önemli ulaşım hatlarının bölgesel ve küresel etkilerine yer verilmiştir. Teknolojik gelişmelerle birlikte ulaşım sistemlerinde yaşanan gelişmeler toplumlar arasındaki etkileşimi artırdığı gibi ekonomik faaliyetlerinde uluslararası bir nitelik kazanmasını sağlamıştır. Bu bakımdan küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarının daha fazla yer aldığı düşünülmektedir. Bu ünite doğrudan küreselleşmeye yönelik olmasına rağmen ünite konuları sayısının az olması nedeniyle küreselleşmeye yönelik ulaşılan bulgu sayısının düşük olduğu değerlendirilmektedir.

Çevre ve Toplum ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 20 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 22). Bu ünite ulaşılan bulguların 16 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 4 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünite yer alan “Afetlerin Genel Özellikleri” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre Çevre ve Toplum ünitesindeki konu

içeriklerinde küreselleşmenin en fazla bilim ve teknoloji (13 adet) ve çevre (3 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Bu ünite de afetler, afetlerin dağılışı ve afetlerden korunma yollarını içeren konular yer almaktadır. Afetlerin önceden tespit edilmesi ve etkilerinin azaltılmasında bilim ve teknoloji de ki gelişmeler önemli rol oynamaktadır. Ayrıca bazı afetler küresel çevre sorunlarına yol açabilmektedir. Bu bakımdan Çevre ve Toplum ünitesinde küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarına ait daha fazla bulguya ulaşıldığı düşünülmektedir. Bu ünite de küreselleşmenin eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutuna yönelik bir bulguya ise ulaşamamıştır.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan görsellerin 80 tanesinde küreselleşmeye yönelik bulgu tespit edilmiştir (Tablo 22). Küreselleşmeye yönelik bulgu içeren görsellerin en fazla bulunduğu üniteler sırasıyla Beşerî Sistemler (45 adet), Doğal Sistemler (18 adet), Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler (13 adet) ile Çevre ve Toplum (4 adet) üniteleridir. Beşerî sistemler ünitesinde nüfus, göç ve ekonomik faaliyetler gibi küreselleşme sürecinden etkilenen aynı zamanda küreselleşme sürecini yönlendiren konular yer almaktadır. Bu durum ünite de küreselleşmeyle alakalı görsel sayısının daha fazla olmasını sağlamıştır. Küreselleşmenin görsel boyutunun en fazla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesinde bulunan “Uluslararası Ulaşım Hatlarının Genel Özellikleri ve Etkileri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan “Doğal Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Dünya’nın Tektonik Oluşumu”, “Dünya’nın İç Yapısı”, “Levha Tektoniği”, Jeolojik Zamanlar”, “İç Kuvvetler” ve “Türkiye’de Başlıca Yüzey Şekilleri” konularında; “Doğal Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Türkiye’de Topraklar” konusunda; “Doğal Sistemler” ünitesi 4. bölümde yer alan “Dünya’da Bitkiler”, “Türkiye’de Bitkiler” ve “Türkiye’de Bitkilerden Yararlanma” konularında; “Beşerî Sistemler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Türkiye’de Nüfusun Değişimi” ve “Türkiye’de Nüfusun Yapısal Özellikleri” konularında; “Çevre ve Toplum” ünitesinde yer alan “Afetlerin Dağılışı ve Afetlerden Korunma Yolları” konusunda küreselleşmenin yer aldığı görsel örneğe rastlanmamıştır.

4.3. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde MEB tarafından hazırlanan 2021 yılı 11. sınıf Coğrafya ders kitabında, küreselleşmenin içerik ve görsel tasarım öğelerinde yer alma durumuna yönelik bulgular üniteler şeklinde verilmiştir. Bu ders kitabı “Doğal Sistemler”, “Beşerî Sistemler”, “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler”, “Çevre ve Toplum” şeklinde dört üniteden oluşmaktadır. Bulgular sunulurken ders kitabından, küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik örnekler verilmiştir.

4.3.1. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi: Ekosistemlerin Özellikleri ve İşleyişi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 23. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi Ekosistemlerin Özellikleri ve İşleyişi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Doğal Sistemler	Ekosistemlerin Özellikleri ve İşleyişi								
	Biyçeşitlilik	-	5	-	-	-	-	1	6
	Ekosistemlerin Unsurları	-	-	-	-	-	-	-	-
	Enerji Akışı ve Madde Döngüleri	-	2	-	-	-	-	1	3
	Su Ekosistemleri	-	7	-	-	-	-	-	7
	Toplam	-	14	-	-	-	-	2	16

Tablo 23’te Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 11. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 1. Bölüm: Ekosistemlerin Özellikleri ve İşleyişi başlığı altında “Biyçeşitlilik”, “Ekosistemlerin Unsurları”, “Enerji Akışı ve Madde Döngüleri” ve “Su Ekosistemleri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin çevre ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 16 adet örnek tespit edilmiştir.

Biyçeşitlilik

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre ve görsel boyutu ile bağlantılı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 23). Bunlardan 5'i çevre boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Nesli tükenmekte olan hayvanların koruma altına alınması, doğal koruma alanlarının oluşturulması, biyçeşitliliğin azalmasını önleyici yasalar çıkarılması ile bölgesel ve küresel ölçekte sözleşmeler imzalanması biyçeşitlilik üzerinde insanların olumlu etkileri arasında sayılabilir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 34. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Evsel ve endüstriyel atıkların toprağa ve suya bırakılması çevreyi kirletmektedir. Özellikle sanayi faaliyetleri ile artan çevre kirliliğinin küresel boyutlara ulaşması canlıların yeryüzünde dağılışını etkilemektedir. Bu konuda yer alan görselde denizlerdeki kirliliğe vurgu yapılmaktadır. Denizlere bırakılan çöpler dalgaların etkisiyle dünyanın farklı alanlarına ulaşarak küresel çevre sorunlarına neden olabilmektedir. Bu bakımdan konuda yer alan görsel küreselleşmenin çevre boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Ekosistemlerin Unsurları

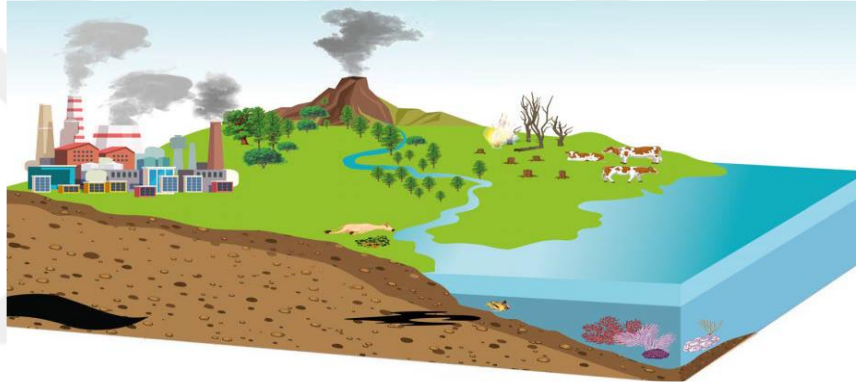
Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Enerji Akışı ve Madde Döngüleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre ve görsel boyutu ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 23). Bunlardan 2'si çevre boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“İnsanın azot dolaşımına müdahalesi, döngüyü önemli ölçüde bozarak atmosfere salınan azot miktarının artmasına neden olmuştur. İnorganik azot gübrelerinin kullanımıyla tarımsal ve endüstriyel süreçler sonucu oluşan azot bu artıştaki en önemli faktördür.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 35. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda karbon döngüsü süreçlerinin yer aldığı görselde sanayi faaliyetlerine yer verilmiştir. Özellikle Sanayi Devrimi'yle birlikte atmosfere gönderilen karbondioksit oranının artması, doğal bir süreç olan karbon döngüsünü bozarak küresel çevre sorunlarına neden olmaktadır. Bu nedenle sanayi faaliyetlerinin karbon döngüsüne etkisi küreselleşmenin çevre boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Su Ekosistemleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre boyutu ile bağlantılı toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 23). Küreselleşmenin çevre boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“İran'ın Ramsar kentinde 2 Şubat 1971 yılında imzalanan ve sulak alanların korunması ve akılcı kullanımını hedefleyen Ramsar Sözleşmesi'ne (Su Kuşları Yaşama Ortamı

Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme) Türkiye 1994 yılında taraf olmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

4.3.2. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

4.3.2.1. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi

1. Bölüm: Nüfus Politikaları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 24. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Nüfus Politikaları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	1. Bölüm: Nüfus Politikaları								
	Ülkelerin Nüfus Politikaları	1	-	-	1	-	2	-	4
	Türkiye’de Nüfus Politikaları ve Bu Politikaların Etkileri	1	-	-	1	1	5	2	10
	Toplam	2	-	-	2	1	7	2	14

Tablo 24’te Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 11. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 1. Bölüm: Nüfus Politikaları başlığı altında “Ülkelerin Nüfus Politikaları” ve “Türkiye’de Nüfus Politikaları ve Bu Politikaların Etkileri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 14 adet örnek tespit edilmiştir.

Ülkelerin Nüfus Politikaları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 24). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 1’i ekonomi ve 2’si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“2. Dönem: Japonya, II. Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir ekonomik kalkınma sürecine girerek dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biri hâline gelmiştir. Ekonomik gelişmişlik çeşitli sosyal değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişimlerin en belirginini ise nüfusun özelliklerine dair yaşanan değişimdir. Teknolojik imkânlar; sağlık hizmetlerinin iyileşmesine katkı sağlayarak doğum oranlarının daha fazla artmasına, ölüm oranlarının azalmasına ve ortalama yaşam süresinin uzamasına neden olmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Türkiye’de Nüfus Politikaları ve Bu Politikaların Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 10 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 24). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 1’i ekonomi, 1’i siyasi ve 5’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin sosyokültürel boyutundaki yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Ayrıca ilk kez 1982 Anayasası'nda yer alan ve ailelere istedikleri zaman, istedikleri sayıda çocuk sahibi olma hakkı veren aile planlamasıyla nüfus yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 36. Küreselleşmenin Ekonomi Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Sanayileşme, ülkeler arasında göçlerin yaşanmasında etkili olmaktadır. Sanayileşen ülkeler artan işgücü açığını kapatmak için gelişmemiş ülkelere işçi almaktadır. 1960’lı yıllarda Türkiye’den yaklaşık 2 milyon insan çalışmak için Avrupa

ülkelerine göç etmiştir. Bu göçlerle birtakım sosyokültürel değişimlerde yaşanmaktadır. Bu konuda 1960'lı yıllarda Avrupa ülkelerine yapılan işçi göçlerinin yer aldığı görsel küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

4.3.2.2. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Yerleşmelerin Özellikleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 25. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Yerleşmelerin Özellikleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	2. Bölüm: Yerleşmelerin Özellikleri								
	Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi	7	-	-	17	5	17	17	63
	Şehirlerin Etki Alanları	1	-	1	3	1	2	3	11
	Türkiye’de Yerleşmeler	-	2	-	2	-	3	1	8
	Toplam	8	2	1	22	6	22	21	82

Tablo 25’te Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 11. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 2. Bölüm: Yerleşmelerin Özellikleri başlığı altında “Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi”, “Şehirlerin Etki Alanları” ve “Türkiye’de Yerleşmeler” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 82 adet örnek tespit edilmiştir.

Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 63 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 25). Bunlardan 7’si bilim ve teknoloji, 17’si ekonomi, 5’i siyasi ve 17’si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“İlk kurulan şehirlerde zamanla üretimin artması sonucu ortaya çıkan üretim fazlası ürünler, insanlar arasında değiş tokuş yöntemiyle el değiştirmeye başlamıştır. Bu durum,

ticaretin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Ticari faaliyetlerin belli alanlarda yoğunlaşmasıyla da ticaret şehirleri oluşmaya başlamıştır. Zaman içerisinde kalabalıklaşan şehirlerde ticari faaliyetleri yönlendirecek, düzeni ve güvenliğini sağlayacak yönetici ve asker sınıflarına ihtiyaç duyulmuştur. Yapısal olarak bakıldığında şehirleri çiftçilerin dışında yöneticiler, din adamları, tüccarlar, zanaatkarlar, askerler ve diğer meslek gruplarından insanlar oluşturmuyordu.”

Yine bu konuda küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Amerika Birleşik Devletleri’nin kurulmasıyla Thames Nehri aracılığıyla Londra Limanı’ndan yapılan ticaretin hacmi artmaya başladı. Böylece Londra’nın küresel bazda etkisi hissedilmeye başlanmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 17 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 37. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Sanayileşme, şehirlerin hızlı bir şekilde büyümesini sağlamaktadır. Yukarıdaki görsellerde sanayileşmeye sonucu hızla büyüyen dünyanın en önemli şehirlerinden Londra (solda) ve Tokyo (sağda) şehirleri yer almaktadır. Günümüzde Londra dünyanın önemli ulaşım ve finans merkezidir. Tokyo ise teknoloji, bilgi ve ekonomik özelliklere sahip bir şehirdir. Ayrıca her yıl milyonlarca turistin Londra ve Tokyo’yu ziyaret etmesi farklı dil, din ve ırktan insanların etkileşimini sağlamaktadır. Bu bakımdan Londra ve Tokyo şehirlerine ait görseller küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Şehirlerin Etki Alanları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 11 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 25). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 1'i eğitim, 3'ü ekonomi, 1'i siyasi ve 2'si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Küresel Etkiye Sahip Şehirler: Ulusal ve uluslararası ticaret, borsa, bankacılık, sigortacılık, ulaşım gibi ekonomik faaliyetlerin bulunduğu şehirlerdir. Ayrıca bu şehirlerde bilim, teknoloji ve sanatta uzmanlaşmış kurum ve kuruluşlar yer alır. Dolayısıyla bu tür şehirlerde ortaya çıkabilecek sosyal, ekonomik ve siyasi olaylar tüm dünyayı etkilemektedir. Küresel etkiye sahip şehirler genellikle gelişmiş ülkelerde yer almaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 38. Küreselleşmenin Eğitim, Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

ABD'nin en büyük şehri olan New York, dünyanın önemli şehirlerindendir. Birleşmiş Milletler Genel Merkezi ve dünya çapında önemli sivil toplum kuruluşlarının New York'ta bulunması şehrin siyasi önemini artırmaktadır. Dünyanın önemli şirketleri ve medya kuruluşlarının burada yer alması şehrin ekonomik ve sosyokültürel bakımdan küresel etkiye sahip olmasını sağlamaktadır. Ayrıca New York dünyanın önemli finans ve eğitim merkezidir. Bu bakımdan New York şehri görseli küreselleşmenin eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Yerleşmeler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 25). Bunlardan 2’si çevre, 2’si ekonomi ve 3’ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi boyutundaki yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Şehirleri kırsal yerleşmelerden ayıran en önemli özelliklerden biri sahip oldukları işlevsel yapılarıdır. Kırsal yerleşmelerde daha çok tarımsal faaliyetler ön planda iken şehirlerde ise yönetim, sanayi, kültür, turizm ve ulaşım gibi fonksiyonlar gelişmiştir. Türkiye’de şehirlerin oluşmasında ve gelişmesinde tek bir fonksiyon etkili olabileceği gibi birden fazla fonksiyon da etkili olabilir. Örneğin ticari faaliyetlerin olduğu bir şehir; sanayi, turizm ve ulaşım gibi faaliyetlerle iç içeyken madencilik faaliyetinin olduğu başka bir şehirde de sanayi faaliyeti yer alabilmektedir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin sosyokültürel boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Şehirler; küreselleşmenin etkisiyle hayatın çok hızlı aktığı, üretimden çok tüketime yönelen ve artık kendi kendine yetmeyen yaşam alanları hâline gelmiştir. Bu yerleşmeler; insanların bir arada huzur ve güven içinde yaşamalarını amaçlayan yerler olmaktan çıkmış, hayatın yüksek tempoda yaşanabilmesi adına tasarlanan mekânlara dönüşmüştür.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 39. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Küreselleşmeyle birlikte şehirler hayatın hızlı aktığı ve kültürel değerlerin kaybolduğu yerler haline gelmiştir. Küreselleşmenin bu olumsuz etkisi “Sakin Şehir”

kavramının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Sakin şehir anlamına gelen Cittaslow, dünyada kendine özgü yapısını korumaya devam eden şehirlerin bir araya gelerek oluşturduğu uluslararası belediyeler birliğidir. Bu konuda görsel olarak merkezi İtalya’da yer alan Sakin Şehir sembolü kullanılmıştır. Bu bakımdan Sakin Şehir sembolü küreselleşmenin sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

4.3.2.3. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler ve Doğal Kaynaklar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 26. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler ve Doğal Kaynaklar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	3. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler ve Doğal Kaynaklar								
	Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Faktörler	9	-	1	8	-	1	17	36
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim Sektörlerinin Ekonomiye Etkileri	9	-	-	10	-	-	3	22
	Doğal Kaynaklar ve Ekonomi	8	-	-	5	-	-	15	28
	Toplam	26	-	1	23	-	1	35	86

Tablo 26’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 11. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 3. Bölüm: Ekonomik Faaliyetler ve Doğal Kaynaklar başlığı altında “Üretim Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Faktörler”, “Üretim Dağıtım ve Tüketim Sektörlerinin Ekonomiye Etkileri” ile “Doğal Kaynaklar ve Ekonomi” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 86 adet örnek tespit edilmiştir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Faktörler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 36 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 26). Bunlardan 9’u bilim ve teknoloji, 1’i eğitim, 8’i ekonomi ve 1’i sosyokültürel

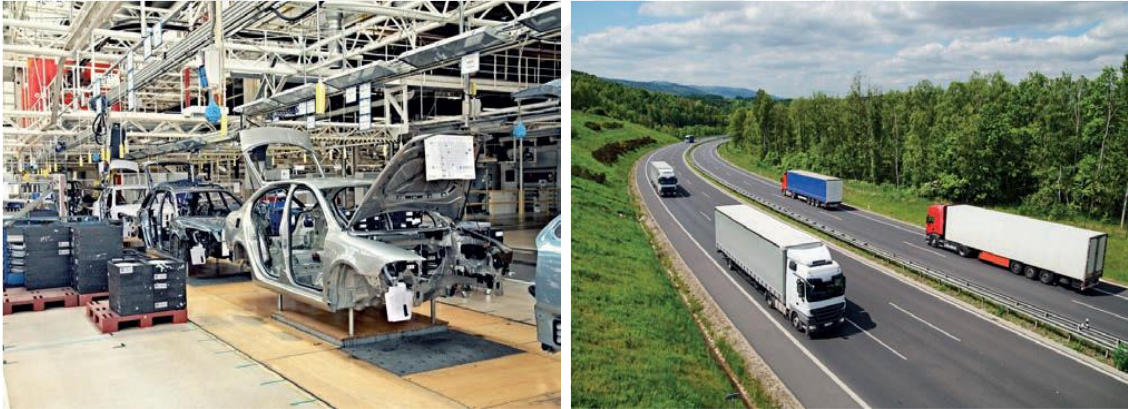
boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Ayrıca tüketimin artmasında teknolojik gelişmelere bağlı olarak çeşitlenen ürünlerin kolay ve ucuz üretilmesi, tüketiciye hızlı ulaştırılması, kitle iletişim araçlarıyla reklamının yapılması ve toplumun geneli tarafından beğenildiği için moda hâline gelmesi gibi nedenler önemli rol oynamaktadır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Eski çağlarda genellikle insanların kendi ürettikleri veya yakın çevrelerinden temin ettikleri tüketim malzemeleri, günümüzde dağıtımın gelişmesiyle dünyanın en uzak köşelerinden dahi istenilen yerlere ulaştırılabilmektedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 17 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 40. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bilim ve teknolojinin geliştiği alanlarda sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı görülmektedir. Üretim faaliyetlerinin yoğun olduğu bu alanlarda iş olanakları da artmaktadır. Ayrıca ulaşım teknolojisinde yaşanan gelişmelerle üretim alanlarından dünyanın en uzak noktalarına ürünlerin dağıtılması kolaylaşmıştır. Dağıtım faaliyetleri ise dünyanın farklı noktalarının ekonomik olarak birbiriyle etkileşime geçmesini sağlamaktadır. Bu nedenle üretim ve dağıtım faaliyetlerinin yer aldığı görseller küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim Sektörlerinin Ekonomiye Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 22 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 26). Bunlardan 9'u bilim ve teknoloji, 10'u ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Ulaşımındaki gelişmeler ve yeni kıtaların keşfi, birçok ürünün ana vatanı dışında iklim şartlarının uygun olduğu bölgelerde yetiştirilmesine imkân sunmuştur. Ayrıca tüketimin artması sonucu bu ürünlerin bazıları, ana vatanları dışında daha fazla üretilmeye başlanmıştır.”

“Petrol ve doğal gaz gibi çeşitli enerji kaynaklarının boru hatları ile taşınması, ülkeler arasındaki ticaretin gelişmesine imkân sağlamıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 41. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Ulaşım sistemlerinde yaşanan gelişmeler dünyanın her noktasıyla ticareti kolaylaştırmıştır. Teknolojik gelişmelerin etkilediği ulaşım sistemlerinden biri de denizyoludur. Denizyolu ile hammaddelerin ve üretilen ürünlerin dünyanın farklı noktalarına taşınması bölgeler arasında ekonomik ilişkileri artırmaktadır. Bu durum küreselleşmenin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu nedenle uluslararası taşımacılıkta kullanılan konteyner gemisinin yer aldığı görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Doğal Kaynaklar ve Ekonomi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 28 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 26). Bunlardan 8'i bilim ve teknoloji ile 5'i ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Üretim ve kalkınma sürecinde ham madde ve enerji ihtiyacını karşılayan kaynakların yanı sıra sermaye, çeşitli makineler, bilgi, iş gücü ve Ar-Ge çalışmalarının da büyük önemi vardır.”

“Günümüzde ülkelerin kalkınması; sahip oldukları zengin kaynaklar, teknoloji, iş gücü ve sermaye birikimi sayesinde gerçekleşmektedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 15 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 42. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Buhar gücünün lokomotiflerde kullanılmasıyla birlikte ulaşımda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Dünya üzerinde mesafeler önemini kaybetmeye başlamış, ülkeler ve bölgeler arasında etkileşim artmıştır. Farklı alanlar arasında ulaşımın gelişmesi ekonomik ve sosyokültürel ilişkilerde artış yaşanmasını sağlamıştır. Bu konuda yer alan buharlı tren görseli dünyadaki ülkeler ve bölgeler arasında etkileşimi artırması bakımından küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

4.3.2.4. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi

4. Bölüm: Türkiye’de Ekonomi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 27. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Türkiye’de Ekonomi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	4. Bölüm: Türkiye’de Ekonomi								
	Türkiye’nin Ekonomi Politikaları	1	-	-	12	3	1	2	19
	Türkiye Ekonomisinin Sektörel Dağılımı	-	-	-	1	-	-	-	1
	Türkiye’de Tarım	7	-	-	8	1	-	8	24
	Türkiye’de Madenler ve Enerji Kaynakları	14	2	-	14	-	3	6	39
	Türkiye’de Sanayi	8	1	2	8	1	2	13	35
	Toplam	30	3	2	43	5	6	29	118

Tablo 27’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 11. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 4. Bölüm: Türkiye’de Ekonomi başlığı altında “Türkiye’nin Ekonomi Politikaları”, “Türkiye Ekonomisinin Sektörel Dağılımı”, “Türkiye’de Tarım”, “Türkiye’de Madenler ve Enerji Kaynakları” ve “Türkiye’de Sanayi” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 118 adet örnek tespit edilmiştir.

Türkiye’nin Ekonomi Politikaları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 19 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 27). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 12’si ekonomi, 3’ü siyasi ve 1’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye, daha fazla dışa açılma ve küresel ekonomiyle bütünleşebilme gibi amaçlarla çeşitli düzenlemelere gitmiştir. Bu amaçla 1980’den itibaren 24 Ocak Kararları olarak bilinen “İhracata Dayalı Sanayi Stratejisi Düzenlemeleri” uygulamaya konulmuştur.”

“1990’lı yıllarda küresel ekonomide yaşanan durgunluk, Körfez Savaşı (1990-1991) ve Türkiye’deki yüksek enflasyon oranları ülkedeki ekonomik dengeleri olumsuz etkilemiştir. Türkiye, artan dış borçlar nedeniyle 1994 yılında Uluslararası Para Fonu IMF’den borç almak zorunda kalmıştır. 1994 yılındaki kriz ve beş yıl sonrasında yaşanan depremler (17 Ağustos 1999 Gölcük ve 12 Kasım 1999 Düzce depremleri) Türkiye ekonomisini derinden sarsmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 43. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Cumhuriyet’in ilanından sonra ekonomik alanda kalkınmayı sağlamak amacıyla birçok yenilik yapılmıştır. Dünyadaki teknolojik gelişmelere bağlı olarak, Atatürk’ün öncülüğünde yapılan yeniliklerden biri de tarımda makineleşmedir. Bu nedenle yukarıda yer alan görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Türkiye Ekonomisinin Sektörel Dağılımı

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi boyutu ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 27). Küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayinin gayrisafi millî hasıla içindeki payı sürekli artarken tarım sektörünün payı ise sürekli azalmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Türkiye’de Tarım

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 24 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 27). Bunlardan 7’si bilim ve teknoloji, 1’i siyasi ve 8’i ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye, çeltik ve pirinç ithal eden bir ülke olmasına rağmen özellikle 2000 yılından sonra yapılan bazı çalışmalarla üretimde ciddi artışlar sağlanmıştır. Bunlar; uygulamaya konulan tarımsal politikalar ve yapılan desteklemeler, kaliteli ve verimi yüksek olan tohumların kullanılması, çeltik yetiştirme tekniğine yönelik uygulamaların iyileştirilmesi ve üreticinin modern tarım yöntemlerini kullanması şeklinde sıralanabilir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“2019 yılında Türkiye’deki mısır üretimi, 2008 yılına göre %45’lik bir artışla 6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimdeki bu artışın en önemli nedeni; yoğun üretim yapan bölgelerde hibrit tohum kullanımının yaygınlaşması, üretim tekniklerindeki gelişmeler, sulanabilir alanların artması ve bunlara bağlı olarak artan mısır verimidir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 8 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 44. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Dünya nüfusundaki artış tarım ürünlerine duyulan ihtiyacı sürekli artırmaktadır. Günümüzde kümes hayvancılığı ve kültür balıkçılığı gibi ekonomik faaliyetler bilimsel yöntemler kullanılarak ticari amaçlarla yapılmaktadır. Ayrıca yetiştirilen tavuk ve balık gibi ürünler gelişmiş ulaşım sistemleri sayesinde dünyanın farklı bölgelerine ulaştırılabilmektedir. Bu nedenle kümes hayvancılığı ve kültür balıkçılığı görseli küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Madenler ve Enerji Kaynakları

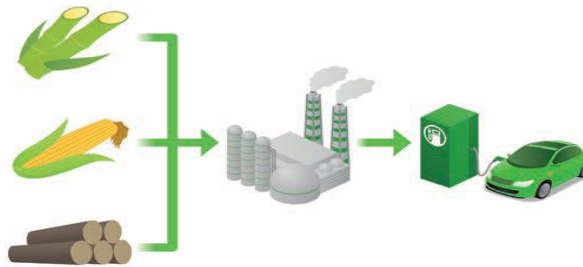
Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 39 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 27). Bunlardan 14’ü bilim ve teknoloji, 2’si çevre, 14’ü ekonomi ve 3’ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Teknolojinin geliştiği sanayileşmiş ülkelerde insanların refah seviyesi yüksek, enerji tüketimi de fazladır. Enerji kullanımı; piyasa koşulları, çevre sağlığı ve teknolojik yeniliklere göre şekillenmekte ve gelişmektedir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Eskişehir'deki Eti Maden Tesisleri'nde lityum karbonat üretimine yönelik yeni bir tesis kurulmuştur. Bu tesiste elektrikli otomobillerin, mobil telefonların, elektrikli araçların bataryaları ile elektrikle çalışan aletlerin pillerinde kullanılan lityumun Türkiye’de ilk defa yerli anlamda bor kullanılarak üretilmesi planlanmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 6 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 45. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Çevre Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Günümüzde enerji kaynaklarına duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Enerji ihtiyacındaki artış dünyadaki fosil yakıtların hızla tükenmesine yol açmaktadır. Ayrıca fosil yakıtların kullanımının artmasıyla ortaya çıkan çevre kirliliği küresel boyutlara ulaşmıştır. Bu bakımdan bilim insanları alternatif enerji kaynakları konusunda çalışmalar yapmaktadır. Alternatif enerji kaynaklarından biri olan biyokütle, sürdürülebilir olması ve çevreye zarar vermemesi gibi avantajlara sahiptir. Bu nedenle biyokütle görseli küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’de Sanayi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 35 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 27). Bunlardan 8’i bilim ve teknoloji, 1’i çevre, 2’si eğitim, 8’i ekonomi, 1’i siyasi ve 2’si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayi sektöründe elde edilen gelirlerin büyük bölümü yapılan ihracata dayalıdır. Türkiye'nin yıllık dış satım gelirleri arasında sanayinin oranı %90'ın üzerine çıkmıştır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile eğitim boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Sanayide vasıflı ve vasıfsız olmak üzere çalışan iki çeşit iş gücü bulunmaktadır. Sanayideki otomasyon sistemlerinin gelişmesi nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyacı artırmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 13 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 46. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Denizyolu bir bölgede sanayinin gelişmesine olumlu katkı sağlar. Hammaddelerin fabrikalara getirilmesi ve üretilen ürünlerin dünyanın farklı noktalarındaki pazarlara ulaştırılmasında denizyolunun önemi büyüktür. Bu nedenle dünyanın birçok noktası ile bağlantı sağlamasından dolayı denizyolu taşımacılığının yer aldığı görsel küreselleşmenin ekonomi boyutu ile ilişkilendirilmiştir.

4.3.3. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

4.3.3.1. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 1. Bölüm: Kültür Bölgeleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 28. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 1. Bölüm: Kültür Bölgeleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu											
Ünite		Konu									
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	1. Bölüm: Kültür Bölgeleri			Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
	İlk Kültür Merkezleri			5	-	-	6	2	9	9	31
	Kültür Bölgelerinin Oluşumu ve Dağılışı			2	-	-	-	-	9	6	17
	Türk Kültürü			-	-	-	1	-	7	9	17
	Anadolu’nun Kültürel Özellikleri			-	-	-	1	2	8	4	15
	Toplam			7	-	-	8	4	33	28	80

Tablo 28’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 11. sınıf Coğrafya ders kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesi 1. Bölüm: Kültür Bölgeleri başlığı altında “İlk Kültür Merkezleri”, “Kültür Bölgelerinin Oluşumu ve Dağılışı”, “Türk Kültürü” ve “Anadolu’nun Kültürel Özellikleri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 80 adet örnek tespit edilmiştir.

İlk Kültür Merkezleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 31 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 28). Bunlardan 5'i bilim ve teknoloji, 6'sı ekonomi, 2'si siyasi ve 9'u sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Bunların yanı sıra ticari faaliyetler, toplumlar arası etkileşimi hızlandırarak medeniyetlerin gelişmesine yardımcı olmuştur.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Mezopotamya uygarlıklarının insanlığa bırakmış olduğu en önemli miras yazının bulunmasıdır (Sümerler). Bu sayede bilgi ve kültürün küresel bazda aktarılması kolaylaşmış, toplumlar arası etkileşimde önemli aşamalar kaydedilmiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 9 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 47. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Yazı insanlık tarihinin en önemli buluşlarından birisidir. Yazı medeniyetler arasındaki etkileşimi artırdığı gibi bilim ve kültürün gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan bir araçtır. Bu nedenle ilk yazı örneğinin yer aldığı görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Kültür Bölgelerinin Oluşumu ve Dağılışı

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 17 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 28). Bunlardan 2'si bilim ve teknoloji, 9'u sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Toplumda kültür; komşu kültürler, teknolojik gelişmeler, coğrafi konum, iklim, yeryüzü şekilleri, toprak özellikleri, su kaynakları vb. coğrafi özelliklere bağlı olarak şekillenir.”

“Batı (Avrupa) Kültür Bölgesi, kapladığı alan bakımından dünyanın en büyük kültür bölgesini oluşturmaktadır. Coğrafi keşiflere kadar sadece Avrupa'yı kapsayan bu kültür; daha sonra Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda'yı içine alarak dünyanın diğer kültür bölgelerini etkilemiştir. Yeni Dünya'ya yapılan göçler sonucu Akdeniz Avrupası Latin Amerika'ya; Kuzeybatı Avrupa ise Kuzey Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda gibi bölgelere ticaret ve sömürgecilik faaliyetleri ile kendi kültürlerini yaymıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 6 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 48. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda değişik medeniyetlerin kültürel eserlerine ait görseller yer almaktadır. Geçmiş medeniyetlere ait kültürel eserlerin bulunduğu yerlerde turizm gelişmiştir. Bu eserleri görmek için insanlar bu alanlarda bir araya gelerek etkileşime girmektedir. Turizm ekonomik ve sosyokültürel boyutu olan bir faaliyettir. Bu nedenle yukarıda yer alan görseller küreselleşmenin sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Türk Kültürü

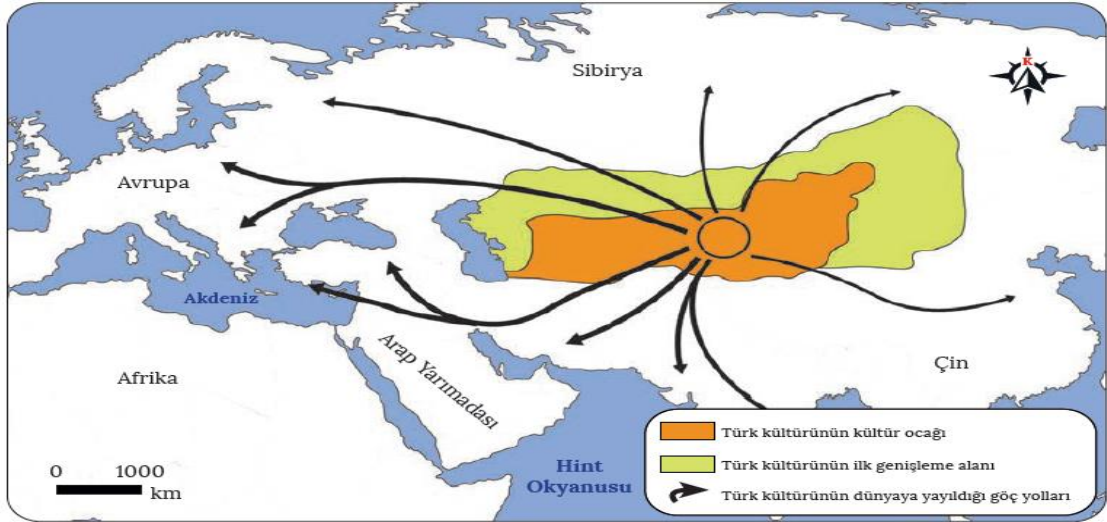
Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 17 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 28). Bunlardan 1'i ekonomi ve 7'si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Orta Asya'daki göçebe yaşam tarzını Anadolu'da da bir müddet devam ettiren Türkler, zamanla yerleşik hayata geçerek tarım, hayvancılık ve ticaretle uğraşmıştır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin sosyokültürel boyutta yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte İslam mimarisi önemli bir aşama kaydetmiştir. Selçuklular, Orta Asya Türk mimarisi ile İslam mimarisini sentezleyerek yeni bir anlayış ortaya koymuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 9 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 49. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Türklerin Orta Asya'da dünyanın farklı yerlerine göç etmesiyle Türk kültürü bu alanlara yayılmıştır. Ayrıca Türklerin gittikleri yerlerde farklı toplumlarla karşılaşması kültürel etkileşimi sağlamıştır. Bu nedenle Türk kültürünün dünyaya yayılışını gösteren harita küreselleşmenin sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Anadolu'nun Kültürel Özellikleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 28). Bunlardan 1'i ekonomi, 2'si siyasi ve 8'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Ayrıca Mezopotamya medeniyetleri de zaman zaman Anadolu topraklarında hüküm sürmüştür. Anadolu kültürü coğrafi konumundan dolayı Mezopotamya medeniyetlerinden etkilenmiştir. Örneğin Asurluların Kayseri yakınlarında kurmuş olduğu Kültepe ticaret kolonisi sayesinde Anadolu yazı ile tanışmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 50. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Göbeklitepe tarihteki en eski yerleşim alanlarından. Göbeklitepe'yi görmek için dünyanın dört bir tarafından farklı kültüre sahip insanlar buraya gelmektedir. Bu sayede insanlar birbirini tanımakta ve kültürel etkileşime girmektedir. Bu nedenle Göbeklitepe görseli küreselleşmenin sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

4.3.3.2. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 2. Bölüm: Küreselleşen Dünya Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 29. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 2. Bölüm: Küreselleşen Dünya Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	2. Bölüm: Küreselleşen Dünya								
	Küresel Ticaret	2	-	-	9	-	-	4	15
	Turizm	2	6	2	5	2	5	7	29
	Sanayileşme Süreci: Almanya	6	-	2	7	2	-	6	23
	Tarım-Ekonomi İlişkisi	1	-	-	4	1	-	2	8
	Uluslararası Örgütler	-	1	-	8	6	5	12	32
	Toplam	11	7	4	33	11	10	31	107

Tablo 29’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 11. sınıf Coğrafya ders kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesi 2. Bölüm: Küreselleşen Dünya başlığı altında “Küresel Ticaret”, “Turizm”, “Sanayileşme Süreci: Almanya”, “Tarım-Ekonomi İlişkisi” ve “Uluslararası Örgütler” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 107 adet örnek tespit edilmiştir.

Küresel Ticaret

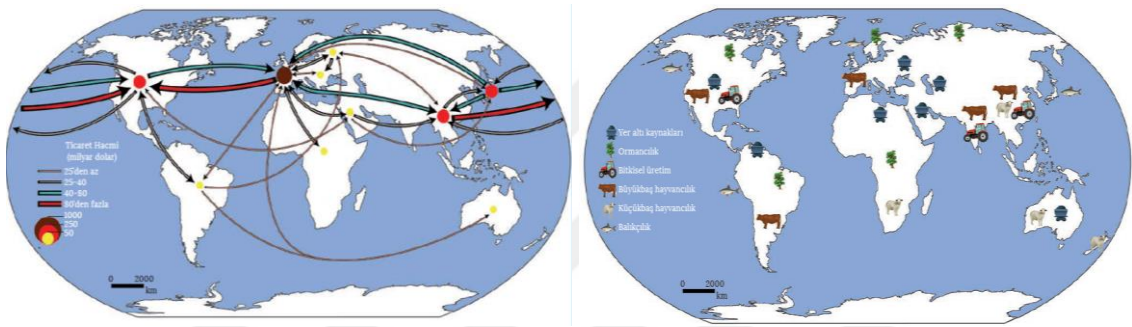
Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 29). Bunlardan 2’si bilim ve teknoloji, 9’u ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayi Devrimi’yle birlikte seri üretime geçilmesi ve üretilen mallara yönelik pazar arayışı, ticarete farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu sayede ülkeler arası ilişkilerde ticaretin etkisi gün geçtikçe artmış ve birçok firma bulunduğu sınırlar dışındaki ülkelerde de yatırım yapmaya başlamıştır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Dünyada hiçbir ülke kendi ihtiyacını üretebilecek düzeyde ham madde, kapasite ve sermayeye sahip değildir. Bu nedenle ülkeler, sahip olduğu fazla ham maddeleri ve ürettiği ürünleri başka ülkelere satar, ihtiyaç duyduğu ürünleri de başka ülkelere satın alır. Ülkeler ve bölgeler arasındaki bu ticari faaliyetlere bağlı olarak küresel ticaret ağı ortaya çıkmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 51. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda yer alan “Dünya Ticaret Hacmi Verileri” (solda) ve “Dünya Üzerinde Önemli Ham Madde Üretim Alanları” (sağda) haritaları küreselleşmenin ekonomi boyutunu göstermesi bakımından önemlidir. Sağdaki haritaya bakıldığında dünyanın her bölgesinin aynı doğal kaynaklara sahip olmadığı görülmektedir. Dünyada farklı doğal kaynaklara sahip bölgelerin olması, küresel ticareti ortaya çıkartmakta ve dünya ülkeleri arasında etkileşimi artırmaktadır.

Turizm

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 29). Bunlardan 2’si bilim ve teknoloji, 6’sı çevre, 2’si eğitim, 5’i ekonomi, 2’si siyasi ve 5’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim ve ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Gelir düzeyinin artması, eğitim seviyesinin yükselmesi, ulaşım imkânlarının gelişmesi ve iletişim araçlarının etkisiyle dünyanın farklı yerlerinin görülmesi insanları turizme yönelten diğer nedenler arasında sayılabilir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Uluslararası ilişkilerde toplumların ve ülkelerin arasındaki ilişkilerin gelişmesinde turizm önemli bir etkiye sahiptir. Yakın ya da uzaktaki bir ülkeyi görmek, tanımak, o ülkeyle iletişime geçmek genellikle turizm sayesinde gerçekleşir. İnsanlar, yurt dışına yapacağı turistik gezilerde öncelikle sosyal ve politik ilişkilerin iyi olduğu ülkeleri tercih eder.”

Bu konuda küreselleşmenin çevre boyutlarında yer alma durumuna yönelik olarak aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Ülkeler, son yıllarda turizmde görülen olumsuzlukları azaltmak ve sahip olduğu turizm varlıklarını korumak için bazı önlemler almaktadır. Ulusal ve uluslararası alanda oluşturulan doğa koruma alanları ile millî parklar sayesinde turizm değeri olan alanlar koruma altına alınmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 7 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 52. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Turizm konusunda yer alan Kâbe görseli küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutunu yansıtmaktadır. Her yıl farklı ülkelerinden binlerce hacı adayı

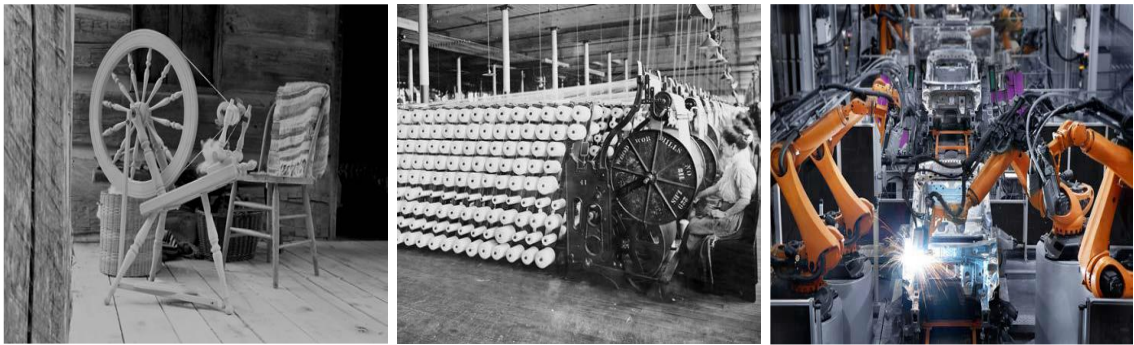
dini vazifelerini yerine getirmek için Mekke'ye gelmekte ve belli bir süre burada konaklamaktadır. Hacı adayları dini vazifelerini yerine getirdikleri süre içerisinde çeşitli harcamalar yapmaktadır. Ayrıca hac süresince farklı kültür ve ırklardan insanlarla etkileşime girmektedir. Bu nedenle Kâbe görseli küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutu ile ilişkilendirilmiştir.

Sanayileşme Süreci: Almanya

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 29). Bunlardan 6'sı bilim ve teknoloji, 2'si eğitim, 7'si ekonomi ve 2'si siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Bu dönemde Almanya'yı oluşturan federe devletler arasında Gümrük Birliği'nin kurulması ve sanayi teşvikleriyle sanayileşmenin önü açılmıştır. Aynı dönemde Berlin Sanayi Enstitüsü ve Endüstriyel Teknoloji Okulunun kurulmasıyla yurt dışından teknik ve endüstriyel bilgilerin ülkeye girişi sağlanmıştır. Bu sayede Almanya'nın sanayileşmesi için gerekli ortam oluşmuştur. Bu dönemde yabancı sanayilerin taklit edilmesiyle geleneksel ev tipi üretimin yerini fabrikalar almaya başlamıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 6 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 53. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda farklı dönemlerde üretim faaliyetlerinin yapılaş şekline ait görseller yer almaktadır. Bilim ve teknolojiye bağlı olarak üretim araç gereçleri değişime uğramıştır. Yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak meydana gelen üretim artışı dünya

lkeleri arasındaki ticari ilişkileri artırmıştır. Bu nedenle yukarıda verilen görseller kreselleşmeni bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Tarım-Ekonomi İlişkisi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 29). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 4' ekonomi ve 1'i siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“AB'nin kurucu ülkelerinden olan Fransa, aynı zamanda Avrupa'nın en önemli tarım ürünü ihracatçılarındandır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel rneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 54. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel rneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Gelişmiş ülkelerde bilim ve teknolojiadaki gelişmelere bağlı olarak tarım modern yöntemlerle yapılmaktadır. Buna bağlı olarak tarımsal üretimde meydana gelen artış başka ülkelerle ticari ilişkilerin gelişmesini sağlamaktadır. Bu nedenle modern tarım araçlarının yer aldığı görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Uluslararası rgtler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin evre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 32 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 29). Bunlardan 1'i evre, 8'i ekonomi, 6'sı siyasi ve 5'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir.

Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“OECD’ye üye olan veya üyelik talebinde bulunan ülkeler; sosyopolitik ve ekonomik yaşamda demokrasi, insan hakları ve birey özgürlüğünü vazgeçilmez değerler olarak benimsemiştir. Bu değerler, aynı zamanda OECD’nin amaçlarının gerçekleştirilmesine hizmet eder. OECD, bir taraftan bahsedilen ilkelerin üye ülkelerde güçlendirilmesine katkı sunarken diğer taraftan üye olmayan ülkelerde bu ilkelerin tanıtımını yapmaktadır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin siyasi boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), 1969 yılında İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) adıyla İsrail’in işgali altındaki Mescidi Aksa’nın (Kudüs) yakılmasına tepki olarak kurulmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 12 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 55. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örnekleri (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Dünya ülkeleri aralarındaki ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla çeşitli uluslararası örgütler kurulmuştur. Bu örgütler ülkeler arasındaki etkileşimi artırmakta ve küreselleşmenin hız kazanmasını sağlamaktadır. Uluslararası örgütler tarafından alınan kararlar dünya ülkelerinin tamamını etkileyebilmektedir. Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) uluslararası ekonomik örgütlerdir. Bu nedenle bu örgütlerin amblemleri küreselleşmenin ekonomi boyutu ile ilişkilendirilmiştir.

4.3.4. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi: Çevre Sorunları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 30. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi Çevre Sorunları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Çevre ve Toplum	Çevre Sorunları								
	Çevre Sorunları ve Türleri	8	9	-	2	-	4	8	31
	Madenler ve Enerji Kaynaklarına Ait Kullanımın Çevresel Etkileri	10	7	-	7	-	-	12	36
	Doğal Kaynak Kullanımının Çevresel Etkileri	-	2	-	1	1	-	2	6
	Arazi Kullanımının Çevresel Etkileri	-	1	-	1	-	1	3	6
	Küresel Çevre Sorunları	7	15	-	5	-	5	10	42
	Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı	-	-	-	-	-	-	1	1
	Toplam	25	34	-	15	1	11	36	122

Tablo 30’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 11. sınıf Coğrafya ders kitabı Çevre ve Toplum ünitesi Çevre Sorunları başlığı altında Çevre Sorunları ve Türleri, Madenler ve Enerji Kaynaklarına Ait Kullanımın Çevresel Etkileri, Doğal Kaynak Kullanımının Çevresel Etkileri, Arazi Kullanımının Çevresel Etkileri, Küresel Çevre Sorunları ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 122 adet örnek tespit edilmiştir.

Çevre Sorunları ve Türleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 31 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 30). Bunlardan 8’i bilim ve teknoloji, 9’u çevre, 2’si ekonomi, 4’ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Bu kirliliğin günümüzde önemli bir mesele hâline gelmesinde hızlı nüfus artışı, şehirleşme, teknolojinin gelişmesi ve sanayileşme etkili olmuştur. Trafiğin yoğun olduğu

büyük şehirlerde artan taşıt sayısının yol açtığı motor, egzoz ve korna sesleri gürültü kirliliğinin bir başka nedenidir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 8 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 56. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Fosil yakıtların kullanımının artması hava kirliliğine neden olmaktadır. Ayrıca çeşitli atıkların bilinçsizce çevreye bırakılması su kirliliğini ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde artan çevre kirliliği sadece ortaya çıktığı ülkeleri değil, dünyanın farklı alanlarını etkilemektedir. Bu nedenle hava ve su kirliliğine ait görseller küreselleşmenin çevre boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Madenler ve Enerji Kaynaklarına Ait Kullanımın Çevresel Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 36 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 30). Bunlardan 10'u bilim ve teknoloji, 7'si çevre ve 7'si ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutundaki yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Nükleer santrallerin çevreye verdiği olumsuzlukların başında nükleer kazalar gelir. Radyoaktif maddelerin çevreye yayılmasına neden olan nükleer kazalar, insan sağlığı ve çevre üzerinde çok büyük tahribatlar oluşturur. Örneğin 26 Nisan 1986'da Çernobil Nükleer Santrali'ndeki patlama sonucu oluşan nükleer serpinti, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu pek çok ülkeyi etkilemiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 12 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 57. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Dünyanın en önemli enerji kaynağı olan petrolün çıkarıldığı alanlardan dünyanın farklı bölgelerine gemilerle taşınması sırasında kazalar yaşanabilmektedir. Bu kazalar sonucu binlerce ton petrolün deniz ve okyanus sularına karışması küresel çevre sorunlarına neden olabilmektedir. Bu nedenle tanker kazası sonucu oluşan kirliliğinin yer aldığı küreselleşmenin çevre boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Doğal Kaynak Kullanımının Çevresel Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre, ekonomi, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 30). Bunlardan 2'si çevre, 1'i ekonomi ve 1'i siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Geçmişte daha çok yasal ve kurumsal düzeyde yapılan düzenlemeler, kirliliğin bütün dünyayı etkileyen boyutlara ulaşması nedeniyle günümüzde uluslararası düzeyde yapılmaya başlanmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 58. Küreselleşmenin Çevre ve Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda, Endonezya’da palm yağı tarlası oluşturmak amacıyla tahrip edilen yağmur ormanı görselleri yer almaktadır. Yağmur ormanlarının tarım alanlarına dönüştürülmesini sağlamak için yangınlar çıkarılması farklı ülkelerde yaşayan insanlar için çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilmektedir. Bu bakımdan yağmur ormanı tahribatının yer aldığı görseller küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Arazi Kullanımının Çevresel Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 30). Bunlardan 1’i çevre, 1’i ekonomi ve 1’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Turizm potansiyeli yüksek olan kıyılarda görülen plansız yapılaşma; orman tahribatına, tarım alanlarının amaç dışı kullanımına ve kıyıların kirlenmesine neden olmaktadır. Tarım alanları ile ormanlara yapılan konutlar ve turizm tesisleri, arazide bozulmanın yanı sıra çevre sorunlarını da beraberinde getirmektedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 59. Küreselleşmenin Çevre ve Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Turizm faaliyetlerinin dünya çapında yapılması birtakım çevre sorunlarına yol açabilmektedir. Ülkelerinin turizmden daha fazla gelir elde etmek istemesi doğal çevre üzerinde bazı olumsuzluklara neden olabilmektedir. Bu konuda, turizm amacıyla kıyıdaki arazilerin yerleşim alanına dönüştürülmesi görselleştirilmiştir. Arazinin yanlış kullanımı küreselleşmenin çevre ve ekonomi boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Küresel Çevre Sorunları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 42 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 30). Bunlardan 7'si bilim ve teknoloji, 15'i çevre, 5'i ekonomi ve 5'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Bitki türlerinin tahribi ve hayvanların neslinin tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olması, hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak tüketimin artmasıyla günümüzde tüm dünyayı tehdit eden önemli küresel çevre sorunları arasında yer almaktadır. Biyoçeşitliliğin hızla azalmasında etkili olan başlıca faktörler; madencilik faaliyetleri, tarımsal faaliyetler, şehirleşme ve artan enerji ihtiyacı şeklinde sıralanabilir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Teknolojik gelişmelere bağlı olarak hayatın her alanına giren elektrikli ve elektronik cihazlar, kullanım esnasında çevreye elektromanyetik dalgalar yaymaktadır. Baz istasyonu, televizyon, bilgisayar, cep telefonu, yüksek gerilim hattı vb.den yayılan elektromanyetik dalgalar; insanlarda baş ağrısı, depresyon, sindirim ve dolaşım sistemi bozukluğu gibi birçok rahatsızlığa neden olmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 10 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 60. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Çevre Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Teknolojik gelişmeler sonucu hızla artan elektronik atıkların önemli çevre ve sağlık problemlerine neden olduğu görülmektedir. Özellikle küreselleşme sürecinde önemli rol oynayan elektronik cihazların kullanım sürelerinin kısalması ve bunların uygun olmayan yöntemlerle imha edilmesi çevre sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle elektronik atıkların yer aldığı görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı

Bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Bu konuda küreselleşmenin görsel boyutuna yönelik 1 adet örnek tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre ve ekonomi boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 61. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Çevre ve Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Günümüzde tüketimin hızla artması sonucu plastik, metal, cam ve ambalaj atıklarının neden olduğu çevre sorunlarını ortaya çıkmaktadır. Gelişen teknoloji sayesinde atıklar birtakım işlemlerden geçirildikten sonra tekrar ham madde özelliği kazanmaktadır. Bu atıkların geri dönüşümü hem küresel ekonomiyi hem de çevreyi olumlu etkilemektedir. Bu nedenle geri dönüşüm fabrikasının yer aldığı görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre ve ekonomi boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

4.4.5. Küreselleşmenin 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Ünitelere Göre Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

11. Sınıf Coğrafya ders kitabında dört ünite yer almaktadır. Bu ünitelere ait toplam 8 bölüm bulunmaktadır. Bölüm sayılarının ünitelere göre dağılımı şu şekildedir;

Doğal Sistemler Ünitesi 1 bölüm,

Beşerî Sistemler Ünitesi 4 bölüm,

Küresel Ortam: Bölgeler Ünitesi 2 bölüm,

Ülkeler Çevre ve Toplum Ünitesi 1 bölüm yer almaktadır.

İncelenen 11. Sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin ünitelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 31. 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Ünitelere Göre Dağılımı

Sınıf	Ünite	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam
11. Sınıf	Doğal Sistemler	-	14	-	-	-	-	2	16
	Beşerî Sistemler	66	5	4	90	12	36	87	300
	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	18	7	4	41	15	43	59	187
	Çevre ve Toplum	25	34	-	15	1	11	36	122
	Toplam	109	60	8	146	28	90	184	625

11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmeye yönelik toplam 625 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 31). Ulaşılan bulguların 441 adedi küreselleşmenin konu içeriklerinde (bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutta) yer alma durumuna yönelik olup 184 adedi ise görsel boyutuna yöneliktir. Tablo 31'e göre, küreselleşmenin konu içeriklerinde yer alma durumuna yönelik en fazla bulguya "Beşerî Sistemler" ünitesinde ulaşılmıştır. Daha sonra sırasıyla "Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler", "Çevre ve Toplum" ile "Doğal Sistemler" ünitelerinde ulaşılmıştır. Beşerî Sistemler ünitesinde küreselleşmeye yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasında; konu başlığının diğer ünitelere göre fazla olmasının yanı sıra ülkelerin nüfus politikaları, şehirlerin fonksiyonel özellikleri ile küresel ve bölgesel etkileri, üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerinin ekonomiye etkisi, doğal kaynak-ekonomi ilişkisi, Türkiye'de uygulanan ekonomi politikaları ve ekonominin sektörel dağılımı, Türkiye'de tarım,

sanayi, maden ve enerji kaynakları gibi doğrudan küreselleşmeyi ortaya çıkaran konuların yer almasının etkili olduğu düşünülmektedir.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla ekonomi (146 adet) ve bilim ve teknoloji (109 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla sosyokültürel (90 adet), çevre (60 adet), siyasi (28 adet) ve eğitim (8 adet) boyutlarının yer aldığı görülmüştür (Tablo 31). Bu ders kitabında ekonomik olaylar ve bunların bilim ve teknolojiyle ilişkisinin konu edinildiği görülmektedir. Ders kitabında küreselleşmenin ekonomi boyutuna yönelik bulguların daha fazla olmasında, ekonomik faaliyetler ve ekonomik faaliyetlerin bölgesel ve küresel ölçekte etkilerine yönelik konulara daha fazla yer verilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bilim ve teknolojideki gelişmelerin tarım, sanayi, ticaret, turizm ve çevre kirliliği üzerindeki etkilerine yer verilmesi nedeniyle küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun daha fazla yer aldığı düşünülmektedir. Bu ders kitabında küreselleşmenin en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesinde bulunan “Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir.

Doğal Sistemler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 16 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 31). Bu üniteye ulaşılan bulguların 14 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 2 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu üniteye “Su Ekosistemleri” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Diğer taraftan “Doğal Sistemler” ünitesindeki “Ekosistemlerin Unsurları” konusunda küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik bulguya rastlanmamıştır. Bu üniteye küreselleşmeye yönelik bulguların daha az yer almasında, üniteye yer alan konuların küreselleşmeyle ilgili içeriğe sahip olmamasının etkili olduğu söylenebilir. Araştırma sonucuna göre Doğal Sistemler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin sadece çevre boyutuna yönelik 14 adet bulgu tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarına yönelik bir bulguya ise ulaşılamamıştır.

Beşerî sistemler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 300 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 31). Bu üniteye ulaşılan bulguların 213 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 87 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu üniteye “Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre Beşerî Sistemler ünitesindeki

konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla ekonomi (90 adet) ve bilim ve teknoloji (66 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla sosyokültürel (36 adet), siyasi (12 adet), çevre (5 adet) ve eğitim (4 adet) boyutlarının yer aldığı görülmüştür. Bu ünite de küreselleşmenin ekonomi ile bilim ve teknoloji boyutuna yönelik daha fazla bulguya rastlanmasında üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerinin ekonomiye etkisi, doğal kaynak- ekonomi ilişkisi ve Türkiye’deki tarımsal faaliyetler, sanayi, madenler ve enerji kaynakları gibi teknolojik gelişmelerle yakından ilgili ekonomi odaklı konuların yer almasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bu ünite de konularda bilim ve teknoloji de ki gelişmelerin ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisine ve küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimlerin şehirlerin gelişmesindeki etkisine vurgu yapılmıştır.

Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 187 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 31). Bu ünite de ulaşılan bulguların 128 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 59 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünitenin 1. bölümündeki “Uluslararası Örgütler” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla sosyokültürel (43 adet) ve ekonomi (41 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla bilim ve teknoloji (18 adet), siyasi (15 adet), çevre (7 adet) ve eğitim (4 adet) boyutları takip etmektedir. Bu ünite de küreselleşmenin sosyokültürel ve ekonomi boyutuna yönelik daha fazla bulguya rastlanmasında; farklı kültürel bölgelerin yeryüzünde dağılışı, ülkeler ve bölgeler arasındaki ticaret, ülkeler arası etkileşimde turizm faaliyetlerinin rolü, ülkelerin sanayileşme süreci gibi ekonomi ve sosyokültürel olaylarla ilişki konulara yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Bu konularda dünya ticaretindeki gelişmelerin küreselleşmeye etkisine, küreselleşmenin kültürel etkisine ve turizm faaliyetlerinin ekonomik ve sosyokültürel küreselleşmeyi ortaya çıkarmasına vurgu yapılmıştır. Bu konularda öğrencilerin küreselleşmeyle ortaya çıkan uluslararası kuruluşların küresel sorunların çözümündeki rolünü ve dünya ekonomisi üzerindeki etkilerini kavramaları amaçlanmıştır.

Çevre ve Toplum ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 122 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 31). Bu ünite de ulaşılan bulguların 86 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 36 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünite de ki “Arazi Kullanımın Çevresel Etkileri” konusunda küreselleşmenin boyutlarına yönelik daha fazla bulgunun yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre Çevre ve Toplum

ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla çevre (34 adet) ile bilim ve teknoloji (25 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla ekonomi (15 adet), sosyokültürel (11 adet) ve siyasi (1 adet) boyutları takip etmektedir. Bu ünite de küreselleşmenin çevre ile bilim ve teknoloji boyutuna yönelik daha fazla bulguya rastlanmasında; çevre sorunları, maden ve enerji kaynakları kullanımının çevre üzerindeki etkileri, farklı gelişmişliğe sahip ülkelerdeki doğal kaynak kullanımının çevresel sonuçları, arazi kullanımına ilişkin farklı uygulamaların çevre üzerindeki etkisi, çevre sorunlarının oluşumu, yayılma süreçleri ve küresel etkileri ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi konulara yer verilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bilim ve teknolojiye ilişkin gelişmelerin çevre üzerindeki baskısına yer verilmesinin bu durum üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Bu konularda öğrencilerin küreselleşmeyle artan ekonomik faaliyetlerin doğal çevre üzerinde meydana getirdiği olumsuzlukları ve bunlara yönelik çözüm yollarını tanımaları hedeflenmiştir. Özellikle teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı elektronik atıkların çevreye etkisine vurgu yapılmıştır. Bu ünite de küreselleşmenin eğitim boyutuna yönelik bir bulguya ise ulaşılamamıştır.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan görsellerin 184 tanesinde küreselleşmeye yönelik bulgu tespit edilmiştir (Tablo 31). Küreselleşmeye yönelik bulgu içeren görsellerin en fazla bulunduğu üniteler sırasıyla Beşerî Sistemler (87 adet), Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler (59 adet), Çevre ve Toplum (36 adet) ve Doğal Sistemler (2 adet) üniteleridir. Doğal sistemler ünitesinde küreselleşmeye yönelik görsel örneklerin diğer ünitelere göre az olmasında; bu ünite de konu sayısının az olması ve konu içeriklerinin küreselleşmeyle ilgili olmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Küreselleşmenin görsel boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi” konusunda ve “Beşerî Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Faktörler” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan “Doğal Sistemler” ünitesinde yer alan “Ekosistemin Unsurları” ve “Su Ekosistemleri” konularında; “Beşerî Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Ülkelerin Nüfus Politikaları” konusunda; “Beşerî Sistemler” ünitesi 4. bölümde yer alan “Türkiye Ekonomisinin Sektörel Dağılımı” konusunda küreselleşmenin yer aldığı görsel örneğe rastlanmamıştır.

4.4. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde MEB tarafından hazırlanan 2021 yılı 12. sınıf Coğrafya ders kitabında, küreselleşmenin içerik ve görsel tasarım öğelerinde yer alma durumuna yönelik bulgular üniteler şeklinde verilmiştir. Bu ders kitabı “Doğal Sistemler”, “Beşerî Sistemler”, “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler”, “Çevre ve Toplum” şeklinde dört üniteden oluşmaktadır. Bulgular sunulurken ders kitabından, küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik örnekler verilmiştir.

4.4.1. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

4.4.1.1. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Ekstrem Doğa Olayları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 32. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Ekstrem Doğa Olayları Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Doğal Sistemler	1.Bölüm: Ekstrem Doğa Olayları								
	Ekstrem Doğa Olayları	1	-	-	1	-	1	-	3
	Toplam	1	-	-	1	-	1	-	3

Tablo 32’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 1.Bölüm: Ekstrem Doğa Olayları başlığı altında “Ekstrem Doğa Olayları” konusunda küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir.

Ekstrem Doğa Olayları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 32). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 1'i ekonomi ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Volkanik olaylar, iklimi etkilediği gibi ekonomik faaliyetlerden biri olan hava yolu ulaşımını da etkileyebilir. 2010 yılında İzlanda’da buzul altındaki Eyjafjallajökull (Eyyafyaklayökül) Yanardağı’nın patlaması sonucu ortaya çıkan kül ve toz bulutu, 14-21 Nisan tarihleri arasında atmosferin üst katmanlarında kalarak Avrupa’da hava ulaşımının durmasına sebep olmuştur. Hava ulaşımının kesintiye uğraması, insanların ülkelerine dönmelerini engellerken ticaretin aksamasına ve bu ülkelerin maddi zarara uğramasına yol açmıştır.”

“Günümüzde meteoroloji istasyonlarına bağlı kalmadan uydu teknolojileri yardımıyla da sıcaklık ölçümleri yapılabilmektedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

4.4.1.2. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Bildiğimiz Havaaların Sonu: Küresel İklim Değişimi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 33. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Bildiğimiz Havaaların Sonu: Küresel İklim Değişimi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu																			
Ünite		Konu		Bilim ve Teknoloji (f)		Çevre (f)		Eğitim (f)		Ekonomi (f)		Siyasi (f)		Sosyokültürel (f)		Görsel (f)		Toplam (f)	
Doğal Sistemler	2.Bölüm: Bildiğimiz Havaaların Sonu: Küresel İklim Değişimi																		
	Doğa ve Değişim			-		-		-		1		-		-		1		2	
	Küresel İklim Değişimi			5		27		-		5		6		4		7		54	
	Toplam			5		27		-		6		6		4		8		56	

Tablo 33’te Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Doğal Sistemler ünitesi 2.Bölüm: Bildiğimiz Havaaların Sonu: Küresel İklim Değişimi başlığı altında “Doğa ve Değişim” ile “Küresel İklim Değişimi” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 56 adet örnek tespit edilmiştir.

Doğa ve Değişim

Bu konuda küreselleşmenin ekonomi ve görsel boyutuna yönelik toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 33). Küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Batı Anadolu’da kurulan ve kendi döneminde dünyanın en gelişmiş yerleşimlerinden biri olan Efes Antik Kenti, zamanının en önemli ticaret limanlarından biri olmuştur. Küçük Menderes Nehri’nin getirdiği alüvyonlarla dolan ve denizle bağlantısı kesilen liman tüm çabalara rağmen kurtarılamamıştır. Kent, limanın dolmasıyla ticari önemini yitirmeye başlamıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 62. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Ticari faaliyetlerin geliştiği yerlerde dünyanın farklı noktaları ile etkileşim artmaktadır. Bu özelliğe sahip yerlerden biri olan Efes Antik Kenti, zamanının en önemli ticaret limanlarından biri olmuştur. Küçük Menderes Nehri’nin getirdiği alüvyonların birikmesiyle denizle bağlantısı kesilen liman ticari önemini kaybetmiştir. Doğal süreçlerin ticari faaliyetler üzerindeki etkisini gösteren bu örnek küreselleşmenin ekonomi boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Küresel İklim Değişimi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 54 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 33). Bunlardan 5'i bilim ve teknoloji, 27'si çevre, 5'i ekonomi, 6'sı siyasi ve 4'ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Küresel iklim değişiminin üretimin, istihdamın ve büyümenin azalması gibi ekonomik; işsizlik ve göç gibi sosyal sorunların yaşanmasına yol açmaktadır. Su kaynaklarının azalması; susuzluğa ve tarım üretiminin düşmesine dolayısıyla kıtlıkların yaşanmasına neden olacaktır. İnsanlık iklim değişiminin neden olduğu kitlesel göçlerle karşı karşıyadır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Paris İklim Anlaşması, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi çerçevesinde sera gazları salınımını azaltmaya yönelik önlemleri içeren bir anlaşmadır. 191 ülke tarafından imzalanmış ve 2016'da yürürlüğe girmiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 7 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 63. Küreselleşmenin Çevre Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Fosil yakıtların kullanımının artması küresel ısınmaya neden olmaktadır. Ayrıca tüketimde yaşanan artışla birlikte ortaya çıkan çöp miktarı artmaktadır. Bu çöplerin imha edilmesi sırasında açığa çıkan gazlar küresel ısınmaya neden olmaktadır. Bu bakımdan fabrika bacasından çıkan duman ve çöp yığınlarının yer aldığı görseller küreselleşmenin çevre boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

4.4.2. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

4.4.2.1. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Geçmişten Geleceğe Şehir ve Ekonomi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 34. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 1. Bölüm: Geçmişten Geleceğe Şehir ve Ekonomi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	1.Bölüm: Geçmişten Geleceğe Şehir ve Ekonomi								
	Ekonomik Faaliyetlerin Sosyal ve Kültürel Etkileri	2	-	2	3	-	10	11	28
	Şehirleşme, Sanayi ve Göç İlişkisinin Toplumsal Etkileri	3	1	-	6	-	10	6	26
	Geleceğin Dünyası	16	4	1	10	-	6	15	52
	Toplam	21	5	3	19	-	26	32	106

Tablo 34’te Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 1.Bölüm: Geçmişten Geleceğe Şehir ve Ekonomi başlığı altında “Ekonomik Faaliyetlerin Sosyal ve Kültürel Etkileri”, “Şehirleşme, Sanayi ve Göç İlişkisinin Toplumsal Etkileri” ve “Geleceğin Dünyası” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 106 adet örnek tespit edilmiştir.

Ekonomik Faaliyetlerin Sosyal ve Kültürel Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 28 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 34). Bunlardan 2’i bilim ve teknoloji, 2’si eğitim, 3’ü ekonomi ve 10’u sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Ekonomik faaliyetin turizm ağırlıklı olduğu yerleşmelerde ekonomik açıdan yaşanan değişimlerin yanında sosyal, kültürel ve çevresel açıdan da değişimler yaşanmaktadır. Turizm, bu yerleşmelerde yaşayan insanların dünya görüşlerini, anlayışlarını, farklı ülkelerden gelen insanlarla ilgili düşüncelerini etkileyebilen sosyal ve kültürel bir olaydır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Günümüzde Silikon Vadisi; donanımdan yazılıma, medya firmalarından Genel Ağ şirketlerine kadar dünyanın en zengin yatırımcılarının bulunduğu bir teknoloji merkezi hâline gelmiştir. Burada yaşayan insanların eğitim seviyesi yükselmiş ve bu değişim yaşam tarzlarının ve kültürlerin de değişmesini sağlamıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 11 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 64. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Sportif faaliyetler küreselleşmede rol oynayan etkinliklerden biridir. Uluslararası spor müsabakaları farklı dil, din ve kültüre sahip insanların bir araya gelmesinde etkili olmaktadır. Bu müsabakalarını izlemek için farklı ülkelere giden insanlar farklı kültürlerle etkileşime girmekte ve buralarda çeşitli harcamalar yapmaktadır. Bu nedenle stadyum görseli küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Şehirleşme, Sanayi ve Göç İlişkisinin Toplumsal Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 26 adet örnek tespit edilmiştir

(Tablo 34). Bunlardan 3'ü bilim ve teknoloji, 1'i çevre, 6'sı ekonomi ve 10'u sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

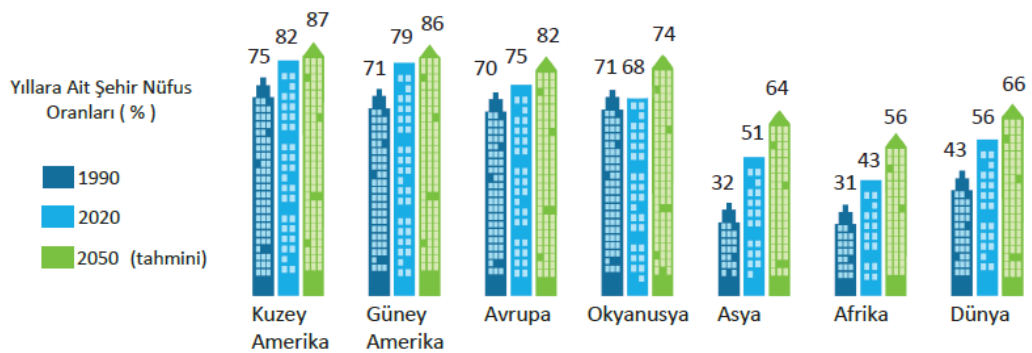
“Önce maden kömürü, daha sonra petrolden gücünü alan makineler ham maddeleri mamul maddelere dönüştürmüş, yeni sanayi kolları ortaya çıkmış ve üretilen maddeler çeşitlenmiştir. Gelişen ticaretle birlikte dünyanın uzak kesimleri birbirine bağlanmıştır. Şehirler, yeni ekonomik sistemin verimliliği ve bilimsel gelişmeler sayesinde daha çok insanın evi hâline gelmiştir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin çevre, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“1700’lerde küçük bir kasaba iken verimli topraklarında gelişen kahve üretimi sayesinde hızla büyümüştür. Kısa bir sürede sanayi, ticaret ve bankacılık merkezi hâline gelen kente İtalya, Portekiz, İspanya, Almanya ve Lübnan gibi ülkelerden birçok göçmen gelmiştir.

Sao Paulo’nun son yıllarda sürekli büyümesi, gecekondulaşmayı da beraberinde getirmiştir. Şehirsel alanın çevresindeki çok sayıda insan barınaklarda kötü şartlarda yaşamış ve çevre kirliliği had safhaya ulaşmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 6 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 65. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda sanayileşmeye bağlı olarak yıllara göre kıtalardaki şehir nüfusunun artışı görselleştirilmiştir. Sanayileşme şehirlerde yaşayan kişi sayısında artış meydana getirmiştir. Ayrıca şehirlerde yaşayan insan sayısının artması birtakım sosyokültürel

değişiklikler meydana getirmektedir. Dünya şehir nüfusunda meydana gelen artış küreselleşmeyi ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Bu nedenle kıtalara göre şehir nüfusundaki değişim grafiği küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Geleceğin Dünyası

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 52 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 34). Bunlardan 16'sı bilim ve teknoloji, 4'i çevre, 1'i eğitim, 10'u ekonomi ve 6'sı sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Yeni ekonomide dijital dönemin getirdiği yenilikler önemli rol oynamaktadır. Yeni ekonomide üretici ve tüketici arasındaki araçlar, dijital iletişim ağları sebebiyle ortadan kalkacaktır. Aracı işletmeler, yeni işlevler üstlenmez ve kişiler buna yeni değerler atfetmez ise geçerliliklerini yitireceklerdir.”

“Dünya nüfusunun hızla artması ve doğal kaynakların hızla tükenmesi nedeniyle yeni kaynakların aranması zorunlu hâle gelmiştir. Dünyadaki doğal kaynaklar artan ihtiyaçlara yetmediği için uzay madenciliği gündeme gelmiştir. Uzaydaki asteroitlerden maden elde etmeye dayalı madencilik çalışmaları uzay madenciliği olarak adlandırılır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim ve ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Çağımızda klasik üretim anlayışından farklı olarak bilgi, yeni fikirler ve teknolojik gelişmeler merkeze alınarak ekonomik büyüme gerçekleşir. Modern ekonominin en önemli lokomotif olan nitelikli iş gücü için iyi bir eğitim şarttır. Gelişmiş ülkeler eğitim için gerekli kaynağı ayırıp iş gücünün kalitesini artırarak ekonomilerini büyütürken gelişmekte olan ülkeler, eğitime yeterli kaynak ayıramadığından ekonomik anlamda dezavantajlı durumdadır. Artık ülkeler çağı yakalamak için eğitim kurumlarında küçük yaşlardan itibaren endüstri 4.0, kodlama ve yazılım gibi konuları müfredatlarına entegre etmektedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 15 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 66. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerle ortaya çıkan yapay zekaya sahip robotlar insanların gelecekteki yardımcıları olarak görülmektedir. Bu konuda yaşlı insanlara hizmet eden ve göz ameliyatı yapan robot görselleri yer almaktadır. Bu robotların kullanımının yaygınlaşması küreselleşme sürecine farklı bir boyut kazandıracaktır. Bu nedenle görseller küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

4.4.2.2. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri ve Kalkınma Projeleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 35. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 2. Bölüm: Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri ve Kalkınma Projeleri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu								
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)
Beşerî Sistemler	2.Bölüm: Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri ve Kalkınma Projeleri							
	Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri	-	-	-	-	-	-	-
	Türkiye’nin Bölgesel Kalkınma Projeleri	-	-	-	2	-	1	9
	Toplam	-	-	-	2	-	1	9

Tablo 35’te Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 2.Bölüm: Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri ve Kalkınma Projeleri başlığı altında “Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri” ve “Türkiye’nin Bölgesel Kalkınma Projeleri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında

küreselleşmenin ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 12 adet örnek tespit edilmiştir.

Türkiye'nin İşlevsel Bölgeleri

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

Türkiye'nin Bölgesel Kalkınma Projeleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 12 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 35). Bunlardan 2'si ekonomi ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Bölgede hayvancılığın ve yem bitkileri üretiminin geliştirilmesi hâlinde gelecekte Türkiye'deki hayvansal ürünlere (et, süt, yumurta) olan talebin karşılanması hedeflenmektedir. Ayrıca Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Orta Asya devletleri gibi ticari bağlantıların olduğu bölgelere yapılacak ihracat ile Türkiye'ye önemli bir döviz girdisi sağlanacaktır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 9 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 67. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Teknolojik ilerlemeler sonucu ulaşım sistemlerinde yaşanan gelişmeler, mesafe kavramının önemi azaltmaktadır. Ulaşım sistemlerindeki gelişmeler ekonomik faaliyetler üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir. Ayrıca bölgeler arasındaki yolculuk

süresinin kısılması insanların daha fazla seyahat etmesine sağlamaktadır. Bu durum insanlar arasındaki ekonomik ve sosyokültürel etkileşimi artırarak küreselleşmeyi hızlandırmaktadır. Bu nedenle hızlı tren görseli küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

4.4.2.3. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Hizmet Sektörünün Ekonomideki Yeri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 36. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 3. Bölüm: Hizmet Sektörünün Ekonomideki Yeri Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	3.Bölüm: Hizmet Sektörünün Ekonomideki Yeri								
	Hizmet Sektörünün Türkiye Ekonomisine Etkisi	1	-	-	12	-	2	5	20
	Ulaşımı Etkileyen Faktörler	2	-	-	2	1	1	2	8
	Ulaşım Sistemlerinin Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetlere Etkileri	-	-	-	4	1	2	1	8
	Türkiye’deki Ulaşım Sistemlerinin Gelişimi	4	2	-	19	3	9	6	43
	Toplam	7	2	-	37	5	14	14	79

Tablo 36’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 3.Bölüm: Hizmet Sektörünün Ekonomideki Yeri başlığı altında “Hizmet Sektörünün Türkiye Ekonomisine Etkisi”, “Ulaşımı Etkileyen Faktörler”, “Ulaşım Sistemlerinin Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetlere Etkileri” ve “Türkiye’deki Ulaşım Sistemlerinin Gelişimi” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 79 adet örnek tespit edilmiştir.

Hizmet Sektörünün Türkiye Ekonomisine Etkisi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 20 adet örnek tespit edilmiştir

(Tablo 36). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 12'si ekonomi ve 2'si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Ülkemizin 2018 yılında 51 milyar dolar dış ticaret açığı vardır. Bu dönemde en çok dış satım yaptığımız ülke Almanya'dır. Dış satımda bu ülkeyi Birleşik Krallık, İtalya, Irak ve ABD takip etmiştir. Dış alımda ise ilk sırada Rusya Federasyonu yer alırken bu ülkeyi Çin, Almanya, ABD ve İtalya takip etmektedir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Turizmin Türkiye ekonomisi için önemi büyüktür. Çünkü ülkemizin turizm potansiyeli azımsanmayacak bir düzeydedir. Zengin doğal ve tarihî alanlar Türkiye'ye her yıl binlerce turistini gelmesini sağlar. Artan turizm yatırımları ve turistik alanların tanıtımı ile bu sektörün ekonomideki payı artmıştır. Dış ticaret açığını azaltmada ve döviz girdisi sağlamadaki önemi ile turizmin ekonomideki yeri daha da önem kazanmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 5 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 68. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Ticaret küreselleşmeyi sağlayan en önemli ekonomik faaliyetlerden biridir. Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle ulaşım sistemlerinde yaşanan gelişmeler dünya ülkeleri arasında ticari faaliyetleri artmıştır. Bu nedenle uçak, gemi ve ticaretin yapıldığı liman görseli küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Ulaşımı Etkileyen Faktörler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 36). Bunlardan 2'si bilim ve teknoloji, 2'si ekonomi, 1'i siyasi ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Coğrafi konum, dünyadaki ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi özelliklerini belirlemede önemli bir faktördür. Önemli ticaret yolları üzerinde bulunan, iklim ve yer şekilleri koşulları uygun ve denizlere kıyısı olan ülkelerin konumu ulaşımın gelişimini olumlu yönde etkiler.”

Yine bu konuda küreselleşmenin ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Asya ve Avrupa kıtalarının arasında yer alan, Afrika Kıtası'na yakın olan Türkiye sahip olduğu coğrafi konum ile dünyada ulaşımın geliştiği ülkelerden biri olmuştur. Anadolu'da çeşitli dönemlerde farklı ulaşım sistemleri ön plana çıkmış ve dünya ticaretini etkilemiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 69. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bilim ve teknolojideki gelişmelere bağlı olarak ulaşım sistemlerinde meydana gelen gelişmeler sonucu dünyada mesafe kavramı eski önemini yitirmiştir. Gelişen ulaşım sistemleriyle dünyadaki herhangi bir noktaya kısa sürede erişilebilmektedir. Ulaşım

sistemlerinde yaşanan gelişmeler hem insanlar hem de bölgeler arasındaki etkileşimin artmasını sağlamaktadır. Bu nedenle yukarıdaki görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Ulaşım Sistemlerinin Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetlere Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 36). Bunlardan 4'ü ekonomi, 1'i siyasi ve 2'si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Ulaştırma sistemleri ve hizmetleri, modern ekonomilerin ve toplumsal gelişmenin temel ögesidir. Ulaşım faaliyetleri ve yerleşmelerin gelişmesi arasında sıkı bir ilişki vardır. Ulaşım fonksiyonunun özünü meydana getiren ulaşım faaliyetleri, istihdamdan çok sanayi, tarım, ticaret, yönetim, turizm ve güvenlik gibi fonksiyonların altyapısını oluşturduğu için kent yerleşmeleri açısından son derece önemlidir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 70. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Sanayileşme sonucu artan üretim faaliyetleri ticaretin küresel bir boyut kazanmasını sağlamıştır. İnsanların ihtiyaçlarından fazla üretim yapması yeni pazar arayışlarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca artan üretim faaliyetleri sonucu, sanayi için gerekli hammaddelerin dünyanın farklı bölgelerinden karşılanması küreselleşmeyi artırmıştır. Bu bakımdan üretim faaliyetinin yer aldığı görsel küreselleşmenin ekonomi boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’deki Ulaşım Sistemlerinin Gelişimi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 43 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 36). Bunlardan 4’ü bilim ve teknoloji, 2’si çevre, 19’u ekonomi, 3’ü siyasi ve 9’u sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP), Türkiye ve Azerbaycan iş birliği ile gerçekleştirilen doğal gaz taşıma projesidir. Bu doğal gaz boru hattı ile birlikte Türkiye’nin ve Avrupa’nın doğal gaz ihtiyacının önemli bir bölümü karşılanabilecektir. TANAP bölgedeki enerji güvenliğine katkıda bulunurken Türkiye’nin stratejik önemini de artıracaktır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Ülkemizde uluslararası araç taşımacılığında (Ro-Ro), ilk olarak Haydarpaşa-Trieste (Triest, İtalya) ile başlayan hatlara Mersin, İzmir bağlantılı Venedik-Trieste olarak devam edilmiş, sonrasında buna Karadeniz hattı da eklenmiştir. Türkiye’nin uluslararası yolcu taşımacılığında (krvaziyer) önde gelen limanları, ana kruvaziyer limanı özelliğindeki İstanbul, İzmir, Çeşme, Kuşadası, Bodrum, Marmaris, Alanya ve Antalya limanlarıdır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 6 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve siyasi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 71. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Teknolojik gelişmeler sayesinde üretim alanlarından çıkarılan petrol binlerce km uzaklıktaki tüketim alanlarına boru hatları ile taşınabilmektedir. Türkiye Coğrafi konumu nedeniyle, enerji üretim alanları ile tüketim alanları arasında yer almaktadır. Bu nedenle farklı güzergahlardan gelen petrol ve doğalgaz boru hatları Türkiye’den geçerek tüketim alanlarına ulaşmaktadır. Türkiye’nin enerji güzergahları üzerinde bulunması ülkemizin jeostratejik önemini artırdığı gibi ekonomik bakımdan da ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle boru hattının yer aldığı görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve siyasi boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

4.4.2.4. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Küresel Ticaret Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 37. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 4. Bölüm: Küresel Ticaret Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	4.Bölüm: Küresel Ticaret								
	Dünya Ticareti ve Ticaret Bölgeleri	4	-	-	14	1	4	3	26
	Türkiye’deki Ticaret Merkezleri ve Ticari Ürünler	7	-	-	9	-	1	3	20
	Anadolu’nun Ekonomik Güç Simgesi: Tarihî Ticaret Yolları	1	-	-	7	3	4	1	16
	Türkiye’nin Dış Ticareti ve Dünya Pazarlarındaki Yeri	-	-	-	5	-	-	-	5
	Toplam	12	-	-	35	4	9	7	67

Tablo 37’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 4.Bölüm: Küresel Ticaret başlığı altında “Dünya Ticareti ve Ticaret Bölgeleri”, “Türkiye’deki Ticaret Merkezleri ve Ticari Ürünler”, “Anadolu’nun Ekonomik Güç Simgesi: Tarihî Ticaret Yolları” ve “Türkiye’nin Dış Ticareti ve Dünya Pazarlarındaki Yeri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 67 adet örnek tespit edilmiştir.

Dünya Ticareti ve Ticaret Bölgeleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 43 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 37). Bunlardan 4'ü bilim ve teknoloji, 14'i ekonomi, 1'i siyasi ve 4'ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Teknoloji ve iletişim araçlarındaki hızlı gelişme, dünyayı sık kullanılan tabiriyle küresel bir köy hâline getirmiş, uzakları yakın etmiştir. NASA’nın uzay araştırmalarıyla ilgili yaptığı herhangi bir açıklamanın Azerbaycan’ın bir kasabasından dünya ile aynı anda öğrenilebilmesi veya pek çok dile çevrilmiş bir kitabın dünyanın çeşitli ülkelerindeki insanlar tarafından okunması küreselleşmenin bir sonucudur.”

“Bilgilere ve olaylara bu denli çabuk ulaşma kültürel aktarımı da hızlandırır. Çeşitli ülkelere ait gelenekler, müzikler, yayınlar, söyleyişler, filmler ve diziler hızla yayılmakta ve farklı kültürlerce benimsenmektedir. Kültürümüze has bir yiyecek olan dönerin diğer dünya ülkelerinde Turkish Kebap olarak adlandırılması ve dünya mutfaklarında yer edinmesi küreselleşmenin bir sonucudur.”

Yine bu konuda küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Dünyada ticaretin ve sanayinin en yoğun olduğu dört önemli bölge vardır. Bu bölgelerdeki ve bölgeler arasındaki alım satım faaliyetleri dünyada bir ticaret ağını ortaya çıkararak küresel ekonominin temel dinamiğini oluşturmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 72. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan insanların, Genel Ağ aracılığıyla iletişime geçmesi küreselleşmeyi sağlamaktadır. Özellikle Facebook ve Twitter gibi sosyal medya platformları dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan insanların etkileşime girmesinde etkili olmaktadır. Sosyal medya platformları kültürler arası etkileşimi artırdığı gibi ortak bir dünya kültürünün oluşmasını sağlamaktadır. Bu nedenle yukarıdaki görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’deki Ticaret Merkezleri ve Ticari Ürünler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 20 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 37). Bunlardan 7’si bilim ve teknoloji, 9’u ekonomi ve 1’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Günümüzde bilişim teknolojilerindeki hızlı değişim ve bu teknolojileri kullanabilen genç ve dinamik nüfusun fazla olması ticarete bambaşka bir boyut kazandırarak “elektronik ticaret” (e-ticaret) kavramını oluşturmuştur. E-ticaret; özel olarak oluşturulmuş sistemler yoluyla Genel Ağ üzerinden verilen veya alınan siparişler ile mal ve hizmetleri alıp satma işlemidir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 73. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Ekonomi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Teknolojik gelişmeler ticari faaliyetlere yeni bir boyut kazandırmıştır. İnsanların hayatına “elektronik ticaret” (e-ticaret) kavramı girmiştir. Artık insanlar Genel Ağ üzerinden mal ve hizmetleri alıp satabilmektedir. Bu durum ticari faaliyetlerin küresel bir boyut kazanmasını sağlamaktadır. İnsanlar Genel Ağ sayesinde dünyanın farklı bir

ülkesinden alışveriş yapabilmekte ya da ürünlerini başka ülkelere satabilmektedir. Bu nedenle yukarıdaki görsel küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Anadolu'nun Ekonomik Güç Simgesi: Tarihî Ticaret Yolları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 16 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 37). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 7'si ekonomi, 3'ü siyasi ve 4'ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Anadolu’nun üç kıta arasında yer alması, önemli boğaz ve denizlere sahip olması bu topraklara hâkim olan Hititlerden Bizanslılara, Selçuklulardan Osmanlı’ya pek çok medeniyetin ekonomik ve siyasi gücü elinde bulundurmasını sağlamıştır. Bu topraklar üzerinden geçen Kral Yolu, İpek Yolu ve Baharat Yolu gibi önemli tarihî yollar Anadolu’ya hükmeden devletleri dönemin siyasi gücü yapmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 74. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

İpek Yolu, eskiden ticari faaliyetlerin yapıldığı en önemli kervan yollarından biridir. Bu yol Doğu ve Batı arasında ekonomik faaliyetleri artırdığı gibi kültürel etkileşimi de sağlamıştır. Ayrıca tarih boyunca bu tür ticaret yollarını hakimiyetleri altında bulunduran ülkeler siyasi olarak büyük avantaj sağlamıştır. Bu nedenle İpek Yolu

güzergahını gösteren harita küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye'nin Dış Ticareti ve Dünya Pazarlarındaki Yeri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi boyutu ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 37). Küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye’de seksenli yılların ilk yarısından itibaren ticarete dışa dönük bir politika izlenmeye başlanması, dış ticaret hacminde önemli bir büyüme sağlamıştır. Küreselleşen ekonominin sunduğu fırsatlar, Türkiye’nin konumu, rekabet potansiyeli olan ürünlerin varlığı ve Türkiye’nin nüfusu dış ticaret hacmini artırmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

4.4.2.5. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi

5. Bölüm: Türkiye Turizmi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 38. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Beşerî Sistemler Ünitesi 5. Bölüm: Türkiye Turizmi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Beşerî Sistemler	5.Bölüm: Türkiye Turizmi								
	Türkiye’deki Doğal ve Kültürel Sembollerin Mekân İlişkisi	-	-	-	6	-	11	5	22
	Türkiye’nin Kültürel Mirası	-	-	-	-	-	4	17	21
	Türkiye’nin Turizm Potansiyeli ve Varlıkları	-	-	-	4	-	4	6	14
	Türkiye’nin Turizm Politikaları	-	1	-	4	-	3	1	9
	Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri	-	-	-	5	-	-	-	5
	Toplam	-	1	-	19	-	22	29	71

Tablo 38’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Beşerî Sistemler ünitesi 5.Bölüm: Türkiye Turizmi başlığı altında “Türkiye’deki Doğal ve Kültürel Sembollerin Mekân İlişkisi”, “Türkiye’nin Kültürel Mirası”, “Türkiye’nin Turizm Potansiyeli ve Varlıkları”, “Türkiye’nin Turizm Politikaları” ve “Turizmin

Türkiye Ekonomisindeki Yeri” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 71 adet örnek tespit edilmiştir.

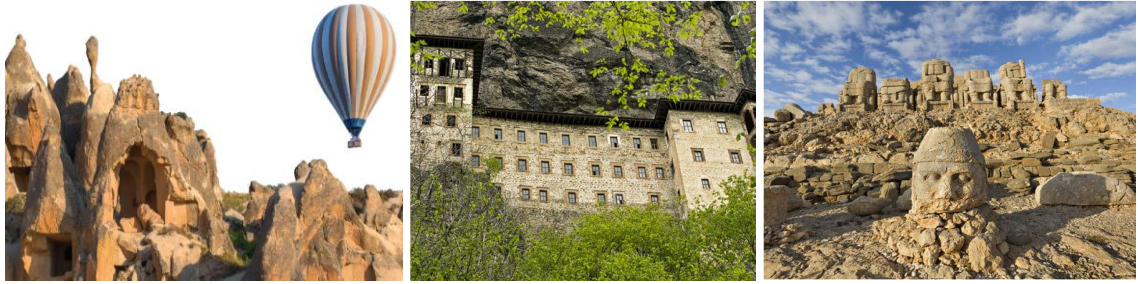
Türkiye’deki Doğal ve Kültürel Sembollerin Mekân İlişkisi

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 22 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 38). Bunlardan 6’sı ekonomi ve 11’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Peribacaları, Nevşehir’in ününün ülke sınırları dışına çıkmasını sağlamış doğal bir oluşumdur. Bu bölgenin insanlar tarafından tanınması ve ziyaret edilmesinde dünyada nadir rastlanan coğrafi bir oluşum olan peribacalarının etkisi büyüktür.”

“Volkanik bir dağ olan Erciyes Dağı, Kayseri ilinin popülerliğini artıran önemli bir doğal semboldür. Her yıl yüzlerce turiste ev sahipliği yapan Erciyes Dağı, aynı zamanda Kayseri’nin diğer kültürel özelliklerinin tanınmasında da büyük role sahiptir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 5 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 75. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Tarihi yapılar ve doğal güzellikler bakımından zengin bir ülke olan Türkiye, her yıl milyonlarca yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir. Dünyanın farklı ülkelerinden insanların Türkiye’de bir araya gelmesi kültürel etkileşimi sağlamaktadır. Ayrıca turizm faaliyetlerine katılan insanların yeme-içme, barınma ve değişik sosyal faaliyetler için harcamalar yapması ekonomiye katkı sağlamaktadır. Bu nedenle bu konuda yer alan Türkiye’nin tarihi ve doğal zenginlikleri küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

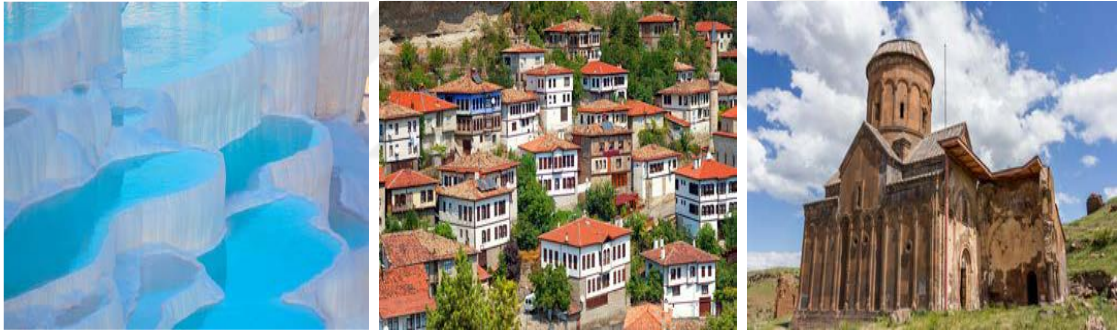
Türkiye'nin Kültürel Mirası

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin sosyokültürel ve görsel boyutu ile bağlantılı toplam 21 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 38). Bunlardan 4'ü küreselleşmenin sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin sosyokültürel boyutunda yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Uluslararası önem taşıyan, bu nedenle takdire ve korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlere dünya mirası denilmektedir. Türkiye, sahip olduğu tarihsel ve doğal mirasa sahip çıkmış ve bu mirası gelecek kuşaklara aktarmak için önemli çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmaların bazılarında UNESCO ile iş birliği yapılmıştır.”

“Ülkemizin zengin tarihi ve kültürel birikimine bağlı olarak bugüne kadar UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde ülkemizden 17 adet kültürel varlık yer almıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 17 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin siyasi boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 76. Küreselleşmenin Siyasi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Türkiye'deki kültürel varlıklar görseline yer verilmiştir. Türkiye'de bulunan kültürel varlıkların uluslararası bir kuruluş tarafından koruma altına alınması küreselleşmenin siyasi boyutunu göstermektedir.

Türkiye'nin Turizm Potansiyeli ve Varlıkları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 14 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 38). Bunlardan 4'ü ekonomi ve 4'ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Sıcaklığı 20 ile 110 derece arasında değişen ve zengin mineral özellikleri sayesinde tedavi ediciliği yüksek 1.500’ün üzerinde kaplıca vardır. Dünyadan ve Türkiye’den pek çok turist, yılın 12 ayı bu şifalı suların bulunduğu tesisleri ziyaret etmektedir. Ülkemiz, son yıllarda medikal sağlık hizmetleri açısından dünya standartlarını yakalamıştır. Saç ekimi, estetik operasyonlar, diş tedavileri ve diğer tedaviler için her yıl çok sayıda turist ülkemizi ziyaret etmektedir.”

“Türkiye özellikle Antalya başta olmak üzere Muğla ve İstanbul gibi illerdeki golf tesisleriyle golf turnuvalarının merkezi konumundadır. Golf sahaları, özellikle kıyıya yakın; yeme içme, alışveriş ve konaklama tesisleri yakınındaki alanlarda doğa ile iç içe konuşlanmıştır. Uluslararası Golf Tur Operatörleri Birliği (LAGTO) tarafından 2008 yılında Antalya’nın Belek beldesi Avrupa’da “yılın en iyi golf bölgesi” ödülüne layık görülmüştür.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 6 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 77. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda Antalya’da bulunan Belek golf sahası görseli yer almaktadır. Antalya’da golf turnuvalarının yapılması ülke turizmine olumlu katkı sağlamaktadır. Bu nedenle golf sahası görseli küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’nin Turizm Politikaları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 38). Bunlardan 1’i

evre, 4'ü ekonomi ve 3'ü sosyoköltürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin evre, boyutunda yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye’deki turizm bölgelerinde yerli ve yabancı turist sayısının artmasıyla turistik tesis ihtiyacının karşılanması için doğal alanların tahribi, aşırı su kullanımı, orman yangınları, trafik, evre ve ses kirliliğı gibi sorunlar yaşanmaktadır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneğı verebiliriz:

“1980 sonrasında çıkarılan Turizm Teşvik Kanunu ile yapılan yatırımların artmasıyla turizm sektörü çok büyük bir ivme kazanmıştır. Bu tarihten günümüze turizm Türkiye için önemli bir döviz girdisi sağlamış ve dış ticaret açığının kapanmasında büyük pay sahibi olmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyoköltürel boyutlarının yer aldığı görsel örneğı aşağıda bulunmaktadır.

Resim 78. Küreselleşmenin Ekonomi ve Sosyoköltürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneğı (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda Birecik Baraj Gölü Nehir Projesi kapsamında desteklenen ve tanıtımı yapılan Halfeti görseli yer almaktadır. Bu tür alanların ölkedeki turizm politikaları kapsamında desteklenerek, ölkede içinde ve dışında tanıtımının yapılması ekonomik ve sosyoköltürel bir faaliyet olan turizme olumlu katkı sağlamaktadır. Bu nedenle yukarıda yer alan görsel küreselleşmenin ekonomi ve sosyoköltürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi boyutu ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 38). Küreselleşmenin ekonomi boyutundaki yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye’deki cari açık sorununu çözmek, istihdam yaratmak ve ülkemizin uluslararası platformlarda tanıtımını yapmak için turizm vazgeçilmez bir sektördür. Turizmin dış ticaret açığını karşılama payı, 2018 itibarıyla yaklaşık %55’tir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

4.4.3. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

4.4.3.1. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 1. Bölüm: Jeopolitik Konum Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 39. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 1. Bölüm: Jeopolitik Konum Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	1.Bölüm: Jeopolitik Konum								
	Kıtaların ve Okyanusların Önemindeki Değişimler	1	-	-	16	9	3	7	36
	Ülkelerin Konumunun Küresel ve Bölgesel Etkileri	-	-	-	6	3	1	1	11
	Türkiye’nin Jeopolitik Konumu	-	-	-	10	9	-	1	20
	Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Bölgesel Etkileri	-	-	-	12	6	2	2	22
	Türk Kültürü Havzası	-	-	-	1	1	7	4	13
	Toplam	1	-	-	45	28	13	15	102

Tablo 39’da Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesi 1.Bölüm: Jeopolitik Konum başlığı altında Kıtaların ve Okyanusların Önemindeki Değişimler”, “Ülkelerin Konumunun Küresel ve Bölgesel

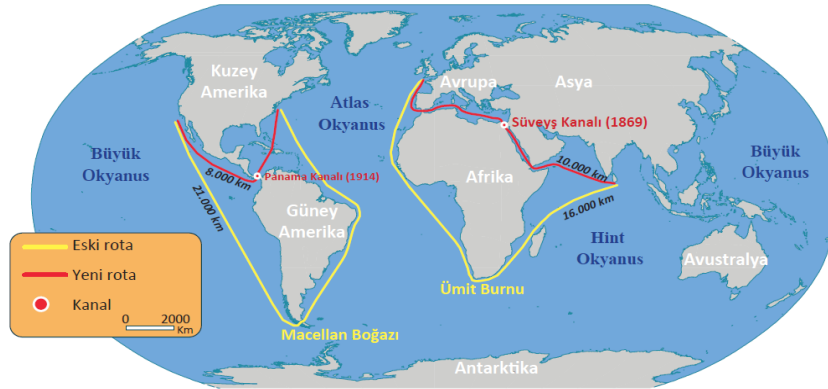
Etkileri”, “Türkiye’nin Jeopolitik Konumu”, “Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Bölgesel Etkileri” ve “Türk Kültürü Havzası” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 102 adet örnek tespit edilmiştir.

Kıtaların ve Okyanusların Önemindeki Değişimler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 36 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 39). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 16’sı ekonomi, 9’u siyasi ve 3’ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Coğrafi Keşifler ile yeni bir kıtanın bulunması; dünya ticaret yollarını değiştirmiş, geleneksel Doğu-Batı ilişkilerine farklı bir boyut kazandırmıştır. Akdeniz, önemini kaybederken Atlas Okyanusu önemli hâle gelmiştir. Portekiz ve İspanya öncülüğünde başlayan Coğrafi Keşifler ile yeni yerler keşfedilmiş ancak keşfedilen bölgeler üzerinde hâkimiyet kurma isteği ülkeler arasında çeşitli anlaşmazlıkların yaşanmasına neden olmuştur.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 7 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 79. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji, Ekonomi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Teknolojideki gelişmelerle birlikte okyanuslar ve denizler arasında yeni kanalların açılması ülkeler arasındaki mesafeleri kısaltmıştır. Bu durum dünya ülkeleri arasındaki ekonomik ve sosyal etkileşimi hızlandırmıştır. Bu nedenle yukarıda Süveyş ve

Panama kanallarının deniz ulaşımına etkisini gösteren harita küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Ülkelerin Konumunun Küresel ve Bölgesel Etkileri

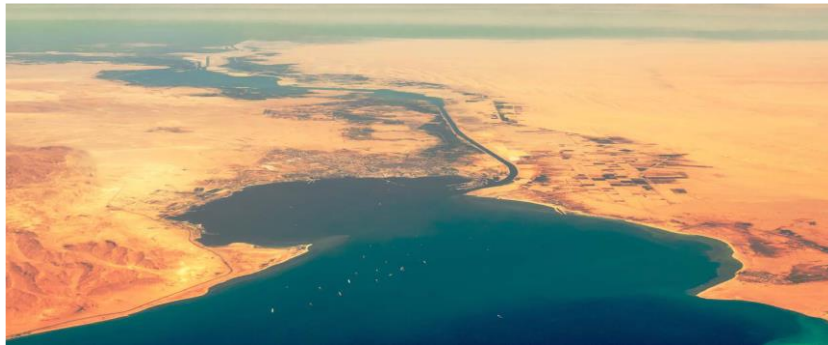
Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 11 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 39). Bunlardan 6'sı ekonomi, 3'ü siyasi ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“1777’de bağımsızlığını kazanan ABD’nin sürekli göç alması nüfusunu artırmış ve doğal kaynakların daha kolay işlenmesini sağlamıştır. Zengin doğal kaynakların işlenmesi, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle hız kazanmış ve üretim artmıştır. İç sularında ulaşımın rahatlıkla yapılabilmesi, Atlas ve Pasifik okyanusları ile Meksika Körfezi’ne olan kıyıları sayesinde ticari değeri olan ürünleri dış pazara kolaylıkla ulaştırılabilmektedir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“ABD ekonomisi, dünya ekonomisini birebir etkileme gücüne sahiptir. 326 milyonu aşan nüfusu ile hem bir pazar hem de üretici olması nedeniyle günümüzde dünya ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. ABD, konumunun elverişli olması ve bu avantajları doğru kullanması sayesinde küresel etkiye sahip bir ülkedir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 80. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Akdeniz ile Kızıldeniz arasında yer alan Süveyş Kanalı Avrupa ile Asya arasındaki ulaşım faaliyetlerinde yeni bir dönemin başlamasını sağlamıştır. İki kıta arasında mesafeni azalmasıyla birlikte ulaşım hız kazanmıştır. Bu durum ticari faaliyetlerin artmasını sağladığı gibi kültürel etkileşimi de artırmıştır. Süveyş Kanalı'nın dünya ticaretindeki önemi oldukça fazladır. Nitekim Mart 2021'de Süveyş Kanalı'nda karaya oturarak kanaldan geçişi engelleyen dev bir yük gemisi dünya ticaretinde aksamalara neden olmuştur. Ayrıca Süveyş Kanalı bulunduğu ülkenin jeostratejik önemi artırmaktadır. Bu nedenle Süveyş Kanalı görseli küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye'nin Jeopolitik Konumu

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 20 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 39). Bunlardan 10'u ekonomi ve 9'u siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Coğrafi Keşiflerle Batılı devletlerin Doğu'daki ticaret merkezlerine deniz yoluyla ulaşabilecekleri yeni bir güzergâh bulmaları Osmanlı'nın elinde tuttuğu transit ticareti olumsuz yönde etkilemiş ve bu yollar zaman içerisinde jeopolitik önemini yitirmeye başlamıştır. Dönemin küresel güçlerinden olan Rusya'nın sıcak denizlere inme politikası ve İngiltere'nin sömürgelerine giden yollara hâkim olma isteği bu iki güç arasında çıkar çatışmasına neden olmuştur. Bu durum bu döneme kadar ticari önemi ağır basan İstanbul ve Çanakkale boğazlarının jeopolitik açıdan da önem kazanmasını sağlamıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 1 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 81. Küreselleşmenin Ekonomi, Siyasi ve Sosyokültürel Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

İstanbul Boğazı, Karadeniz’e kıyısı olan ülkelerin sıcak denizlere tek çıkış noktasıdır. Bu durum Türkiye’nin stratejik önemini artırmaktadır. Ayrıca İstanbul Boğazı’ndan her yıl on binlerce ticari gemi geçiş yapmaktadır. İki kıtayı birbirine bağlayan İstanbul Boğazı, doğu ve batı kültürünün etkileşimi açısından da önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle İstanbul Boğazı görseli küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Bölgesel Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 22 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 39). Bunlardan 12’si ekonomi, 6’sı siyasi ve 2’i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türkiye, dünya haritasına bakıldığında eski kıtalar olarak tabir edilen; Asya, Avrupa ve Afrika’nın birbirine en fazla yaklaştığı noktada yer alır. Bu özelliği ile sadece fiziki olarak değil beşerî olarak da önemli bir konuma sahiptir. Bu durum, eski kıtalarda yer alan kültürlerle komşu olmasının yanı sıra bu kültürler ve ülkeler arasında köprü olmasını da sağlamıştır. Bölgesel ölçekte ise Orta Doğu ülkeleri olan Suriye, Irak, İran; Kafkas ülkeleri olan Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan; Balkan ülkeleri olan Bulgaristan, Yunanistan ile de komşudur. Kültürel fonksiyonun yanında sahip olduğu konumdan dolayı yakın coğrafyamızdaki ülkeler arasında Türkiye’nin yer almadığı ekonomik, siyasi ve askerî bir antlaşma düşünülemez.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıdadır.

Resim 82. Küreselleşmenin Ekonomi ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda Türkiye üzerinden geçen Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı'na (TANAP) yer verilmiştir. Günümüzde enerji kaynaklarının küreselleşme üzerindeki etkisi daha fazla hissedilmektedir. Bu tür enerji hatlarının Türkiye üzerinden geçmesi ülkemizin ekonomik ve siyasi olarak önemini artırmaktadır. Bu nedenle konuda yer alan görsel küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Türk Kültürü Havzası

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 21 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 39). Bunlardan 1'i ekonomi, 1'i siyasi ve 7'si sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Türk milleti 5000 yıllık tarihi boyunca Asya, Avrupa ve Afrika’da siyasal olarak kontrol altında tuttuğu coğrafyalarda barış ve adaletin öncüsü olmuştur. Bu coğrafyalarda hüküm süren medeniyetlerle kültürel ve siyasal ilişkiler kurmuşlardır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Türklerin İslamiyet’i kabul etmesiyle birlikte Türk kültürü havzası genişlemiştir. Günümüzde kuzeybatıda Balkan, kuzeydoğuda Kafkas, doğuda Türkistan, güneydoğuda Orta Doğu, Akdeniz’in güneyinde ise Kuzey Afrika’da yer alan toplumların merkezi hâline gelmiştir. Bu bölgelerde yaşayan devletlerle Türkiye geçmişten bu yana kültürel bağlara sahiptir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıdadır.

Resim 83. Küreselleşmenin Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Türk kültürü, kaynağını Orta Asya'dan almaktadır. Orta Asya'dan dünyanın farklı yerlerine yayılan Türkler, gittikleri yerlerde farklı din, dil ve ırktan insanlarla etkileşime girmişlerdir. Ayrıca fethettikleri yerlere Türk mimarisine ait eserler yapmışlardır. Bu nedenle yukarıda dünyanın farklı ülkelerinde yer alan mimari eserler küreselleşmenin sosyokültürel boyutu ile ilişkilendirilmiştir.

4.4.3.2. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 2. Bölüm: Ülkeler Arası Etkileşim Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 40. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler Ünitesi 2. Bölüm: Ülkeler Arası Etkileşim Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	2.Bölüm: Ülkeler Arası Etkileşim								
	Teknolojik Gelişmelerin Kültürel ve Ekonomik Etkileri	6	-	1	5	-	5	4	21
	Gelişmişlik Seviyesinin Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörler	7	-	-	5	-	1	2	15
	Ülkelerin Ekonomisinin Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler	1	-	-	5	1	3	-	10
	Ülkelerin Bölgesel ve Küresel Ölçekte Doğal Kaynak Potansiyeli	1	-	-	3	1	-	-	5
	Enerji Güzergâhları ve Etkileri	-	1	-	12	10	-	3	26
	Çatışma Bölgeleri	1	1	-	9	21	5	4	41
	Toplam	16	2	1	39	33	14	13	118

Tablo 40'da Tablo 1'de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesi 2. Bölüm: Ülkeler Arası Etkileşim başlığı altında "Teknolojik Gelişmelerin Kültürel ve Ekonomik Etkileri", "Gelişmişlik Seviyesinin Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörler", "Ülkelerin Ekonomisinin Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler", "Ülkelerin Bölgesel ve Küresel Ölçekte Doğal Kaynak Potansiyeli", "Enerji Güzergâhları ve Etkileri" ve "Çatışma Bölgeleri" konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 118 adet örnek tespit edilmiştir.

Teknolojik Gelişmelerin Kültürel ve Ekonomik Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 21 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 40). Bunlardan 6'sı bilim ve teknoloji, 1'i eğitim, 5'i ekonomi ve 5'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Bisiklet, otomobil, tren, gemi ve uçak gibi ulaşım araçlarının icadı insanların kısa sürelerde daha uzak noktalara ulaşmasını sağlayan ve o dönem için devrim niteliğindeki teknolojik gelişmeler olmuştur. Bu teknolojik gelişmeler ile ekonomik ve kültürel faaliyetler bölgesel etki alanını genişleterek küresel bir sektör hâline gelmiştir. İnsanlardaki farklı kültürleri tanıma isteği ve merak duygusu ulaşım teknolojilerinin gelişmesiyle turizmi geliştirmiş, bu sayede dünyanın uzak noktalarındaki insanlar bir araya gelerek kültürel etkileşimde bulunmuştur.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji, eğitim ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği de verebiliriz:

“Bilgi teknolojilerinin hızlı gelişmesiyle bütün dünyayı saran bir iletişim ağı kurulmuştur. Bu küresel iletişim ağı; bilimsel araştırmalar, kültürel değişimler, üretkenlik, ticaret ve eğitimin ana bilgi kaynağı olmuştur. Bu ağ, dünyada yaşayan tüm insanlar arasında yazılı, sözlü ve görüntülü iletişim kurmak için küresel bir merkez oluşturmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 84. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Sosyokültürel Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Teknolojik gelişmelerle bilgisayar ve Genel Ağ kullanımı her yaştan bireyler arasında yaygınlaşmıştır. Dünya'nın farklı ülkelerinde bulunan insanlar Genel Ağ

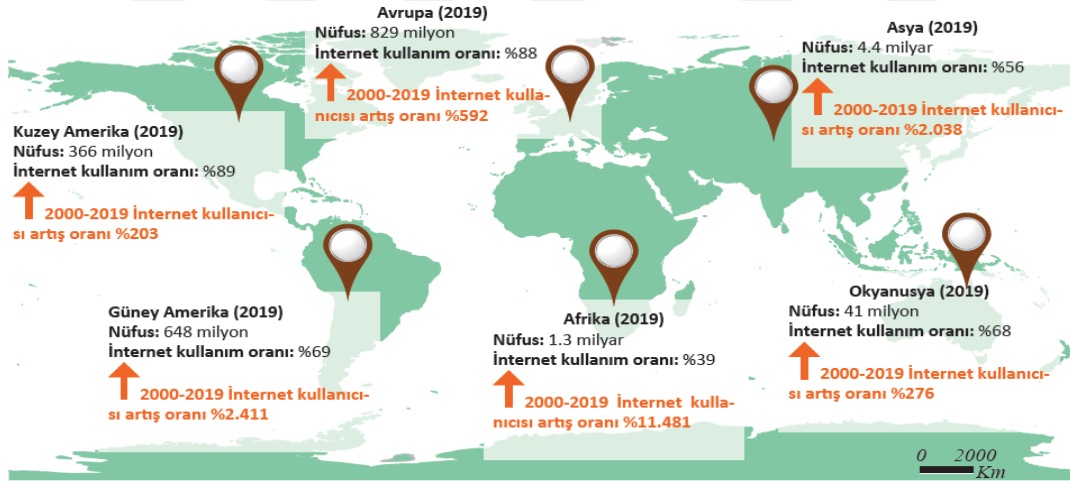
üzerinden birbirleri ile etkileşime geçebilmektedir. Bu durum farklı kültürler arasındaki etkileşimi arttırmaktadır. Bu nedenle yukarıdaki görseller küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Gelişmişlik Seviyesinin Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 40). Bunlardan 7'si bilim ve teknoloji, 5'i ekonomi ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“90'lı yılların en önemli gelişmelerinden biri şüphesiz bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin hız kazanması ve bu teknolojilere ülkelerin yaptığı yatırımların artmasıdır. Teknolojinin üretim, eğitim ve sağlık gibi konularda yaşamın her alanına girmesi ülkeler arasındaki ekonomik ilişkileri etkiler.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 2 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 85. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda kıtaların 2019 yılı Genel Ağ erişimine sahip olma oranı görselleştirilmiştir. Harita incelendiğinde gelir seviyesinin yüksek olduğu gelişmiş ülkelerde internet kullanım oranının yüksek olduğu, gelir seviyesinin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelere ise internet kullanım oranının düşük olduğu görülmektedir. Bu nedenle görsel ekonomik gelişmişlik seviyesinin ülkelerin küreselleşmesine etkisini yansıtması bakımından önemlidir.

Ülkelerin Ekonomisinin Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutları ile bağlantılı toplam 10 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 40). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 5'i ekonomi, 1'i siyasi ve 3'ü sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Zengin ham madde kaynaklarının bölge halkı, hükümet ve küresel petrol şirketleri tarafından paylaşılamaması ülkeyi bir çatışma bölgesi hâline getirmiş, ekonomik gelişimi baltalamış ve güvenlik zafiyeti oluşturmuştur. Bu durum Nijerya'nın eğitim, sağlık, okuryazarlık ve altyapı gibi konularda istenen seviyeye ulaşmasını engellemiştir.”

Yine bu konuda küreselleşmenin sosyokültürel boyutunda yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“İnsani Gelişme Endeksi; dünya üzerinde eğitim, sağlık, bireysel özgürlük, yeterli beslenme, güvenlik, gelir düzeyi, okuryazarlık oranı gibi konularda evrensel bir gelişimi hedefler.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Ülkelerin Bölgesel ve Küresel Ölçekte Doğal Kaynak Potansiyeli

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, ekonomi ve siyasi boyutları ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 40). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 3'ü ekonomi ve 1'i siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Fosil kaynakların dünya üzerinde dengeli bir yayılım göstermemesi ve tükenme noktasına gelmesi sanayileşmiş ülkelerin bu kaynaklara sahip gelişmekte olan ülkelere karşı siyasi ve ekonomik baskı kurmasına sebep olmaktadır. Günümüzde dünya üzerinde doğal kaynaklara sahip fakat gelişmekte olan Çad, Nijer, Sierra Leone, Kazakistan, Özbekistan gibi pek çok ülkenin siyasi haritadaki sınırları sanayileşmiş ülkeler tarafından çizilmiştir. Bu durum, kendi doğal kaynak potansiyelini kullanamayan gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkeler tarafından sömürüldüğünün göstergesidir. Afrika'daki petrol, altın, elmas gibi yer altı kaynakları ile kahve ve çay gibi tarım plantasyonlarının

paylaşılamaması nedeniyle kıtadaki pek çok ülkede iç savaş ve çatışmalar yaşanmaktadır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Japonya ve Güney Kore gibi doğal kaynaklardan yoksun fakat sanayileşmiş ülkeler ihtiyaçları olan kaynakları diğer ülkelerden temin ederek yüksek teknoloji ile birlikte işleyerek ekonomik kazanç sağlar.”

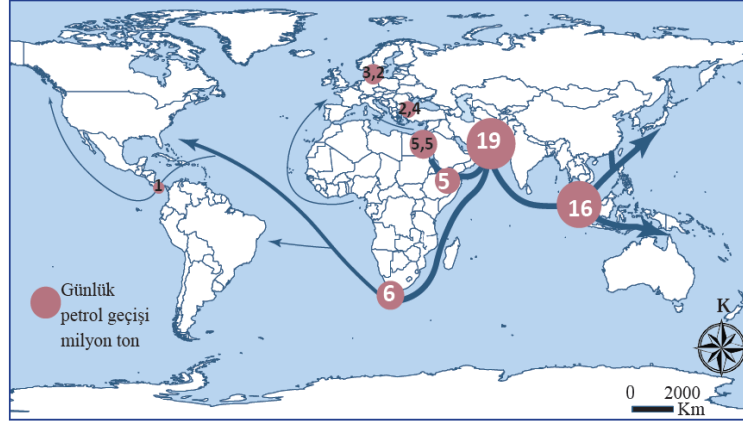
Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Enerji Güzergâhları ve Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre, ekonomi, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 26 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 40). Bunlardan 1’i çevre, 12’si ekonomi ve 10’u siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Dünya üzerinde petrol ve doğal gazın çok büyük bir bölümü Hazar Bölgesi, Orta Doğu ve Rusya’da yer alır. Türkiye ise enerji kaynakları yönünden çok zengin olan bu coğrafyalara yakın olması ile jeostratejik bir önem kazanmaktadır. Petrol ve doğal gaz kaynaklarının bulunduğu Asya ve Orta Doğu ile bu kaynaklar için çok büyük bir pazar olan Avrupa Kıtası arasında köprü görevi gören Türkiye, doğu ile batı arasında bir enerji koridoru olma yolundadır. Türkiye, küresel ölçekte enerji akışının sağlanabilmesi için birçok nakil hattı projesi ile kendi enerji güvenliğini sağlamaya yönelik önemli adımlar atmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin ekonomi boyutunda yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 86. Küreselleşmenin Ekonomi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

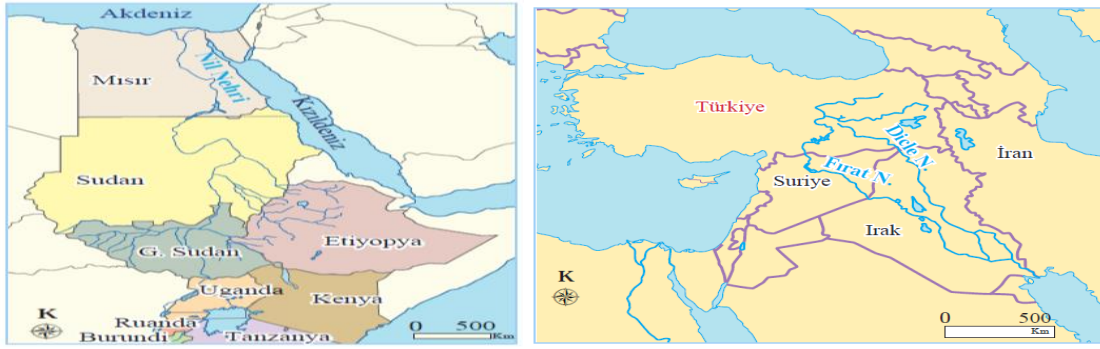
Bu konuda petrolün deniz yolu ile taşındığı güzergâh haritası ve petrol taşımacılığında kullanılan tanker gemi görseli yer almaktadır. Dünyada belirli ülkelerde bulunan petrolün dünyanın diğer ülkelerine taşınması küreselleşmenin ekonomik boyutunu göstermektedir. Bu nedenle petrol güzergâh haritası küreselleşmenin ekonomi boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Çatışma Bölgeleri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 41 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 40). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 1'i çevre, 9'u ekonomi, 21'i siyasi ve 5'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Çin’in kuzeybatısında yer alan Doğu Türkistan; zengin doğal kaynakları, tarıma elverişli toprakları ve coğrafi konumu itibarıyla jeostratejik ve jeopolitik bir öneme sahiptir. Geçmişten bugüne Uygur Türklerinin anavatanı olan Doğu Türkistan, 1949’da Çin’de kurulan hükûmetin kontrolü altına girmiştir. Çin, bölgeye Han Çinlilerini sistematik olarak yerleştirip Doğu Türkistan’daki Uygur Türklerini asimile etmek istemektedir. Bu durum bölgeyi bir çatışma merkezi hâline getirmiştir. Günümüzde de devam eden Doğu Türkistan’daki etnik çatışmalar, binlerce sivilin hayatını kaybetmesine sebep olmaktadır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 4 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin siyasi boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 87. Küreselleşmenin Siyasi Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

İki ya da daha fazla ülke topraklarından geçen akarsular, bu ülkeler arasında siyasi sorunlara neden olabilmektedir. Nil, Fırat ve Dicle nehirleri havzasında yer alan ülkeler arasında zaman zaman bu akarsuların sularını paylaşımı konusunda sorunlar yaşanabilmektedir. Bu nedenle Nil, Fırat ve Dicle nehirlerinin havzasını gösteren haritalar küreselleşmenin siyasi boyutu ile ilişkilendirilmiştir.

4.4.4. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Doğal Sistemler Ünitesi: Çevre Sorunlarının Çözümüne Yönelik Yaklaşımlar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 41. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı Çevre ve Toplum Ünitesi Çevre Sorunlarının Çözümüne Yönelik Yaklaşımlar Konularında Yer Alma Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Küreselleşmenin Boyutlarına Göre Yer Alma Durumu									
Ünite	Konu	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam (f)
Çevre ve Toplum	Çevre Sorunlarının Çözümüne Yönelik Yaklaşımlar								
	Doğal Çevrenin Sınırlılığı	-	1	-	-	-	-	-	1
	Doğal Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı ve Çevre Sorunları	1	3	-	2	-	-	3	9
	Çevre Politikaları	1	2	-	-	1	-	-	4
	Ülkelerin Çevre Sorunlarına Yaklaşımları	1	8	1	-	2	-	3	15
	Çevre Sorunlarını Önlemede Bireye Düşen Görevler	-	2	-	-	1	-	-	3
	Çevresel Örgütler	-	7	-	-	2	-	-	9
	Çevre Anlaşmaları ve Etkileri	-	11	-	-	11	-	6	28
	Ortak Doğal ve Kültürel Mirasa Yönelik Tehditler	-	1	-	-	-	1	7	9
	Toplam	4	34	1	2	17	1	19	78

Tablo 41’de Tablo 2’de nitelikleri belirtilen 12. sınıf Coğrafya ders kitabı Çevre ve Toplum ünitesi Çevre Sorunlarının Çözümüne Yönelik Yaklaşımlar başlığı altında “Doğal Çevrenin Sınırlılığı”, “Doğal Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı ve Çevre Sorunları”, “Çevre Politikaları”, “Ülkelerin Çevre Sorunlarına Yaklaşımları”, “Çevre Sorunlarını Önlemede Bireye Düşen Görevler”, “Çevresel Örgütler”, “Çevre Anlaşmaları ve Etkileri” ve “Ortak Doğal ve Kültürel Mirasa Yönelik Tehditler” konularında küreselleşmenin yer alma durumu gösterilmiştir. Bu konu başlıkları altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi, sosyokültürel ve görsel boyutlarının yer aldığı toplam 78 adet örnek tespit edilmiştir.

Doğal Çevrenin Sınırlılığı

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre boyutuyla bağlantılı 1 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 41). Küreselleşmenin çevre boyutundaki yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“1900’lü yılların sonuna gelindiğinde Dünya’nın fiziki sınırları yanında doğal sisteminin de sınırları olduğu görüldü. İnsan faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ozon tabakasındaki seyrelme, ormansızlaşma, su kirliliği, hava kirliliği ve küresel iklim değişimi gibi çevre sorunları doğanın işleyişindeki bozulmaları gözler önüne serdi. Ayrıca insanların beşerî ve ekonomik faaliyetleri nedeniyle canlı türlerinin giderek azalması ve yok oluşu doğanın sınırlılığını gösterdi.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Doğal Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı ve Çevre Sorunları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, ekonomi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 41). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 3’ü çevre ve 2’si ekonomi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre ve ekonomi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Sanayi faaliyetlerinin gelişmesi ve son yüzyılda yaşanan hızlı nüfus artışı doğal kaynakların tüketimini artırmıştır. Doğal kaynakların kullanımı üzerindeki aşırı baskı, doğal kaynakların sınırsızmış gibi algılanıp bilinçsizce tüketilmesi ve atıkların doğal ortamlara bırakılması çevre sorunlarının yaşanmasına yol açmıştır. Hava, su ve toprak

gibi ortamlarda artan çevre kirliliği insan ve diğer canlıların yaşamı için tehlike oluşturmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre boyutunda yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 88. Küreselleşmenin Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak artan sanayi faaliyetleri ve artan tüketim alışkanlıkları küresel çevre sorunlarını beraberinde getirmiştir. Sanayi tesislerinden çevreye bırakılan atıklar ve insanların tükettikleri ürünlerin ambalajlarını bilinçsizce çevreye bırakması sonucu çevre kirliliği küresel bir boyut kazanmıştır. Bu nedenle çevre kirliliğine ait görseller küreselleşmenin çevre boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

Çevre Politikaları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre ve siyasi boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 41). Bunlardan 1'i bilim ve teknoloji, 2'si çevre ve 1'i siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Günümüzde ülkelerin çevre sorunlarına karşı koruyucu ve önleyici çevre politikaları geliştirmeleri zorunluluk hâline gelmiştir. Devletlerin ve uluslararası kuruluşların, denetleme ve düzenleme işlevlerinin artması, çevre sorunlarını önleyecek projelere destek vermesi gezegenin geleceğini kurtarmada hayati önem taşımaktadır.”

Yine bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarında yer alma durumuna yönelik aşağıdaki örneği verebiliriz:

“Sanayi Devrimi’nden bu yana artan nüfus ve gelişen teknoloji; doğanın işleyişi ve doğal kaynaklar üzerinde hiç olmadığı kadar baskıya neden olmuştur. Bu baskı biyoçeşitlilikte azalma; hava, su ve toprak kirliliği gibi çevre sorunlarını açığa çıkarmıştır. Günümüzde çevre sorunları bir taraftan ülke sınırlarını aşarak küresel bir boyuta ulaşmış, diğer taraftan da gelecek nesillerin yaşamını tehlikeye atabilecek bir boyut kazanmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Ülkelerin Çevre Sorunlarına Yaklaşımları

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 41). Bunlardan 1’i bilim ve teknoloji, 8’i çevre, 1’i eğitim ve 2’si siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre ve eğitim boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Koruma odaklı çevre politikası uygulayan Kosta Rika’da çevre ile ilgili 30’dan fazla yasa (Su, Yaban Hayatı Koruma, Orman, Biyoçeşitlilik, Maden, Ulusal Park Oluşturma vs.) vardır. Çevre politikalarının uygulanmasında çıkarılan yasalarla birlikte okullarda çevre eğitime önem verilerek toplumda çevre bilincinin oluşması sağlanmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 3 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarının yer aldığı görsel örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 89. Küreselleşmenin Bilim ve Teknoloji ile Çevre Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

İnsanlar, küresel çevre sorunlarını önlemek için teknolojinin getirdiği imkânlardan da faydalanmaktadır. İsveç'teki elektrikle çalışan toplu taşıma aracı görseli küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile çevre boyutlarında ilişkilendirilmiştir.

Çevre Sorunlarını Önlemede Bireye Düşen Görevler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 41). Bunlardan 2'si çevre ve 1'i siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Çevre sorunlarının, giderek büyüdüğü ve küresel boyutta etkilerinin görüldüğü günümüzde hükûmetlerin yanında bireylerin de çevre sorunlarını önlemede rol alması gerekmektedir. Temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşanabilmesi ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakılabilmesi öncelikle artan çevre sorunları karşısında duyarlı olunmasına bağlıdır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Çevresel Örgütler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutları ile bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 41). Bunlardan 7'si çevre ve 2'si siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Avrupa Birliği kurumu olan Avrupa Çevre Ajansı, üye ülkelerde çevre politikaları geliştirmek, kamuoyunu çevre sorunları konusunda bilgilendirmek ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek için çalışmalar yapar.”

“Çevrenin korunması ve çevre sorunlarının önlenmesi amacıyla uluslararası iş birliği yapmak için kurulmuştur. Uluslararası çevre sözleşmeleri ve protokoller ile çölleşme, küresel iklim değişikliği gibi çevre sorunlarının çözümüyle ilgili çalışmalar yapar.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarının yer aldığı herhangi bir görsel örnek bulunamamıştır.

Çevre Anlaşmaları ve Etkileri

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre, siyasi ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 28 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 41). Bunlardan 11'i çevre ve 11'i siyasi boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Dünyada çevre sorunlarının artması ve sınırları aşan küresel etkilerinin görülmesi ülkeleri uluslararası çözüm arayışlarına itmiştir. Çevre sorunlarının insanlığın geleceğini tehdit etmeye başlaması iş birliğini zorunlu hâle getirmiştir. Çevre sorunları, uluslararası alanda ilk olarak 1972 yılında Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı'nda ele alınmıştır.”

“Ramsar olarak adlandırılan Sulak Alanlar Sözleşmesi, sulak alanların korunması ve sürdürülebilir kullanımı için ulusal eylem ve uluslararası iş birliğini amaçlayan hükûmetler arası anlaşmadır. Sözleşme, 1971 yılında İran'ın Ramsar kentinde kabul edilmiş ve 1975'te yürürlüğe girmiştir.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 6 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 90. Küreselleşmenin Çevre ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda uluslararası çevre örgütlerinin amblemleri yer almaktadır. Küresel bir boyut kazanan çevre kirliliğini önlemek için uluslararası çevre örgütleri kurulmuştur. Özellikle sanayileşmeyle ortaya çıkan çevre sorunları ulus devlet sınırlarını aşarak uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Bu bakımdan çevre sorunlarını bir ülkenin tek başına çözmesi mümkün değildir. Bu nedenle çevre örgütlerinin amblemlerinin yer aldığı görseller küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutu ile ilişkilendirilmiştir.

Ortak Doğal ve Kültürel Mirasa Yönelik Tehditler

Bu konu başlığı altında küreselleşmenin çevre, sosyokültürel ve görsel boyutları ile bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 41). Bunlardan 1'i çevre ve 1'i sosyokültürel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin çevre ve sosyokültürel boyutlarında yer alma durumuna yönelik örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’nin kabul edilmesiyle insanlığın ortak doğal ve kültürel mirasının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması yolunda adım atılmıştır.”

Bu konuda küreselleşmenin boyutlarına yönelik 7 adet görsel tespit edilmiştir. Küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda bulunmaktadır.

Resim 91. Küreselleşmenin Çevre ve Siyasi Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği (MEB, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2021)

Bu konuda doğal ve kültürel mirasa ait görsellere yer verilmiştir. Dünya Miras Listesi’nde yer alan bu eserlerin devlet yönetimlerinin desteğiyle koruma altına alınarak gelecek nesillere aktarılacak istenmesi küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutuyla ilişkilendirilmiştir.

4.4.5. Küreselleşmenin 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Ünitelere Göre Yer Alma Durumuna Yönelik Bulgular

12. Sınıf Coğrafya ders kitabında dört ünite yer almaktadır. Bu ünitelere ait toplam 10 bölüm bulunmaktadır. Bölüm sayılarının ünitelere göre dağılımı şu şekildedir; Doğal Sistemler Ünitesi 2 bölüm, Beşerî Sistemler Ünitesi 5 bölüm, Küresel Ortam: Bölgeler Ünitesi 2 bölüm, Ülkeler Çevre ve Toplum Ünitesi 1 bölüm yer almaktadır.

İncelenen 12. Sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin ünitelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 42. 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Ünitelere Göre Dağılımı

Sınıf	Ünite	Bilim ve Teknoloji (f)	Çevre (f)	Eğitim (f)	Ekonomi (f)	Siyasi (f)	Sosyokültürel (f)	Görsel (f)	Toplam
12. Sınıf	Doğal Sistemler	6	27	-	7	6	5	8	59
	Beşerî Sistemler	40	8	3	112	9	72	91	335
	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	17	2	1	84	61	27	28	220
	Çevre ve Toplum	4	34	1	2	17	1	19	78
	Toplam	67	71	5	205	93	105	146	692

12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmeye yönelik toplam 692 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 42). Ulaşılan bulguların 546 adedi küreselleşmenin konu içeriklerinde (bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutta) yer alma durumuna yönelik olup 146 adedi ise görsel boyutuna yöneliktir. Tablo 42’ye göre, küreselleşmenin konu içeriklerinde yer alma durumuna yönelik en fazla bulguya “Beşerî Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır. Daha sonra sırasıyla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler”, “Çevre ve Toplum” ile “Doğal Sistemler” ünitelerinde ulaşılmıştır. “Beşerî Sistemler” ünitesinde küreselleşmeye yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasında ekonomik faaliyetlerin sosyal ve kültürel hayata olan etkileri, şehirleşme, göç ve sanayileşme olgularının toplumsal etkileri, nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetlerde gelecekte olabilecek değişimler, ulaşım sisteminin gelişiminde etkili olan faktörler, ulaşım ağları ile yerleşme ve ekonomik faaliyetlerin ilişkisi, dünya ticaret merkezleri ve ağlarının küresel ekonomideki yeri, tarihî ticaret yolları ve Türkiye’nin dış ticareti ve dünya pazarlarındaki yeri, Türkiye’deki doğal ve kültürel sembollerin mekânla ilişkisi, Türkiye’nin turizm potansiyeli ve turizmin Türkiye ekonomisindeki yeri gibi doğrudan küreselleşme ile ilgili konuların yer almasının etkili olduğu düşünülmektedir.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla ekonomi (205 adet) ve sosyokültürel (105 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla siyasi (93 adet), çevre (71 adet) bilim ve teknoloji (67 adet) ile eğitim (5 adet) boyutlarının yer aldığı görülmüştür (Tablo 42). Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutunun

daha fazla yer almasında; bir bölgedeki baskın ekonomik faaliyet türünün sosyal ve kültürel hayata olan etkileri, şehirleşme, göç ve sanayileşme olguları, nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetlerde gelecekte olabilecek değişimler, Türkiye’deki bölgesel kalkınma projeleri, ulaşım ağları ile yerleşme ve ekonomik faaliyetlerin ilişkisi, dünya ticaret merkezleri ve ağlarının küresel ekonomideki yeri, tarihî ticaret yolları, Türkiye’de ticaret, Türkiye’nin turizm potansiyeli ve turizmin Türkiye ekonomisindeki yeri, Türk kültür bölgeleri ile ülkemiz arasındaki tarihi ve kültürel bağlar, teknolojik gelişmelerin bölgeler ve ülkeler arası kültürel ve ekonomik etkileşimdeki rolü, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sosyal ve ekonomik özellikleri gibi küreselleşmenin ekonomik ve sosyokültürel boyutuyla ilgili konuların yer almasından etkili olduğu söylenebilir. Bu ders kitabında küreselleşmenin en fazla “Doğal Sistemler” ünitesinde bulunan “Küresel İklim Değişimi” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir.

Doğal Sistemler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 59 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 42). Bu üniteye ulaşılan bulguların 51 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 8 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünitenin 2. bölümünde yer alan “Küresel İklim Değişimi” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre Doğal Sistemler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla çevre (27 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla ekonomi (7 adet), bilim ve teknoloji (6 adet), siyasi (6 adet) ve sosyokültürel (5 adet) boyutları takip etmektedir. Bu üniteye küreselleşmenin çevre boyutuna yönelik bulgu sayısının fazla olmasında, günümüzde yaşanan küresel iklim değişikliğine ait konulara yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Küreselleşmenin eğitim boyutuna yönelik bir bulguya ise ulaşamamıştır.

Beşerî Sistemler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 335 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 42). Bu üniteye ulaşılan bulguların 244 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 91 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünitenin 1. bölümünde yer alan “Geleceğin Dünyası” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre Beşerî Sistemler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla ekonomi (112 adet) ve sosyokültürel (72 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla bilim ve teknoloji (40 adet), siyasi (9 adet), çevre (8 adet) ve eğitim (3 adet) boyutlarının yer aldığı görülmüştür. Bu üniteye küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutuna yönelik daha fazla bulguya rastlanmasında; ekonomik faaliyet türünün sosyal ve kültürel hayata olan etkileri;

şehirleşme, göç ve sanayileşme olgularının birbirleriyle olan ilişkisi ve toplumsal etkileri; nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetlerde gelecekte olabilecek değişimler; Türkiye’deki bölgesel kalkınma projeleri ve etkileri; ulaşım ağları ile yerleşme ve ekonomik faaliyetlerin ilişkisi; dünya ticaret merkezleri ve ağlarının küresel ekonomideki yeri; Türkiye’nin turizm potansiyeli ve turizmin Türkiye ekonomisindeki yeri gibi küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutları ile ilişkili konulara yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Genel itibariyle bu ünitedeki konu içeriklerinin bireylerin küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimleri fark etmelerine yönelik olduğu söylenebilir.

Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 220 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 42). Bu üniteye ulaşılan bulguların 192 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 28 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu ünitenin 2. bölümünde yer alan “Çatışma Bölgeleri” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla ekonomi (84 adet) ve siyasi (61 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla sosyokültürel (27 adet), bilim ve teknoloji (17 adet), çevre (2 adet) ve eğitim (1 adet) boyutları takip etmektedir. Bu üniteye küreselleşmenin ekonomi boyutunun daha fazla yer almasında; tarihsel süreçte kıtaların ve okyanusların konumsal önemindeki değişim, teknolojik gelişmelerin bölgeler ve ülkeler arası kültürel ve ekonomik etkileşimdeki rolü, ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin belirlenmesinde etkili olan faktörler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sosyal ve ekonomik özellikleri, dünyadaki başlıca enerji nakil hatlarının bölge ve ülkelere etkileri gibi konuların yer verilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Küreselleşmenin siyasi boyutunun daha fazla yer almasında ise; ülkelerin konumunun bölgesel ve küresel etkileri, tarihsel süreçte Türkiye’nin jeopolitik konumu, doğal kaynak potansiyelinin ülkelerin bölgesel ve küresel ilişkilerine olan etkisi, ülkeler arasında sorun oluşturan mekânsal unsurlar ve günümüz çatışma alanları gibi konuların yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Bu üniteye bireylerin teknolojik gelişmelerin küreselleşmeye etkisini kavramaları, küreselleşmeyle ortaya çıkan ve dünyayı tehdit eden küresel sorunların farkında olmaları ve bu sorunların çözümüne yönelik bilinç kazanmaları amaçlanmıştır.

Çevre ve Toplum ünitesinde küreselleşmenin boyutlarına yönelik toplam 78 adet bulguya ulaşılmıştır (Tablo 42). Bu üniteye ulaşılan bulguların 59 adeti küreselleşmenin içerik boyutuna yönelik olup, 19 adedi görsel boyutuna yöneliktir. Bu üniteye “Çevre

Anlaşmaları ve Etkileri” konusunda küreselleşmenin boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre Çevre ve Toplum ünitesindeki konu içeriklerinde küreselleşmenin en fazla çevre (34 adet) ve siyasi (17 adet) boyutunun yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla bilim ve teknoloji (4 adet), ekonomi (2 adet), eğitim (1 adet) ve sosyokültürel (1 adet) boyutları takip etmektedir. Bu ünite küreselleşmenin çevre ve siyasi boyutunun daha fazla yer almasında; farklı gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin çevre sorunlarının önlenmesine yönelik politika ve uygulamalarına, çevresel örgüt ve anlaşmalar ile ortak doğal ve kültürel mirasa yönelik tehditler gibi konularına yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan görsellerin 146 tanesinde küreselleşmeye yönelik bulgu tespit edilmiştir (Tablo 42). Küreselleşmeye yönelik bulgu içeren görsellerin en fazla bulunduğu üniteler sırasıyla Beşerî Sistemler (91 adet), Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler (28 adet), Çevre ve Toplum (19 adet) ve Doğal Sistemler (8 adet) üniteleridir. Beşerî Sistemler ünitesinde konu sayısının fazla ve konu içeriklerinin küreselleşmeye yönelik olması, küreselleşmeye yönelik görsel bulguların daha fazla yer almasını sağlamıştır. Küreselleşmenin görsel boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesinde yer alan “Türkiye’nin Kültürel Mirası” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan “Doğal Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Ekstrem Doğa Olayları” konusunda; “Beşerî Sistemler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri” konusunda; “Beşerî Sistemler” ünitesi 4. bölümde yer alan “Türkiye’nin Dış Ticareti ve Dünya Pazarındaki Yeri” konusunda; “Beşerî Sistemler” ünitesi 5. bölümde yer alan “Türkiye’nin Turizm Politikaları” konusunda; “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Ülkelerin Ekonomisinin Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler” ve “Ülkelerin Bölgesel ve Küresel Ölçekte Doğal Kaynak Potansiyeli” konularında; “Çevre ve Toplum” ünitesinde yer alan “Doğal Çevrenin Sınırlılığı”, “Çevre Politikaları”, “Çevre Sorunlarını Önlemede Bireye Düşen Görevler” ve “Çevresel Örgütler” konularında küreselleşmenin yer aldığı görsel bulguya rastlanmamıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Günümüzün en önemli olgularından biri olan küreselleşme insanlar arasındaki etkileşim artmıştır. Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler bu etkileşimi daha artırarak tüm dünya toplumlarını birbirleriyle bağlantılı hale getirmiştir. Özellikle ekonomik ve siyasi alanda dünyanın herhangi bir noktasında yaşanan gelişmeler tüm dünya ülkelerini etkileyebilmektedir.

Küreselleşme süreci toplumlarda birtakım değişim ve dönüşümlerin yaşanmasını sağlamaktadır. Bu değişim ve dönüşümlerin yaşandığı sektörlerden biri eğitimidir. Bu konuya ilişkin olarak Ilgar (2016), gelişen teknolojiyle ihtiyaç duyulan insan gücü gereksinimlerinin eğitim sistemlerindeki yenileşme hareketlerinin kaynağı olduğunu belirtmektedir. Küreselleşmeyle değişen dünyada bireylerin sahip olması gereken niteliklerde farklılaşmıştır. Bu bakımdan günümüz koşullarının gerektirdiği niteliklere sahip bireyleri yetiştirmede ve bireylerin değişen koşullara uyum sağlamasında en önemli görev eğitime düşmektedir. Bu bakımdan küreselleşmesinin hız kazanmasıyla birlikte dünya ülkeleri eğitim sistemlerinde birtakım değişiklikler yapmak zorunda kalmışlardır.

Türkiye, dünyada yaşanan küreselleşme sürecinden en fazla etkilenen ülkelerden biridir. Küreselleşme, Türkiye’de ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda birtakım değişikliklerin yaşanmasını sağlamıştır. Türk eğitim sisteminin yaşanan küreselleşme sürecinden etkilendiği görülmektedir. Bu amaçla Türkiye’de, küreselleşmeyle birlikte yaşanan değişimlere uyum sağlayacak ve aynı zamanda küreselleşmeyi yönlendirebilecek bireyler yetiştirmek bakımından eğitim programlarında ve ders kitaplarında değişiklikler yapılmıştır.

Coğrafya, ortaöğretimde küreselleşme olgusunun öğrencilere aktarılmasını sağlayan temel bir derstir. Bu bakımdan coğrafya, küreselleşmenin eğitim programlarında meydana getirdiği değişimlerden en fazla etkilenen derslerden biridir. İlk olarak 2005 yılında CDÖP değişik yapılmış ve 2018 yılında yapılan değişiklikle de CDÖP şimdiki şekli verilmiştir. Yapılan bu değişikliklerle “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesi

coğrafyanın temel ünitelerinden biri olmuştur. Bu durum küreselleşmenin Coğrafya dersindeki yerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Sağlam ve diğerleri (2011), yaptıkları çalışmada 2005 yılında yenilenen ilköğretim sosyal bilgiler programında küreselleşmeye yönelik 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda birer ünitenin yer aldığını belirtmiştir. Bu durum Coğrafya dersi ile Sosyal Bilgiler dersi arasındaki benzer değişikliklerin yapıldığını göstermektedir. Coğrafya dersi bireylerin dünyada yaşanan değişim ve dönüşümü anlamasına ve buna göre kendilerini yetiştirmesine yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan ortaöğretimde küreselleşme denildiğinde ilk akla gelen ders coğrafyadır. Şahin (2019) yaptığı çalışmada; bilim ve teknolojiye gelişmelerin bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerilerde değişikliğe yol açtığını, buna bağlı olarak CDÖP’ünde zamanın gereklerine uygun olarak değişmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Bu çalışmada 2021-2022 eğitim öğretim yılı 9., 10., 11., ve 12. sınıf coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin içerik ve görsellerde yer alma durumu incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, *Küreselleşme olgusu 9. sınıf Coğrafya ders kitabındaki içerik ve görsellerde nasıl ele alınmaktadır? Küreselleşme olgusu 10. sınıf Coğrafya ders kitabındaki içerik ve görsellerde nasıl ele alınmaktadır? Küreselleşme olgusu 11. sınıf Coğrafya ders kitabındaki içerik ve görsellerde nasıl ele alınmaktadır? Küreselleşme olgusu 12. sınıf Coğrafya ders kitabındaki içerik ve görsellerde nasıl ele alınmaktadır?* alt problemlerine cevaplar aranmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

İncelenen 9. sınıf Coğrafya ders kitabında toplam 153 adet küreselleşmeye yönelik bulguya ulaşılmıştır. Ulaşılan bulguların 125 adedi küreselleşmenin konu içeriklerinde (bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutta) yer alma durumuna; 28 adedi ise görsel boyutuna yöneliktir. Küreselleşmenin içerik ve görsel boyutunun en fazla yer aldığı ünite “Doğal Sistemler” ünitesi olmuştur. Bu ünite, küreselleşmeye yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasında üniteye yer alan konu başlıklarının diğer ünitelere göre fazla olması ve coğrafyanın geçmişten günümüze gelişimine yönelik konuların yer almasının etkili olduğu söylenebilir. Küreselleşmeye yönelik en az bulguya ise “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesinde ulaşılmıştır.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutlarına yönelik bulguya ulaşılmıştır. Karakuş ve Akpınar’da (2021)

yaptıkları çalışmada 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki içeriklerde küreselleşmenin sosyokültürel ile bilim ve teknoloji boyutlarının ön plana çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla 9. sınıf Coğrafya ders kitabında en fazla yer alan küreselleşme boyutlarının bu çalışmayla paralel olduğu söylenebilir. Bu ders kitabında küreselleşmenin en az siyasi boyutuna yönelik bulguya ulaşılırken, eğitim boyutuna yönelik herhangi bir bulgu tespit edilememiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında 9. sınıf Coğrafya ders kitabında Fiziki Coğrafya konularının ağırlıkta olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Küreselleşmenin bilim ve teknoloji ile sosyokültürel boyutunun daha fazla yer almasında ise; bilim ve teknolojiye gelişmelerin Coğrafya bilimini etkilemesi ve “Beşerî Sistemler” ünitesinde yerleşmelerin gelişimi, dağılışı ve fonksiyonel özellikleri gibi küreselleşmeye yönelik konuların yer almasının etkili olduğu söylenebilir.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla “Çevre ve Toplum” ünitesinde bulunan “Doğal Ortamda İnsan Etkileri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda insanların atmosfer, hidrosfer, litosfer ve biyosfere üzerindeki etkilerine yer verilmektedir. Bu doğal ortamlara insanların yaptığı etkilerin küresel boyutta çevre sorunlarına neden olmasının bu durumda etkili olduğu söylenebilir. Diğer taraftan “Doğal Sistemler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Dünya’nın Hareketleri ve Sonuçları” konusunda; “Doğal Sistemler” ünitesi 4. bölümde yer alan “Haritalarda Temel Kavramlar”, “Haritalarda Ölçek” ve “Haritalarda Yer Şekillerinin Gösterimi” konularında; “Doğal Sistemler” ünitesi 5. bölümde yer alan “Yeryüzünde İklim Tipleri” ve “Türkiye’de İklim” konularında küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna rastlanmamıştır. Bu sonuç üzerinde, bu konularda yer alan konu içeriklerinin küreselleşmeyle ilişkili olmamasının etkili olduğu söylenebilir.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *bilim ve teknoloji* boyutunun en fazla “Doğal Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Bir Bilim Olarak Coğrafya” ve “Doğal Sistemler” ünitesi 4. bölümde yer alan “Haritacılığın Gelişimi” konularında yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konularda Coğrafya biliminin gelişimine küresel ölçekte katkı yapan Türk ve Müslüman bilim insanlarının çalışmalarına ve haritacılığın tarihsel süreçte gelişimine yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *çevre* boyutunun en fazla “Çevre ve Toplum” ünitesindeki “Doğal Ortamda İnsan Etkileri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu üniteye konularda insanların atmosfer, litosfer, hidrosfer ve biyosfer

üzerindeki etkilerine yer verilmesinin söz konusu durumun ortaya çıkmasını sağladığı söylenebilir.

Küreselleşmenin *eğitim* boyutunun 9. sınıf Coğrafya ders kitabında yer almadığı görülmüştür. 9. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan konu içeriklerinin bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *ekonomi* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesindeki “Yerleşmenin Yer Seçimi ve Gelişimi” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda yerleşmelerin gelişimi ve fonksiyonel özelliklerine yer verilmektedir. Küresel niteliği olan ekonomik faaliyetler yerleşmelerin kurulmasında ve gelişmesindeki en önemli faktörlerden biridir. Bu bakımdan küreselleşmenin ekonomik boyutunun bu konuda daha fazla yer alması normaldir.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *siyasi* boyutunun en fazla “Doğal Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Türkiye’nin Coğrafi Konumu” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Ülkelerin coğrafi konumu birtakım siyasi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Konuda Türkiye'nin coğrafi konumunun siyasi etkilerine yer verilmesinin bu sonucun ortaya çıkmasını sağladığı söylenebilir.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *sosyokültürel* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesindeki “Yerleşmenin Yer Seçimi ve Gelişimi” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Küreselleşmenin merkezinde insan ve insanların yapmış oldukları faaliyetler yer almaktadır. Yerleşmelerin gelişimi ile sosyal hayatta meydana gelen değişimler paralellik göstermektedir. Bu bakımdan 9. sınıf Coğrafya ders kitabındaki konu içerikleri düşünüldüğünde küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun bu konuda yer alması normaldir.

9. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan görseller içerisinde küreselleşmenin yer alma durumuna yönelik en fazla bulguya “Doğal Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır. Görsel bulgular içerisinde küreselleşmenin yer alma durumuna yönelik en az bulguya ise “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesinde ulaşılmıştır. Küreselleşmenin görsel boyutunun en fazla “Doğal Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Doğa ve İnsan Etkileşimi” konusunda; “Beşerî Sistemler” ünitesi “Türkiye’de Yerleşme” konusunda ve “Çevre ve Toplum” ünitesi “Doğal Çevreyi Kullanma Biçimleri” konusunda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

İncelenen 10. sınıf Coğrafya ders kitabında toplam 346 adet küreselleşmeye yönelik bulguya ulaşılmıştır. Ulaşılan bulguların 266 adedi küreselleşmenin konu içeriklerinde (bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutta) yer alma durumuna 80 adedi ise görsel boyutuna yöneliktir. “Beşerî Sistemler” ünitesi küreselleşmenin içerik ve görsel boyutunun en fazla yer aldığı ünite olmuştur. Bu ünite, küreselleşmeye yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasında nüfus, tarihsel süreçte yaşanan göçler, göçlerin mekânsal etkileri, ekonomik faaliyetlerin temel özellikleri ve ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle ilişkisine yönelik konuların yer almasının etkili olduğu söylenebilir. Küreselleşmeye yönelik en az bulguya ise “Çevre ve Toplum” ünitesinde ulaşılmıştır.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla ekonomi ve sosyokültürel boyutlarına yönelik bulgunun yer aldığı tespit edilmiştir. Küreselleşmenin eğitim boyutuna ise daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarına yönelik daha fazla bulgunun tespit edilmesinde, ders kitabında ekonomi ve nüfus içerikli konulara yoğun olarak yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Genel itibariyle 10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin tüm boyutlarının yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesinde bulunan “Uluslararası Ulaşım Hatlarının Genel Özellikleri ve Etkileri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Ünite, dünya üzerindeki önemli ulaşım hatlarının bölgesel ve küresel etkilerine yer verilmesinin bu durumun üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Diğer taraftan “Doğal Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Dünya’nın Tektonik Oluşumu”, “Dünya’nın İç Yapısı”, “Levha Tektoniği”, Jeolojik Zamanlar”, “İç Kuvvetler” ve “Türkiye’de Başlıca Yüzey Şekilleri” konularında; “Doğal Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Türkiye’de Topraklar” konusunda küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik herhangi bir bulguya ulaşamamıştır. Bu konuların küreselleşmeyle ilgili içeriğe sahip olmamasının söz konusu durumda etkili olduğu söylenebilir.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *bilim ve teknoloji* boyutunun en fazla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesinde bulunan “Uluslararası Ulaşım Hatlarının Genel Özellikleri ve Etkileri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda

ulaşım sistemlerinin tarihsel süreçte gelişimine yer verilmektedir. Ulaşım sistemlerinin hız ve konforunda yaşanan değişim teknolojik gelişmelerle yakından ilgilidir. Dolayısıyla bu konuda küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun daha fazla yer alması normaldir. (İlhan, 2010), yaptığı çalışmada iletişim ve ulaşım alanında meydana gelen hızlı gelişmelerle dünyanın küçüldüğünü ve zamanın etkisinin sınırlandığını belirtmektedir. Bu ifadeler ulaşım sistemlerinde yaşanan gelişmelerin küreselleşmeye etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *çevre* boyutunun en fazla “Doğal Sistemler” ünitesinde yer alan “Türkiye’de Toprak Kullanımı” konusunda ve “Beşerî Sistemler” ünitesinde yer alan “Türkiye’de Göçlerin Mekânsal Etkileri” konusunda tespit edilmiştir. Bu konuda teknolojik gelişmelere bağlı olarak topraklardan yararlanma şeklinde meydana gelen değişmelere ve göçler sonucu ortaya çıkan çevre kirliliğinin etkilerine yer verilmektedir. Bu bakımdan küreselleşmenin çevre boyutunun bu konuda daha fazla yer aldığı söylenebilir.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *eğitim* boyutunun “Beşerî Sistemler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Türkiye’de Nüfusun Değişim” konusunda; “Beşerî Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Göçler ve Göçlerin Nedenleri” ve “Türkiye’de Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları” konularında yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konularda Türkiye nüfusunun eğitim düzeyinde meydana gelen değişimlere ve eğitim amacıyla insanların yaptıkları göç hareketlerine yer verilmesinin söz konusu durumun ortaya çıkmasını sağladığı söylenebilir.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *ekonomi* boyutunun en fazla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesinde bulunan “Uluslararası Ulaşım Hatlarının Genel Özellikleri ve Etkileri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Ulaşım sistemlerinde yaşanan gelişmeleri bölgesel ve küresel ekonomik faaliyetlerin artmasını sağlamıştır. Bu bakımdan küreselleşmenin ekonomi boyutunun en fazla bu konuda yer aldığı söylenebilir.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *siyasi* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Göçler ve Göçlerin Nedenleri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda dünyada yaşanan savaşlar, iç karışıklıklar ve ülkelerdeki siyasi otoriteye bağlı olarak meydana gelen göç hareketlerine yer verilmesinin bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *sosyokültürel* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Göçler ve Göçlerin Nedenleri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Göçlere sonucu farklı din, dil ve kültüre sahip insanların etkileşime geçmesiyle meydana gelen sosyokültürel değişimlerin bu durum üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

10. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan görseller içerisinde küreselleşmenin yer alma durumuna yönelik en fazla bulguya “Beşerî Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır. Görsel bulgular içerisinde küreselleşmenin yer alma durumuna yönelik en az bulguya ise “Çevre ve Toplum” ünitesinde ulaşılmıştır.

Küreselleşmenin görsel boyutunun en fazla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesinde bulunan “Uluslararası Ulaşım Hatlarının Genel Özellikleri ve Etkileri” konusunda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu ünitenin bir konudan oluşması ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin ulaşım üzerindeki etkilerine yönelik fazla sayıda görsel yer verilmesinin söz konusu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

İncelenen 11. sınıf Coğrafya ders kitabında toplam 625 adet küreselleşmeye yönelik bulguya ulaşılmıştır. Ulaşılan bulguların 441 adedi küreselleşmenin konu içeriklerinde (bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutta) yer alma durumuna, 184 adedi ise görsel boyutuna yöneliktir. “Beşerî Sistemler” ünitesi küreselleşmenin içerik ve görsel boyutunun en fazla yer aldığı ünite olmuştur. Bu ünite, küreselleşmeye yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasında üniteye yer alan konu başlığının diğer ünitelere göre fazla olmasının yanı sıra nüfus politikaları, şehirlerin küresel ve bölgesel etkileri, üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerinin ekonomiye etkisi, doğal kaynak ekonomi ilişkisi, Türkiye’de uygulanan ekonomi politikaları ve Türkiye ekonomisinin sektörel dağılımı gibi küreselleşmeyle doğrudan ilişkili konuların yer almasının etkili olduğu söylenebilir. Küreselleşmeye yönelik en az bulguya ise “Doğal Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında üniteye konu başlığı sayısının az olması ve konu içeriklerinin küreselleşmeyle ilgili olmamasının etkili olduğu düşünülmektedir. Benzer şekilde Toprak (2022) 2018 Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşme olgusunu incelediği çalışmasında, ünitelerde küreselleşmenin boyutlarının yansımaların sayfa sayılarına göre arttığı veya azaldığı tespit edilmiştir.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında ulaşılan bulguların çoğunluğunun küreselleşmenin ekonomi ile bilim ve teknoloji boyutlarına yönelik olduğu tespit edilmiştir. Ders kitabında ekonomik faaliyetler ve ekonomik faaliyetlerin bölgesel ve küresel ölçekte etkilerine yönelik konuların fazla olması küreselleşmenin ekonomik boyutunun; bilim ve teknolojideki gelişmelerin tarım, sanayi, ticaret, turizm ve çevre kirliliği üzerindeki etkilerine yer verilmesinin ise küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun daha fazla yer almasını sağladığı düşünülmektedir. Küreselleşmenin eğitim boyutunun ise ders kitabında en az yer alan küreselleşme boyutu olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak 11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin tüm boyutları yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesinde bulunan “Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda şehirlerin fonksiyonel özellikleri ile küresel ve bölgesel etkilerine yer verilmesinin söz konusu durumu ortaya çıkardığı söylenebilir. Diğer taraftan “Doğal Sistemler” ünitesindeki “Ekosistemlerin Unsurları” konusunda küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Bu konunun küreselleşmeyle ilgili içeriğe sahip olmamasının söz konusu durumda etkili olduğu düşünülmektedir.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *bilim ve teknoloji* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 4. bölümde yer alan “Türkiye’de Madenler ve Enerji Kaynakları” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Madenlerin kullanım alanının bilim ve teknolojideki gelişmelerle değişime uğramasının bu durum üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *çevre* boyutunun en fazla “Çevre ve Toplum” ünitesinde yer alan “Küresel Çevre Sorunları” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konu çevre sorunlarının oluşumu, yayılma süreçleri ve küresel etkilerine yöneliktir. Bu bakımdan küreselleşmenin çevre boyutunun en fazla bu konuda yer alması normaldir.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *eğitim* boyutunun “Beşerî Sistemler” ünitesi 4. bölümde yer alan “Türkiye’de Sanayi” konusunda; “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Turizm” ve “Sanayileşme Süreci: Almanya” konularında daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Teknolojik gelişmelerle

sanayi sektöründe ihtiyaç duyulan birey niteliklerindeki değişim ve bireylerin değişen koşullara göre yetiştirilmek istenmesinin eğitim faaliyetleri etkilemesinin bu sonuçta etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca eğitim amacıyla yurt dışına yapılan seyahatlere yer verilmesi de bu sonucun ortaya çıkmasını sağladığı düşünülmektedir.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *ekonomi* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 4. bölümde yer alan “Türkiye’nin Ekonomi Politikaları” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Türkiye’de uygulanan ekonomi politikaları ve ekonominin sektörel dağılımı, Türkiye’de tarım ve sanayi sektörünün özellikleri ve Türkiye’nin madenleri, enerji kaynakları gibi doğrudan ekonomi ile ilgili konularına yer verilmesinden söz konusu durumda etkili olduğu düşünülmektedir.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *siyasi* boyutunun en fazla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Uluslararası Örgütler” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda bölgesel ve küresel ölçekte uluslararası örgütlerin kuruluş amaçlarına ve özelliklerine yer verilmesinin bu durum üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *sosyokültürel* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu sonuçta şehirlerin ekonomik özelliklerindeki değişimlerin birtakım sosyokültürel değişimleri ortaya çıkarmasının etkili olduğu söylenebilir.

11. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan görseller içerisinde küreselleşmenin yer alma durumuna yönelik en fazla bulguya “Beşerî Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır. Bu üniteye konu başlığı sayısının fazla olması ve küreselleşmeyle ilgili konulara yer verilmesinin söz konusu durumda etkili olduğu söylenebilir. Görsel bulgular içerisinde küreselleşmenin yer alma durumuna yönelik en az bulguya ise “Doğal Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır.

Küreselleşmenin görsel boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi” konusunda ve “Beşerî Sistemler” ünitesi 3. bölümde yer alan “Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Faktörler” konusunda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

İncelenen 12. sınıf Coğrafya ders kitabında toplam 692 adet küreselleşmeye yönelik bulguya ulaşılmıştır. Ulaşılan bulguların 546 adedi küreselleşmenin konu içeriklerinde (bilim ve teknoloji, çevre, eğitim, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutta) yer alma durumuna 146 adedi ise görsel boyutuna yöneliktir. “Beşerî Sistemler” ünitesi küreselleşmenin içerik ve görsel boyutunun en fazla yer aldığı ünite olmuştur. Bu üniteye ekonomik faaliyetlerin sosyal ve kültürel hayata olan etkileri, şehirleşme, göç ve sanayileşme olgularının toplumsal etkileri, ulaşım ağları ile yerleşme ve ekonomik faaliyetlerin ilişkisi, dünya ticaret merkezleri ve ağlarının küresel ekonomideki yeri, tarihî ticaret yolları ve Türkiye’nin dış ticareti ve dünya pazarlarındaki yeri, Türkiye’deki doğal ve kültürel sembollerin mekânla ilişkisi, Türkiye’nin turizm potansiyeli gibi konuların yer almasının bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Küreselleşmenin yönelik en az bulguya ise “Doğal Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında ulaşılan bulguların çoğunluğunun küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarına yönelik olduğu tespit edilmiştir. Ders kitabında, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik özellikleri, doğal kaynak potansiyelinin ülkelerin ekonomisine etkisi, enerji nakil hatlarının bölge ve ülkeler üzerindeki ekonomik etkileri, turizm, şehirleşme, sanayi ve göç ilişkisi gibi konular yer verilmesinin küreselleşmenin ekonomik ve sosyokültürel boyutuna yönelik bulguları artırdığı söylenebilir. Küreselleşmenin eğitim boyutunun ise ders kitabında en az yer alan küreselleşme boyutu olduğu tespit edilmiştir. Genel itibariyle küreselleşmenin tüm boyutlarının 12. sınıf Coğrafya ders kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin en fazla “Doğal Sistemler” ünitesinde bulunan “Küresel İklim Değişimi” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda dünyada meydana gelen iklim değişikliğinin küresel sonuçlarına yer verilmesinin bu durum üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Diğer taraftan “Beşerî Sistemler” ünitesinde yer alan “Türkiye’nin İşlevsel Bölgeleri” konusunda küreselleşmenin içerik ve görsel boyutuna yönelik herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Bu konunun küreselleşmeyle ilgili içeriğe sahip olmamasının söz konusu durumun ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *bilim ve teknoloji* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Geleceğin Dünyası” konusunda yer

aldığı tespit edilmiştir. Konu içeriğinin yapay zekâ, uzay madenciliği, robot teknolojisi ve dikey tarım gibi günümüzde yaşanan ve gelecekte olabilecek teknolojik değişimlere yönelik olmasının bu durum üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *çevre* boyutunun en fazla “Doğal Sistemler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Küresel İklim Değişimi” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda günümüzde yaşanan küresel iklim değişikliğine neden olan faktörlere, iklim değişikliğinin sonuçlarına ve iklim değişikliğini önlemek için yapılan çalışmalara yer verilmesinden bu sonucu ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *eğitim* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Ekonomik Faaliyetlerin Sosyal ve Kültürel Etkileri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda ekonomik faaliyetlerin sosyal ve kültürel hayatta meydana getirdiği değişimlerin eğitim üzerindeki etkilerine yer verildiği görülmektedir. Bu bakımdan küreselleşmenin eğitim boyutunun en fazla bu konuda yer alması normaldir.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *ekonomi* boyutunun en fazla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesi 1. bölümde yer alan “Kıtaların ve Okyanusların Önemindeki Değişmeler” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda tarihi ticaret yolları, coğrafi keşifler, sömürgecilik, Süveyş ve Panama Kanalı gibi kıtaların ve okyanusların konumsal önemindeki değişim gibi ekonomi odaklı konulara yer verilmesinin bu sonucu ortaya çıkardığı söylenebilir.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *siyasi* boyutunun en fazla “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” ünitesi 2. bölümde yer alan “Çatışma Bölgeleri” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda günümüzde ülkeler arasında sorun oluşturan mekânsal unsurlara, siyasi ilişkilerde ortaya çıkan anlaşmazlıklara ve savaşlara yer verilmesinin söz konusu durumda etkili olduğu düşünülmektedir.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin *sosyokültürel* boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesi 5. bölümde yer alan “Türkiye’deki Doğal ve Kültürel Sembollerin Mekân İlişkisi” konusunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında turizm faaliyetlerinin insanlar arasındaki sosyal etkileşimi artıran bir faaliyet olmasının etkili olduğu söylenebilir.

12. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan görseller içerisinde küreselleşmenin yer alma durumuna yönelik en fazla bulguya “Beşerî Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır. Görsel bulgular içerisinde küreselleşmenin yer alma durumuna yönelik en az bulguya ise “Doğal Sistemler” ünitesinde ulaşılmıştır. Küreselleşmenin görsel boyutunun en fazla “Beşerî Sistemler” ünitesinde yer alan “Türkiye’nin Kültürel Mirası” konusunda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin boyutlarına göre yer alma durumlarına ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

İncelenen Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin *bilim ve teknoloji* boyutuna yönelik toplam 271 adet bulguya ulaşılmıştır. 11. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla 12. sınıf, 10. sınıf ve 9. sınıf Coğrafya ders kitaplarında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 11. sınıf Coğrafya ders kitabında yer alan üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetleri, turizm faaliyetleri, ülkeler ve bölgeler arasındaki ticaret, ham madde, üretim ve pazar alanları, ülkelerin sanayileşme süreci, teknolojik gelişmeyle birlikte ortaya çıkan çevre sorunları gibi ekonomi ve çevre içerikli konuların bilim ve teknolojiye gelişmelerle ilişkilendirilmesinin bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Çalışkan (2021), yaptığı çalışmada ekonomi içerikli konularda küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun daha fazla yer almasını benzer nedene dayandırmaktadır. 12 sınıf coğrafya ders kitabında yapay zekâ ve robot teknolojisi gibi konuların yer alması ülkemizin dünyadaki teknolojik gelişmeleri yakından takip ettiğini ve teknolojik gelişmelere eğitim sisteminde yer verildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Gökpınar (2019)’da yaptığı çalışmada bilim ve teknolojiye gelişmelerin Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer almasını benzer nedenlere dayandırmaktadır. 10 sınıf coğrafya ders kitabında küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutunun ekonomik faaliyetler ve ulaşım sistemlerinin gelişimine yönelik konularda daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 9. sınıf Coğrafya ders kitabında ise Fiziki Coğrafya konularının yoğunlukta olması nedeniyle, küreselleşmenin bilim ve teknoloji boyutuna daha az yer verildiği düşünülmektedir.

İncelenen Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin *çevre* boyutuna yönelik toplam 171 adet bulguya ulaşılmıştır. 12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin çevre boyutunun daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla 11. sınıf, 10.

9. sınıf ve 9. sınıf Coğrafya ders kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 9. sınıf Coğrafya ders kitabında insanların doğal çevreyi kullanma biçimleri ve doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimlere yönelik konulara yer verildiği görülmüştür. 10. sınıf Coğrafya ders kitabında afetlerin oluşum nedenleri ve özellikleri ile afetlerden korunma yöntemlerine yönelik çevresel konuların yer aldığı görülmüştür. 11. sınıf Coğrafya ders kitabında maden ve enerji kaynaklarının kullanımının çevre üzerindeki etkileri; farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerdeki doğal kaynakların kullanımının çevresel etkileri; arazi kullanım uygulamalarındaki farklılığın çevre üzerindeki etkileri; çevre sorunlarının oluşumu, yayılımı ve küresel etkileri ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına yönelik çevresel konulara yer verildiği görülmüştür. 12. sınıf Coğrafya ders kitabında doğal çevrenin sınırlılığı; farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerin çevre sorunlarının önlenmeye yönelik politika ve uygulamaları; çevresel örgüt ve anlaşmaların çevre yönetimi ve korunmasına yönelik etkileri; ortak doğal ve kültürel mirasa yönelik tehditleri ele alan çevresel konularına yer verildiği görülmüştür. Ayrıca küreselleşmenin çevre boyutunun sınıf seviyesi arttıkça coğrafya ders kitaplarında daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Coğrafya ders kitaplarında çevre konularına yer verilerek bireylerin, çevre sorunlarının ulusal sınırları aşarak küresel bir sorun haline geldiği kavramları amaçlanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin çevrenin korunmasına yönelik duyarlı bireyler olarak yetişmelerinin amaçlandığı düşünülmektedir. Gökpunar (2019) yaptığı çalışmada 2001 yılı 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin çevre boyutunun, çevre sorunlarına duyarlılık ve bireylerin küresel boyutta insanlık için iyi bir şeyler yapmasına yönelik yansıdığı sonucuna ulaşmıştır.

İncelenen Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin *eğitim* boyutuna yönelik toplam 20 adet bulguya ulaşılmıştır. 10. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin eğitim boyutunun daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla 11. sınıf ve 12. sınıf Coğrafya ders kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 9. Sınıf Coğrafya ders kitabında ise küreselleşmenin eğitim boyutuna yer verilmediği görülmüştür. Ulaşılan bulgu sayısına göre; Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin en az eğitim boyutunun yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun coğrafya dersinin konu içeriklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çalışkan'da (2021) yaptığı çalışmada 4., 5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin en az eğitim boyutunun yer aldığını sonucuna ulaşmıştır.

İncelenen Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin *ekonomi* boyutuna yönelik toplam 463 adet bulguya ulaşılmıştır. Küreselleşmenin ekonomi boyutunun 12. sınıf Coğrafya ders kitabında daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla 11. sınıf, 10. sınıf ve 9. sınıf Coğrafya ders kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin ekonomik boyutunun daha fazla yer almasında; ekonomik faaliyet türleri, sanayileşme, turizm, ticaret, bölgesel kalkınma projeleri, ulaşım ağları, dünya ticaret merkezleri ve ağları, tarihi ticaret yolları, teknolojik gelişmelerin ekonomiye etkisi, ülkelerin doğal kaynak potansiyeli, enerji nakil hatları, okyanus ve kıtaların konumsal önemi, farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerin ekonomik özellikleri gibi doğrudan ekonomi ile ilişkili konuları yer almasının etkili olduğunu düşünülmektedir.

İncelenen Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin *siyasi* boyutuna yönelik toplam 159 adet bulguya ulaşılmıştır. 12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin siyasi boyutunun daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla 11. sınıf, 10. sınıf ve 9. sınıf Coğrafya ders kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin siyasi boyutunun daha fazla yer almasında; jeopolitik konum, ülkelerin bölgesel ve küresel ilişkileri, ülkeler arasında farklı nedenlerle çıkan anlaşmazlıklar ve çevresel sorunları önlemeye yönelik yapılan anlaşmaları içeren konuların yer almasının etkili olduğunu düşünülmektedir. Bu konularda ülkeler arasındaki siyasi ilişkilere ve anlaşmazlıklara yer verilerek öğrencilerin küresel siyasi ilişkilerin işleyişini kavramaları amaçlandığı söylenebilir.

İncelenen Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin *sosyokültürel* boyutuna yönelik toplam 294 adet bulguya ulaşılmıştır. 12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla 11. sınıf, 10. sınıf ve 9. sınıf Coğrafya ders kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 12. sınıf Coğrafya ders kitabında küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun daha fazla yer almasında; ülkelerin nüfus politikaları, şehirlerin fonksiyonel özellikleri, kültür bölgeleri, turizm ve ülkeler arası ticaret gibi toplumsal değişimler meydana getiren konulara yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Gökpınar (2019)'da yaptığı çalışmada 1978, 1990, 2001 ve 2017 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında en fazla küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun yer aldığını tespit etmiştir. Bu durumu küreselleşmenin sosyokültürel boyutunun hayatın hemen hemen her alanıyla ilgili çok kapsamlı bir özelliğe sahip olmasından kaynaklandığı şeklinde ifade etmiştir.

Buna göre; incelenen coğrafya ders kitaplarındaki içeriklerde küreselleşmenin ekonomi ve sosyokültürel boyutlarının daha fazla yer aldığı görülmektedir. Daha sonra sırasıyla küreselleşmenin bilim ve teknoloji, siyasi, çevre ve eğitim boyutlarının yer aldığı görülmektedir. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında ders kitaplarındaki yer alan konu içeriklerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

İncelenen coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin çevre, ekonomi, siyasi ve sosyokültürel boyutlarının en fazla 12. sınıf ders Coğrafya kitabında; bilim ve teknoloji ile görsel boyutlarının 11. sınıf ders Coğrafya kitabında; eğitim boyutunun 10. sınıf ders Coğrafya kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin boyutları itibarıyla toplamda en fazla yer aldığı ders kitabının 12. sınıf Coğrafya ders kitabı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra sırasıyla 11. sınıf, 10. sınıf ve 9. sınıf Coğrafya ders kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışkan (2021), yaptığı çalışmada 2019 yılında yayınlanan 4., 5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşmenin boyutları itibarıyla en fazla 7. sınıf ders kitabında yer aldığını tespit etmiştir. Bu bakımdan sınıf seviyesi arttıkça ders kitaplarında küreselleşme olgusunun daha fazla yer aldığı söylenebilir. 11. ve 12. sınıf Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmeyle doğrudan bağlantılı konuların yoğun olarak yer almasının bu sonuç üzerinde etkili olduğu söylenebilir. 9. ve 10. sınıf Coğrafya ders kitaplarında Fiziki Coğrafya konularının yoğunlukta olması nedeniyle bu sınıf seviyelerindeki ders kitaplarında küreselleşmenin boyutlarının daha az yer aldığı düşünülmektedir. Çalışkan (2021) 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki bazı ünitelerde fiziki coğrafyayla ilişkili konuların yer almasının küreselleşme gibi beşerî bir olgunun ders kitaplarında yer alma durumunu azalttığını ifade etmektedir.

Küreselleşmeye yönelik bulguların 10., 11. ve 12. sınıf ders kitaplarında en fazla beşerî sistemleri ünitesinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 9. sınıf coğrafya ders kitabında ise doğal sistemleri ünitesinde daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Küreselleşmenin hem içerik hem de görsel boyutuna yönelik en fazla bulgunun 12. sınıf Coğrafya ders kitabındaki “Beşerî Sistemler” ünitesinde yer aldığı tespit edilmiştir. Küreselleşmenin bazı boyutlarının, ders kitaplarındaki bazı ünitelerde yer almadığı görülmüştür. Çalışkan (2021) Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki bazı ünitelerde küreselleşmenin eğitim, ekonomi ve siyasi boyutlarına rastlanmadığını belirtmektedir.

Özellikle 11. ve 12. sınıf coğrafya ders kitaplarında küreselleşmeye yönelik vurguların daha güçlü olduğu görülmüştür. Bu durumun ortaya çıkmasında ders kitaplarında yer alan konuların etkili olduğu söylenebilir. 11. sınıf coğrafya ders kitabındaki üretim, dağıtım, tüketim faaliyetleri, turizm, ülkelerin gelişmişlik seviyeleri, uluslararası örgütler ve küresel çevre sorunlarına yönelik konular küreselleşmeyle doğrudan ilişkili konulardır. 12. sınıf coğrafya ders kitabında yer alan “Geleceğin Dünyası” adlı konu başlığı altında; şehir ve yerleşme konuları, dünya nüfusundaki artışa bağlı olarak ortaya çıkmakta olan sorunlara yönelik geliştirilen kapsül evler, dikey çiftçilik, yapay zekâ, uzay madenciliği ve internet kullanımı gibi doğrudan küreselleşmeyle ilişkili konulara yer verildiği tespit edilmiştir. Yine 12. sınıf coğrafya ders kitabında internetin yaygınlaşmasıyla ekonomik ve sosyal ilişkilerde meydana gelen değişimleri yer verilmesi, küreselleşmeye yapılan vurguları güçlendirmektedir. İlhan (2010) yaptığı çalışmada internetin kullanım alanının yaygınlaşmasının gelişmiş ülkelerde sanal eğitim kurumlarının kurulmasını sağladığı ve bu gelişmelerden etkilenen coğrafya biliminde sanal coğrafya bölümlerinin açılmaya başlandığını belirtmektedir.

Coğrafya ders kitaplarında “Çevre ve Toplum” ünitesi son ünite durumundadır. Bu ünitelerde yer alan konular aracılığıyla öğrencilerin çevre konusunda bilinç kazanmalarının amaçlandığı görülmektedir. Ancak 9. ve 10. sınıf seviyelerinde, ders konularının yoğun olması bu üniteye konuların yıllık ders planına uygun olarak tamamlanamama sorununu ortaya çıkartmaktadır. Ulu (2015)’da 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki son üniteye benzer sorunun yaşandığını belirtmektedir. 11. ve 12. sınıf ders kitaplarında ise böyle bir sorun bulunmamaktadır.

İncelenen Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin *görsel* boyutuna yönelik toplam 438 görsel bulguya ulaşılmıştır. Küreselleşmenin görsel boyutuna yönelik en fazla bulgunun 11. sınıf Coğrafya ders kitabında yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla 12. sınıf, 10. sınıf ve 9. sınıf Coğrafya ders kitaplarında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. 11., ve 12. sınıf Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin görsel boyutuna yönelik daha fazla bulguya ulaşılmasında, bu ders kitaplarında yer alan konu içeriklerinin küreselleşmeyle daha fazla ilişkili olmasının etkili olduğu söylenebilir. Küreselleşmenin görsel boyutuna yönelik en fazla bulgunun 12. sınıf Coğrafya ders kitabındaki “Beşerî Sistemler” ünitesinde yer aldığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Coğrafya insanlığın başlangıcından günümüze kadar meydana gelen teknolojik, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel değişimleri konu edinerek küreselleşmenin bireylere aktarılmasını sağlayan önemli bir bilim dalıdır. Coğrafya ders kitapları da bu görevi yerine getiren en önemli eğitim-öğretim araçlarıdır.

5.2. Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak 9., 10., 11., ve 12. sınıflarda okutulan Coğrafya ders kitaplarındaki içerik ve görsellerde küreselleşmenin yer alma durumu ortaya koymak amacıyla durum tespiti yapılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- “Doğal Sistemler” ve “Çevre ve Toplum” ünitelerinde küreselleşmenin boyutlarına daha fazla yer verilebilir.
- Coğrafya ders kitaplarında küreselleşmeye yönelik bulguların tespit edilemediği konularda küreselleşmenin yer alması sağlanabilir.
- Küreselleşmeyle birlikte ihtiyaç duyulan birey özelliklerinin öğrencilere tanıtılması ve öğrencilerin küreselleşmenin meydana getirdiği değişimlere uyum sağlamasına yönelik olarak Coğrafya ders kitaplarının “Beşerî Sistemler” ünitesinde küreselleşmenin eğitim boyutuna daha fazla yer verilebilir.
- 2005 yılı öncesi coğrafya ders kitapları ile günümüzdeki coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin yer alma durumunun karşılaştırıldığı bir çalışma yapılabilir.
- Küreselleşmenin 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve ders kitaplarında ele alınışını birlikte inceleyen bir çalışma yapılabilir.
- Herhangi bir ülke seçilerek, bu ülkede okutulan coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin yer alma durumunu incelemeye yönelik bir çalışma yapılabilir.
- Herhangi bir ülke seçilerek, bu ülkede okutulan coğrafya ders kitapları ile ülkemizde okutulan coğrafya ders kitaplarında küreselleşmenin yer alma durumunun karşılaştırıldığı bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, M. (2010). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar: Çokkültürlü ve Küresel Eğitim. *İlköğretim Online*, 9(3), 1226-1237.
- Akın, G. (2007). Küresel Çevre Sorunları. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 43-54.
- Aktel, M. (2001). Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 193-202.
- Alım, M., & Kaya, M. F. (2011). Türkiye ve Almanya'daki 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(46), 43-59.
- Alkayış, A. (2020). Eğitim Felsefesi Perspektifinden Dijitalleşme ve Eğitim 4.0. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(21), 221-238.
- Altürk, Z. (2013). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Aktivite İlkesinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Artvinli, E., & Kaya, N. (2010). Ortaöğretim Coğrafya 11 Ders Kitabının Coğrafi Becerileri Gerçekleştirebilme Düzeyi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*(1), 305-320.
- Aslan, K. (2004). Küreselleşmenin Eğitim Boyutu. *Ege Eğitim Dergisi*, 5(1), 1-5.
- Ateş, D. (2006). Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu? *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 7(1), 25-38.
- Aydemir, C., & Kaya, M. (2007). Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 260-282.
- Aydın, H. (2019). *Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 32(4), 25-34.
- Baygöl, S. (2020). Küreselleşme ve Teknoloji Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 6(13), 395-411.
- Baykal, H., & Baykal, T. (2008). Küreselleşen Dünya'da Çevre Sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 1-17.
- Baypınar, M. B., & Erkut, G. (2011). Ekonomik Küreselleşme ve Türkiye'de Bölgesel Üretkenlik Düzeylerinde Yakınsama. *İTÜ Dergisi*, 10(1), 61-70.

- Bolat, H. A. (2019). *Türkiye ve Fransa Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının ve Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt, V. (2000). *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bulut, N. (2003). Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu? *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52(2), 173-197.
- Cantekin, Ö. F. (2015). Küreselleşme ve Eğitim: “Homo Economicus” Eğitim Anlayışının Dönüşümü. *Akademik Hassasiyetler*, 2(4), 43-72.
- Cebeci, İ. (2011). Küreselleşme Yaklaşımları Kapsamında Küreselleşme Sürecinin Tarihsel Değerlendirmesi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*(43), 359-386.
- Clark, T., & Knowles, L. L. (2003). Global Myopia: Globalization Theory In International Business. *Journal of International Management*, 9(4), 361-372.
- Çağlayantaş, Y. (2008). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Güncellik İlkesinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çalık, T., & Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çalışkan, A. (2021). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Küreselleşmenin Yer Alma Durumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çelik, M. Y. (2012). Boyutları ve Farklı Algılarıyla Küreselleşme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(32), 57-73.
- Çifçi, T. (2015). Örnek Olay Yönteminin Coğrafya Ders Kitaplarında Kullanımı. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*(5), 186-200.
- Çınar, İ. (2009). Küreselleşme, Eğitim ve Gelecek. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2(1), 14-30.
- Dağlı, A. (2007). Küreselleşme Karşısında Türk Eğitim Sistemi. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(9), 1-13.
- Demirci, A. (2005). Küreselleşen Dünyamızda Coğrafyanın Siyasal Gücü ve Türkiye Ölçeğindeki Rolü. *Marmara Coğrafya Dergisi*(12), 1-16.
- Demirel, Ö., & Kiroğlu, K. (2021). *Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirkaya, H., & Tomal, N. (2002). Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi ve Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri. *Marmara Coğrafya Dergisi*(5), 153-169.

- Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Komisyon Raporu*.
- Elçin, A. B. (2012). *Küreselleşmenin Tarihçesi*. Web: <https://docplayer.biz.tr/746102-Kuresellesmenin-tarihcesi-a-bora-elcin.html> adresinden 25 Eylül 2022 tarihinde alınmıştır.
- Ener, M., & Demircan, E. (2006). Küreselleşme Sürecinde Yeni Devlet Anlayışı ve Türkiye. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 197-218.
- Eser, E. (2014). Küreselleşme Süreci ve Eğitime Etkisi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 211-224.
- Geçit, Y., & Yazar, S. (2010). 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabındaki Sorular ile Çeşitli Coğrafya Sınav Sorularının Bloom Taksonomisine Göre Analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*(22), 154 - 167.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- GöçİdaresiBaşkanlığı. (2022). *Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi*. Web: <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi> adresinden 02 Ekim 2022 tarihinde alınmıştır.
- Gökpunar, Ö. (2019). *Küreselleşmenin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- İlgar, R. (2016). Küreselleşmenin Türkiye'deki Coğrafya Eğitimine Getirileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 354-364.
- İçen, M., & Akpınar, E. (2012). Küresel Vatandaşlık Eğitiminin Uluslararası Sorunların Çözümündeki Rolü. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 277-290.
- İlhan, A. (2010). *Küreselleşmenin Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İlhan, A., & Gülersoy, A. E. (2018). 10. Sınıf Coğrafya Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *International Journal of Geography and Geography Education*(39), 10-28.
- Kan, Ç. (2009a). Değişen Değerler ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 895-904.
- Kan, Ç. (2009b). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 25-30.
- Kara, H., Sezer, A., & Şanlı, C. (2018). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Haritaların Kullanımı. *International journal of geography and geography education (Online)*(38), 20-39.

- Karabıçak, M. (2002). Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinde Ortaya Çıkan Yönelim ve Tepkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 115-131.
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS ve Amos Uygulamalı Nicel-Nitel-Karma Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karakuş, S., & Akpınar, M. (2021). Türkiye'deki 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 374-404.
- Karip, E. (2005). Küreselleşme ve Lizbon Eğitim 2010 Hedefleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42(42), 195-209.
- Kaya, M. F. (2010). *Türkiye ve Almanya'daki Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kaya, N. (2014). Küresel Gelişmeler Işığında Coğrafya Öğretim Programına Eleştirel Bir Bakış. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(203), 107 - 128.
- Kaygısız, İ. (1997). Eğitim Felsefesi ve Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri. *Eğitim ve Yaşam*, 8, 5-15.
- Keskin, Y. (2013). *Küreselleşmenin Türkiye'ye Etkilerine Yönelik Coğrafya Öğretmen Adayları Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kesler, T. (2007). *Coğrafya Eğitimi ve Teknoloji Kullanımı: Yeni Öğretim Metotları ve Teknolojik Modellerin Orta Öğretimdeki Rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 219-230.
- Kızılcıoğlu, A. (2003). Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*(8), 19-33.
- Koç, H., Sönmez, Ö. F., & Çifçi, T. (2012). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Kullanılan Metin Türleri. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(48), 17-39.
- Kumru, B. E. (2021). *Coğrafya Ders Kitaplarının Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri Bakımından İncelenmesi ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sözü Edilen Teknik ve Uygulamalara İlişkin Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Kürkçü, D. D. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 3(2), 1-11.
- MEB. (2018). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı*. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

- MEB. (2021). Ortaöğretim *Coğrafya 9 Ders Kitabı*. Ada Matbaacılık, Ankara.
- MEB. (2021). Ortaöğretim *Coğrafya 10 Ders Kitabı*. Özgün Matbaacılık, Ankara.
- MEB. (2021). Ortaöğretim *Coğrafya 11 Ders Kitabı*. Başak Matbaacılık, Ankara.
- MEB. (2021). Ortaöğretim *Coğrafya 12 Ders Kitabı*. Ada Matbaacılık, Ankara.
- Mustafaoğlu, İ. H. (2015). *Coğrafya Ders Kitaplarında Tarihi ve Kültürel Varlıkların İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özuygun, S. (2010). *Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Öğrenciye Görelik İlkesinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Rzayeva, S. (2018). Küreselleşme Kapsamında İletişim Teknolojileri ve Somut Olmayan Kültürel Miras İlişkisi. *Asya Studies*, 5(5), 45-55.
- Sağlam, M., Vural, L., & Akdeniz, C. (2011). Küreselleşmenin Türkiye'deki İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Görülen Yansımaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 1-15.
- Sever, D., Baldan, B., Tuğlu, B., Kabaoğlu, K., & Alagöz Hamzaj, Y. (2018). Küreselleşme Sürecinde Eğitim Alanında Atılan Adımlar: Türkiye ve Eğitimde Başarılı Ülke Örnekleri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1583-1603.
- Sezer, A., & Şanlı, C. (2017). Coğrafya Öğretim Programında ve Ders Kitaplarında Göç Olgusu. *Marmara Coğrafya Dergisi*(36), 16-25.
- Sözen, E. (2018). 2005 ve 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programlarında (CDÖP) Yapılan Değişikliklerin Karşılaştırılması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(26), 199-216.
- Şahin, B. (2019). 2005 ve 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programlarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(1), 81-102.
- Şahin, İ. F. (2011). *Küreselleşme, Avrupa Birliği ve Türkiye*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, M. (2012). Ders Kitaplarının Mesaj Tasarımı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 129-154.
- Şeyihoğlu, A., & Özgürbüz, İ. E. (2015). Coğrafya Ders Kitaplarındaki Analogilerin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(179), 163-179.
- TASAM. (2006). *Küreselleşmenin Boyutları ve Etkileri*. Web: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/211/kuresellesmenin_boyutlari_ve_etkileri adresinden 15 Eylül 2022 tarihinde alınmıştır.
- Tezcan, M. (1996). Küreselleşmenin Eğitimsel Boyutu. *Yaşadıkça Eğitim*(48), 24-27.
- Tomal, N. (2019). 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 115-130.

- Toprak, T. (2022). *2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Tuna, M. (2000). Çevresel Sorunların Küreselleşmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 1-16.
- Tuysuz, S. (2021). Küreselleşmenin Ekonomik Coğrafya Alanına Kavramsal Yansımaları. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 232-243.
- Tuysuz, S., & Başıbüyük, A. (2018). Küreselleşme Nereye? *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu.*, (s. 1220-1224). Ankara.
- Ulu, C. T. (2015). 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitabında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Uslu Çetin, O. (2015). Küreselleşmenin Eğitimin Farklı Boyutları Üzerindeki Etkileri. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 75-93.
- Uydaş, İ., & Genç, S. Z. (2015). Ortaöğretim Öğrencilerinin Küresel Vatandaşlık Bağlamında Çokkültürlülük Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 415-429.
- Uygun, K., & Ulu, C. T. (2018). 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitabında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 1-19.
- Ünlü, M. (2001a). İlköğretim Okullarında Coğrafya Eğitim ve Öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 3(2), 31-48.
- Ünlü, M. (2016b). Coğrafya Ders Kitaplarında Hazırlık Çalışmalarının Temel Özellikleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*(34), 1-8.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurdabakan, İ. (2002). Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar ve Eğitim. *Eurasian Journal of Educational Research* (6), 61-66.
- Yücel, Ö. (2022). *Mekânsal Kavramların Coğrafya Ders Kitaplarında Kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zengingönül, O. (2005). Nedir Bu Küreselleşme? Kaçabilir miyiz? Kullanabilir miyiz? *ESİAD Dergisi*, 1(1), 85-106.